

Pécsi Tudományegyetem
Állam- és Jogtudományi Kar
Doktori Iskola

**HATÁS ÉS KÖLCSÖNHATÁS –
A SZERZŐI JOG ÉS A KÖZSZOLGÁLATI MÉDIASZOLGÁLTATÁS
KAPCSOLÓDÁSI PONTJAI ÉS VISZONYRENDSZERE**

DOKTORI ÉRTEKEZÉS

Készítette:
dr. KISS ZOLTÁN KÁROLY
doktorjelölt

Témavezetők:
dr. habil. KOCSIS MIKLÓS PhD
egyetemi docens

Dr. KUCSERA TAMÁS GERGELY
címzetes egyetemi tanár

Pécs 2017

TARTALOM

I. Bevezető gondolatok.....	4
1.1. A témaválasztás indoka.....	4
1.2. A kutatás célja, módszertana.....	6
1.3. A szerzői jog és a médiaszabályozás fogalma és egymáshoz való viszonya.....	7
1.4. A szerzői jog és a médiaszabályozás alapjogi megközelítése.....	9
1.5. Az értekezés felépítése.....	11
1.6. Az értekezés hipotézisei.....	12
II. A közszolgálati médiaszolgáltatással összefüggő szerzői és szomszédos jogok; az ebből fakadó elhatárolási kérdések.....	18
2.1. Bevezetés.....	18
2.2. Szerzői jogi védelmet élvező művek, műtípusok a médiaszolgáltatásban és ezek értelmezése.....	20
2.3. Szomszédos jogi védelmet élvező teljesítmények és a médiaszolgáltatás.....	34
2.4. Szerzői és szomszédos jogi védelemben nem részesülő média-tartalmak.....	38
2.5. Védelmi idő.....	41
2.6. A rádió- és televízió-szervezetek jogi védelmének nemzetközi és hazai forrásai.....	46
2.7. A személyhez fűződő jogok.....	50
2.8. Szerzői vagyoni jogok és a médiaszolgáltatás.....	60
2.9. A felhasználási jogok terjedelme és korlátai a közszolgálati médiaszolgáltatásban.....	68
Összegzés, következtetések.....	71
III. A közszolgálati médiaszolgáltatás körében előforduló médiatartalmak felhasználása.....	75
3.1. A közszolgálati médiaszolgáltató és az MTVA mint felhasználó.....	76
3.2. A médiaszolgáltatás körében releváns felhasználási módok.....	77
3.3. A médiatartalom előállításához szükséges felhasználási szerződések.....	89
3.4. A médiatartalmak közönséghez történő eljuttatását szolgáló szerződések.....	93
3.5. A szabad felhasználás lehetőségei a médiaszolgáltatásban.....	95
3.6. Összegzés, következtetések.....	110
IV. A médiaszolgáltatás és a közös jogkezelés.....	114
4.1. A közös jogkezelés szabályozásának nemzetközi és hazai története.....	115
4.2. Közös jogkezelés a médiaszolgáltatást érintő jogviszonyokban.....	121
4.3. A médiaszolgáltatókat érintő díjszabások.....	125
4.4. Összegzés, következtetések.....	136
V. A közszolgálati médiaarchívum szerzői jogi szabályai.....	140
5.1. Az Archívum tulajdonosi joggyakorlásának megteremtése; a vagyonátadás.....	141
5.2. Az Archívumra vonatkozó Mttv.-beli szabályok változásai.....	145
5.3. Az Archívum hasznosítása.....	147
5.4. Összegzés, következtetések.....	152
VI. A Nemzeti Audiovizuális Archívum (NAVA).....	155
6.1. A NAVA fogalma és jogforrási háttere.....	156
6.2. A NAVA törvény.....	157

6.3. A NAVA szerzői jogi szabályrendszere.....	161
6.4. A NAVA viszonya az MTVA Archívumához.....	168
6.5. Összegzés, következtetések.....	169
VII. Árva művek a közszolgálati médiaszolgáltatásban.....	171
7.1. Az árva művek szabályozásának nemzetközi és magyarországi háttere.....	172
7.2. Az Árva mű irányelv.....	173
7.3. Hazai szabályozás.....	175
7.4. Az árva művekre vonatkozó szabályozás és a médiaszolgáltatás.....	182
7.5. Összegzés, következtetések.....	183
VIII. A kutatás eredményeinek összegzése.....	186
8.1. A rádió- és televízió-szervezetek jogi védelmének újradefiniálása.....	186
8.2. A sugárzási szerződés kötelező tartalmi elemeinek törvénybe foglalása.....	187
8.3. A médiaszolgáltatással összefüggő további szabad felhasználási lehetőségek.....	189
8.4. A közös jogkezelés és a médiaszolgáltatás közös kitorési pontjai.....	190
8.5. A közszolgálati médiaarchívum biztonságosabb és szélesebb körű hasznosítása.....	191
8.6. A Nemzeti Audiovizuális Archívum (NAVA) integrációjának erősítése.....	193
8.7. Az Archívum részét képező árva művek mobilizálása.....	194
8.8. Végző következtetés; továbblépési irányok és lehetőségek.....	196
Irodalomjegyzék.....	197
Jogi dokumentumok jegyzéke.....	200

I. Bevezető gondolatok

1.1. A témaválasztás indoka

A szerzői jogról különösen, de a médiajogról is elmondható, hogy önálló jogágként, jogi diszciplínaként való megjelenésük kezdetétől fogva viták keresztüzében állnak, ebből kifolyólag nem csak támadási felületté, hanem a teoretikusok, szakmabeliek és szakmán kívüliek állandó kutatási terepévé váltak. Még inkább igaz ez az állítás a digitális vagy információs korszakként aposztrofált időszakra, azaz nagyjából az elmúlt 15-20 évre. A digitális korszak egyik jellemzője az új eszköz- és médiakörnyezet megjelenése, amely több tudományterületet „mozgósított”, valamint a szellemi alkotások létrehozásának és fogyasztásának jogi-jogfilozófiai problémáit vetette fel.¹

A technikai, társadalmi és kulturális változások nem hagyták és hagyják érintetlenül a médiaszolgáltatás intézményeit és jogviszonyait sem, jóllehet ezek az átalakulások, változások sokkal markánsabban jelennek meg az infokommunikációs rendszerek és struktúrák bonyolult hálózatában. A szerzői jogot érintő reformok is sokkal inkább reflektálnak és rezonálnak az infokommunikációs robbanásra, ami persze nem jelent azonnali vagy gyors reagálást, csupán a problémák és konfliktusok rapid azonosítását és széles körben történő artikulálását. Ezeknek a témaköröknek a jogirodalma meglehetősen gazdag és sokrétű. A tömegkommunikáció médiaszolgáltatásban, különösen a közszolgálati médiaszolgáltatásban testet öltő különböző megnyilvánulási formái némiképp kívül esnek a jogtudományi és egyéb kutatások fő csapásirányain, beleértve a szellemi tulajdon védelmének² némely „leágazásával” összefüggő kutatásokat is. Másként fogalmazva, a szerzői jog és a médiaszolgáltatás kapcsolatrendszerének, kapcsolódási pontjainak, egymásra gyakorolt hatásának vizsgálatát mindezidáig elkerülték az átfogó és feltáró jogtudományi, jogelméleti elemzések. Jelen kutatás egyik célja éppen ezért az volt, hogy még feltáratlan, viszonylag kisszámú szakirodalommal ellátott jogtárgyak vizsgálatát állítsam az elemzés középpontjába.

---

¹ Lásd összefoglalóan: Z. Karvalics László: Információs társadalom – mi az? Egy kifejezés jelentése, története és fogalomkörnyezete. Budapest, 2007. 5.o. http://www.itk.hu/netis/doc/ISCB_hun/02_ZKL_tortenet.pdf

² A polgári jog önálló területként létező szellemi tulajdon védelmének két nagy területét különböztetjük meg: a szerzői jog és az iparjogvédelem. A szakirodalomban hosszú ideig késhegyig menő dogmatikai viták folytak arról, hogy melyik fogalom használata a helyénvaló, a szellemi alkotás vagy a szellemi tulajdon. Amíg a szellemi tulajdon az oltalmazni kívánt javak gazdasági-tulajdoni aspektusát ragadja meg (dualista szemlélet), addig a szellemi alkotások fogalma az alkotás személyhez fűződő elemeit tekinti elsődlegesnek (monista teória). A vita mára eldőlt a szellemi tulajdon definíció és szemlélet híveinek a javára (ennek megfelelően az új Ptk.-ból is kikerült a “szellemi alkotások joga” kifejezés), továbbá az is kijelenthető, hogy az eltérő fogalmak használata sem okoz különösebb problémát a joggyakorlatban.

A témaválasztás másik motivációja személyes jellegű: a szellemi tulajdonvédelem állami feladatellátásában illetékes közigazgatási szerveknél,³ majd az MTVA-nál⁴ eltöltött közel 20 év alatt a szakigazgatási feladatellátás mellett lehetőségem nyílt gyakorlati tapasztalatokra is szert tenni a szellemi tulajdonjog és a közszolgálati médiaszolgáltatás intézményeiben. A szerzőket mint jogosultakat pozicionáló kulturális ágazati gondolkodás és az elsődlegesen a felhasználói oldalt megjelenítő médiaszolgáltatói szemlélet egymás mellé állítása és ütköztetése számtalan érdekes jogi kérdést vet fel, amelyekre az eltérő megközelítésekből fakadóan nem egy esetben többféle válasz is adható. A dolgozat mindezek rendszerbe foglalására, egyfajta összegzésére, továbbá a teoretikus és a gyakorlati problémákra reflektáló jogi megoldási javaslatok megfogalmazására vállalkozik, e szerteágazó témahalmaz vizsgálандó egységeire felépítve annak szerkezetét. A doktori értekezés témája tehát a szerzői jog és a közszolgálati médiaszolgáltatás összefüggéseinek, kapcsolódási pontjainak, egymáshoz való viszonyának, szabályozási környezetének kutatása és vizsgálata.

Az értekezés szakítani kíván azzal a hagyományos szemlélettel, amely döntően a vélemény szabadságban és a művészeti önkifejeződés szabadságában látta a szerzői jog és a médiaszabályozás közös kapcsolódási pontját.⁵ Bár e két jogterületnek a kulturális alapjogokhoz való kötődése elvitathatatlan és megkerülhetetlen, kapcsolatuk nem szűkíthető le csupán alapjogi, alkotmányossági és polgári jogi rokonságukra. A szerzői jog és a médiaszabályozás számtalan egyéb területen is érintkezik egymással, amely leginkább a joggyakorlat, a jogalkalmazás oldaláról látható és jeleníthető meg. Éppen ezért a disszertáció egyfelől a szerzői jog, másfelől a médiaszabályozás „kompatibilis” jogintézményeit elemzi akként, hogy bemutassa mindkét jogterület válaszát a másik releváns kérdéseire.

Fontos rögzíteni, hogy a vizsgált témakörnek nincs lineárisan felépülő európai uniós és nemzetközi előtörténete és közös szabályozási gyökere. A szerzői jognak és a médiaszabályozáshoz köthető, abban gyökerező médiaszolgáltatásnak, pontosabban e két halmaz egyes részterületeinek külön-külön természetesen vannak uniós és egyéb nemzetközi szabályozási sarokkövei, de ezek önmagukban, vagyis saját jogterületükön belül értelmezendők és vizsgálандók.⁶ A szellemi tulajdonjog és a médiaszolgáltatás jogintézményeit összefogó, összekapcsoló nemzetközi normák hiánya azt is jelenti, hogy a dolgozat nem tartalmaz külön

---

³ Ezek: Oktatási és Kulturális Minisztérium (OKM), Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma (NKÖM), Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala (SZTNH), amelyek egyfelől ellátták, illetve ellátják a szerzői jogi ügyekhez kapcsolódó kulturális szakmapolitikai feladatokat és a közös jogkezelő szervezetek felügyeletét is.

⁴ A Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap (MTVA) a közszolgálati célú műsorszámok gyártásának és támogatásának céljára 2011-ben létrehozott elkülönített állami vagyonkezelő- és pénzalap.

⁵ Sarkady Ildikó: A médiajog szerzői jogi megközelítése. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 2011. 6. szám. 63. o.

⁶ A szerzői jogi nemzetközi együttműködés egyik területét az ún. nemzetközi szakegyezmények alkotják (legfontosabb ezek közül az 1886-ban megkötött Berni Uniós Egyezmény), amelyek a művek és egyéb teljesítmények védelmének átfogó szabályozását célozzák. A szerzői jogi jogharmonizáció másik színtere az Európai Unió, illetve az irányelvek mint a tagállamok számára kötelező jogalkotási eszközök. Az irányelvek a szerzői jog egy-egy részterületét, jogintézményét érintik és szabályozzák. Az Audiovizuális Médiaszolgáltatásokról szóló 2010/13/EU irányelv (AVMS irányelv) a médiatartalom-szolgáltató által nyújtott lineáris és lekérhető médiaszolgáltatások működési feltételeit foglalja össze, és mint ilyen, a médiaszabályozás uniós jogi „alkotmányának” is tekinthető, amelynek rendelkezéseit az Mttv. implementálta. Az AVMS nem tartalmaz kifejezetten szerzői jogi előírásokat, így erre a jogforrásra a következőkben csak érintőlegesen utalunk.

fejezetet a témakör nemzetközi háttéréről, jogfejlődéséről. Ehelyett az egyes témák, résztémák elemzésénél tértek ki az adott jogtárgy nemzetközi vagy uniós jogi beágyazottságára és az ebből fakadó hazai jogalkotásra, annak eredményeire és gyakorlati problémáira. Ebből a szempontból megkerülhetetlen kérdésfelvetés, hogy napjainkban van-e, lehet-e létjogosultsága egy az audiovizuális médiaszolgáltatókra kiterjedő szerzői jogi nemzetközi egyezménynek. (A médiaszolgáltatók vagyoni jogosultságairól szóló fejezetben erre külön is kitértek majd.)

1.2. A kutatás célja, módszertana

A kutatás elsődleges célja a kiválasztott szempontok figyelembevételével megvizsgálni a médiaszabályozás és a szerzői jog kapcsolatát, metszéspontjait, egymásra gyakorolt hatásait. A médiaszolgáltatás sokszínűsége, a jogosultak, a közös jogkezelő szervezetek és a médiaszolgáltatók sok esetben nehezen összeegyeztethető érdekei és egymásnak ellentmondó jogértelmezései indokolják e komplex témakör nyitott kérdéseire reflektáló átfogó, tudományos igényű elemzés elkészítését.

A médiaszabályozás és a szellemi tulajdonjogok, ezen belül a vizsgálódásunk szempontjából elsődleges szerzői jog kapcsolatának, kapcsolódási pontjainak elemzését e két sajátos jogterület fogalmának és tárgykörének behatárolásával kell kezdeni. Ezt követően azt szükséges tisztázni, hogy az analízist mely jogterület szemszögéből indokolt elvégezni. Az értekezés szerzői jogi alapú, vagyis a szerzői jog interdiszciplináris fogalmain, jogintézményein alapuló megközelítést választja azzal, hogy külön fejezetek foglalkoznak a közszolgálati médiaszolgáltatáshoz köthető speciális tárgykörök – leginkább a közszolgálati médiavagyon, az árva művek és a Nemzeti Audiovizuális Archívum (a továbbiakban: NAVA) – szellemi tulajdonvédelmi vonatkozásaival. Mindezeket túlmenően a vizsgálódást helyenként indokolt kiterjeszteni a tágabb jogszabályi környezetre, így leginkább az elektronikus hírközlést érintő törvényekre is.

Az elemzést nem könnyíti meg, hogy mind a médiajog, mind a szerzői jog „hibrid”, összetett jogág, amelyek több szabályozási területet ölelnek fel. A dolgozatnak nem célja túlzott részletezettséggel tárgyalni ezt a komplexitást, de vázlatosan legalább be kell mutatni a két jogág jogrendszeren belüli helyét és „merítési” környezetét. Ahogy az előző pontban is történt rá utalás, a két jogterület nemzetközi jogi beágyazottsága ellenére ezekre a fragmentumokra az adott jogtárgyak bemutatása kapcsán, azokhoz szorosan kapcsolódva tértek ki.

A dolgozat tárgya a rádiós- és audiovizuális médiaszolgáltatások közül kiemelten a magyar közszolgálati médiaszolgáltatás és a szellemi alkotások joga kapcsolatának, valamint a közszolgálat tág értelemben vett feladatai szerzői jogi aspektusának bemutatása. A vizsgálat a magyar (közszolgálati) médiaszolgáltatásra vonatkozó, hatályos – magyar, uniós és nemzetközi – normák keretein belül marad: a téma által igényelt utalásokon kívül részletes történeti, valamint nemzetközi összehasonlító elemzést – a kutatás célterületére tekintettel és terjedelmi korlátok miatt – nem tartalmaz.

A dolgozatomban felhasznált forrásmunkák alapvetően három irányból, területről származnak: az első forrás a kultúra, a művészet és a kommunikációs jogok alkotmányjogi kutatásaival

foglalkozó szerzői kör, a másik a hazai és nemzetközi szerzői jog, illetve a médiaszabályozás elméleti és gyakorlati területeinek elismert művelői, oktatói, kutatói. Külön köszönet illeti id. Ficsor Mihályt, a WIPO nyugalmazott főigazgató-helyettesét, az SZJSZT tiszteletbeli elnökét, akinek a rendelkezésemre bocsátott tanulmányai, dolgozatai leginkább a közszolgálati médiaszolgáltatás és közös jogkezelés összefüggéseinek vizsgálatánál voltak nagy segítségemre. A harmadik merítési halmaz ugyancsak személyes vonatkozású: 2015-ben jelent meg Szivi Gabriellával, az MTVA jogtanácsosával közösen írt tanulmánykötetünk⁷ e témában, és bár az a munka szélesebb tárgykört érint, továbbá elsősorban a médiaszolgáltatás mindennapjaiban tevékenykedő szakemberek számára nyújt gyakorlati ismereteket és eligazodási pontokat, a kötet megjelenését követően a konzulens oktatóim javasolták a téma továbbvitelét, magasabb szintű elméleti megalapozását és doktori értekezéssé történő fejlesztését.

1.3. A szerzői jog és a médiaszabályozás fogalma és egymáshoz való viszonya

Ha abból az elfogadott terminológiai meghatározásból indulunk ki, hogy a jogág fogalmilag jogszabályok minőségileg elkülönült, meghatározott struktúrával rendelkező csoportja, amely sajátos tartalommal és módszerrel szabályozza a jogalanyok magatartását a társadalmi együttélés jogilag meghatározott körében,⁸ akkor arra a következtetésre kell jutnunk, hogy sem a szerzői jog, sem a médiajog nem mindenben feleltethető meg ennek a definíciónak több okból sem. A szerzői jog azért nem, mert az ún. alapjogághoz (pl. polgári jog, büntetőjog, munkajog, eljárásjogok, közigazgatási jog) képest a szerzői jog – talán évszázados történetiségénél és beágyazottságánál fogva – sokkal inkább kötődik az általános polgári jogi alapokhoz, amelynek gyökereként a régi Ptk. – a személyek polgári jogi védelméről szóló fejezetébe ágyazott – szellemi alkotásokra vonatkozó része ragadható meg.⁹ A 2014. március 15-étől hatályos új Ptk.¹⁰ szakít a szellemi alkotások kifejezéssel, és a szerzői jogi és az iparjogvédelmi jogviszonyokra vonatkozóan beéri egy kiegészítő szabállyal, amely szerint a Ptk.-t kell alkalmazni a hatálya alá tartozó olyan kérdésekben, amelyeket a szerzői jogról és az iparjogvédelemről rendelkező törvények nem szabályoznak.¹¹ Mindezekből is következően a szerzői jog – amelynek elsődleges jogforrása a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Szjt.) – a szellemi tulajdon külön ága, amely védi a szerzői műveket és a kapcsolódó jogi teljesítményeket. A szerzői jogi szabályozás legfontosabb célja az irodalmi, tudományos és művészeti alkotások védelme, megnevezésüktől és bármiféle mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőtől vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értékítéllettől függetlenül. A szerzői jog alapvetően a szerzők és egyéb jogosultak személyhez fűződő és

---

⁷ Kiss Zoltán – Szivi Gabriella: A közszolgálati médiaszolgáltatás és a szellemi tulajdonjogok kapcsolódási pontjai és szabályozási környezete. Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság – Médiatudományi Intézet, Budapest. 2015.

⁸ Visegrády Antal: Jog- és állambölcselet. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2003. 111. o.

⁹ A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény 86. §-a – miközben kimondta a szellemi alkotások e törvény általi védelmét – az ezen alkotások védelmére vonatkozó speciális szabályok megalkotását külön jogszabályokra bízta.

¹⁰ A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény, a továbbiakban Ptk.

¹¹ Ptk. 2:47. §-a

vagyoni jogait, valamint a szerzői művek és a szerzői jog által védett egyéb teljesítmények felhasználásának formáit, feltételeit szabályozza.¹²

A médiaszabályozás lényege legáltalánosabban a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvény (a továbbiakban: Mttv.) hatályának törvényi megfogalmazását beidézve ragadható meg, amely szerint az Mttv. a Magyarországon letelepedett médiatartalom-szolgáltató által nyújtott médiaszolgáltatásra és kiadott sajtótermékre terjed ki.¹³ Kicsit tágabban, a médiaszabályozás olyan összetett szabályozási terület, amely európai közösségi jogi, alkotmányjogi, médiajogi, távközlési jogi, versenyjogi kérdésekkel foglalkozik, illetve számos műszaki, gazdasági, kulturális és társadalomtudományi összefüggése is van. A médiatartalom szabályozásában meghatározó szerepük van az általános polgári jogi, büntetőjogi, szerzői jogi, adatvédelmi előírásoknak. Ebből következően a hagyományos jogágakon átnyúló „médiajog” a média működése szempontjából releváns jogszabályok sajátos szempont szerinti csoportosításaként határozható meg.¹⁴ Egy másik megközelítés szerint a médiajog a közjog (alkotmányjog, közigazgatási jog, büntetőjog, pénzügyi jog, nemzetközi jog) és a magánjog (polgári jog, munkajog, családjog, társasági jog) ún. „keresztülfekvő jogágaként” ragadható meg.¹⁵

Tisztázásra és egyértelműsítésre szorul a magyarországi közszolgálati médiaszolgáltatás intézményi szerkezetének változása, különös tekintettel a 2011. január 1-jétől hatályos integrációra és a 2015. július 1-jétől bevezetett további koncentrációra. A 2011-től megalapított MTVA elsősorban a műsorgyártási, beszerzési, támogatói és vagyonkezelési feladatokat és jogokat vette át a közszolgálati médiaszolgáltatóktól, ez utóbbi entitások meghagyása, megtartása mellett. 2015. július 1-jétől viszont a Duna Televízió Zrt., Magyar Rádió Zrt., Magyar Televízió Zrt. és – az Mttv. alapján¹⁶ szintén közszolgálati médiaszolgáltatónak minősülő – Magyar Távirati Iroda Zrt, összeolvadásával létrejövő Duna Médiaszolgáltató Nonprofit Zrt.¹⁷ látja el a közszolgálati médiaszolgáltató feladatait, miközben – a közszolgálati célú műsorszámok gyártása és támogatása, a kortárs zeneművek támogatása, a közszolgálati médiaarchívum (a továbbiakban: Archívum) kezelése és gyarapítása révén – az MTVA is részt vesz a közszolgálati célok megvalósításában. E szervezetek tevékenységének jelentős részében

---

¹² Kiss Zoltán: A kultúra és a tömegkommunikáció jogi szabályai, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2006. 216. o.

¹³ Mttv. 1. § (1) bek.

¹⁴ Polyák Gábor: Médiaszabályozás, kommunikációpolitika alprogram (<http://ikjk.hu/phd/media>)

¹⁵ Vass Orsolya: Sajtójog és médiajog; A kommunikációs jogok.

http://old.eek.pte.hu/feek/feek/download/doks/segedanyagok/2009-10_1/mediajog_090921.pdf

¹⁶ Mttv. 84. § (1) bek. A közszolgálati média- és hírszolgáltatás biztosítására, függetlenségének védelmére az Országgyűlés létrehozta a Közszolgálati Közalapítványt (a továbbiakban: Közalapítvány). A Közalapítvány a Magyar Televízió Zártkörűen Működő Nonprofit Részvénytársaság, a Duna Televízió Zártkörűen Működő Nonprofit Részvénytársaság, a Magyar Rádió Zártkörűen Működő Nonprofit Részvénytársaság, valamint a Magyar Távirati Iroda Zártkörűen Működő Nonprofit Részvénytársaság (a továbbiakban együtt: közszolgálati médiaszolgáltatók) tulajdonosa.

203. § 32. Közszolgálati médiaszolgáltató: kizárólag - a közszolgálati médiaszolgáltatás céljainak megvalósítására - e törvény 84. § (1) bekezdésében nevesített médiaszolgáltató, valamint a 84. § (1) bekezdésben nevesített közszolgálati médiaszolgáltató által létrehozott médiaszolgáltató, illetve a 84. § (1) bekezdésben nevesített közszolgálati médiaszolgáltató befolyásoló részesedése alatt álló gazdasági társaság által létrehozott médiaszolgáltató.

¹⁷ Ld. az Mttv. 2014. évi CVII. törvény 6. §-ával módosított 84.§ (1) bekezdését.

kiemelt szerepe van a szerzői jognak: a tartalom előállítását, szerkesztését, a nézőkhöz és hallgatókhoz történő továbbítását, az Archívumban gondozott és kezelt közszolgálati médiavagyon felhasználását napi szinten átszövik a szerzői és szomszédos jogi kérdések, meghatározva e tevékenységek kereteit. A közszolgálati médiaszolgáltatás itt nevesített szereplői lehetnek szomszédos jogi jogosultak (filmelőállítók, hangfelvétel-előállítók vagy rádió- és televízió-szervezetek), védjegyjogosultak, továbbá származékos módon rendelkezhetnek a legkülönbözőbb szerzői részjogosultságokkal (pl. munkáltatóként).

Vizsgálódásom aspektusából a szerzői jog releváns jogintézményei a védelem alanya, tárgya, időtartama, a szabad felhasználás esetei, a személyhez fűződő jogok és vagyoni jogok szerepe, megjelenési formái, a közös jogkezelés és az ennek keretében történő jogdíjfizetés, a felhasználási szerződések, valamint az árva művek felhasználása és engedélyezése.

Fontos előrebocsátani azt is, hogy – a nemzeti, illetve tagállami szabályozások egyediségére, összetettségére és változatosságára tekintettel – a tanulmány nem vizsgálja más országok közszolgálati médiarendszerét, csak a magyart.

1.4. A szerzői jog és a médiaszabályozás alapjogi megközelítése

Az 1.1. pontban már utaltam rá, hogy az értekezésben elsődlegesen nem a két jogterület alapjogi, alkotmányossági gyökereiben keresem a válaszokat és a bizonyítékokat a hipotéziseimre, hanem a szerzői jog és a médiaszabályozás közös pontjainak „mélységi” elemzése és összevetése képezi kutatásom módszertanát. Ennek ellenére fontosnak tartom – legalább e fejezet külön alpontjában – a tárgykör alapjogi és polgári jogi rokonságának rövid felvillantását, amelyekre vonatkozóan meglehetősen számú forrásmunka áll a kutatók, érdeklődők rendelkezésére.

A szerzői jog alapjogi megközelítése legalább két irányból lehetséges. Az első az emberi méltósághoz való jog, amely valójában nem is jog, mivel az emberi lényeg a jog számára tulajdonképpen hozzáférhetetlen, következésképpen az emberi jogok katalógusában és a modern alkotmányokban az emberi élet és méltóság elsősorban mint a jogok forrásai, mint jogon kívüli értékek szerepelnek, amelyek sérthetetlenek.¹⁸ Az emberi méltóság jogának két funkciója az autonómia biztosítása és az egyenlőség biztosítása, amelyekből „egyenes ágról” mind a művészeti alkotás szabadsága¹⁹ (mint a szerzői jog egyik alapjogi fundamentuma), mind a véleménynyilvánítás szabadsága²⁰ (mint a kommunikációs jogok legfontosabbika) levezethető. A művészet szabadsága – a tudomány szabadságával együtt – mint kifejezési formák, már a véleménynyilvánítás szabadságában implicit módon megfogalmazódtak, így az egyik legrégebbi első generációs jogok közé sorolhatók.²¹ A másik – nem kevésbé fontos –, a tulajdonjogi felfogást követő megközelítés a polgári jog „leágazásaként” az alkotók és

---

¹⁸ Koltay András: Az emberi jogok, az emberi méltóság és az alkotmányos rend védelme a magyar médiaszabályozásban. In *Medias Res.* 2012/1. sz. 37-38. o.

¹⁹ Lásd Magyarország Alaptörvényének X. cikkének (1) bekezdése.

²⁰ Lásd Magyarország Alaptörvényének IX. cikke.

²¹ Kocsis Miklós – Tilk Péter (Szerk.): *A művészet szabadsága – alkotmányjogi megközelítésben.* Kodifikátor Alapítvány, Pécs. 2013. 40. o.

alkotásuk, valamint a felhasználók sajátos viszonyán keresztül értelmezhető és elemezhető. Ez utóbbi is visszavezethető egy-egy alapjogra, ugyanis a szerzőt megillető vagyoni jogok a tulajdonhoz való jogban²² jelölhetők meg, míg a szerző speciális személyhez fűződő jogait illetően az emberi méltóság alkotmányos biztosítékához lehet visszanyúlni.²³ A két megközelítés leginkább abban különbözik egymástól, hogy a szabad véleménynyilvánítás magára a véleményre fókuszál, ezzel szemben a szerzői jog elsősorban a művészeti formában megtestesülő alkotás alkotóját helyezi középpontba.²⁴ Ebből fakad az alkotó (szerző) kizárólagos joga műve egészének vagy valamely azonosítható részének anyagi, illetve nem anyagi formában történő bármilyen felhasználására, valamint minden egyes felhasználás engedélyezésére.²⁵

Az Alkotmánybíróság ugyanakkor csak egy konkrét ügyben vizsgálta az Sztj. egy rendelkezésének alkotmányellenességét utólagos normakontroll keretében,²⁶ amelynek során a tulajdonkorlátozás közérdek-tesztjét és a véleménynyilvánítás szabadsága szükségesség-arányosság tesztjét is alkalmazta. Mindazonáltal kijelenthető, hogy a testület esetjogában nem egyértelműen meghatározott, és nem is levezethető, hogy a szerzői jog mikor és mennyiben korlátozható. Az azonban megállapítható, hogy a szerzőt megillető egyes részjogosultságok jelentős mértékű korlátozása megengedett, amennyiben a szerző más részjogosultságainak érvényesítésével megfelelően biztosítható a védelem. A szerzői jog korlátozására ugyanakkor nem *ab ovo* van lehetőség, csak akkor, ha más alapjog érvényesülését a szerzői jogi szabályozáson belül vagy azon kívül nem lehet garantálni. A háromlépcsős teszt ugyanis – az Alkotmánybíróság gyakorlatával összhangban – nem egyszerű tulajdonként kezeli a szerzői vagyoni jogokat, hanem számol ennek a tulajdonon túlmutató, a szerzői véleményszabadságot biztosító jellegével is.²⁷ Ebből is kiviláglik a szerzői jogi szabályozás egyik alapvető célja, a szerzők és más jogosultak, valamint a felhasználók és a széles közönség érdekei közötti érzékeny egyensúly megteremtése, illetve fenntartása, biztosítva az oktatás, a művelődés, a tudományos kutatás és a szabad információhoz jutás jogos igényeit is.²⁸ Ez végső soron a szerzői felhasználási jogok törvényi korlátai között számon tartott szabad felhasználás intézményében manifesztálódik.²⁹ A szerzői vagyoni részjogosultságok alkotmányjogilag elismert korlátozhatóságától tehát eljuthatunk a szerzői jogi korlátokhoz, ezen belül a szabad felhasználás intézményesített eseteihez; ezeket, pontosabban a tárgykörünket érintő releváns eseteket az értekezés 3. fejezetében elemzem.

A médiaszabályozás alapjogi tartópillére – ahogy fentebb már utaltam rá – a kommunikációs jogok legfontosabbika, az Alaptörvény IX. cikke által védett véleménynyilvánítás szabadsága,

---

²² Lásd Magyarország Alaptörvényének XIII. cikkének (1) bekezdése.

²³ Cseporán Zsolt: A művészet szabadsága a képzőművészetben. Jogtudományi Közlöny 2014/7-8. sz. 353-362. o.

²⁴ Alkotmányjogi értelemben a szerzői mű valóban nem más, mint formába öntött vélemény.

²⁵ Vö. a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Sztj.) 16. § (1) bek.

²⁶ Lásd 482/B/2002 AB határozat

²⁷ Gyenge Anikó: A szerzői jogi korlátozások és a szerzői jog emberi jogi háttere. HVG-ORAC, Budapest 2010. 227. o.

²⁸ Lásd az Sztj. preambulumban és Általános indoklásában.

²⁹ A szerző vagyoni jogai kizárólagos gyakorolhatóságának másik legfontosabb korlátja a védelmi idő lejártá. Szélesebb értelemben a korlátok közé tartozik a jogkimerülés [Sztj. 23. § (5) bek.] és a kötelező közös jogkezelésen (Sztj. 85. §) belül a szerző engedélyezési jogának díjigényre szorítása.

amely a magyar Alkotmánybíróság korábbi gyakorlata³⁰ szerint is kiemelt jelentőséggel bír az alapjogok rendszerében.³¹ Ide tartozik továbbá az információs szabadság joga, mint a szabad véleménynyilvánítás előfeltétele, ugyanis a polgárok megalapozott véleményformálását az segíti elő, ha az állami működés során keletkezett adatokat minél szélesebb körben megismerhetik. Alkalmanként itt is beleütközhetünk szerzői jogi gátakba, amikor a közérdekű adatigénylés szerzői jogi védelem alatt álló műveket vagy műrészleteket érint.³² Bizonyos esetekben tehát a sajtószabadság, illetve egyes információs jogok jelentik a szerzők jogainak korlátait. Az alapvető jogok egymásra való hatása kölcsönös: a sajtószabadság tartalmának, korlátainak meghatározása során is figyelemmel kell lenni az emberi jognak minősülő és számos más alapvető jog érvényesülését is elősegítő szerzői jogra.³³ Mind a véleménynyilvánítás szabadsága, mind az egyén szabad kibontakozását lehetővé tevő alkotói szabadság közös forrásból táplálkozó alapjogunk egymással szoros összefüggő emberi jogok. Sokszor együtt gyakoroljuk ezeket az alapvető jogainkat, mivel a véleménynyilvánítás egyik sajátos módja a művészi kifejezés.³⁴ E jogok együttes gyakorlásából is következően és levezethetően, ha egy adott ponton ütközik, vagy egymással érintkezik a szerzői jog és a médiaszabályozás, akkor – vonatkozó alkotmánybírói határozat vagy bírósági ítélet hiányában – kizárólag a két jogterület szabályozási környezetéből (döntően az Szjt.-ből és az Mttv.-ből), valamint a Szerzői Jogi Szakértő Testület (a továbbiakban: SZJSZT) releváns szakértői véleményeiből tudunk kiindulni, ezekre tudunk támaszkodni. Értekezésem is ezt a meglehetősen göröngyös utat követi, bízva abban, hogy sikerül valamennyi „útkereszteződést” alaposan feltérképezni és bejárni.

1.5. Az értekezés felépítése

A kutatás nyolc fő egységből épül fel. A bevezetést követő második fejezet a közszolgálati médiaszolgáltató jogosult, jogtulajdonosi pozícióját bontja ki, ide értve elsősorban az audiovizuális mű fogalmát mint a szerzői jogi védelem tárgyát, az egyéni-eredeti jelleg elhatárolását, a védelmi időt, a személyhez fűződő jogok és vagyoni jogok szerepét. A harmadik fejezet a közszolgálati médiaszolgáltatót mint a szerzői művek és szomszédos jogi teljesítmények felhasználója veszi górcső alá. A releváns felhasználási módok és felhasználási szerződések mellett a szabad felhasználási esetkörök médiaszolgáltatáson belüli lehetőségei képezik ennek a fejezetnek a lényegi elemeit. A negyedik részben a médiaszolgáltatás és a közös jogkezelés számos érintkezési pontját járom körbe, a közös jogkezelés keretében történő jogdíjfizetés módjait és formáit helyezve a vizsgálat középpontjába. Külön fejezetek tárgyalják

³⁰ 30/1992. (V.26.) AB; 24/1996. (VI.25.) AB; 140/2000. (V.12.) AB.

³¹ Koltay András – Nyakas Levente (Szerk.): Magyar és európai médiajog. CompLex Kiadói Kft., Budapest. 2012. 129. o.

³² Ezt az ellentmondást volt hivatott feloldani az Szjt. 2015. július 16-ai hatállyal beiktatott 15/A. §-a, amely a szerzői jogi védelem alatt álló mű szerzője személyhez fűződő jogai védelme érdekében lehetővé teszi, hogy az adatkezelő az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2001. évi CXII. törvény (Infotv.) 30. §-ának (2) bekezdésében foglaltaktól eltérően olyan formában teljesítse az adatigénylést, hogy biztosítja a mű közérdekű adatot vagy közérdekből nyilvános adatot tartalmazó részei megtekintésének lehetőségét. Ennek az új szabálynak azonban nincs közvetlen érintkezési pontja az értekezés tárgykörével.

³³ Koltay András – Nyakas Levente: i.m. 453. o.

³⁴ Koltay András: A művészet szabadsága: a nem létező alapjog. Pázmány Law Working Papers 2016/4. sz., 17. o.

a közszolgálati médiaszolgáltatáshoz szorosabban kapcsolódó speciális tárgykörök – a közszolgálati médiavagyon (és ezen belül a közszolgálati médiaarchívum), az árva művek és a NAVA – szellemi tulajdonvédelmi vonatkozásait. A közszolgálati médiaarchívummal foglalkozó ötödik fejezet jelentőségét az adja, hogy a közszolgálati médiaszolgáltatók 2011-től megvalósított integrációja szükségessé tette sajátos szerzői jogi szabályok bevezetését az MTVA tulajdonosi joggyakorlása és az Archívum hasznosítása (jogátzállás, jogszerzés, jogkezelés) vonatkozásában. A hatodik blokk az árva művek felhasználását és engedélyeztetését elemzi a közszolgálati médiaszolgáltatás szemszögéből, különös figyelemmel a közszolgálati médiaszolgáltató rádió- vagy televízió-szervezetek állományának részét képező árva művek engedély nélküli, kvázi szabad felhasználásnak minősülő felhasználására. A NAVA-val foglalkozó hetedik fejezet leginkább abból a szempontból fontos és hangsúlyos fragmentuma a kutatásnak, hogy tisztázza és kijelöli a NAVA helyét és szerepét a közszolgálati médiaszolgáltatás intézményrendszerében, nem megkerülve a NAVA – szintén eltérő, sajátos – szerzői jogi szabályait sem. Az értekezés érdemi részét a kutatás legfontosabb eredményeinek összegzése zárja (nyolcadik fejezet), míg a függelékek az értekezés elkészítése során felhasznált és elemzett szakirodalmakat és jogi dokumentumokat foglalja magában (irodalomjegyzék és jogi dokumentumok jegyzéke).

1.6. Az értekezés hipotézisei

A rádió- és televízió-szervezetek szerzői jogi jogfejlődése hosszabb folyamat eredménye, és messze nem lehetünk biztosak abban, hogy ez a fejlődési folyamat lezárult, és a határokon átívelő műtovábbítás, a művek online felhasználása, valamint a médiaszolgáltatók nemzetközi együttműködésének nagyobb léptékű térhódítása nem kényszerít vagy „termel” ki egy önálló, kizárólag e szervezetek jogait és kötelezettségeit összefoglaló nemzetközi szerződést vagy uniós normát, amely az implementációt követően hazai jogforrássá is válik. Ennek eredője a hazai jogba 1994-ben átemelt Római Egyezmény,³⁵ amelynek a 13. cikke tartalmazza a műsorsugárzó szervezeteket minimálisan megillető engedélyezési jogokat. A korábbi szerzői jogi törvényünkbe³⁶ az 1994. évi VII. törvénnyel beiktatott módosítás ennek megfelelően foglalta össze a rádió- és televízió-szervezetek egyedi engedélyezési jogait azzal a kiegészítéssel, hogy az itt felsorolt kizárólagos jogok nemcsak a saját műsort sugárzó, hanem az ilyen műsort vezeték útján a nyilvánossághoz átvívó „kábel-szervezetekre” is alkalmazandó. Az Szjt. már külön részben, ezen belül külön fejezetben³⁷ bontja ki a rádió- és televízió-szervezetek védelmét. A következő és mindmáig utolsó, az uniós csatlakozásunk időpontjától hatályos e tárgyú normakorrekció összefügg azzal, hogy az Szjt.-t össze kellett hangolni a Szellemi Tulajdon Világszervezete (World Intellectual Property Organization, rövidítve: WIPO) előadásokról és a hangfelvételekről szóló Szerződésével.³⁸ Ennek legfontosabb, a tárgykörünkbe tartozó szegmense annak kimondása és elismerése, hogy a rádió- és televízió-

---

³⁵ 1998. évi XLIV. törvény az előadóművészek, a hangfelvétel-előállítók és a műsorsugárzó szervezetek védelméről szóló, 1961-ben, Rómában létrejött nemzetközi egyezmény kihirdetéséről.

³⁶ 1969. évi III. törvény a szerzői jogról (régis Szjt.).

³⁷ Harmadik rész (A szerzői joghoz kapcsolódó jogok) XI. Fejezet (A szerzői joggal szomszédos jogok védelme).

³⁸ WIPO Performances and Phonograms Treaty (a továbbiakban: WPPT), kihirdette a 2004. évi XLIX. törvény.

szervezet hozzájárulása szükséges ahhoz, hogy műsorát úgy tegyék a nyilvánosság számára hozzáférhetővé, hogy a nyilvánosság tagjai a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhassák meg (lehívásra való hozzáférhetővé tétel).³⁹ Mindezekből fakadóan, elengedhetetlen annak mélyebb, összetettebb vizsgálata, hogy milyen szintű a rádió- és televízió-szervezetek védelmét szabályozó jogharmonizáció, továbbá nincs-e valahol kollízió a belső szabályozás és a nemzetközi normák között. Első hipotézisem szerint az összhang teljes, ettől függetlenül adott a kérdés, hogy a hatályos nemzetközi szerzői és szomszédos jogi egyezmények megfelelő szintű védelmet biztosítanak-e a rádió- és televízió-szervezeteknek, továbbá mik az esélyei a WIPO-ban több mint tizenöt éve napirenden lévő, a rádió- és televízió-szervezetek jogait újraszabályozó, korszerű nemzetközi szerződés létjogosultságának, szükségességének. Ehhez kapcsolódik annak a gondolatnak a felfejtése, hogy a védelem fokozását mennyiben segítené elő Magyarországon a kapcsolódó jogi jogosultak,⁴⁰ vagy csak a médiaszolgáltató rádió- és televízió-szervezetek szerzői és szomszédos jogi szabályrendszerét összefoglaló önálló törvény megalkotása.

A közszolgálati médiaszolgáltató jogosulti (jogtulajdonosi) pozíciója mellett kétségtelenül nagyobb súlyt képvisel a felhasználói pozíció, vagyis amikor a médiaszolgáltató mint szerzői művek és szomszédos jogi teljesítmények felhasználójaként jelenik meg a jogviszonyokban. Kis leegyszerűsítéssel mindazon esetekben, amikor a médiaszolgáltató nem saját gyártásban állít elő műsort vagy nem a saját archívumából merítve használ fel műveket a médiaszolgáltatásban, felhasználási szerződést kell kötnie a mű(vek) jogtulajdonosaival. A felhasználási szerződések célja, rendeltetése az, hogy a jogosult engedélyt adjon műve, teljesítménye felhasználására meghatározott díjazás fejében. Az Szjt. nem határozza meg a felhasználási szerződés kötelező tartalmi elemeit (sőt, a törvényben foglaltaktól a felek egyező akarattal eltérhetnek, ha ezt az Szjt. vagy más jogszabály nem tiltja), ugyanakkor meglehetősen részletességgel tárgyalja a felhasználási szerződések általános feltételeit. Külön érdekesség, pontosabban ez a jogfejlődés egyenes ági következménye, hogy az ún. műfaj-specifikus szabályok között az Szjt. – egyediségükre és eltéréseikre tekintettel – mindössze két külön szerződés-típust nevesít: a kiadói szerződést és a megfilmesítési szerződést. Ezen túlmenően még a szoftver és az adatbázis felhasználási szerződéseire állapít meg néhány egyedi szabályt a törvény, más műtípusoknál nem. A médiatartalmak felhasználása, a felhasználás célja, módja és terjedelme nagyon változatos lehet a technológiai haladás jelenlegi fejlettségi szintjén, a műtovábbítási módok és eszközök széles spektruma mellett. A kérdés tehát az, és ezt vizsgálom a második hipotézisemben, hogy a médiaszolgáltatást meghatározó felhasználási módok és cselekmények indokoltá teszik-e egy önálló felhasználási szerződés (leginkább sugárzási szerződés) kimunkálását és Szjt.-be emelését? A kérdésfeltevés abból az aspektusból is fontos, hogy a felhasználási szerződések újraszabályozása során az Szjt. 1999. szeptember 1-jével hatályon kívül helyezte az egyes műtípusok felhasználási szerződéseinek feltételeiről szóló –

---

³⁹ Szjt. 80. § (1) bekezdésének d) pontja.

⁴⁰ A kapcsolódó jogi védelem magában foglalja (i) a szomszédos jogi teljesítmények védelmét (előadóművészi, hangfelvétel-előállítói, filmelőállítói teljesítmény, illetve a rádió- és televízió-szervezet által létrehozott műsor), valamint (ii) a szerzői jogi védelmet nem élvező (ún. sui generis) adatbázisok védelmét. Utóbbiakat nem elemzem részletesebben, mivel a velük kapcsolatos esetleges problémák nem kapcsolódnak szorosan a választott tematikához, miközben érdemes megemlíteni egyes tagállamok nemzeti jogalkotása külön jogszabályt alkotott a szerzői művek, a szomszédos jogi teljesítmények és az adatbázisok védelméről.

elavultnak ítélt – 1970. évi miniszteri rendeleteket, köztük a Magyar Rádió és Televízió felhasználási szerződéseinek feltételeiről és a szerzők díjazásáról szóló 5/1970. (VI.12.) MM rendeletet. Ebből következően megszűntek a díjazás mértékének minimum összegére és a felhasználási jog időkeretére vonatkozó rendeleti előírások, így a díj mértéke, a díjfizetés módja ezentúl még inkább a szabad megállapodás függvénye, amit nem a jogszabályok, hanem a piaci igények és a kialakult díjszabás határoznak meg. A rendszerváltozást megelőző társadalmi viszonyoknak és a kor kulturális életét tükröző, a piacszerű működést korlátozó rendelkezéseknek az újjáélesztése nyilván fel sem merül, ugyanakkor azt érdemes megvizsgálni, hogy a jelenlegi szabályozás nem szorul-e korrekcióra, kiegészítésre a műsorok legtipikusabb felhasználási módjaként aposztrofált nyilvánosságához közvetítés terén.

Az MTVA-nak és a közszolgálati médiaszolgáltatóknak – státuszukból és feladataik jellegéből adódóan – számtalan gyakorlati problémával kell szembenézniük, amikor mások által készített művek és kapcsolódó jogi teljesítmények felhasználóiként jelennek meg a szerzői jogi jogviszonyokban. A problémák a jogosultak személyének, az esetlegesen fizetendő jogdíj mértékének, illetve megfizetése módjának meghatározásában merülnek fel. Az első esetben a kérdés az, hogy magától a szerzőtől, esetleg más médiaszolgáltatótól, vagy közös jogkezelő szervezettől kell engedélyt kérni, netán több jogosulttól, jogosulti csoporttól? A közszolgálati médiaszolgáltatásban felhasználni kívánt azon tartalmakra vonatkozóan, amelyek jogai nem tartoznak a közszolgálati médiavagyongba, kétféle módon szerezhet engedélyt az MTVA: egyedileg, közvetlenül a szerzői vagy szomszédos jogi jogosulttól, vagy közös jogkezelés útján. Az egyedi engedélykérés (és jogdíjfizetés) feltétele értelemszerűen a jogosult beazonosítása és a felhasználási szerződés megkötése. Ennek nehézségi faktora elsődlegesen az adott médiatartalom típusától függ, de sok esetben a szerzők és egyéb jogosultak személyének felkutatása is nehézségekbe ütközik. Közös jogkezelés esetén az MTVA-nak nem kell foglalkoznia az egyes jogosultak felkutatásával, ugyanis a jogkezelővel megkötött szerződés és a részükre megfizetett jogdíj adja meg a felhatalmazást az érintett művek felhasználására. Ha a jogosult(ak) személye, címzettje tisztázott, akkor a problémák forrása leggyakrabban a jogdíj mértékében való megállapodás. A közös jogkezelő szervezetek jogdíjmértékeit a vonatkozó díjszabások tartalmazzák, amelyek percalapú tarifáitól a médiaszolgáltatókkal kötött külön szerződések általában lefelé eltérnek, éves átalányösszegben határozva meg a fizetendő jogdíj összegét. A magánszemély jogosultak, jogutódok (ideértve azok ügynökségeit is) egy részével jóval körülményesebb a megállapodás, irreálisan magas díjigénnyel lépnek fel, amely megnehezíti, esetenként lehetetlenné teszi a művek nyilvánosságához közvetítését. Ennek az ellentmondásnak a részbeni feloldását szolgálja az árva művek felhasználásának újfajta, a szabad felhasználásokkal rokonítható felhasználási módozat bevezetése, amelynek értelmében a közszolgálati médiaszolgáltató rádió- és televízió-szervezet hatósági engedély megszerzése nélkül felhasználhatja az állománya részét képező árva műveket. Mivel az árva művek a közszolgálati médiavagyon mindössze elenyésző részét képezik, a jelzett problémára más megoldást kell találni. Harmadik hipotézisemben azt vizsgálom és bizonyítom, hogy a meglévő jogintézmények nem feltétlenül elegendőek a közszolgálati médiaszolgáltatás zavartalanságának biztosítására, ugyanakkor nincs további lehetőség a közszolgálati médiaarchívum felhasználását megkönnyítő további szabad felhasználási esetkör vagy

jogosítási forma törvényi bevezetésére. Ezek kifejtésére részben a szabad felhasználásokról szóló, részben a közszolgálati médiaarchívumot bemutató fejezetben kerül sor.

A médiaszabályozás és a szerzői jog legérzékenyebb, legösszetettebb és legellentmondásosabb találkozási felülete az audiovizuális műsorszámok közös jogkezelés keretében történő felhasználásai kapcsán felmerült kérdések és az ezekre megfogalmazott sok esetben eltérő válaszok és jogértelmezések rendszerezése. E komplex kérdéskör vegytiszta vizsgálata azért sem lehetséges, azon túl, hogy a közös jogkezelés szabályozása eleve nem tartozik a laikusok vagy akár az általános jogi kérdésekben jártas szakemberek számára könnyen értelmezhető jogterületek közé, mert időközben az Országgyűlés elfogadta és már hatályba is lépett az Európai Unió vonatkozó irányelvét⁴¹ a magyar jogba átültető, a közös jogkezelést lényegében újraszabályozó és korrigáló 2016. évi XCIII. törvény a szerzői jogok és a szerzői joghoz kapcsolódó jogok közös kezeléséről. Jelenleg nem igazán prognosztizálható a KJK-irányelv kihatása a médiaszolgáltatásra, de azt a kijelentést megkockáztathatjuk, hogy nem mélyíti a törésvonalakat a médiaszolgáltatók és a közös jogkezelő szervezetek között. Ettől függetlenül a téma kiemelt fontossága és aktualitása megragadható abban is, hogy a közös jogkezelés az audiovizuális média üzemszerű működése szempontjából nélkülözhetetlen jogintézmény, hiszen a felhasználás módjára, tömegességére tekintettel képtelenség lenne minden esetben ragaszkodni az egyedi, ún. nagyjogos engedélykéréshez. A médiaszolgáltatók a 21. században még inkább rá vannak szorulva a közös jogkezelésre, mint a rádiózás és televíziózás kezdeti szakaszában, és ez a rászorultság kölcsönös. Ebből eredeztethető a negyedik hipotézis, amelyben azt vizsgálom, hogy – a szerzői és szomszédos jogi jogosultak sérelme nélkül – milyen jogalkotói lehetőségek vannak, illetve vannak-e egyáltalán lehetőségek a már nyilvánosságra hozott művek esetében a rádió- és televízió-szervezetek és a közös jogkezelés kapcsolatrendszerének mélyítésére, a jogosítás hatékonyságának növelésére. Ennek kapcsán érdemes visszatekinteni a régi Szjt. 22. §-ára,⁴² amely kimondta, hogy a már nyilvánosságra hozott művek esetében a rádió- és televízió-szervezet a szerző külön engedélye nélkül jogosult a művet változtatás nélkül nyilvánossághoz közvetíteni, vagyis a Magyar Rádióknak és a Magyar Televízióknak nem kellett egyedi engedélyezéssel foglalkoznia; a törvényi engedély birtokában elegendő volt a díjazás megfizetése a közös jogkezelő szervezet számára, és értesítés megküldése a felhasználásról. Azt is előre ki kell jelenteni, hogy a hatályos nemzetközi kötelezettségeinkre tekintettel a szerző hozzájárulása nélküli közös jogkezelés visszaállítása nem kivitelezhető, miközben a filmszerzők és jogutódaik egy jól körülhatárolt köre részéről felmerülő nagyjogos igények komoly fejtörést okoznak a jogalkalmazóknak.⁴³ Kutatásom eredményeként három kitörési pont ragadható meg a közszolgálati médiaszolgáltatás és a közös jogkezelők viszonyrendszerében: 1. az átalánydíjas megállapodások lehetőségének törvénybe foglalása, 2. a „must carry”-re⁴⁴ vonatkozó Szjt.-beli szabályok felülvizsgálata, 3. magáncélú

---

⁴¹ Az Európai Parlament és a Tanács 2014/26/EU irányelve a szerzői és szomszédos jogokra vonatkozó közös jogkezelésről és a zeneművek belső piacon történő online felhasználásának több területre kiterjedő hatályú engedélyezéséről (a továbbiakban: KJK-irányelv).

⁴² Ezt a szabályt az 1994. évi VII. törvény helyezte hatályon kívül 1994. július 1-jével.

⁴³ Ezen a ponton akár találkozhatnak is a médiaszolgáltatók és a közös jogkezelő szervezetek érdekei az egyedi joggyakorlást preferáló jogosultakkal szemben.

⁴⁴ A közszolgálati műsorok egyidejű, változatlan továbbközvetítése [Szjt. 28. § (6) bekezdése].

másolására tekintettel a médiaszervezeteket filmelőállítóként, illetve – filmalkotások egyidejű továbbközvetítésére tekintettel – filmgyártóként megillető díjigény érvényesítése médiaszolgáltatók érdekvédelmi egyesülete vagy közös jogkezelő szervezete útján.

Amint arra az előző pontban is utalás történt, a közszolgálati médiaarchívumra⁴⁵ (a továbbiakban: Archívum) vonatkozó sajátos szerzői jogi szabályok⁴⁶ teremtették meg a jogi (elsődlegesen szerzői jogi) feltételrendszerét a közszolgálati médiaszolgáltatók⁴⁷ egyes archívumai vagyonátadásának az MTVA részére. E speciális szabályozás mintájául a nemzeti filmvagyonba tartozó filmalkotások vagyonkezelői jogának Magyar Nemzeti Filmarchívum⁴⁸ részére történő térítésmentes átadása, illetve felhasználása szolgált a mozgóképről szóló 2004. évi II. törvény (Filmtörvény) speciális, azóta részben már hatályon kívül helyezett szabályai alapján.⁴⁹ A joggyakorlat által visszaigazolt szabályozási előzmény ellenére az Archívumra vonatkozó Mttv.-beli rendelkezések megjelenésekor olyan értelmezések is napvilágot láttak, amelyek szerint a szerzői jogtól „testidegen” szabályok a jogosultak vagyoni jogainak normatív eszközökkel történő államosítását jelentik, amely azzal a veszéllyel fenyeget, hogy a művészek és más jogosultak az elismert jogoknak és jövedelmeknek csak töredékét kapják meg vagy azokat akár el is veszíthetik. Jóllehet ezek a veszélyforrások nem bizonyultak megalapozottnak, az elmúlt években kétszer is sor került e szabályok kiigazítására, pontosítására. Kétségtelen tény, hogy ezek a módosítások éppen a jogbiztonság fokozását szolgálták, ötödik hipotézisemben mégis arra a kérdésre keresem a választ, hogy megfelelő-e a mostani szabályozási környezet, pontosabban van-e olyan szabályozási szükséglet akár a jogosulti, akár a felhasználói oldalon, amely jogalkotói beavatkozást igényel az Archívum biztonságosabb és jogtisztább hasznosítása érdekében.

A NAVA sajátos szerepet tölt be a médiaszolgáltatás rendszerében, amit az is jelez, hogy státuszát, szerepét, feladatait és működését elsődlegesen nem az Mttv., hanem külön jogszabály⁵⁰ tartalmazza. Ettől függetlenül a NAVA több szálon kapcsolódik a közmédiához: audiovizuális kötelezpéldányként gyűjti, archiválja a magyar és magyar vonatkozású műsorszámokat, működtetése 2012-től a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság (a továbbiakban: NMHH), illetve az MTVA keretei között történik, működtetése felett a Médiatanács⁵¹ gyakorolja a törvényességi és szakmai felügyeletet. A NAVA elemzése kapcsán

---

⁴⁵ A közszolgálati médiaarchívum gyűjtőfogalom abban az értelemben, hogy magába foglalja egyfelől a közszolgálati médiavagyont, másfelől a közszolgálati médiavagyon körébe nem tartozó műveket és más teljesítményeket tartalmazó fizikai hordozókat.

⁴⁶ Mttv. 100. §-a és 203. §-ának 33. pontja.

⁴⁷ Közszolgálati médiaszolgáltató: kizárólag - a közszolgálati médiaszolgáltatás céljainak megvalósítására - e törvény 84. § (1) bekezdésében nevesített médiaszolgáltató, valamint a 84. § (1) bekezdésben nevesített közszolgálati médiaszolgáltató által létrehozott médiaszolgáltató, illetve a 84. § (1) bekezdésben nevesített közszolgálati médiaszolgáltató befolyásoló részesedése alatt álló gazdasági társaság által létrehozott médiaszolgáltató (Mttv. 203. § 32.). Magyar Televízió Zártkörűen Működő Nonprofit Részvénytársaság, a Duna Televízió Zártkörűen Működő Nonprofit Részvénytársaság, a Magyar Rádió Zártkörűen Működő Nonprofit Részvénytársaság és a Magyar Távirati Iroda Zártkörűen Működő Nonprofit Részvénytársaság.

⁴⁸ 2012-től Magyar Nemzeti Digitális Archívum és Filmintézet (MaNDA).

⁴⁹ Leginkább az Mkt. 2011. december 31-éig hatályos 2. §-ának 26. pontja és 35. §-a.

⁵⁰ 2004. évi CXXXVII. törvény a Nemzeti Audiovizuális Archívumról (NAVA törvény),

⁵¹ A Médiatanács az NMHH önálló hatáskörű, az Országgyűlés felügyelete alatt álló, jogi személyiséggel rendelkező szerve, az MTVA kezelője.

figyelemmel kell lenni mind az Szjt.-re, mind az Mttv.-re, különös tekintettel arra, hogy a NAVA törvény több helyen tartalmaz konkrét utalást, hivatkozást ezekre a jogszabályokra. A visszautaló rendelkezések értelmében a NAVÁ-val összefüggő tulajdonosi jogok és kötelezettségek összességét az MTVA gyakorolja az Alap tulajdonosi joggyakorlására vonatkozó jogszabályoknak megfelelően, és az Archívum keretei között gondoskodik a NAVA tárolásáról, megőrzéséről és jogszerű felhasználásáról. A NAVA tehát alapfeladatai és felügyelete-működtetése révén a közmédia-rendszerhez kapcsolódik, míg közgyűjteményi és speciális audiovizuális archívumi feladatai révén a szerzői jogi intézményrendszerhez kötődik. A hatodik hipotézisben azt bizonyítom, hogy a NAVA az MTVA-ba történő szervezeti integráció ellenére sem vált részévé a közszolgálati médiavagyonnak, következésképpen felhasználására sem az Mttv. 100. §-ában foglalt szabályokat kell alkalmazni. Ebből az is következik, hogy a NAVA által alapfeladatként végzett egyéb felhasználási cselekményekre (pl. digitalizálás) más szerzői jogi szabályokat kell alkalmazni, mint az Archívum esetében. Kérdés, hogy mindez zavarokat okoz-e a NAVA-tartalmak gyűjtése, feldolgozása, hasznosítása során? A dolgozatban ezekre a felvetésekre külön kitérek, és ennek kapcsán azt is vizsgálom, hogy a három azonos szintű, különböző eredőjű szabályozás (Szjt., Mttv., NAVA törvény) eltérései miként oldhatók fel, illetve szükséges-e a feloldás.

Az árva művek előfordulása műfajonként eltérő, ahogy műtípusonként is más-más sajátosságok, nehézségek merülnek fel az esetleges felhasználásuk során. Az árva művek és a közszolgálati médiaszolgáltatás – különösen az Szjt.-t módosító 2013. évi CLIX. törvény 2014. október 29-étől hatályos szabályváltoztatásaira figyelemmel – több ponton érintkezhetnek egymással, a legfontosabb és legújabb érintkezési pont az Archívum részét képező árva művek engedély nélküli szabad felhasználása. Ennek eredője a fenti törvénnyel átültetett Árva mű irányelv,⁵² amely a kedvezményezett intézményi kör és a közszolgálati médiaszolgáltató rádió- vagy televízió-szervezetek számára lehetővé teszi hatósági engedély nélkül a gyűjteményük (archívumuk) részét képező árva művek digitalizálását és a nyilvánosság számára történő online hozzáférhetővé tételét, feltéve hogy e felhasználások közérdekű feladataik ellátását, különösen a gyűjteményeik megőrzését, helyreállítását, vagy éppen művelődési és oktatási célú hozzáférhetőségét szolgálják. A hetedik hipotézisemben azt állítom és bizonyítom, hogy ezek az új, megengedő(bb) szabályok sem könnyítik meg és teszik gördülékenyebbé az Archívum részét képező, árva műnek minősülő „passzív” állományának nyilvánossághoz közvetítését, arra figyelemmel, hogy az Mttv. 203. § 33. pontjában található közszolgálati médiavagyon fogalmába tartozó alkotások köre tágabb, mint a kedvezményezett intézmény által ebből esetlegesen felhasználható árva művek és teljesítmények köre. Az állítás és a bizonyítás mellett megoldási javaslatként az Árva mű irányelv módosítására, továbbá ösztönző vagy támogató mechanizmusok bevezetésére teszek javaslatot az árva művekre vonatkozó rezsim hatékony és gyakorlati alkalmazásának előmozdítása érdekében.

---

⁵² Az Európai Parlament és Tanács 2012/28/EU irányelve az árva művek egyes megengedett felhasználási módjairól (a továbbiakban: Árva mű irányelv).

II. A közszolgálati médiaszolgáltatással összefüggő szerzői és szomszédos jogok; az ebből fakadó elhatárolási kérdések

2.1. Bevezetés

A közszolgálati médiaszolgáltatással összefüggő szerzői és szomszédos jogok számbavétele és elemzése nem képzelhető el és nem végezhető el a jogosultság alapvető elemeinek tisztázása nélkül, ami nem más mint a médiaszolgáltatás lényegét képező jogtárgy, vagyis az audiovizuális mű és ennek különféle megjelenési formáinak az azonosítása, definiálása, elhatárolása. A védelem szintjét és a védelmi idő mértékét a védelem típusa határozza meg (szerzői jogi védelem, illetve kapcsolódó jogi védelem körébe tartozó szomszédos jogi védelem), de a médiaszolgáltatás kapcsán különösképpen ki kell emelni a jogi védelemben nem részesülő médiatartalmakat is.

A közszolgálati médiaszolgáltatás mindennapjaiban – a műsorkészítés, műsorszerkesztés és az ennek során létrehozott médiatartalmak nyilvánossághoz közvetítésének folyamatában – állandóan jelen vannak a szellemi alkotások, így különösen:

- szerzői és szomszédos jogi védelem alatt álló művek, teljesítmények létrehozása belső gyártásban, illetve koprodukcióban,
- szerzői és szomszédos jogi védelem alatt álló művek, teljesítmények megrendelése ún. külső gyártásban, műsorterv⁵³ alapján,
- meglévő (már elkészült) szerzői és szomszédos jogi védelem alatt álló művek, egyéb teljesítmények megvásárlása,
- az Archívum részét képező művek hasznosítása a legváltozatosabb formákban (közszolgálati médiaszolgáltatás keretében történő ismétlés, idézés, átdolgozás, értékesítés harmadik személyek számára, fesztiválokra történő bemutatás, nyilvánossághoz közvetítés engedélyezése az Európai Műsorszolgáltatók Közössége (European Broadcasting Union, rövidítve: EBU), illetve – nem európai médiaszolgáltatókkal fennálló együttműködés keretein belül – más országok médiaszolgáltatói számára rendszerint korlátozott jogbirtoklási időre szólóan, meghatározott számú felhasználásra).

A fent említett – az irodalom, tudomány és művészet körébe tartozó egyéni-eredeti jelleggel bíró – jogi védelem alatt álló művektől és teljesítményektől sok esetben nem egyszerű elhatárolni a szerzői jogi vagy szomszédos jogi védelemben nem részesülő tartalmakat. Az elhatárolásban segítségünkre lehet a tartalmak csoportosításának alábbi szempontrendszer:

---

⁵³ Általában az éves (televízióknál negyedéves) műsorstruktúra elfogadását követően heti tervezés történik. A következetes tartalom-szerkesztést egyedi, tematikus szerkesztésű napok, hetek (évfordulók, ünnepek, illetve egy adott esemény, pl. olimpia) törik meg.

- a szűk értelemben vett közszolgálati médiaszolgáltatáshoz kapcsolódó tartalmak (a különféle rádiós- és televíziós műfajba sorolható filmalkotások, zeneművek, fotóművészek alkotások, változatos formában feldolgozott irodalmi művek, valamint ezek gyűjteményei, részletei),
- a közszolgálati médiaszolgáltató vállalkozási és gazdálkodási funkciójához kapcsolódó tartalmak (arculathoz, logó-hoz készült grafika és mozgókép, a tevékenységet, az intézményeket, illetve a közszolgálati csatornákat népszerűsítő – akár a nyomtatott, akár az elektronikus sajtóban megjelenő – reklámok, a televízió- és rádió médiaszolgáltatások szignáljai, a műsorkészítés adminisztrációjához, valamint a kötelező – hatósági, illetve közös jogkezelő szervezetek felé történő – adatszolgáltatáshoz elengedhetetlenül szükséges, speciális szoftverek, adatbázisok, a műsorgyártáshoz kapcsolódó – hírszerkesztő, vágó, feliratozó – szoftverek stb.).

Ez utóbbiak – bár közvetlenül nem kapcsolódnak a nyilvánossághoz közvetített tartalmakhoz – a médiaszolgáltatás folyamatában ugyanúgy jelentőséggel bírnak, ezért nem ezek mentén, hanem a szerzői jogi és szomszédos jogi védelem, illetve egyéb jogterületek (pl. iparjogvédelem) általi meghatározottság szempontjából lehet elemezni őket. Tekintettel arra, hogy ezek a tartalmak döntően kívül esnek a vizsgálódásom középpontjában álló médiaszolgáltatás Mttv. 203. §-ának 36. és 40. pontja⁵⁴ szerinti fogalmi körén, az értekezésben csak érintőlegesen térek ki rájuk, amennyiben speciális szerzői jogi részletszabályok kapcsolódnak hozzájuk.

Fentebbiekre figyelemmel a szerzői jogi védelemben nem részesülő tartalmak vizsgálatát részben ebben, részben a következő fejezetekben a felhasználásukhoz kapcsolódó, az alábbi jellemzők szerint folytatom le:

- egyéni-eredeti jelleggel bíró művek, teljesítmények elhatárolása a szerzői vagy szomszédos jogi védelem alá nem eső tartalmaktól,
- a védelmi idő mértéke,
- szerzői vagy szomszédos jogi védelemben részesülő alkotás / teljesítmény esetén a felhasználási mód beazonosítása és annak megállapítása, hogy az adott cselekmény a szabad felhasználás körébe tartozik-e,
- engedély- és díjköteles felhasználás esetén annak meghatározása, hogy egyedi engedélyt kell-e kérni, vagy közös jogkezelés alá tartozik-e a felhasználás.

Mindezeknek az alapvetéseknek a láttatását és elemzését követően – az Szjt. vonatkozó fejezeteinek sorrendjét és logikáját követve – térek rá a médiaszolgáltató, pontosabban a médiaszolgáltatás során létrehozott, illetve közvetített tartalmakhoz kapcsolódó személyhez

---

⁵⁴ 36. Lineáris médiaszolgáltatás: a médiaszolgáltató által nyújtott, műsorszámok műsorrend alapján történő egyidejű megtekintését, illetve meghallgatását lehetővé tevő médiaszolgáltatás.

40. Médiaszolgáltatás: az Európai Unió működéséről szóló szerződés 56. és 57. cikkében meghatározott, önálló, üzletszerűen - rendszeresen, nyereség elérése érdekében, gazdasági kockázatvállalás mellett - végzett gazdasági szolgáltatás, amelyért egy médiaszolgáltató szerkesztői felelősséget visel, amelynek elsődleges célja műsorszámoknak tájékoztatás, szórakoztatás vagy oktatás céljából a nyilvánossághoz való eljuttatása valamely elektronikus hírközlő hálózaton keresztül.

fűződő és vagyoni jogainak bemutatására, ahonnan egyenes út vezet az MTVA és a közszolgálati médiaszolgáltató jogosulti és felhasználói pozíciójának elhatárolásához.

A rádió- és televízió-szervezeteket – mint szomszédos jogi jogosultakat – nem a személyhez fűződő és vagyoni jogok összessége, hanem csak az Szjt.-ben nevesített jogok illetik meg. Ennek a szabálynak ott és akkor van jelentősége, amikor egy konkrét művel kapcsolatban egyszerre és egyidejűleg fennállnak alkotókhöz kapcsolódó szerzői jogok és médiaszolgáltatóhoz kötődő szomszédos jogok. Az esetleges érdekütközésekből fakadó konfliktusok elkerülése és leküzdése érdekében az Szjt. több kiegészítő szabályt is tartalmaz. A legfontosabb ezek közül az a törvényi előírás [83. § (1) bek.], miszerint a szomszédos jogi jogosultak számára biztosított jogok védelme nem befolyásolhatja az irodalmi, tudományos és művészeti alkotásokon fennálló szerzői jogok védelmét, ergo nem is csorbíthatja azokat.⁵⁵ Mindez nem jelenti azt, hogy a szomszédos jogi jogosultak csakis a szerzők érdekeit szem előtt tartva gyakorolhatják jogaikat. További kiemelés érdemlő szabály ebben a kontextusban a vagyoni jogok átruházásának tilalmát főszabályként kimondó, majd ugyanezt feloldó, meghatározott esetekben lehetővé tevő törvényi előírás.⁵⁶ A televíziós médiaszolgáltatás műsorfolyamában tipikusan előforduló filmalkotások esetében a szerző – ellenkező kikötés hiányában – átruházza az előállítóra a filmalkotás felhasználására és a felhasználás engedélyezésére való jogot.⁵⁷ Ez a – törvényi engedélynek is felfogható – szabály is megkönnyíti a filmalkotások nyilvánosságához közvetítésének engedélyezését a filmelőállító részéről egy médiaszolgáltató számára.

A fentebb említett jogtárgyak és jogintézmények ilyen összetett vizsgálata után lehet felelősen megválaszolni azt a kérdést, hogy mennyiben kielégítő a rádió- és televízió-szervezetek jogvédelmének jelenlegi – nemzetközi szintű és hazai – szabályozása, másként fogalmazva, van-e, lehet-e létjogosultsága egy ilyen tárgyú, önálló nemzetközi normának vagy uniós jogszabálynak, illetve – adott esetben ennek hiányában vagy ettől függetlenül – egy hazai jogszabály (értelemszerűen csakis törvény) megalkotásának.

2.2. Szerzői jogi védelmet élvező művek, műtípusok a médiaszolgáltatásban és ezek értelmezése

Az alkotásokat a törvény erejénél fogva – külön regisztráció, nyilvántartásba vétel nélkül – a keletkezésüktől illeti meg a szerzői jogi védelem, amennyiben megfelelnek az Szjt. 1. §-ában meghatározott konjunktív feltételeknek, ezek közül is leginkább annak, hogy az alkotásnak a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jelleget kell hordoznia, felmutatnia. Ettől függetlenül mindezekkel azért kell részletesebben foglalkozni, mert a médiaszabályozás és a szerzői jog koordináta-rendszerében megfelelő biztonsággal csak így helyezhetők el az itt tárgyalt művek, műtípusok, illetve bárminemű, a médiaszolgáltatáshoz kapcsolódó alkotás.

---

⁵⁵ Egy konkrét példával illusztrálva: ha egy televízió-szervezet nem engedélyezi műsora vezetékes továbbközvetítését, a szerzők és előadóművészek jogai sem érvényesülnek, megfordítva ugyanezt, a szerzők és előadóművészek sem engedélyezhetik önállóan a szomszédos jogi védelem alatt álló műsor továbbközvetítését.

⁵⁶ Szjt. 9. § (3) bek.

⁵⁷ Szjt. 66. § (1) bek.

2.2.1. A szerzői jogi védelem tárgyi hatálya és értelmezése a médiaszolgáltatás környezetében

Az Szjt. 1. § (1) bekezdésében foglalt axiomatikus megállapítás, miszerint „Ez a törvény védi az irodalmi, tudományos és művészeti alkotásokat” nem szorul külön értelmezésre és elemzésre a médiaszolgáltatás környezetében, ráadásul az Szjt. 1. § (2) bekezdésének példálózó felsorolása megfelelő támpontot nyújt a médiatartalmak beazonosítására és annak eldöntésére, hogy betudhatók-e a művészet területére. A felsorolásból elsősorban az f) pont szerinti rádió- és a televíziójáték, valamint a g) pont szerinti filmalkotás és más audiovizuális mű (a továbbiakban együtt: filmalkotás) tartoznak a tárgykörünkbe, ugyanakkor ezek részletesebb bemutatása, továbbá annak tisztázása, hogy valamennyi, a médiaszolgáltatás műsorfolyamában bemutatott, rádió- és a televíziójátéknak nem minősülő műsor filmalkotásnak minősül-e, nem kerülhető meg.

Az Szjt. tárgyi hatályának további részletezését az Szjt. 1. § (3) bekezdése adja, azonban ez is igencsak általános, mintegy orientáló jellegű szabály, amennyiben a szerzői jogi oltalmat nem megjelenési formákhoz köti. A szerzői jogi védelem feltétele a szerző tevékenységéből fakadó (azaz szubjektíve nem mástól származó) mű egyéni, eredeti jellegének megléte. A szerzői jogi elmélet és a gyakorlat e kérdésében minden esetben az alkotás egyéni, eredeti jellegét, önálló, kreatív gondolatiságát kívánta és kívánja meg. Az egyéni-eredeti jelleg megléte vagy hiánya azonban korántsem mindig egyértelmű, különös tekintettel arra, hogy az alkotások tartalmának, műfaji sajátosságainak függvényében esetenként máshol húzódik meg a határ egy (akár funkcionális vagy megrendelésre készülő) alkotás adott szakma, illetve művészeti ág számára nyilvánvaló, közhelyszerű megformálása, esetleg meglévő mű lemásolása – vagy ellenkezőleg: egyéni (a szerző személyiségét a szabad döntésén alapuló, kreatív megoldásban hordozó) és eredeti (újszerű, más műtől megkülönböztethető) kivitelezése között.⁵⁸ Mindazonáltal a médiaszolgáltatás világában nem tipikusan előforduló eset egy műsor egyéni, eredeti jellegének megkérdőjelezése, ellenben találkozhatunk a törvényi feltétel második elemének, a formába öntöttségnek, a megjelenítésnek, a töredékességnek a problematikájával. Az Szjt.-ben a szerzői jogi védelem egyetlen jogszabályi feltételeként megfogalmazott egyéni-eredeti jelleg ugyanis még nem jelenti azt, hogy ne lenne szükség az egyéni gondolat minimális megformálására, aminek hiányában a szerző tevékenysége nem élvez szerzői jogi védelmet. Az Szjt. ezzel kapcsolatban nem támaszt több feltételt: az alkotás bármilyen formában megjelenhet.

A töredékes (például befejezetlen) művek tekintetében is felmerülhet a kérdés, hogy a műalkotás mikor tekinthető szerzői műnek. A filmalkotások és egyéb audiovizuális művek esetén ez a probléma különös jelentőséggel bír, tekintettel a mű többszerzős jellegére és a filmhez kapcsolódó morális és felhasználási jogok elválására. A film elkészítésére irányuló, a film szerzői és annak előállítója közötti szerződésekben kell ezeket a kérdéseket rendezni, ennek hiányában ugyanis a szerző alappal hivatkozhat szerzői jogai megsértésére, ha az előállító az elkészült filmtöredéket például más rendezővel fejezti be.⁵⁹

---

⁵⁸ Kiss – Szivi: i.m. 17. o.

⁵⁹ Ilyen tartalmú szerződési rendelkezés hiányában az Szjt. 9. § (1) bekezdésének szigorú értelmezése kizárná a befejezetlen műrészt a szerzői jogokat, hiszen ez a szabály a mű létrejöttéhez köti a szerzői jogok keletkezését.

Az egyéni gondolat valamilyen formában történő kifejeződése azonban nem feltétlenül kell, hogy befejezett vagy önállóan hasznosítható legyen ahhoz, hogy szerzői jogi védelemben részesüljön.⁶⁰ A “rész-művek”-nek különös jelentőségük van a filmgyártás egyes szakaszaiban, így önálló szerzői jogi védelmet élvezhet a filmvázlat, filmnovella, forgatókönyv, stb.⁶¹ Az Szjt. sőt a FilmJus Filmszerzők és Előállítók Szerzői Jogvédő Egyesülete (a továbbiakban: FilmJus) jogdíjközleménye, illetve Felosztási szabályzata ugyan egyedül a forgatókönyvíró (mint filmíró) nevesíti a felsorolt rész-alkotások szerzői közül, de ha ezek szerzője a forgatókönyvírótól különböző személy, az egyéni, eredeti jelleget mutató filmvázlat vagy filmnovella önálló alkotásnak – alkotója pedig önálló engedélyezési joggal, illetve díjigénnyel rendelkező filmszerzőnek – minősül. A nem befejezett alkotással („rész-mű”) nem tévesztendő össze a kész és önmagában felhasználható mű részlete: a médiaszolgáltatás körében gyakori, hogy önálló műveket nem teljes terjedelmükben közvetítenek, ismételnek. E felhasználások egy része szabad felhasználásnak minősül (pl. ha az ismételt műsor-részlet hossza nem haladja meg az idézés terjedelmét, és az idézés egyéb feltételeinek is megfelel), szabad felhasználás hiányában azonban kizárólag felhasználási engedély (átruházás esetén a megszerzett vagyoni jog) keretein belül használhatók fel jogszerűen. A filmhez készült bármely egyéni-eredeti rész-alkotás szerzői jogi védelmétől függetlenül, a mozgóképipar üzleti, gazdasági háttérét figyelembe véve került szabályozásra az Szjt. 65. §-ának (1) bekezdésében az “utolsó vágás” (“final cut”) joga.⁶² Ennek értelmében a filmalkotás akkor befejezett, ha végleges változatát a szerzők és az előállító ilyenként elfogadják. Ezt követően a végleges változatot egyik fél sem változtathatja meg egyoldalúan.

A korábbi bírói gyakorlatot⁶³ és egyöntetű szakmai álláspontot megerősítve az Szjt. 1. § (3) bekezdésének második mondata már kifejezetten tartalmazza, hogy a védelem nem függ mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőktől vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értékítéllettől. A műszaki, technológiai fejlődéssel párhuzamosan egyre nő ennek a szabálynak a jelentősége, mivel egyértelművé teszi, hogy bárki által, bármely eszközzel (akár kézi kamerával, sőt, telefonnal) készített alkotások az azt létrehozó személy és a mű viszonyának minőségéből – egyéni, eredeti jellegéből – adódóan szerzői jogi védelemben részesülhetnek. A közszolgálati médiaszolgáltatásban esetenként megjelenő ilyen típusú speciális tartalmakat (pl. internetről letöltött vagy nézők által beküldött felvételek) a fenti szempontok szerint

---

⁶⁰ Itt kell utalni a BH1993. 545. számú döntésre a számítógépi program-alkotásokkal kapcsolatban, amely először állapította meg általános elvi élel, hogy az alkotó folyamat egyes szakaszaiban is létrejöhetnek olyan szerzői művek, melyek önálló oltalomban részesülhetnek.

⁶¹ Az 1969. évi III. törvényhez (az ún. régi Szjt.-hez) kapcsolódó, hatályon kívül helyezett 12/1970 (VI.30.) MM rendelet a már jellegénél fogva is több lépcsőben létrejövő filmalkotások esetén közvetve rögzítette, hogy a filmkészítés során létrejövő egyes művek önálló védelemben, szerzői pedig meghatározott összegű jogdíjban (ún. “alkotói” díjban, majd a megfilmesítéskor “megfilmesítési díjban”) részesülnek.

⁶² A SZJSZT-39/00. számú szakvélemény szerint az utolsó vágás jogának szabályából nem következik, hogy a film az ennek eredményeként elkészült változattal nyerné csak el a szerzői jogi védelmet. A rendelkezés inkább az integritás jogát terjesztette ki a jelentős befektetéseket eszközöző filmelőállítóra is és határozta meg az utolsó vágás jogaival e jog pontos kezdetét.

⁶³ BH 1980.332.: Szerzői jogi védelemben részesül minden olyan mű, amelynek formáján az alkotó szellemi tevékenységéből fakadó eredetiség jegyei felismerhetők, függetlenül attól, hogy az alkotás milyen esztétikai értékelést vált ki.

kezelendők, és – hasonlóképpen más szerzői jogi védelem alá eső mű felhasználásához – gondoskodni kell az engedélykérésről, igény esetén a díjfizetésről.

A szerzői jog tárgyi hatálya felől közelítve, a közszolgálati médiaszolgáltatásra leginkább jellemző, a felsorolt feltételeknek megfelelő szerzői művek a következők lehetnek:

- *filmalkotás* (a filmszínházi bemutatásra szánt filmalkotás, televíziójáték, televízió sorozat, animációs film, reklámfilm mellett ide tartozik a színmű, zenés színmű, táncjáték, némajáték többféle beállításban és megvilágításban rögzített kép- és/vagy hanganyaga (muster), az abból szerkesztéssel, vágással létrejövő filmalkotás, valamint a mindezekből létrejött gyűjteményes mű is),
- *szöveges és szöveg nélküli, színpadra vagy nem színpadra szánt zenemű* (és az ezekből rögzítéssel, szerkesztéssel, vágással létrejövő hangfelvétel, filmalkotás, illetve gyűjteményes mű),
- *különböző formában feldolgozott irodalmi mű* (az eredeti műből – pl. regény, novella, forgatókönyv stb. – általában átdolgozással létrejött filmalkotás, hangjáték, kabaré stb.),
- az egyes műsorszámokon belül különböző hangsúllyal és időtartamban megjelenő *képző-, ipar-⁶⁴, fotóművészeti, építészeti alkotás*.

A fenti – szándékoltan nem taxatív – felsorolás az Szjt. 1. § (2) bekezdésének példálózó logikáját követi. A törvényszöveg tág, a bővítés irányába nyitott definíciója egyfelől segíti a jogértelmezést, másfelől azonban kételyeket is támaszt az egyéni-eredeti jelleg esetenkénti megállapítása során. A szerzői jogi védelem határát konkrét esetek kapcsán bírósági ítéletek, illetve az SZJSZT állásfoglalásai kristályosították és kristályosítják ki az egyéniség-eredetiség fogalmának egyre objektívebb – bár a művek színes műfaji sajátosságaira, tartalmának sokféleségére tekintettel valamilyen szinten mindig is szubjektív – mércéjét. Az Európai Bíróság ugyancsak több alkalommal – nem mindig következetesen – hozott döntést a szerzői minőséget meghatározó feltételekkel összefüggésben. Az ún. Infopaq I. ítéletben⁶⁵ tág körben jelölte ki a védelem határát egy újságcikkből készült szövegkivonattal kapcsolatban, ezzel közvetve azt állapítva meg, hogy a műrészletnek elegendő abban az értelemben eredetinek lennie, hogy az a szerző saját szellemi alkotása, azaz a szerző tevékenysége alapján jött létre. E tág értelmezést egyéb döntéseiben a Bíróság maga is szűkítette, kimondva, hogy „egy szellemi alkotás akkor tekinthető a szerző sajátjának, ha tükrözi az ő személyiségét”. Megállapította, hogy az a portréfotó részesülhet szerzői jogi védelmemben, „amely a szerzőnek a fénykép létrehozása során hozott szabad és kreatív döntéseiben jut kifejeződésre”.⁶⁶

Az alábbiakban a közszolgálati médiaszolgáltatásban tipikusnak tekinthető legfontosabb műtípusok, műkategóriák elemzését végzem el egyéni-eredeti jellegük megítélése, valamint szerzői jogi, szomszédos jogi vagy egyéb jogterülethez kapcsolódó védelmük aspektusából.

---

⁶⁴ Ide tartozik a grafika, festészet, szobrászat, metszés, könyvnyomtatás útján vagy más hasonló módon létrehozott alkotás, valamint az – egyéni, eredeti jelleget, kreatív megoldást mutató – díszlet és jelmez.

⁶⁵ C-5/08 Infopaq International A/S v. Danske Dagblades Forening.

⁶⁶ C-145/10, E-M Painer v Standard Verlags GmbH and others.

2.2.2. Filmalkotás és más audiovizuális mű

A közszolgálati médiaszolgáltató lineáris és nem lineáris audiovizuális médiaszolgáltatásán⁶⁷ a leginkább nehézségbe ütköző feladat annak eldöntése, hogy mi minősül szerzői jogi védelem alatt álló audiovizuális műnek és mi tartozik szomszédos jogi védelem alatt álló film kategóriája alá, továbbá hogy e műveknek, illetve teljesítményeknek ki a jogosultja és ezek a jogosultak milyen terjedelmű felhasználási joggal (jogokkal) rendelkeznek. Az Szjt. ezeket a fogalmakat több helyen használja, megkülönböztetve a szerzői műnek minősülő filmalkotást az ilyen védelem szintjét el nem érő, de a filmelőállító teljesítménye okán szomszédos jogi védelemben részesülő filmtől.

Szerzői jogi védelmet élvez az 1. § (2) bekezdésének nem kimerítő felsorolásában is nevesített „filmalkotás”, amely kifejezést a jogalkotó a technológia-semleges szabályozásra törekedve a hatályos Szjt.-ben felváltotta a „filmalkotás és más audiovizuális mű” fogalompárral,⁶⁸ ezzel utat nyitva a köznap értelemben „filmalkotásnak” már nemigen nevezhető, de egyéni-eredeti jelleggel rendelkező audiovizuális alkotások védelmének.^{69,70} Az Szjt. filmalkotásokra vonatkozó speciális szabályokat tartalmazó IX fejezete definiálja az alapfogalmat: *„Filmalkotás az olyan mű, amelyet meghatározott sorrendbe állított mozgóképek hang nélküli vagy hanggal összekapcsolt sorozatával fejeznek ki, függetlenül attól, hogy azt milyen hordozón rögzítették.”* Az értelmezést segítő, szintén példálózó felsorolást itt is megtaláljuk: *„Filmalkotásnak minősül különösen a filmszínházi vetítésre készült játékfilm, a televíziós film, a reklám- és a dokumentumfilm, valamint az animációs és az ismeretterjesztő film.”*⁷¹

Szomszédos jogi védelemben részesülnek a filmek, amely kategóriába mind az előző bekezdésben meghatározott, szerzői jogi védelmet elérő filmalkotások, mind az egyéni-eredeti jelleggel nem rendelkező mozgóképek egyaránt beletartoznak. A filmalkotások esetében a filmelőállító a megfilmesítési szerződéssel szerzői jogi jogosulttá válik, szerződéseire tehát a felhasználási szerződésekre vonatkozó szabályokat kell alkalmazni azzal, hogy a jogátruházás is megengedett. A filmelőállítók szomszédos jogi védelme viszont természetesen szűkebb, mint a szerzői jogi védelem; a filmalkotásnak nem minősülő, a mű szintjét el nem érő, sorrendbe állított mozgóképek sorozatából álló filmek előállítóit, befektetésükre tekintettel védi. Az ilyen filmekkel kapcsolatos vagyoni jogok átruházására kötött szerződésekre, nem alkalmazhatók a felhasználási szerződések szabályai. Ahogy erre Faludi Gábor már 2003-ban rámutatott, a gyakorlatban össze fognak mosódni a filmalkotások és a műnek nem minősülő filmek előállítóinak szerződései.⁷²

A másorkészítést megelőző feltáró munka során annak eldöntése, mely film minősül a szerzői jog által védett alkotásnak, kiemelt jelentőséggel bír a filmelőállítók és filmszerzők jogdíja

⁶⁷ Mttv. 203. § 1. pontja szerint az audiovizuális médiaszolgáltatás: hangos vagy néma mozgóképeket, állóképeket tartalmazó műsorszámokat bemutató médiaszolgáltatás.

⁶⁸ Az 1969. évi „régis” Szjt. még csak a „filmalkotás” megfogalmazást használta.

⁶⁹ A digitális technika eredményeként létrejövő új típusú, többször interaktív *audiovizuális alkotásoknak* a köznyelvben sokszor nem is lehet ezen általános fogalomnál pontosabb (magyar) elnevezést találni.

⁷⁰ Az Szjt. további szövegében ahol „filmalkotást” említ a jogalkotó, az alatt az egyéb audiovizuális művet is érteni kell.

⁷¹ Szjt. 64. § (1) bek.

⁷² Faludi Gábor: Szerzői jog, iparvédelem és a Ptk. koncepciója (PJK, 2003/3., 3-14. o.)

szempontjából. Tekintettel arra, hogy e jogosultakat közös jogkezelő szervezetként a FilmJus képviseli, a besorolásnál és a műsorkészítést megelőző feltáró munka során az egyes műsorszámok kódolásánál az MTVA a FilmJus Felosztási Szabályzatának 1. számú Mellékletében szereplő műfaj-meghatározást is alapul veszi. Ez a – jogosultakat képviselő közös jogkezelő szervezettel közösen kialakított – gyakorlat egységessé teszi a jogkezelő és a felhasználó MTVA jogértelmezését és minimalizálja a speciális műtípusok minősítéséből fakadó esetenkénti jogvitákat. A műsorszámok adatainak rögzítésével kapcsolatos adminisztrációt szintén egyszerűsíti a részletes műfaji meghatározás, hiszen a több mint száz féle műtípusra bontás egyértelművé teszi egészen speciális műsorszámok besorolását is,⁷³ csökkentve az önálló elemzést igénylő tartalmak számát. A jelzett Mellékletben bármely – akár 0,1 – súlyszámmal jelzett film-műfaj szerzői jogi védelem alatt álló filmalkotásnak minősül. A súlyozás nem a felhasználó, hanem a filmszerzők szempontjából bír jelentőséggel a jogdíj felosztása során. A felhasználó MTVA szempontjából az egyes műtípusok megegyező minősítése a lényeges: értelemszerűen filmalkotásnak minősülnek az animációk, a mozifilmek, játékfilmek, televízió filmek és sorozatok, zenés- és táncfilmek, színházi közvetítések, koncertfilmek, míg nem szerzői művek a vetélkedők, a stúdióműsorok többsége (de például a zenei stúdióműsor a szerkesztés okán már igen), a választási műsorok. Gyakorlati példák elemzése alapján került meghatározásra és a felhasználó által elfogadásra, hogy míg a „beszélgetős” magazinok, bűnügyi, gazdasági, információs magazinok nem minősülnek a FilmJus-szal fennálló jogviszonyban filmalkotásnak, a szolgáltató, művészeti vagy vallási magazinok igen, ahogyan a nyelvlecke vagy oktató műsor is filmmű, ellentétben az ismeretterjesztő stúdióműsorral.⁷⁴

A filmalkotások ilyen részletes tipizálása sem nyújt mindig elegendő támpontot a filmszerzők és filmelőállító(k) személyének felelős meghatározásához; az MTVA gyakorlatában az egyes műsorszámok adatait rögzítő szerkesztőnek kell eldöntenie, hogy a közreműködők közül ki minősül filmszerzőnek (pl. vezető operatőr, akinek egyénisége kétségtelenül tükröződik majd a filmalkotásban) és ki nem (pl. a kameraman, aki kizárólag a vezető operatőr instrukciói alapján dolgozik, ami teljesen meghatározza a feladat megoldásának kereteit, és kizárja, hogy annak során több alkotó megoldás közül kreatívan döntsön).⁷⁵ Többször egyedi mérlegelés az alapja annak is, hogy egy szerkesztő egy adott műsorszám filmszerzőjének minősül-e.

A filmalkotás fogalmát az Szjt. mellett az Mttv. médiajogi szempontból közelíti meg és a szerzői jogi meghatározásnál szűkebben definiálja⁷⁶, a Filmtörvény pedig az eredeti jogalkotói

---

⁷³ A FilmJus Felosztási Szabályzatának 1. számú mellékletéből néhány példa az egészen speciális tartalmakra: homokszórás, zenei stúdióműsor, kvíz show, műszaki hiba jelzése, agrárhíradó, vallási szertartás közvetítése stb.

⁷⁴ A tárgyalt besorolás megjelenik a kisjogos (az „üres-hordozó” díj és az ún. kábeltelevíziós jogdíj felosztásának alapjául szolgáló) adatszolgáltatásban, emellett támpontot ad ahhoz, mely (szerzői alkotásnak minősülő) műsorszámoknál kell vizsgálni a kérdést, hogy mely filmszerzőktől kell a nyilvánossághoz közvetítéshez is külön engedélyt kérni ugyancsak a FilmJus-on, mint közös jogkezelést végző szervezeten keresztül.

⁷⁵ Ld. a fent hivatkozott C-145/10, E-M Painer v Standard Verlags GmbH and others ítéletnél írtakat.

⁷⁶ Mttv. 203. § 11. pont: Filmalkotás: a szerzői jogról szóló törvény szerinti filmalkotás, ide nem értve többek között a hír- és politikai tájékoztató műsorszámot, az aktuális- és szolgáltató magazin műsorszámot, a sportműsorszámot vagy egyéb esemény közvetítését tartalmazó műsorszámot, a játék- és vetélkedő műsorszámot és a kereskedelmi közleményeket. Filmalkotás különösen a játékfilm, a televíziós film, a televíziós filmsorozat, az animációs film és a dokumentumfilm.

szándék szerint az állam által támogatandó filmalkotásokhoz igazítja a filmalkotás fogalmát.⁷⁷ Mindez kihatással van ugyan a műsor szerkesztésére (például a többségében szerzői műnek minősülő reklámok, közérdekű közlemények elkülönítetten történő elhelyezésére, a korhatár-besorolásra tekintettel meghatározott műsorsávban történő közvetítésre vagy annak tilalmára), de ezek megkülönböztetése nem a tartalom szerzői jogi minőségéből ered.

2.2.3. Zeneművek a médiaszolgáltatásban

A médiaszolgáltatásban megjelenő zenei, irodalmi és más művészeti alkotások, akár a szerzői jogi védelmet élvező filmalkotás vagy más audiovizuális mű, illetve hangfelvétel alapjául szolgáló eredeti alkotásként (pl. forgatókönyv, megfilmesített regény, filmzene, vers, hangfelvétellel átdolgozott „rádióra alkalmazott” novella, kabaréjelenet), akár szomszédos jogi védelmet élvező film, hangfelvétel, műsor részeként (pl. hosszabb versrészlet, magazinműsorban előadott dal szövege, nyilvános beszéd) jelennek meg, a fejezet elején említett „eredetiség-tesztel” meg kell határozni, hogy szerzői jogi védelmet élvező alkotásokról van-e szó. Amennyiben eredeti műről beszélhetünk, úgy – a szabad felhasználás esetei kivételével – egyedi megállapodás, vagy közös jogkezelő szervezet útján kell engedélyt kérni és díjat fizetni nyilvánosságához közvetítésükért.

A zeneművek és az irodalmi művek nem szorulnak definíciós értelmezésre, ellenben kérdésként merülhet fel az eredetiségük meghatározása, valamint szerzőik státuszának tisztázása, különösen többszerzős műveknél vagy átdolgozás esetén. Az eredetiség szempontjából az újdonság megléte a feltétel, melyet akkor képvisel a zenemű, ha az nemcsak más alkotók műveihöz, hanem a szerző sajátjaihoz képest is szubjektíven új tartalommal, mondanivalóval rendelkezik.⁷⁸ Annak érdekében, hogy egyértelműen eldönthető legyen a szerzemény egyéni-eredeti jellegének megléte, a zeneszerzőnek tanácsos figyelmet fordítania a dal szerkesztésére, kimunkálására is, továbbá szem előtt kell tartania, hogy a szerzői jogi védelemnek sem ötlet, sem más elv vagy elgondolás nem lehet tárgya.⁷⁹ Zenemű vagy egy dal esetében ötletnek minősülnek a hangok, az azokból épülő akkordmenetek és ritmusok, míg az ezekből keletkező, formát öltő zenei kifejezések már szerzői művé manifesztálódnak.

A szerzői státusz a többszerzős, szöveges zeneműveknél vet fel kérdéseket, leginkább akkor, amikor elválik egymástól a zenemű és a zeneszöveg szerzőjének (a jogirodalomban inkább használt kifejezéssel élve: a szövegíró) személye. A szöveges zeneművek tipikusan olyan közös művek, amelyek részei nem használhatók fel önállóan, ezért a szerzői jog együttesen és – kétség esetén – egyenlő arányban illeti meg a szerzőtársakat, ellenben a külön felhasználható művekből/részekből álló közös műveknél a szerzői jog a szerzőt a saját alkotása tekintetében

---

⁷⁷ Az Sztj. szerinti filmalkotás, ideértve a számítógépes vagy bármilyen platformon hozzáférhető játékprogram előzeteseként készülő filmalkotást, ide nem értve a hírműsort, az aktuális és szolgáltató magazinműsort, a sportközvetítést, a beszélgetőműsort (talk-show), a játék- és vetélkedőműsort, és a gazdasági reklámtevékenység alapvető feltételeiről és egyes korlátairól szóló törvény hatálya alá tartozó reklámfilmeket. (Filmtörvény 2. § 2. pont)

⁷⁸ Lontai Endre, Faludi Gábor, Gyertyánfy Péter, Vékás Gusztáv: Magyar Polgári Jog. Szerzői jog és iparjogvédelem. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 2012, p. 42. o.

⁷⁹ Schwertner Nikolett Beatrix: A zeneművek szerzői jogi szabályozása egy zeneszerző szemszögéből. Magyar Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2014. június, 67. o.

egyéniileg illeti meg.⁸⁰ Még összetettebb a helyzet, amikor filmalkotásban vagy audiovizuális műben felhasznált zenemű szerzőinek státuszát kell meghatározni. Amennyiben egy filmalkotáshoz komponált zenemű szerzőinek alkotói hozzájárulásai jól elkülöníthetők, akkor az ezáltal filmszerzővé „előlépő” zenemű-szerzők (zeneszerzők, szövegírók) szerzői vagyoni jogait a többi filmszerzőtől és a filmelőállítótól elkülönítve, önállóan is gyakorolhatják. Ennek a személyi körnek vizsgálódásunk szempontjából a színpadra szánt zeneművek és a filmalkotásokba „beágyazott” zeneművek médiaszolgáltatás keretei között történő nyilvánosságához közvetítésének engedélyezésénél (egyéni joggyakorlás, közös jogkezelő szervezetten keresztül történő jogosítás, filmelőállítóra történő jogátruházás esetén kizárólag filmelőállítói engedély) van jelentősége. A szerzővel kötött felhasználási szerződésben kiköthető a mű vagyoni jogainak átruházását meghatározott jogdíjfizetés ellenében, ezáltal a zenemű további engedélyezésének jogával már nem a szerző, hanem a filmelőállító jogosult rendelkezni. A filmalkotások létrehozására kötött megfilmesítési szerződésre vonatkozó szabály kivételként határoz a zeneművekről, amely szerint azok szerzői főszabályként nem ruházzák át a filmalkotás előállítójára a művön fennálló vagyoni jogokat.⁸¹ Kezelésük egy már nyilvánosságra hozott kisjogos mű esetében az ARTISJUS-hoz tartozik, de mivel a zenemű egy filmalkotás részévé válik, új mű jön létre, így a szerző engedélyét kell kérni az átdolgozásnak minősülő felhasználáshoz.⁸²

2.2.4. A mű sajátos címe és az abban szereplő jellegzetes, eredeti alak, mint a művek önálló szerzői jogi védelmet élvező elemei

A művek érzékelhetővé tételével kapcsolatban már utaltam rá, hogy a jogalkotó a valamilyen minimális szinten formába öntött alkotást ruház fel szerzői jogi védelemmel. Ezzel ugyan főszabályként nem védi az alkotás folyamatának minden egyes lépését, azonban ha annak egyes fázisaiban létrejövő „részmű” önmagában is egyéni-eredeti jellegű irodalmi, tudományos vagy művészeti alkotás, maga is szerzői jogi oltalom alatt áll. Erre példa lehet akár a forgatókönyv, akár képzőművészeti, iparművészeti alkotás, illetve díszlet vagy jelmez terve. Az ezen kategóriába tartozó művek, „műrészek” jellemzője, hogy akár önálló hasznosításra alkalmatlan részek is szerzői jogi védelmet élvezhetnek. A szerzői művek más elemei azonban ettől eltérően kifejezetten az önálló hasznosíthatóságukra és arra tekintettel részesülnek védelemben, hogy e sajátos oltalom hiányában felhasználásuk a szerző személyhez fűződő és vagyoni jogait is sértené. A befejezett művek részeinek ilyen, külön nevesített védelem alatt álló két típusa: a mű sajátos címe⁸³ és az abban szereplő jellegzetes, eredeti alak.⁸⁴

⁸⁰ Sztj. 5. § (1)-(2) bekezdései.

⁸¹ Sztj. 66. § (1) bek.

⁸² Schwertner Nikolett Beatrix: i.m. 69. o.

⁸³ Sztj. 16.§ (3) bek.

⁸⁴ Sztj. 16. § (2) bek.: „A szerző engedélye szükséges a mű sajátos címének felhasználásához is.”

(3) bek: „A szerzőt megilleti a műben szereplő jellegzetes és eredeti alak kereskedelmi hasznosításának és az ilyen hasznosítás engedélyezésének kizárólagos joga is.”

Már a régi Szjt. is kimondta, hogy nem csupán magának a szerzői alkotásnak, de a mű sajátos címének felhasználása, illetve annak engedélyezése is a szerző kizárólagos joga.⁸⁵ Ennek kifejezett rögzítésére azért volt szükség, mert „a cím – bár esetenként a mű gondolati üzenetének sűrítménye – ritkán felel meg a gondolat kifejtés, azaz egy mű minden ismérvének. A sajátos – adott esetben ismert, „jól eladható” – cím felhasználása azonban üzleti előnyt is jelenthet, aminek az eredője a szerző szellemi termékének a hasznosítása, ezért vált szükségessé és indokoltá a szerzői jog tárgyának kiterjesztése a mű sajátos címére. A közszolgálati médiaszolgáltatásban szép számmal találunk olyan alkotásokat, amelyek címe egészen egyedi, és minden kétséget kizáróan e sajátos védelemben részesül. Vannak azonban kevésbé egyértelmű esetek (pl. A Dal, Magyarország szeretlek!), ilyenkor szerencsés – és többnyire sor is kerül rá – a közismertség okán önálló üzleti értékkel bíró cím védjegyként történő levédetése.

Bár az 1999. előtti szerzői jogi szabályok nem rendezték kifejezetten a műben szereplő jellegzetes és eredeti alak kereskedelmi hasznosítására vonatkozó jogokat, a bírói gyakorlat már a régi Szjt. hatályba lépése előtt „bevezette”, hogy egy műből ismert figura más műben való hasznosítása jelentős vagyoni előnyökkel járhat, és hogy ebből a haszonból a jellegzetes alakot kiíró eredeti szerző – abszolút jellegű szerzői joga alapján – jogosan igényel részesedést. Ugyancsak elismerésre került a szerző joga az ilyen típusú, kereskedelmi hasznosítás engedélyezésére is, a díjigényen túl.⁸⁶ E kérdés elméleti oldalát a gyakorlat tovább gazdagította⁸⁷, míg a hatályos Szjt. egyértelműen rögzítette⁸⁸, hogy a műben szereplő eredeti figura kereskedelmi hasznosítása és annak engedélyezése is a szerző kizárólagos joga. Ezzel az Szjt. a szerzői alkotás (pl. egy rajzfilm) olyan elemét részesíti egy kifejezett felhasználás erejéig szerzői jogi védelemben, amely önmagában nem feltétlenül élvezne szerzői jogi védelmet. Az abszolút jogokkal rendelkező alkotónak a műve gazdasági hasznosításából eredő részesedés iránti jogos igénye azonban kellő alapot szolgáltat a szerzői jog (közvetett) tárgyi hatálya határának egy kissé tágabban való meghatározásához. A közszolgálati médiavagyonba tartozó alkotások jellegzetes, eredeti alakjainak viszonylag gyakori az ilyen, másodlagos hasznosítása. A jellemzően báb- és animációs filmek figuráival kapcsolatos, a kereskedelemben, különösen a reklámpiac területén előforduló merchandising-szerződések a felhasználási szerződések speciális válfaját képezik, amelyekkel a 4. fejezetben részletesebben foglalkozom.

2.2.4. Reklám céljára megrendelt mű

Az audiovizuális médiaszolgáltatásban hangsúlyosan jelenlévő reklámozás céljára megrendelt alkotásokra (a jogirodalomban és joggyakorlatban leginkább használt kifejezéssel élve reklámművekre) – a felhasználás sajátos céljára, jellemzőire és gazdasági jelentőségére is

---

⁸⁵ Ehhez hasonló rendelkezést már az 1921. évi Szjt. is tartalmazott: „A szerzői jog bitorlásának minősül különösen... a szerző beleegyezése nélkül a mű közzétett címének lényegében változatlan átvétele más mű címéül, ha a körülményekből nyilvánvaló, hogy az átvétel, amely nem volt elkerülhetetlen, a közönség megtévesztését célozta és a szerzőnek vagyoni vagy nem vagyoni kárt okozhatott.” (1921. évi LIV. törvénycikk 6. § 8. pont)

⁸⁶ Főv. Bír. 16.P.24696/1957. számú döntése a Dörmögő Dörmötör költői alak más mű címéül való felhasználásának jogellenességéről.

⁸⁷ BH 1986/363. az ún. Vuk-ügyben hozott döntés kimondta, hogy a filmelőállító csak a film nyilvános előadásával közvetlenül összefüggő terjedelmű jogot szerzett, míg a kereskedelmi hasznosítás olyan felhasználás, ami önálló nyereségforrást jelent. (Ld. Szerzői jogi törvény magyarázata 104. oldal.)

⁸⁸ Szjt. 16. § (3) bek.

tekintettel – az Szjt. az általános szerzői jogi előírásoktól eltérő, e művek jellegéhez és a piaci szokásokhoz igazodóan speciális rendelkezéseket állapít meg.⁸⁹ A reklámműveket érintő eltérő szabályok a szerzői jog két kulcsfontosságú területét érintik: az első a vagyoni jogok átruházása, a második a közös jogkezelés kizárása. A reklám-művek esetén megengedett a vagyoni jogok átruházása, amely azonban lényegesen különbözik az Szjt.-ben deklarált, más műtípusokat (film, szoftver, adatbázis, szolgálati mű) érintő jogátruházási esetektől, mivel ez olyan „célhoz kötött jogátruházás, amely csak a reklámcélú felhasználás körében valósul meg, egyéb felhasználásokra nem vonatkozik”.⁹⁰ Ez az oka annak, hogy az Szjt. az átruházási szerződés létrejöttéhez előírja e felhasználási cél általánosanál sokkal pontosabb körülhatárolását – pl. a reklámhordozó rögzítésével. Mindebből következik az is, hogy az eredetileg reklám céljára megrendelt alkotásoknak a jogátruházó szerződésben meghatározott reklámcéltól eltérő felhasználásához a szerzővel külön megállapodást kell kötni.

Alapvető és a szakirodalomban kevésbé feltárt kérdés, hogy mi minősül reklámnak az Szjt. e rendelkezése szempontjából. Az Szjt. kommentárja szerint a gazdasági reklámtevékenység alapvető feltételeiről és egyes korlátairól szóló 2008. évi XLVIII. törvényben (a továbbiakban: reklámtörvény vagy Gvrt.) definiált gazdasági reklám⁹¹, a politikai hirdetés, illetve plakát testesítheti meg a reklámcélt.⁹² A szerzői jogi védelmet ugyanakkor nem érinti, ha a mű nem esztétikai, hanem funkcionális alkotás. A reklámfilm ugyanis tipikusan funkcionális mű, célja, hogy gazdasági (vagy más, társadalmi, stb.) reklámként hasznosuljon.⁹³ A Gvrt. hivatkozott meghatározása ugyanakkor nem egyértelmű a tekintetben, hogy e speciális szabályozás vonatkozik-e például a – nyilvánvalóan reklámozás céljára készülő – szponzor-szpotokra; a reklám-szabályozás konzekvensen reklámot és szponzorációt (támogatást) említ, amely kettéválasztásból a Gvrt. reklám-fogalmának szponzoráció nélküli értelmezése következik. A leírtak miatt sem a Gvrt. definíciója, sem az Mttv. még annál is szűkebb meghatározása⁹⁴ nem felel meg az üzleti élet igényeinek, amely az Szjt. speciális reklámmű-szabályozásának – a törvény indokolásában is deklarált – alapja. A tág értelemben vett reklám meghatározásánál figyelemmel lehetne lenni a Magyar Reklámetikai Kódex tárgyi hatályának megfogalmazására

---

⁸⁹ Szjt. 63. §-a.

⁹⁰ Faludi Gábor: Szerzői jog, iparvédelem és a Ptk. koncepciója II. rész, in: Polgári Jogi Kodifikáció (HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó Kft, ISSN 15851168) V évf. 3. szám, 4. o.

⁹¹ Gvrt. 2. § d.) pont: *gazdasági reklám*: olyan közlés, tájékoztatás, illetve megjelenítési mód, amely valamely birtokba vehető forgalomképes ingó dolog - ideértve a pénzt, az értékpapírt és a pénzügyi eszközt, valamint a dolog módjára hasznosítható természeti erőket - (a továbbiakban együtt: termék), szolgáltatás, ingatlan, vagyoni értékű jog (a továbbiakban mindezek együtt: áru) értékesítésének vagy más módon történő igénybevételének előmozdítására, vagy e céllal összefüggésben a vállalkozás neve, megjelölése, tevékenysége népszerűsítésére vagy áru, árujelző ismertségének növelésére irányul (a továbbiakban: reklám)

⁹² A szerzői jogi törvény magyarázata, szerk: Gyertyánfy Péter, CompLex Kiadó Kft., 2006. 303. oldal.

⁹³ SZJSZT-16/08. Reklámozás céljából megrendelt mű felhasználása.

⁹⁴ Mttv. 203. § 59. pont. „Reklám: olyan - műsorszámnak minősülő - közlés, tájékoztatás, illetve megjelenítési mód, amely valamely birtokba vehető forgalomképes ingó dolog - ideértve a pénzt, az értékpapírt és a pénzügyi eszközt, valamint a dolog módjára hasznosítható természeti erőket -, szolgáltatás, ingatlan, vagyoni értékű jog értékesítésének vagy más módon történő igénybevételének előmozdítására, vagy e céllal összefüggésben a vállalkozás neve, megjelölése, tevékenysége népszerűsítésére vagy áru, árujelző ismertségének növelésére irányul.” A „kereskedelmi közlemény” kategóriája szintén nem azonosítható az Szjt. reklám-fogalmával, mivel a reklám, támogatás, televíziós vásárlás mellett a termék megjelenítés is ide tartozik, amely azonban tipikusan nem reklám céljára létrehozott művek műsorszámban elhelyezésére irányul.

azzal, hogy bár minden típusú vásárlásösztönzést magában foglal, de a politika hirdetésre nem terjed ki, ami pedig az Szjt. szempontjából kétségtelenül reklámmű.⁹⁵

A közszolgálati médiaszolgáltatásban a reklámmű pontos minősítésének elsősorban a közös jogkezelés terén van jelentősége, hiszen a reklámozás céljára megrendelt műre a közös jogkezelés nem terjed ki⁹⁶, miközben a filmalkotások, illetve egyes képzőművészeti alkotások szerzőinek többsége ezen keresztül jut hozzá jogdíjai egy részéhez. Üzleti szempontból különös hangsúlyt kaphat az eredetileg nem reklámozás céljára létrejött művek vonatkozásában a fenti szabályok alternatív kikötése, különösen a közös jogkezelés – a reklámozási cél deklarálásával történő, csak a reklám céljára történő felhasználás körében érvényesülő – kizárhatósága.⁹⁷ Kiemelendő, hogy a teljes vagyónátruházás eredetileg nem reklám céljára megrendelt mű esetén is kizárólag a mű reklám céljára való felhasználásához kötődik, azaz az egyéb célú felhasználásokra ilyen jogcímen nem, csak külön felhasználási szerződéssel – kisjogos művek közös jogkezelés alá eső felhasználása esetén a közös jogkezelő szervezeten keresztül – lehet engedélyt szerezni.

A közszolgálati médiaszolgáltatásban megjelenő reklámművek túlnyomó részét az erre szakosodott cégek (ún. kreatív ügynökségek) által gyártott, legtöbbször reklámügynökségek által megrendelt reklámok alkotják. Ezek nyilvánossághoz közvetítéskor a médiaszolgáltatónak (a megrendelőtől kért jogszavatosságon túl) nem kell szerzői jogi szempontokat mérlegelnie, mivel nem felhasználója e műveknek, hanem a terjesztésre szolgáló felületet biztosítja (kötelmi alapon) a megrendelő számára, a megállapodás szerinti műsorsávban és díj ellenében. Az Szjt. kommentárja szerint, ha a reklám közzevője rádió- vagy televízió-szervezet, a közzevő felhasználás is.⁹⁸ A reklámok kisebb része (a rádiós médiaszolgáltatásban közvetítésre kerülő reklámok többsége) az MTVA belső gyártásában készül és a közszolgálati médiavagyon részét képezi. A reklámozás céljára megrendelt művek azon jogi természete, hogy a rájuk vonatkozó vagyoni jogok a főszabálytól eltérően átruházhatók, jelentősen egyszerűsíti a reklámok forgalmát azzal, hogy miután az előállítást többnyire az MTVA munkavállalói végzik, az általuk létrehozott szolgálati művek vagyoni jogai – a munkakör és a munkáltató tevékenysége által meghatározott kereteken belül

---

⁹⁵ Magyar Reklámetikai Kódex 1. § (3) bek.: „A Kódex tárgyi hatálya kiterjed – a politikai hirdetések kivételével – a Magyarországon közzétett valamennyi reklámra (ide értve a társadalmi célú hirdetést, a támogatást és a vásárlásösztönzés egyéb eszközeit is, továbbá általában az üzleti vállalkozásoknak a fogyasztókkal szemben folytatott kereskedelmi kommunikációs gyakorlatait) azok megjelenési formájától, közzétételi helyétől függetlenül.”

⁹⁶ Ennek egyik életszerű gazdasági indoka, hogy a reklám céljára megrendelt mű szerzője / vagy továbbhasznosítási jogokat megszerző felhasználója (pl. reklámszolgáltató) a reklám megrendelőjével szemben a közös jogkezelésben megállapított átalánydíjnál rendszerint magasabb, az adott reklámtól, annak felhasználási területétől, időtartamától stb. függően változó mértékű díjban tud megállapodni.

⁹⁷ Az előzetesen meglévő művek reklámozás céljára történő felhasználásáról a felek megállapodhatnak: ez a közös jogkezelő szervezetekkel szemben csak a szerzőtől származó írásbeli értesítést követően lesz hatályos.

⁹⁸ A szerzői jogi törvény magyarázata (szerk: Gyertyánfy Péter), KJK-Kerszöv Kiadó, 2000, 302. o. Ugyanitt a plakát kihelyezését a terjesztésben való – szerzői jogi szempontból felhasználásnak nem minősülő – közreműködésnek tekintik. Ezen ellentmondást és a műsorszerkesztés jellegét (a reklám közvetítése nem a médiaszolgáltató kezdeményezésére és kívánságára történik, nem célja a felhasználás; a reklámblokkok tartalmát a szerkesztő nem befolyásolja, a megrendelő határozza meg a reklámnak nem csak egy adott időszámban, hanem egy adott blokkon belül – első, közbenső vagy utolsó – elhelyezkedését is stb.), az előbbi állásponttal nem tudunk egyetérteni. A reklámügynökség egy adott felületen – általa meghatározott időben, terjedelemben stb. – történő közvetítést rendel meg a médiaszolgáltatótól mind vállalkozótól. Ezzel együtt a közszolgálati médiaszolgáltatók Üzletszabályzata alapján a közérdekű közleményeket megrendelőknél a közzétenni kívánt tartalom szerzői jogi megfelelőségét is szavatolniuk kell.

– átszállnak. Televíziós reklámok esetében továbbá, a reklámfilmek szerzői megfilmesítési szerződéssel az Szjt. 66. §-a értelmében főszabályként szintén átruházzák a jogukat, így a reklámokra vonatkozó speciális rendelkezéseknek e körben kisebb az elméleti és gyakorlati jelentősége. Végül meg kell említeni annak az elméleti lehetőségét, hogy maga a reklámfilm vagy rádiós reklám nem egyéni-eredeti alkotás, így nem részesül szerzői jogi védelemben.⁹⁹

2.2.6. Gyűjteményes művek a közszolgálati médiaszolgáltatásban

A szerkesztő szerzői jogi minősége akkor állapítható meg, ha a gyűjteményes mű létrehozására irányuló tevékenysége (művek kiválasztása, elrendezése stb.) egyéni, kreatív jellegű. A közszolgálati médiaszolgáltatásban a legtöbb műsorszámnak van szerkesztője, amely önmagában nem teszi minden esetben az Szjt. 7. §-ában meghatározott gyűjteményes mű szerzőjévé a műsorszám szerkesztői feladatait ellátó személyeket. Az elnevezés azonosságából adódóan az egyik legnehezebb elméleti és gyakorlati feladat annak elhatárolása, hogy a szerkesztő egyéni-eredeti tevékenységének eredményeként szerzői jogi védelem alatt álló gyűjteményes mű jött-e létre, illetve fordítva, a szerzői jogi védelem alatt álló alkotás szerkesztője szerzőnek¹⁰⁰ minősül-e?¹⁰¹ Az előbbire tipikus példa a film- vagy hangfelvételekből, illetve azok részleteiből szerkesztett műsorszám (kívánságműsorok, tudományos magazinműsorok stb.). Ezek szerkesztője a tartalom válogatása, vágása, szerkesztése, a műsorszám elemeinek egy témára vagy logikai láncre való felfűzése során tág alkotói mozgástérben, szabadon, egyéni döntések eredményeként hozza létre az adott műsorszámot. Többször a gyűjteményes mű elemeit összekötő szöveget is a szerkesztő írja, így esetlegesen ennek okán is a műsorszám szerzőjének minősül.

Egyes műsorszámokkal összefüggésben felmerülhet, hogy bár nem „klasszikus”, több, önállóan is felhasználható részből álló gyűjteményes művek, de a szerkesztés egyedisége okán szerzői jogi védelemben, a szerkesztő pedig jogdíjban részesülhet. Az Szjt. 7. § (1) bekezdésének második mondata erre bár lehetőséget ad – kimondva, hogy „a védelem a gyűjteményes művet megilleti akkor is, ha annak részei, tartalmi elemei nem részesülnek, illetve nem részesülhetnek szerzői jogi védelemben” –, de ennek határát a jogalkalmazás megalapozottan igyekszik szűken tartani: az SZJSZT egy autós magazinműsorról kapcsolatban megállapította, hogy „az erős arculati elemek, a műsorvezető sajátos stílusa, az ismétlődő rovatok, a témák feldolgozási módja, az ismeretterjesztő és reklámjellegű sajátos vetélkedő önmagában nem minősíti az egész műsorszámot gyűjteményes művé”, amelyre „azért sem terjed ki a szerzői jogi védelem, mert

---

⁹⁹ Filmként, hangfelvétalként, illetve televíziós vagy rádiós műsorszámként azonban ebben az esetben is megilleti őket a filmelőállítók, a hangfelvétel-előállítók és a rádió-, televízió-szervezetek teljesítményéhez kapcsolódó szomszédos jogi védelem.

¹⁰⁰ A szerkesztő tevékenységének szerzői jogi szempontú minősítése rádiós és televíziós műsorszámok esetén is kérdés: az esetleges jogdíjfizetés módja a két esetben lényegesen eltér egymástól. Emellett meghatározó a mű esetleges szolgálati jellege, nem munkaviszonyban alkotott mű esetén pedig a felhasználási szerződés tartalma (milyen jogbirtoklási időre, hány felhasználásra adott engedélyt a szerző).

¹⁰¹ Az Szjt. 7. § (2) bekezdése alapján a szerkesztőt a gyűjteményes mű egészére illeti a szerzői jog, amely azonban nem befolyásolja a gyűjteményben szereplő egyes művek (műrészletek) szerzőinek és kapcsolódó jogi teljesítmények jogosultjainak önálló jogait. Ennek következtében az ilyen gyűjteményes műsorszámokról a közszolgálati médiaszolgáltató a teljes műre vonatkozóan, valamint „alábontásban”, annak elemeiről is szolgáltat adatot.

különösen tartalmi, de formai értelemben is korlátozott az alkotói mozgástér”; a szerkesztő utóbbi hiányában nem minősülhet szerzőnek.¹⁰²

2.2.7. *Díszlet és jelmez a közszolgálati médiaszolgáltatásban megjelenő műsorszámokban*

Az Szjt. 1. § (2) bekezdésének n) pontja 2013. március 31-éig kizárólag a jelmez- és díszlettervet nevesítette a szerzői művek példálózó felsorolásában, ami számtalan jogvitára adott okot. Egyrészt az Szjt. e szakaszának megfogalmazása és szerkesztése egyes műfajoknál differenciálta és önálló szerzői műként rögzítette az alkotást és annak tervét (képzőművészet, építészet, iparművészet), míg a díszletnek, jelmeznek kifejezetten csak a tervét nevesítette a tipikus szerzői alkotások között. Emellett az a tény, hogy a díszlet- és jelmeztervező alkotása először közvetlenül a tervekben testesül meg, amelyet követően magának a díszletnek és a jelmeznek a kivitelezése a tervekhez szolgálati követő szakmunka, az következett, hogy szerzői jogi védelmet kizárólag a díszlet- és jelmeztervek élveznek, az azok alapján elkészült tárgyak azonban nem.

A jogalkalmazói szemlélet már korábban sem értett egyet e szűkebb értelmezéssel, és az Szjt. hivatkozott szakaszának példálózó jellégéből kiindulva, egy színpadi mű kapcsán a jelmezek előállításának folyamatát és ebben a jelmeztervező szerepét vizsgálva megállapította, hogy „a jelmezek ... egyéni, eredeti sajátosságokkal rendelkeznek és ... kiemelkedő művészeti kvalitást testesítenek meg. Ezért ... nemcsak a felperes által elkészített jelmeztervek, hanem az azok alapján megvalósult jelmezek is szerzői műként szerzői jogi védelem alatt állnak.”¹⁰³ Talán a bírói gyakorlatnak is köszönhetően, az Szjt. 2013. április 1-jei hatállyal úgy módosult, hogy „a jelmez, a díszlet, és azok terve” is tipikusan szerzői műnek tekintendő, természetesen csak abban az esetben, ha olyan eredeti, művészeti alkotás, amelyet szerzője saját, kreatív döntései alapján hozott létre.

Filmalkotásokhoz készült jelmezeket elemezve állapította meg általános értelemben az SZJSZT egy szakértői véleménye, hogy „a tervező alkotó szellemi tevékenysége a megvalósuló jelmezekben manifesztálódik”, amely eredményeként „nem a jelmezterv, hanem a jelmez felhasználása a meghatározó, elsődleges forma”. Ez általánosságban ugyan elfogadható, az azonban, hogy „a jelmeztervezői alkotói folyamat egyik, de nem szükségképpen részeleme a jelmeztervek készítése”, nyilvánvalóan téves megállapítás, hiszen ha az alkotói tevékenység eredménye már elkészült, más által tervezett ruhák kiválogatása és beszerzése egy film karaktereihez, ez nyilvánvalóan nem tartalmazza a tervezést, és az e feladatot ellátó személy tervezőnek nem nevezhető. Amennyiben e feladatvégzés lényege a filmalkotások szerző személyiségét tükröző „látványvilága, karaktereinek és jelmezeinek együttese”¹⁰⁴ kialakítása, még mindig kérdés,

---

¹⁰² Az SZJSZT-24/08. számú szakvéleménye általános jelleggel azt is megállapította, hogy „A szerzői jogi védelem határait elmosná, ha kizárólagos jog védhetné egy tematikus műsor felépítését, sémáját, elvét, részletes elgondolását.”

¹⁰³ Gf.IV.20.228/2005. számú eljárás érdekessége, hogy az ügyben kirendelt SZJSZT 02/2006. számú állásfoglalásában akkor még azt állapította meg, hogy „a jelmezek használata nem minősül a jelmezterv többszöri felhasználásának. ... Szerzői jogi díjigény csak az elkészített és elfogadott jelmeztervek után jár; nem merülhet fel ... a jelmezek használatával kapcsolatosan.” A Győri Ítéltábla ezen szakvéleményt felülbírálvá hozta idézett döntését.

¹⁰⁴ SZJSZT-17/13.

hogyan ez egyéni-eredeti alkotó tevékenységnek minősül-e. Az SZJSZT jelzett szakvéleményében a „jelmeztervezőt” filmszerzőnek minősítette, megtörve azt a korábbi álláspontot, hogy a jelmez és díszlet (funkcionális) képzőművészeti alkotás.

E kérdés kiemelkedően fontos a közszolgálati médiaszolgáltatás számára, hiszen a nyilvános közvetítésre szánt és kerülő filmalkotásokban, valamint az – akár szerzői jogi védelmet nem is élvező – egyéb tartalmakban (pl. magazinműsorok, vetélkedők) díszlet és jelmez igen gyakran megjelenik. Kétségtelen, hogy ezek döntő többsége a megrendelő egészen konkrét utasításai alapján, tehát nem szabad alkotói döntések eredményeként jött létre, így nem minősül szerzői műnek.¹⁰⁵ A díszletek, jelmezek nagy volumene miatt a közszolgálati médiaszolgáltatás számára az egyik legnagyobb kihívás annak megoldása, hogy a műsorkészítés folyamatában pontosan (és a lehető legobjektívebben) meghatározható legyen, hogy egy adott műsorszámban megjelenő díszlet, illetve jelmez szerzői mű-e, ki a szerzője, az adott felhasználás (tipikusan nyilvánosságához közvetítés után) jár-e jogdíj számára, és ha igen, ezt közvetlenül vagy valamely közös jogkezelő útján kell-e megfizetni. A gyakorlatban a készen vásárolt vagy megrendelésre készült alkotások jogdíját a filmelőállító, illetve a gyártó egyszeri díjfizetéssel rendezzi, a belső gyártásban készült díszlet- és jelmez vagyoni jogai pedig az átadással szállnak át a munkavállaló szerzőről, így számukra a díszletet, jelmezt tartalmazó műsorszámokat nyilvánosságához közvetítő médiaszolgáltatónak nem kell külön jogdíjat fizetni.¹⁰⁶

2.2.8. *Képző-, ipar- és fotóművészeti alkotások*

A médiaszolgáltatásban vagy a szabad felhasználás keretei között (pl. egy kiállítás megnyitójáról közvetített híradásban),¹⁰⁷ vagy egyedi szerződés, illetve közös jogkezelő útján történik a képző-, ipar- és fotóművészeti alkotások közvetítésére vonatkozó engedély kérése és a díjfizetés. Akár egy műsorszámon belül, akár önállóan (pl. szünetjel, monoszóp) jelennek meg ezek az alkotások, a már elemzett szempontrendszer szerint vizsgálendő, hogy védett szerzői alkotás-e és ha igen, engedély- és díjköteles-e az adott felhasználása. A közszolgálati médiaszolgáltatásban ezeknek az alkotásoknak a felhasználása jelentősen megnőtt, miután az Mttv. 2011. január 1-jei hatállyal kimondta, hogy a Magyar Távirati Iroda Zrt. (a továbbiakban: MTI) munkatársai által készített vagy az MTI által bizományba vett fényképfelvételek és az azokon fennálló felhasználási jogok a közszolgálati médiavagyonba, így az MTVA tulajdonába kerültek.

---

¹⁰⁵ A FilmJus Felosztási Szabályzatának 2.1. g) pontja szerint a díszlet- és jelmeztervezők alkotó módon történő hozzájárulását a FilmJus akkor tekinti igazoltnak, ha azt a jogosult adatszolgáltató (jelenleg a közszolgálati médiaszolgáltatásban az MTVA) ekként jelöli meg: azaz az egyéni-eredeti jelleget – és ez alapján azt, hogy filmszerzőnek minősül-e egy díszlet- vagy jelmeztervező – maga a felhasználó vizsgálja. Megállapításához a jogkezelő szervezet mindaddig kötvén van, amíg az érintett (kifogás útján) az ellenkezőjét nem bizonyítja.

¹⁰⁶ A nyilvánosságához közvetítés után ezekben az esetekben nem jár jogdíj a filmszerzőknek, viszont a közvetítések adatai alapján az ún. „üres-hordozó”-, illetve kábeltelvíziós jogdíjból a HUNGART-on keresztül részesülnek, ugyanis a filmszerzők ezekre vonatkozó vagyoni joga nem ruházható át az Szt. 66. § (2) bekezdése szerint.

¹⁰⁷ Szt. 37. §-a: „Egyes művek az időszzerű, napi eseményekről való tájékoztatás céljára – a cél által indokolt terjedelemben – szabadon felhasználhatók. Ilyen felhasználás esetén a forrást – a szerző nevével együtt – fel kell tüntetni, hacsak ez lehetetlennek nem bizonyul.”

A fényképek esetén a bírói gyakorlat meglehetősen tágra húzza meg a szerzői jogi védelem határát: amennyiben a fotós egyéni beállításokat alkalmaz, tehát kreatív képalkotói döntést hoz, már fotóművészeti alkotás jön létre, függetlenül attól, ha pl. megrendelésre készült munkák esetén a témaválasztás vagy a vállalkozási szerződés egyéb rendelkezései meglehetősen kötik és keretek közé szorítják az alkotót.¹⁰⁸ Az SZJSZT több szakvéleményében erősített rá erre a szemléletre azzal, hogy az egyéni jelleg minimuma nyilvánul meg az alkotásban.¹⁰⁹ A fotóművészeti alkotásokra vonatkozó jogalkalmazói gyakorlatra figyelemmel kijelenthető – ettől függetlenül mindig egyedileg mérlegelendő –, hogy a közszolgálati médiavagyonba átkerült fotóművészeti művek szerzői jogi védelmet élveznek.

2.3. Szomszédos jogi védelmet élvező teljesítmények és a médiaszolgáltatás

Az elhatárolás következő grádicsa a szomszédos jogi védelemben vagy sokkal inkább szerzői és szomszédos jogi védelemben egyaránt részesülő jellegzetes művek, teljesítmények számbavétele. A közszolgálati médiaszolgáltatásban előállított, szerkesztett és közzétett tartalom több, egymáshoz kapcsolódó vagy egymásra épülő alkotói folyamat és teljesítmény okán is részesülhet szerzői és szomszédos jogi védelemben. Egy színpadi előadás több sávon és többféle beállításban rögzített kép- és hanganyagának vágásával, szerkesztésével létrehozott filmalkotás szerzői jogi védelemben, az előadók, a filmelőállító, valamint a közvetítő televízió-szervezet teljesítménye szomszédos jogi védelmet élvez. Jelen fejezet bevezető részében tisztáztuk, hogy a médiaszolgáltatásban megjelenő tartalmak egy része nem minősül szerzői műnek, de szinte minden esetben párhuzamosan kapcsolódnak hozzá szomszédos jogi oltalmak: a televízió-szervezetek műsoraikban audiovizuális műveket közvetítenek, így az őket megillető védelem mellett valamely filmelőállító jogai is megjelennek;¹¹⁰ a rádió-szervezetek műsora pedig értelemszerűen hangfelvételek sorozatából áll, következésképpen az audio-tartalmak e vonatkozásban is szomszédos jogi oltalomban részesülnek. A következőkben a médiaszolgáltatásban tipikusan előforduló szomszédos jogi teljesítményeket elemzem.

2.3.1. Televízió- és rádióműsor

A rádiót és televízió-szervezetek (így a közszolgálati médiaszolgáltató) saját műsora az Szjt. 80. és 81. §-a alapján szomszédos jogi oltalomban részesül. A „rádió és televízió-szervezet”, illetve a „műsor” meghatározását sem a hatályos, sem a régi Szjt. nem tartalmazta, így mindkét esetben kizárólag a médiajog fogalomhasználatára lehet támaszkodni e rendelkezés értelmezésekor. A rádiózásról és a televíziózásról szóló 1996. évi I. törvény (a továbbiakban úgy is, mint: Rttv.) a rádió- és televízió műsort nyilvánosságához közvetítő szervezetekre a „műsorszolgáltató” kifejezést használta, a nemzetközi és európai uniós jogforrások pedig többnyire a „műsorsugárzó szervezet” fogalommal élnek. A hazai gyakorlatban viszont az Szjt.-

---

¹⁰⁸ FIT-H-PH-2008-398. sz. ítélet

¹⁰⁹ SZJSZT-19/2005., SZJSZT-08/2011.

¹¹⁰ Az audiovizuális médiaszolgáltatásban talán csak az adásszünetet, illetve műszaki hibát stb. jelölő táblák kettős szomszédos jogi védelme lehet kérdéses – bár a filmelőállító definíciója alapján még e tartalmak védettsége mellett is lehetne érvelni.

ben nevesített rádió és televízió-szervezeteket leginkább az Mttv. rádiós-, illetve audiovizuális médiaszolgáltatást nyújtó médiaszolgáltatóival¹¹¹ azonosíthatjuk.

Az Szjt. nem definiálja a „műsor” fogalmát sem, hiszen e kifejezés illeszkedett a korábban hatályos Rttv.¹¹² fogalom-meghatározásaihoz, majd a 2011. január 1-jén hatályba lépett Mttv. definícióihoz is. Utóbbi szerint „műsor”: rádiós, illetve audiovizuális műsorszámok megszerkesztett és nyilvánosan, folyamatosan közzétett sorozata; illetve „műsorszám”: hangok, illetőleg hangos vagy néma mozgóképek, állóképek sorozata, mely egy médiaszolgáltató által kialakított műsorrendben vagy műsorkínálatban önálló egységet alkot, és amelynek formája és tartalma a rádiós vagy televíziós médiaszolgáltatáshoz hasonlítható.¹¹³ Az Szjt. megfogalmazása alapján nem egyértelmű, hogy a műsor egésze, annak valamely terjedelmű része vagy minden eleme védelem alatt áll-e. Korábbi értelmezés szerint ez a szomszédos jogi védelem a műsor(folyam)hoz, és ennek révén (mint többen a kevesebbhez)¹¹⁴ a műsorba foglalt műsorszámokhoz vagy azok részleteihez is kapcsolódik.¹¹⁵

A rádió- és televízió-szervezetek szomszédos jogi teljesítménye azonban alapvetően a műsorba felvett hangfelvételek, filmek és más műsorelemek jellegének (műfajának stb.) és sorrendiségének eldöntésében, vagyis az „adásszerkesztésben” ölt testet,¹¹⁶ amely alapján felmerül a kérdés, hogy egy bizonyos terjedelem alatti műsor-részletet (például egy műsorszám néhány perces részletét) megillet-e ez az oltalom. Az kétségtelen, hogy a művek, szomszédos jogi teljesítmények és egyéb információk (például hírek) rendszerezett, kiválogatott, összeszerkesztett” folyama (műsor) vagy a műsorfolyam részlete védelmének jogalapja az, hogy ez a tartalmi elemekből összeálló egység „összetartozóként” egy konkrét szervezethez tartozóként azonosítható.¹¹⁷ Az e tárgyban több mint másfél évtizede formálódó nemzetközi szerződés jelenlegi szövegtervezetei alapján a kérdés nyitott; a védelem tárgyának meghatározására több javaslat is született, ezek egyike az oltalmat legszélesebbre nyitó „műsorjel”.

---

¹¹¹ Mttv. 2013. § 40. *Médiaszolgáltatás*: az Európai Unió működéséről szóló szerződés 56. és 57. cikkében meghatározott, önálló, üzletszerűen - rendszeresen, nyereség elérése érdekében, gazdasági kockázatvállalás mellett - végzett gazdasági szolgáltatás, amelyért egy médiaszolgáltató szerkesztői felelősséget visel, amelynek elsődleges célja műsorszámoknak tájékoztatás, szórakoztatás vagy oktatás céljából a nyilvánossághoz való eljuttatása valamely elektronikus hírközlő hálózaton keresztül.

41. *Médiaszolgáltató*: az a természetes vagy jogi személy, aki vagy amely szerkesztői felelősséggel rendelkezik a médiaszolgáltatás tartalmának megválasztásáért, és meghatározza annak összeállítását. A szerkesztői felelősség a médiatartalom kiválasztása és összeállítása során megvalósuló tényleges ellenőrzésért való felelősséget jelenti, és nem eredményez szükségszerűen jogi felelősséget a médiaszolgáltatás tekintetében.

58. *Rádiós médiaszolgáltatás*: olyan médiaszolgáltatás, amely hangok sorozatából álló műsorszámokat mutat be.

¹¹² Az Rttv. definíciói szerint: *műsor* műsorszámok megszerkesztett és nyilvánosan közzétett sorozata, míg a *műsorszám* „hang vagy kép, illetve ezek összekapcsolódó ... *együttese*, amelyet az együttes egészét egyedileg megjelölő főcím, szükség szerint további megkülönböztető jelzés, illetőleg a befejeződést jelző közlés határol.

¹¹³ Mttv. 203. § 44. és 47. pontjai.

¹¹⁴ Az „a maiore ad minus” elv alapján.

¹¹⁵ A BH 2005.56. számú döntés megerősítette azt az értelmezést, hogy bár az Szjt. 80. és 81. §-ában a védelem tárgya a műsor, ez e “jogszabályhely alkalmazásakor nem érhető csupán a műsor teljes terjedelemben történő felhasználására. ... a (televízió-szervezetet) ... nemcsak a teljes műsor átvétele esetén, hanem a műsorból bizonyos részeknek, elemeknek az átvétele tekintetében is megilleti az Szjt. 80. §-ának (1) bekezdésében biztosított szomszédos jogi védelem”. (Az SZJSZT-32/05. sz. véleménye és az Szjt. Kommentárja ezt az értelmezést szintén evidenciának tekintette.)

¹¹⁶ Nagykommentár a szerzői jogi törvényhez (A továbbiakban: Nagykommentár), szerkesztő: dr. Gyertyánfy Péter; Budapest, Wolters Kluwer 2014. 281. o.

¹¹⁷ Ld. Gyertyánfy Péter: Magyar válaszok az internet szerzői jogi kérdéseire.

A médiaszolgáltatókat műsoraik, illetve azok részei nyilvánossághoz közvetítése, rögzítése, többszörözése stb. esetén megillető kizárólagos engedélyezési jogok részletesebb elemzése előtt ehelyütt csak azt szükséges kiemelni, hogy a közszolgálati médiaszolgáltatás alaptevékenységével összefüggésben a kifejezetten szomszédos jogi jogcímen történő engedélyezés nem gyakori. Alkalmanként a belépődíjas helyiségekben, meghatározott képernyő-méret feletti vevőkészüléken közvetített sporteseményekkel kapcsolatban merül fel a díjigény érvényesítése, de erre a sporteseménnyel kapcsolatos kizárólagos jog alapján kerülhet sor. Igen kétséges, mennyire áll összhangban a közszolgálati sággal – az Szjt. e felhatalmazására hivatkozással – a díjazás ellenében történő engedélyezés; az ezzel kapcsolatos aggályok és tiltakozások miatt valószínű, hogy ennek az engedélyezési jognak az érvényesítése a jövőben nem fog gyakorlattá válni.¹¹⁸

2.3.2. Film

A film jelentését az Szjt. nem határozza meg – a törvény szóhasználatából, pontosabban a filmalkotásokra és ezzel párhuzamosan a filmelőállítók¹¹⁹ szomszédos jogára vonatkozó rendelkezésekből és a törvényben elfoglalt helyükből állapítható meg, hogy a film a filmműveket magában foglaló fogalom: a filmalkotások mellett beletartoznak az egyéni-eredeti jelleggel nem rendelkező (tehát szerzői jogi védelmet nem élvező) mozgókép-sorozatok is. Az egyéni-eredeti jelleggel nem rendelkező filmek alkotói bár nem rendelkeznek szerzői jogokkal, de az ilyen művekre vonatkozóan is megilleti a filmelőállítót az Szjt. 82. §-ában meghatározott szomszédos jogi védelem. Általában nem filmmű “a házi videó, a televízió hírműsorai, vetélkedőműsorai, a webkamerák felvételei...”¹²⁰ azzal, hogy elméletileg minden nem automatikus felvétel esetén létrejöhet szerzői jogi védelemben részesülő egyéni-eredeti alkotás is. Konkrét esetben a fentebb már leírt feltételek részletes vizsgálatával lehet megállapítani, hogy valamely film szerzői jog által védett, valamennyi filmszerzőnek személyhez fűződő és vagyoni jogot biztosító mű, vagy csak a filmelőállítónak egyes jogokat engedő, szomszédos jogi oltalom alatt álló film.¹²¹

A közszolgálati médiaszolgáltatásban belső, külső gyártásban vagy koprodukcióban készülő műsorszámoknak (a szerzői jogi védelemtől vagy annak hiányától függetlenül) az MTVA a filmelőállítója. E státuszánál fogva az előállításában készült – és így a közszolgálati médiavagyonba tartozó – film többszörözésének, terjesztésének, nyilvánosság részére történő használatára adásának engedélyezésére kizárólagos joga van. Az MTVA-t egyidejűleg rádió- és televízió-szervezetként és filmelőállítóként is megillető szomszédos jogi védelem nem okoz zavart vagy fennakadást a közszolgálati médiaszolgáltatásban, ellenkezőleg, ez a

¹¹⁸ http://index.hu/sport/2016/02/15/eb_terasz_vetites_kozteve_mtva_jogdij/

¹¹⁹ Szjt. 64 § (3) bek.: A film előállítója (a továbbiakban: előállító) az a természetes személy, jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság, aki vagy amely saját nevében kezdeményezi és megszervezi a film megvalósítását, gondoskodva ennek anyagi és egyéb feltételeiről.

¹²⁰ Szinger András – Tóth Péter Benjámin: Gyakorlati útmutató a szerzői joghoz; Budapest, Novissima Kiadó, 2004. 261. o.

¹²¹ Az SZJSZT-08/02. számú szakvéleményében a Seuso-kincsekről készített videofelvételről állapította meg, hogy bár szerzői műnek nem minősíthető (nem ismerhető fel a film egyéni, eredeti jellege, illetve nem fedezhető fel benne a szerkesztés nyoma sem), ugyanakkor a videofelvétel előállítóját mint filmelőállítót, a szomszédos jogi oltalom okán megilletik az Szjt. 82. §-ában biztosított jogok.

„perszonálunió” a zökkenőmentes joggyakorlás egyik zálogaként is felfogható. A közszolgálati műsorokban megjelenő, más filmelőállító által készített filmek felhasználására az MTVA a szükséges jogbirtoklási időre és ismétlésszámra szerzi meg az engedélyt.

2.3.3. Előadás

A szomszédos jogi védelem alatt álló tartalmakkal, így az előadásokkal kapcsolatban először is azt kell hangsúlyozni, hogy ezen oltalom nem befolyásolja a védett teljesítményen fennálló vagy annak részét képező irodalmi, tudományos és művészeti alkotásokhoz kapcsolódó szerzői jogok védelmét.¹²² Ebből következően az Szjt.-nek a szomszédos jogok védelmére vonatkozó egyetlen rendelkezése sem értelmezhető az ilyen védelme sérelmére, azaz a szomszédos jogok védelme nem csorbíthatja a szerzői jogok védelmét. Ugyanakkor itt nincs arról szó, hogy a szomszédos jogi jogosultak csakis a szerzők érdekeit szem előtt tartva gyakorolhatják jogaikat. Ha például egy hangfelvétel előállítója nem engedélyezi a hangfelvétel bérbeadását, a szerzők és előadóművészek említett jogai sem érvényesülnek. Éppúgy kihat a szerzők és az előadóművészek vonatkozó jogaira az az eset, amikor a televízió-szervezet nem engedélyezi műsora vezetékessé továbbközvetítését.

A szomszédos jogi jogosultak jogait átfogó módon szabályozó nemzetközi egyezmény, az 1961-es Római Egyezmény¹²³ (a továbbiakban: Római Egyezmény) az előadóművészek (kivéve az audiovizuális felvételekben rögzített előadások jogosultjait) és a hangfelvétel előállítók jogait szabályozza és korszerűsíti nemzetközi egyezmény szintjén.¹²⁴ Mivel a Római Egyezmény is a belső jogunk részévé vált, nem okoz értelmezési nehézséget az, hogy az Szjt.-ben nem, csak magában az Egyezményben találunk taxatív, tehát nem példálózó fogalom-meghatározást az előadóművészekre;¹²⁵ ide tartoznak a színészek, énekesek, zenészek, táncosok és más olyan személyek, akik irodalmi vagy művészeti műveket megjelenítenek, énekelnek, elmondanak, szavalnak, eljátszanak vagy bármely más módon előadnak. Az előadóművészek teljesítményei az előadások. Ezek lehetnek klasszikus értelemben vett előadások, mint a színházi előadások és a koncertek, és lehetnek filmalkotásba „ágyazott” előadóművészi teljesítmények, amelyek a közszolgálati médiaszolgáltatásban vagy hangfelvételben, vagy filmben kerülnek rögzítésre és a médiaszolgáltatók műsorában közvetítésre. Egy színházi előadás vagy koncert médiaszolgáltatásban történő bemutatását (közvetítését) köztudottan bonyolult engedélyezési folyamat és szerződéses láncolat előzi meg, ezért az előadások ilyen szempontú, e pontban történő elemzése helyett a jogosultakkal és az engedélyezés, díjfizetés gyakorlati problémáival kapcsolatos fejezet-részekben kerülnek kifejtésre.

---

¹²² Szjt. 83. § (1) bek.

¹²³ 1998. évi XLIV. törvény az előadóművészek, a hangfelvétel-előállítók és a műsorsugárzó szervezetek védelméről szóló, 1961-ben, Rómában létrejött nemzetközi egyezmény kihirdetéséről.

¹²⁴ Sár Csaba – Náthon Natalie: A műsorsugárzó szervezetek jogi védelme a WIPO Egyezménytervezetének tükrében. Médiakönyv (Mediabook) 2002, Budapest.

¹²⁵ Római Egyezmény 3. cikk b.) pontja.

2.3.4. Hangfelvétel

A Római Egyezmény alapulvételével mondja ki az Szjt. 76. § (1) bekezdése, hogy a hangfelvétel kizárólag előállítójának hozzájárulásával és díj fizetése ellenében többszörözhető, terjeszthető, illetve tehető lehívásra hozzáférhetővé. Az Szjt. nem, csak a Római Egyezmény definiálja, hogy kit tekintünk hangfelvétel-előállítónak: azt a természetes vagy jogi személyt tekinti annak, aki elsőként rögzíti valamely előadás hangjait vagy más hangokat.¹²⁶ A hangfelvétel-előállítókat tömörítő Magyar Hangfelvétel-kiadók Szövetsége (MAHASZ) jogértelmezése ezt kiegészíti azzal, hogy itt nem a rögzítés technikai értelemben történő megvalósításán van a hangsúly, hanem azon, hogy ki vagy mely jogi személy kezdeményezte a rögzítést, tette meg a szükséges intézkedéseket és állt helyt úgy pénzügyi, mint jogi értelemben a rögzítés megvalósulása érdekében.

A közszolgálati médiaszolgáltatásban nyilvánossághoz közvetített rádiós műsorszámok többségükben a korábban a közszolgálati rádió által, vagy később az MTVA által készített vagy megrendelt, kisebb részben készen vásárolt (tipikusan kereskedelmi forgalomban terjesztett) hangfelvételek. Szerzői jogi szempontú elhatárolásuk nem okoz problémát: amennyiben a szomszédos jogi védelem mellett szerzői oltalom alatt is állnak, akkor az MTVA kisjogos alkotások esetén közös jogkezelő szervezet útján, egyéb esetekben egyedi szerződéssel kér engedélyt és fizeti meg a díjat.¹²⁷ Hangsúlyozni kell viszont, hogy a hangfelvétel vezeték útján vagy a nyilvánosság számára bármely más eszközzel vagy módon történő hozzáférhetővé tétele engedélyezésének jogát – a szerzőkkel és az előadóművészekkel ellentétben – a hangfelvétel-előállítók nem közös jogkezelés, hanem kizárólagos engedély keretében érvényesítik.

2.4. Szerzői és szomszédos jogi védelemben nem részesülő média-tartalmak

Az Szjt. 1. §-ának (4)-(7) bekezdéseiben – szoros összhangban a WIPO Szerzői Jogi Szerződésének¹²⁸ 2. cikkében¹²⁹ foglaltakkal – a régi Szjt.-nem foglaltaknál bővebben sorolja fel a szerzői jogi védelem negatív feltételeit, konkrétan meghatározva olyan teljesítményeket, amelyek tipikusan nem részesülnek szerzői jogi oltalomban. Így nem tartoznak a törvény védelme alá:

- a jogszabályok, az állami irányítás egyéb jogi eszközei, a bírósági vagy hatósági határozatok, a hatósági vagy más hivatalos közlemények és az ügyiratok, valamint a jogszabállyal kötelezővé tett szabványok és más hasonló rendelkezések,
- a sajtótermékek közleményeinek alapjául szolgáló tények vagy napi hírek,
- valamely ötlet, elv, elgondolás, eljárás, működési módszer vagy matematikai művelet,

¹²⁶ Római Egyezmény 3. cikk c.) pontja.

¹²⁷ A hangfelvételek Mttv.-nek megfelelő besorolása azonban nem mindig ilyen egyszerű: a magyar- és európai művek összetett (a jogszabály módosításai során néha változó) definíciójával kapcsolatos kérdésekben az adatszolgáltatást nyújtók megkeresésére ugyan az NMHH ad iránymutatást.

¹²⁸ A 2004. évi XLIX. törvénnyel kihirdetett, a Szellemi Tulajdon Világszervezete 1996. december 20-án, Genfben aláírt Szerzői Jogi Szerződése.

¹²⁹ „A szerzői jogi védelem kifejezésekre (expressions) terjed ki, nem ötletekre, eljárásokra stb....”

- a folklór kifejeződései (ami nem érinti a népművészeti ihletésű, egyéni, eredeti jellegű mű szerzői jogi oltalmát).

A műsorkészítés gyakorlatából külön is kell foglalkozni néhány olyan tartalommal, amely a leírtak alapján tipikusan sem szerzői, sem szomszédos jogi védelemben nem részesülnek, megemlítve azt is, hogy ezek milyen egyéb jogszabályi korlátok között használhatóak fel:

2.4.1. Tények, hírek

Az Szjt. EU-csatlakozástól hatályos módosítását megelőzően nem a törvény 1. §-a, hanem a 36. § (1) bekezdése rendelkezett a tény és híryananyagokat tartalmazó közleményekről, vagyis ezeknek a közlemények az átvételét szabad felhasználásnak tekintette. Ez azonban nem felelt meg az 1975. évi 4. törvényerejű rendelettel (a továbbiakban: BUE) kihirdetett Berni Egyezményben foglaltaknak; a szabad felhasználás ugyanis a szerzői jogi védelem alatt álló művekre vonatkozik, míg a BUE kifejezetten kimondja, hogy az egyszerű sajtóközlemény jellegű napi hírek nem tartoznak a védett művek körébe.

A hír- és hírháttér-műsorok alapjául szolgáló tények vagy napi hírek szerzői vagy szomszédos jogi oltalmat ugyan nem élveznek, de a Duna Médiaszolgáltató Nonprofit Zrt.-n belül működő MTI ezek „előállítójaként”, az MTVA pedig a különböző nemzetközi hírügynökségekkel kötött megállapodásokban „felhasználóként” szerepel. Utóbbi megállapodások tartalma nem szerzői jogi, hanem kötelmi alapon határozza meg a kapott – szöveges vagy képi – anyagok felhasználásának, műsorba szerkesztésének kereteit. Lényeges megkülönböztetni a szerzői jogi védelem alatt nem álló pusztán tényeket vagy napi híreket azokról a szerkesztett híryananyagokról, amelyek adott esetben egyéni-eredeti alkotó folyamat következtében szerzői jogi védelem alatt állnak, vagy ennek hiányában filmként vagy műsorszámként szomszédos jogi oltalmat élveznek.¹³⁰ Az újságírók, publicisták által feldolgozott, kommentált vagy más módon a tényt, és napi hírt egyéni, eredeti módon felhasznált (például szerkesztett) alkotások tehát már szerzői jogi védelemben részesülnek, és ezek elhatárolása, védelme megfelelően tisztázott és biztosított a mind a joggyakorlatban, mind a jog tényleges gyakorlásában.

2.4.2. Sportesemények

Alapesetben a sportesemények nem minősülnek szerzői jogi védelem alatt álló műveknek, ugyanis a játékszabályok nem engednek teret a szerzői jogi értelemben vett alkotói szabadságnak.¹³¹ Ez egyes sportágak esetén egyértelmű, mint ahogy a fenti megállapítás alapjául szolgáló labdarúgó-mérkőzés esetében is, bizonyos sportágaknál (pl. ritmikus gimnasztika, jégtánc) azonban az ellenkezője mellett is lehetne érvelni. A médiaszolgáltatás gyakorlatában ez az inkább elméletinek tekinthető kérdés nem merül fel, mivel a sporteseményekre vonatkozó közvetítési jogokat – a szerzői jogi védelem fennállásától vagy hiányától függetlenül – egy másik jogterület, a sportjog, közelebbről a sportról szóló 2004. évi

---

¹³⁰ Ld. SZJSZT-11/07. számú szakvéleményt a cikkek szerzői jogi védelméről.

¹³¹ Football Association Premier League and others v QC Leisure and others C-403/2008.

I. törvény 35-37. §-ai rendezi.¹³² Az ennek keretében születő, több esetben egyes országokra vonatkozóan exkluzív jogokat biztosító szerződések egészen részletesen – a szerzői jogéhoz hasonló terminus technicus-okat használva – határozzák meg a közvetítés időbeli, területi, módbeli korlátait. Szintén kiemelő, hogy a sporteseményeket magukba foglaló műsorszámok a filmekre, hangfelvételekre, illetve a rádió- és televízió-szervezetek műsorára vonatkozó Szjt.-beli rendelkezés alapján szomszédos jogi, egyéni-eredeti alkotás (pl. szerkesztés) okán esetlegesen szerzői jogi védelemben részesülhetnek.

2.4.3. Ötlet, műsorformátum

A reklámok vagy egyes műsorok (leginkább a vetélkedők) alapjául szolgáló ötletekkel kapcsolatban több esetben vetődik fel valamilyen szintű védelem igénye, pontosabban annak kérdése, hogy egy adott szellemi tevékenység eredménye meghaladja-e az Szjt. szerint szerzői jogi védelemben nem részesülő ötlet szintjét.¹³³ A Legfelsőbb Bíróság egy filmötletéről állapította meg, hogy nem részesülhet szerzői jogi védelemben, mivel az “hiába jutott meghatározó szerephez az alperes filmnovellájában, [...] hiányzik a minimális formába öntöttség”.¹³⁴ Egy reklám kreatív koncepciójával kapcsolatban pedig az SZJSZT állapította meg, hogy annak egyes elemei „önmagukban nem hordoznak egyéni-eredeti jelleget, legfeljebb [...] szerkesztés után bírhatnának egyéni-eredeti benyomással, ez azonban itt nem valósul meg: a reklám egyes elemei a kidolgozottságnak ezen a szintjén megállnak, nem szerveződnek szerves egésszé, egységes reklámmá”.¹³⁵ Az SZJSZT a televíziós és rádiós műsorformátumok egyéni-eredeti jellegét is részletesen vizsgálta, következetesen arra a megállapításra jutva, hogy az adott műsorszámok szokásos elemei az ötletek szintjén állnak külön-külön és egymáshoz viszonyítva is, így nem részesülnek szerzői jogi oltalomban.¹³⁶ Mindez nem befolyásolja azt a tényt, hogy a gyakorlatban a – máshol esetleg már népszerűvé vált – formátum felhasználásáról kötelmi alapon szerződnek a felek.¹³⁷

A promóciós célú (pl. reklám) műsorötletek, továbbá egyes arculati elemeket tartalmazó ötletek mindazonáltal komoly üzleti értékkel rendelkeznek, ezért folyamatosan nagy az igény az ezeket létrehozó szellemi tevékenység honorálására és védelmére. Saját meglátásom szerint, ezeket az igényeket továbbra sem a szerzői jog keretei között, hanem kötelmi alapon (üzleti titokként, know-how-ként, illetve a megrendelővel, felhasználóval kötött megállapodásokban rögzített garanciákkal) lehet és kell az alkotóknak megteremteni.

---

¹³² Ld. az SZJSZT-31/00. számú szakvéleményét a sportesemény közvetítési jogának szerzői jogi megítéléséről, amely megállapította, hogy a sportesemények és a sporttörvényben szabályozott sportközvetítési jogok – mint vagyoni értékű jogok – nem tartoznak az Szjt. hatálya alá; ezeket a sportról szóló törvény szabályozza.

¹³³ Az 5/1970. számú MM rendelet melléklete még tartalmazta, hogy a kifejtett ötletért, illetve annak formába öntéséért milyen összegű díjat kell fizetni.

¹³⁴ Ld. Pf. III. 20.107/1970. számú döntésében.

¹³⁵ SZJSZT-03/09.

¹³⁶ SZJSZT-09/00. és SZJSZT-26/00.

¹³⁷ A formátumvevő sokszor igen borsos árat fizet a műsorszámok (pl. játékok, valóságshow-k) részletes leírása, menete átadásáért. A formátum-szerződésekben a felek az általános polgári jogi biztosítékokat kötik ki.

2.5. Védelmi idő

A szerzői jog létjogosultságát a társadalomnak a szellemi alkotókészség és alkotótevékenység fenntartásához, anyagi és erkölcsi ösztönzéséhez fűződő érdeke alapozza meg. A 2011/77/EU irányelvvel módosított 2006/116/EK irányelv a szerzői jog és egyes szomszédos jogok védelmi idejéről (a továbbiakban: Védelmi idő irányelv) indokolása szerint a szerzői jogi védelem “biztosítja a kreativitás fenntartását és fejlődését a szerzők, a kulturális ipar, a fogyasztók és az egész társadalom javára.”¹³⁸ Ugyanilyen fontos és hangsúlyos közérdek – ha úgy tetszik társadalmi igény – fűződik a szellemi alkotások szabad felhasználásához és közkinccsként kezeléséhez is. Az egymással konkuráló érdekek között teremt egyensúlyt a szerzői jog azzal, hogy az egyéni-eredeti irodalmi, tudományos és művészeti alkotást létrehozókat megillető speciális védelemnek időbeli és egyéb jogszabályi korlátokat szab. A határ a szerző, illetve szomszédos jogi jogosult jogai és a társadalomnak a műre vonatkozó igényei között attól függően mozog, konkrétan milyen jogról, illetve milyen társadalmi érdeket érintő felhasználásról van szó:

- a szerző-mű kapcsolat olyan szoros, hogy egyes személyhez fűződő jogok a szerzőket időben korlátlanul megilletik (pl. a szerzői minőség elismeréséhez, a név feltüntetéséhez való jog a szerző halála után is korlátlan ideig fennmarad – ami egyben a már közkinccsé vált alkotásnak ez utóbbi jellegét is védi, megakadályozva a mű más általi “kisajátítását” és ezzel új védelem jogosulatlan generálását),
- a védelmi idő a szerzői és a szomszédos jogok általános korlátja, amelynek időtartama és kezdő időpontja bár országonként eltérő, de a vonatkozó nemzetközi egyezmények, illetve az EU-n belüli jogharmonizáció következtében mára közel egységessé vált,
- a szerzői művek szomszédos jogi teljesítmények védelmi időn belüli korlátja a szabad felhasználás, amelyet azért tett lehetővé a jogalkotó, mert a törvényben taxatívén meghatározott esetekben az engedélymentes és díjigény nélküli felhasználás sokkal nagyobb társadalmi előnyt jelent, mint amekkora hátrány a szerzőket éri emiatt.

A szerzői művek a szerző életében és halálától számított hetven éven át részesülnek védelemben,¹³⁹ amelyet főszabály szerint a szerző halálát követő év első napjától, közös művek esetében az utóljára elhunyt szerzőtárs halálát követő év első napjától kell számítani.¹⁴⁰ Dogmatikailag a kapcsolódó jogok közé tartozik, de a védelmi időre vonatkozó rendelkezések között került elhelyezésre a korábban nyilvánosságra nem hozott alkotásokra vonatkozó szabály, az ún. hátrahagyott művek nyilvánosságra hozatalának védelmi idejére vonatkozó előírás, amit a jogalkotó akként preferál, hogy az ilyen alkotásokat első ízben nyilvánosságra hozó személy számára a szerző vagyoni jogaival azonos jogokat biztosít a nyilvánosságra hozataltól számított 25 éves időtartamra.¹⁴¹ A 70 éves védelmi idő kezdetét az Szjt. aszerint

---

¹³⁸ Védelmi idő irányelv (11) preambulum-bekezdése.

¹³⁹ Az Szjt. a szomszédos jogi teljesítmények védelmi idejét korábban 50 évben határozta meg, a Védelmi idő irányelv azonban 2013. november 1-jei hatállyal a forgalomba hozott hangfelvételek és a forgalomba hozott, hangfelvételben rögzített előadások védelmi idejét 70 évre emelte fel.

¹⁴⁰ Szjt. 31. § (1) és (2) bekezdései.

¹⁴¹ Szjt. 32. § „A szerző vagyoni jogaihoz igazodó terjedelmű jogi védelem illeti meg azt, aki a védelmi idő vagy a 31. § (7) bekezdésében meghatározott időtartam lejártát követően jogszerűen nyilvánosságra hoz valamely

differenciálja, hogy hány szerzője van a műnek, ismerjük-e az alkotót, illetve nyilvánosságra hozták-e az alkotást.¹⁴² A védelmi idő kezdetét a forgalomba hozataltól, utóbbi hiányában, illetve azt megelőzően történt nyilvánossághoz közvetítés kapcsán – rögzített előadás, film, valamint hangfelvétel esetén – a nyilvánossághoz közvetítéstől, mindezek hiányában az első előadástól kell számítani.

2.5.1. A védelmi idő „jogfejlődése”

A magyar televíziózás hivatalosan 1957. május 1-jén indult,¹⁴³ de filmszínházi előadásra szánt (később a televízióban is időnként közvetített) némafilmekkel a XIX. század végétől, hangosfilm-gyártással az 1920-as évek végétől találkozunk. A magyar jog már az 1884. évi Szjt.-ben 50 évben határozta meg a “klasszikus” szerzői művek védelmi idejét, de ekkor még – a BUE által egyébként megengedett – kivételekkel. Az 1921. évi Szjt. az egyéni-eredeti jelleggel bíró mozgóképekészítési műveket aszerint részesítette különböző védelemben, hogy az adott alkotást tartalma alapján az írói művekhez, a képzőművészeti alkotásokhoz vagy a fényképezési művekhez látta közelebb állónak.¹⁴⁴ Ez a szerzői jogi rendelkezések mindegyikére vonatkozó megkülönböztetés a védelmi időre vonatkozóan azt jelentette, hogy a mozgóképek

- vagy a szerző életében és (több szerző esetén a legutoljára elhunyt szerző) halálától számítva az irodalmi alkotásokra és képzőművészeti alkotásokra irányadó 50 évig¹⁴⁵,
- vagy a fényképezési művekre érvényes szabály szerint a megjelenését, ennek hiányában a szerző halálát követő év január elsejétől számított 15 évig¹⁴⁶

részesült szerzői jogi védelemben.

Ez a szabályozási metódus a gyakorlatban jelentősen megnehezítette a védelmi idő meghatározását, hiszen a fenti “hagyományos” műfajokat ötvöző filmalkotásoknál egyedileg sem lehetett egyszerűen megállapítani, melyikből “tartalmaz” több elemet.

A BUE stockholmi szövege már kötelező, általános minimumként írta elő az 50 éves védelmet. Az 1970. január 1-jétől hatályos régi Szjt. megalkotásakor erre figyelemmel kellett lenni: a jogszabály a szerzői művek védelmi idejét immár kivételek nélkül, egységesen 50 évben határozta meg, amit filmek esetén a bemutatást követő év első napjától kellett számítani¹⁴⁷ függetlenül attól, hogy az belföldön vagy külföldön történt-e. A filmalkotások védelmi idejének

---

korábban még nyilvánosságra nem hozott művet. E védelem időtartama az első nyilvánosságra hozatalt követő év első napjától számított huszonöt év.”

¹⁴² Szjt. 31. §-a.

¹⁴³ Kísérleti adások 1953-tól, „éles próbák” 1957 februárjától folytak.

¹⁴⁴ A mozgóképek tartalom szerinti védelme ellentétben állt a Berni Unió Egyezmény főszabályával, amelynek már eredeti szövege is egységesen a szerző életében és a halálától számított ötven évig védte a mozgófényképezési termékeket. A tagállamok azonban a BUE első változata szerint ettől eltérő védelmi időt is megállapíthattak, tehát az 1921. évi Szjt. egyedileg eldöntendő 15 és 50 éves védelmi idő meghatározása végső soron megfelelt az Egyezményben vállalt kötelezettségeknek.

¹⁴⁵ 1921. évi Szjt. 11. és 65. §-ok. A további részletszabályokat (pl. hogy álnéven megjelent mű, valamint a szerző halála után 45 éven túl de 50 éven belül megjelent mű védelmi ideje a megjelenéstől számítandó stb.) a 12-17. §-ok tartalmazzák.

¹⁴⁶ 1921. évi Szjt. 69. §

¹⁴⁷ 1969. évi Szjt. 15. § (4) bek. (1994. július 1-ig hatályos szöveg).

egységessé válása a már lejárt védelmi idejű alkotásokat nem érintette,¹⁴⁸ így attól függően, hogy irodalmi vagy képzőművészeti, illetve fényképészeti alkotásokhoz közelebb álló mozgóképről volt szó, az 1999. évi Sztj. alább hivatkozott, a védelmi időt “felélesztő” bekezdése hiányában meglehetősen sok ilyen alkotás végleg közkinccsé vált volna.

A szerzői jog fejlődése alatt a védelmi idő fokozatosan nőtt. A Tanács 93/98/EGK Irányelve a szerzői jog és egyes kapcsolódó jogok védelmi idejének összehangolásáról már egységesen 70 évben határozta meg a szerzői művek, 50 évben a szomszédos jogi teljesítmények védelmi idejét. Szerzői jogi törvényünk ezt követő 1994-es módosítása a jogharmonizációra (is) tekintettel átvette ezt a szabályt. Az 1994. évi VII. törvény¹⁴⁹ a védelmi idő felemelésével kapcsolatos átmeneti rendelkezésében rögzítette, hogy a szerzői művekre irányadó hosszabb védelmi időt “nem lehet alkalmazni olyan művekre, amelyek védelmi ideje e törvény hatálybalépésekor már eltelt”. Ennek következtében lejárt, majd az 1999. évi Sztj.-vel “feléledt” a védelmi ideje minden 1944. június 30-ig bemutatott filmalkotásnak. A szintén e módosítással részletesen szabályozott szomszédos jogok tekintetében egységesen 50 évben meghatározott védelmi időről a jogalkotó kimondta, hogy nem vonatkozik a korábbi szabályozás révén közkinccsé vált teljesítményekre (tehát ezek védelmi ideje sem hosszabbodott meg). A módosítás hatálybalépésekor még védelem alatt álló szerzői művek és szomszédos jogi teljesítmények, vagy azt követően szomszédos jogi oltalomra jogosult teljesítmények védelmi ideje 50, illetve 70 év lett.¹⁵⁰ A filmek védelmi idejének kezdő időpontját (a bemutatást követő év első napja) az 1994. évi Sztj.-módosítás – az 1993-as védelmi idő irányelv vonatkozó rendelkezése ellenére – nem érintette.

2.5.2. Védelmi idő az Sztj. alapján

Az Sztj. a védelmi idő mértékén hatályba lépésekor nem változtatott, a kezdetére vonatkozó szabályokat azonban módosította, összhangban a korábbi Védelmi idő irányelv azon előírásával, amely szerint a filmművészeti vagy audiovizuális alkotások védelmi idejét a főrendező, a forgatókönyvíró, valamint a film számára készült párbeszédék és zene alkotói közül az utoljára elhunyt halálától kell számítani.¹⁵¹ A védelmi idő számításánál attól függetlenül mindig e személyeket kell figyelembe venni, hogy az adott tagállam joga szerint filmszerzőknek minősülnek-e. A védelmi idők kezdete a BUE-hez hasonlóan az arra okot adó esemény bekövetkezte utáni év első napja. Az új, 2011-ben módosított 2006/116/EK számú Védelmi idő irányelv filmalkotásokra vonatkozó rendelkezései változatlanok.

---

¹⁴⁸ 1969. évi Sztj. 56. § (1) bek.

¹⁴⁹ A régi Sztj.-t módosító 1994. évi VII. törvény a nemzetközi és a jogharmonizációs követelményeknek megfelelően szabályozta újra az előadóművészeket, a hangfelvétel-előállítókat, valamint a rádió- és televízió-szervezeteket megillető jogok védelmét, azaz a szomszédos jogokat. Az 1994-es módosításkor megalkotott szabályok igazodtak az 1998. évi XLIV. törvénnyel megerősített Római Egyezmény követelményeihez, valamint a 92/100/EGK és a 93/98/EGK irányelvekhez. Ugyanakkor a WIPO által elfogadott, az előadásokról és a hangfelvételekről szóló Szerződés (WPPT) 7. és 8. cikkei indokoltá tették az Sztj. vonatkozó szomszédos jogi szakaszainak korszerűsítését.

¹⁵⁰ 1994. évi VII. tv. 29. §

¹⁵¹ Szerzői jog és egyes szomszédos jogok védelmi idejének összehangolásáról szóló 93/98/EGK irányelv 2. cikk (2) bek.

Jogharmonizációs kötelezettségünknek és a hivatkozott irányelvnek megfelelően az Szjt. a filmalkotások szerzői jogi védelmét az utoljára elhunyt szerzőjének halálát követő év első napjától rendelte számítani.¹⁵² A védelmi idő kezdetének a szerző személyéhez kapcsolása független attól, ki gyakorolja a vagyoni jogokat, megfordítva: a vagyoni jogokat tipikusan megszerző filmelőállítótól illetve egyéb másodlagos jogosultaktól a szerző halálát követő év első napjától számított 70 évig kell engedélyt kérni a felhasználásra, függetlenül a nyilvánosságra, illetve forgalomba hozatal dátumától. A védelmi idő megállapítására vonatkozó általános rendelkezések (pl. hogy ismeretlen szerző esetén a védelmi idő a mű első nyilvánosságra hozatalát követő év első napjától számítandó) a filmalkotásokra is irányadók, bár gyakorlati jelentőséggel ezeknél a műveknél általában nem bírnak.

Az Szjt. 108. § (1) bekezdése szerint a törvénynek a védelmi időre vonatkozó rendelkezéseit alkalmazni kell olyan művekre is, amelyeknek a korábban hatályos rendelkezések szerint számított védelmi ideje az egyes iparjogvédelmi és szerzői jogi jogszabályok módosításáról szóló 1994. évi VII. törvény hatálybalépéséig már lejárt. Ezzel a jogalkotó ismét szerzői jogi oltalom alá helyezett már közkinccsé vált műveket, amely azonban – a szerzők és szomszédos jogi jogosultak érdekei védelme mellett – elengedhetetlen volt a védelmi idő egységes, egyszerűbb számításához, végső soron a jobbiztonság fokozásához.

Az Szjt. 31. § (6) bekezdésének 2013. november 1-jétől hatályos módosítása¹⁵³ pontosította a filmszerzők körét.¹⁵⁴ E szerint a filmalkotás védelmi idejét a következő személyek közül utoljára elhunyt személy halálát követő év első napjától kell számítani, függetlenül attól, hogy azok szerzőtársként fel vannak-e tüntetve: a film rendezője, a forgatókönyvíró, a dialógus szerzője és a kifejezetten a filmalkotás céljára készült zene szerzője. Ez a rendelkezés – amely a 2013. november 1. előtt készült filmművekre is irányadó – egyértelműbbé teszi a védelmi idő számításának gyakorlatát azzal, hogy miután e szabály egyes filmalkotásoknál a védelmi idő lerövidülését is eredményezhette volna, így erre vonatkozóan az Szjt. 109. §-ában egy kiegészítő szabályt rögzített a jogalkotó.¹⁵⁵

A Védelmi idő irányelv szerint a film első rögzítése előállítójának jogai az első rögzítéstől számított 50 évig részesülnek védelemben. Ha azonban a filmet ez idő alatt jogszerűen nyilvánosságra hozzák vagy nyilvánossághoz közvetítik, a védelmi idő az első nyilvánosságra hozataltól vagy – ha ez korábbi – az első nyilvánossághoz közvetítéstől számított ötven év.¹⁵⁶ Az Szjt. 1999-ben elfogadott – később pontosított – szövege az ötvenéves védelmi időt a film

---

¹⁵² Szjt. 31. § (6) bek.

¹⁵³ 2013. évi XVI. törvény 36. § (2) bek.

¹⁵⁴ A 2006/116/EK irányelv 2. cikkének (2) bekezdésével összhangban

¹⁵⁵ Szjt. 109. § „E törvénynek a szellemi tulajdonra vonatkozó egyes törvények módosításáról szóló 2013. évi XVI. törvénnyel megállapított 31. § (6) bekezdését akkor kell alkalmazni, ha az nem eredményezi az e törvény hatálybalépését megelőzően hatályos rendelkezések szerint számított védelmi idő megrövidülését. E törvénynek a szellemi tulajdonra vonatkozó egyes törvények módosításáról szóló 2013. évi XVI. törvénnyel megállapított 31. § (6) bekezdését alkalmazni kell az olyan filmalkotásra is, amelynek védelmi ideje e törvény hatálybalépésekor már eltelt. A 108. § (3)-(9) bekezdését ilyen esetben is alkalmazni kell azzal, hogy az 1994. évi VII. törvény hatálybalépése helyett e törvény hatálybalépését kell érteni.”

¹⁵⁶ 2006/116/EK irányelv 3. cikk (3) bek.

első forgalomba hozatalát követő év első napjától rendeli számítani, kivéve, ha ez alatt nem hozták forgalomba a művet, mivel ez esetben a védelmi idő a film elkészítését követő év első napján kezdődik. Amennyiben pedig nyilvánosságához közvetítették a filmet, és ez korábban történt mint a forgalomba hozatala, vagy a filmet egyáltalán nem hozták forgalomba, a védelmi idő a nyilvánosságához közvetítést követő év első napjától számítandó.¹⁵⁷ Megemlítendő, hogy az Szjt. hatálya az 1999. szeptember 1. előtt nyilvánosságra hozott hátrahagyott művekre, illetve előállított filmelőállítói teljesítményekre nem terjed ki.

A filmalkotások védelmi ideje kezdő időpontjának változása két szempontból is nehézséget jelenthetett volna. Az egyik probléma eredője az az esetkör, amikor egy 1999. szeptember 1. előtt bemutatott filmalkotás védelmi ideje már lejárt (azaz 1999. szeptember 1-jét megelőző 70 évnél régebben, tehát még 1929. szeptember 1 előtt mutatták be először), de valamely szerzője 70 évnél nem régebben hunyt el. Ezek a már lejárt idejű alkotások 1999. szeptember 1. után ismét védelemben részesültek, ami sérthette a lejárat és ezen időpont között megkezdett, már engedély nélküli felhasználások jogosultjait. A jogalkotó az átmeneti rendelkezések között¹⁵⁸ úgy oldotta fel ezt a problémát, hogy a lejárat és 1999. szeptember 1-je között megkezdett felhasználásokat szabad felhasználásnak minősítette azzal, hogy egy évig még szabadon folytathatók maradtak. A másik (inkább elvi) probléma az lehetett volna, ha egy filmalkotás védelmi ideje – mivel bemutatása 70 éven belül történt – még nem járt le, de utolsó szerzője 70 évnél régebben meghalt. Az Szjt. azonban úgy rendelkezett, hogy az új kezdő időpontot meghatározó 31. § (6) bekezdését nem kell alkalmazni, ha az a korábban hatályos rendelkezés szerint számított védelmi idő megrövidülését eredményezné.¹⁵⁹ Mindezek alapján, ma a következő filmalkotások állnak szerzői jogi védelem alatt:

- amelyeknek a szerzője még él,
- amelyeknek utoljára meghalt szerzője 1970. január 1. után hunyt el, vagy 1945. január 1. és 1969. december 31. között hunyt el és szerzői hagyatékának (illetve az ezen időtartamon belül esetleg szintén elhunyt / megszűnt további szerzői jogosultak hagyatékának) volt örököse,¹⁶⁰ illetve más jogutódja,
- az 1945. január 1. és 1999. szeptember 1. között bemutatott azon filmalkotások, amelyek szerzőnek minősülő alkotói még a bemutatás előtt (akár 70 évnél régebben) haltak meg.¹⁶¹

A fenti filmalkotások tehát csak engedély és díjfizetés ellenében használhatók fel, ellentétben azokkal a közkinccsé vált mozgóképekkel, amelyek bemutatására még 1945. január 1. előtt került sor és valamennyi szerzője is ezen időpont előtt elhalálozott. 1999. szeptember 1. óta általában számolni kell az ezen időpont után nyilvánosságra hozott hátrahagyott művek szomszédos jogi jellegű, de a vagyoni jogok teljességét biztosító (bármely felhasználás

---

¹⁵⁷ Szjt. 84. § (1) bek. f) pont és (2) bek.

¹⁵⁸ Szjt. 109. §-ában a 108. §-ra visszautalva.

¹⁵⁹ Szjt. 109. §-ának első mondata.

¹⁶⁰ Az 1921. évi Szjt. (3. §) az államot nem ismerte el szükségképpen örökösként, így az 1970. január 1. előtt örökös vagy más jogutód nélkül elhunyt szerző szerzői joga megszűnt.

¹⁶¹ Ha egy 1999. szeptember 1. előtt bemutatott filmalkotás valamennyi szerzője még a bemutatás előtt elhalálozott volna, az Szjt. 109. §-a alapján a rá vonatkozó hosszabb (tehát a bemutatásától számított 70 éves) védelmi idő érvényesül.

engedélyezésére és díjigényre kiterjedő) 25 éves védelmével (editio princeps). Ez a speciális védelem a filmalkotásokkal kapcsolatban – tekintettel előállításuk nagy költségigényére – a médiaszolgáltatás területén nem bír gyakorlati jelentőséggel. A filmelőállítókat megillető szomszédos jogi védelem körében továbbá érdekes helyzetet teremthet a jogutód (és a vagyoni jogokat megfelelően átruházó szerződés) nélkül megszűnő előállítót illető jogok sorsa. A leglogikusabb válasz, hogy e jogok alanytalanná válásával a – szerzői jogi védelem szintjét el nem érő – filmek így akár a védelmi idő letelte előtt is szabadon felhasználhatóvá válnak.¹⁶²

A védelmi idő ilyen összetett vizsgálatára a médiaszolgáltatás folyamatában ritkán van szükség: a szerzői jogi védelem alatt álló médiatartalmak többségénél jóval egyszerűbb számítás alapján megállapítható, védett vagy már közkinccsé vált alkotást kíván-e a médiaszolgáltató a műsorba szerkeszteni.

2.6. A rádió- és televízió-szervezetek jogi védelmének nemzetközi és hazai forrásai

A médiaszolgáltatásban felhasznált alkotások és szomszédos jogi teljesítmények azonosítása, definiálása után a következőkben az MTVA és a közszolgálati médiaszolgáltató státuszából és feladataiból adódóan jogosulti pozícióját elemzem. A szerzői és a kapcsolódó jogokra vonatkozó Sztj.-beli rendelkezések helyes értelmezéséhez fel kell tárni a rádió- és televízió-szervezetek szomszédos jogi védelmének nemzetközi fejlődéstörténetét. Mindezek elemzését követően lehet felelősen állást foglalni a rádió- és televízió-szervezetek jogait szabályozó önálló nemzetközi szerződés esélyeiről és értelméről, illetve ezzel párhuzamosan – vagy akár ettől teljesen függetlenül – egy a médiaszolgáltatás szerzői és szomszédos jogi szabályrendszerét összefoglaló önálló hazai jogszabály megalkotásáról (első hipotézisem).

2.6.1. Nemzetközi előzmények és fejlemények

A rádió- és televízió-szervezetek jogi védelmének nemzetközi forrása a fentebbiekben már érintett, az előadóművészek, a hangfelvétel-előállítók és a műsorsugárzó szervezetek védelméről szóló, 1961. október 26-án aláírt Római Egyezmény, míg (lehetséges) végpontja a rádió- és televízió-szervezetek szomszédos jogi védelmét érintő nemzetközi szerződés tervezet WIPO-ban – kisebb-nagyobb megszakításokkal és szünetekkel – jelenleg is zajló munkafolyamata. A Római Egyezmény 13. cikke¹⁶³ tartalmazza a rádió- és televízió-szervezetek (az egyezmény szóhasználata szerint műsorsugárzó szervezetek) számára által biztosított minimumjogokat, amelyek többek között a sugárzott műsorok tovább sugárzására terjednek ki. A fenntartásokat engedő 16. cikk *b)* pontja értelmében, ha valamely szerződő

---

¹⁶² Kiss – Szivi: i.m. 45. o.

¹⁶³ 13. cikk: „A műsorsugárzó szervezetek joga, hogy engedélyezzék vagy megtiltsák

a) sugárzott műsoraik tovább sugárzását;

b) sugárzott műsoraik rögzítését;

c) (i) a sugárzott műsoraikról engedélyük nélkül készített rögzítések többszörözését,

(ii) a sugárzott műsoraikról a 15. cikk rendelkezéseivel összhangban eszközölt rögzítéseknek az e rendelkezésekben említettektől eltérő célokra történő többszörözését;

d) televíziós sugárzott műsoraiknak a nyilvánossághoz való közvetítését, ha az olyan helyen történik, amely a nyilvánosság számára belépődíj megfizetése ellenében áll nyitva; e jog gyakorlása feltételeinek meghatározása annak a Szerződő Államnak a nemzeti jogalkotására tartozik, amelyben a védelmét igénylik.”

állam nyilatkozatot tesz, hogy a 13. cikk *d)* pontja szerinti nyilvánossághoz való közvetítés jogát nem alkalmazza, a többi szerződő állam nem köteles a 13. cikk *d)* pontjában említett jogot azoknak a műsorsugárzó szervezeteknek biztosítani, amelyeknek a székhelye a nyilatkozó államban van.

Vitathatatlan a Római Egyezmény úttörő jelentősége, hiszen gyakorlatilag három jogosulti csoportban létrejött a szerzői joggal szomszédos jogok jogdogmatikailag önálló köre, azonban évtizedekre volt szükség, hogy a nemzeti törvényhozások rálépjenek a nemzetközi jog által kijelölt útra. A közben eltelt idő alatt a műsorsugárzás az átviteli technikák és a vevőberendezések tökéletesedése révén a műsorsugárzási cselekmények nagy szerepet kaptak: új terjesztési szolgáltatások jelentek meg, továbbá számottevően nőtt a műsor- és a szolgáltatási kínálat, többé-kevésbé az interaktivitás (pl. IPTV-rendszerek) mentén. A legfontosabb innovációs elemnek a hagyományos műsorsugárzás terén a megnövelt csatornkapacitást tekintik. Mivel a koaxiális kábeleket csak az 1960-70-es években kezdték alkalmazni, a kábelen és műholdon keresztül történő terjesztés nem képezi elemét a Római Egyezménynek, mint ahogyan napjaink új jelenségei, a jelhalózkodás és a digitális technikákból, multimédia-alkalmazásokból adódó új felhasználási területek sem.¹⁶⁴ Így a Római Egyezmény fogalomhasználatában a sugárzás fogalmi körébe csak a nyilvános vételre szánt közvetítés tartozik, a sugárzás és a tovább sugárzás pedig vezeték nélkül történő átvitelt jelent. Ebből következően egyrészt a Római Egyezmény alapján biztosított önálló szomszédos jogi védelem csak a közvetlenül nyilvánosan fogható műsorokra, mint szomszédos jogi teljesítményekre terjed ki. Másrészt a Római Egyezmény rendelkezései szerint a rádió- és televízió szervezet szomszédos joga műsorának csak a vezeték nélkül történő átvitellel megvalósuló tovább sugárzására terjed ki, a vezeték útján történő átvitelre nem.¹⁶⁵

A Római Egyezmény rendelkezik egy kormányközi bizottság létesítéséről, amelynek hatáskörébe tartozik a dokumentum felülvizsgálatának előkészítése. Amint a Római Egyezmény teljes szövege, úgy egyes rendelkezései sem kerültek felülvizsgálat tárgyává. A TRIPS-egyezmény¹⁶⁶ 14. cikke 3. pontja értelmében a rádió- és televízió-szervezeteket megilleti az a jog, hogy megtiltsák a hozzájárulásuk nélküli következő cselekményeket: a sugárzott műsor rögzítését, a rögzítések többszörözését és tovább sugárzását, valamint a rádió- és televízió-műsorok közönséghez közvetítését. Ahol a tagok ilyen jogokat nem adnak a rádió- és televízió-szervezeteknek, megadják a lehetőséget a műsorok tartalmára vonatkozóan fennálló szerzői jogok tulajdonosainak arra, hogy összhangban a BUE előírásaival, megakadályozzák a fenti cselekményeket. Igen vitatott a TRIPS-egyezmény 14. cikkének 6. pontja, amely lehetővé teszi a tagok számára a Római Egyezmény szerinti feltételeket, korlátozásokat, kivételeket és fenntartásokat, de a BUE 18. cikkében foglalt visszaható védelem

---

¹⁶⁴ Munkácsy Péter: Félúton a rádió- és televízió-szervezetek szomszédos jogi védelmét érintő nemzetközi szerződéstervezet elfogadása felé. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 2003/1. sz.

¹⁶⁵ Sár Csaba – Horváth Katalin: A rádió- és televízió-szervezetek műsor-továbbközvetítési joga a nemzetközi és a magyar szerzői jogi szabályozás alapján. 2009. Emlékkönyv Ficsor Mihály 70. születésnapja alkalmából barátaitól. Budapest, Szent István Társulat. 293-316.o.

¹⁶⁶ Az 1998. évi IX. törvénnyel kihirdetett, az Általános Vám- és Kereskedelmi Egyezmény (GATT) keretében kialakított, a Kereskedelmi Világszervezetet létrehozó Marrakesh-i Egyezmény Mellékletének 1/C. pontja alatti, a szellemi tulajdonjogok kereskedelmi vonatkozásairól szóló megállapodás (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights: TRIPS Egyezmény).

is megfelelően alkalmazandó az előadóművészek és a hangfelvételgyártók hangfelvételekre vonatkozó jogaira, de a rádió- és a televízió-szervezetek jogaira nem.

Az 1996-os WIPO diplomáciai értekezleten elfogadott ún. „internet-szerződések”¹⁶⁷ közül a Római Egyezmény két jogosulti csoportja, a hangfelvétel-előállítók és az előadóművészek (kivéve az audiovizuális előadóművészi teljesítmények) vonatkozásában a WPPT naprakész szabályozást biztosított; kimaradtak viszont a védelemből a rádió- és televízió-szervezetek. Az 1996 februári együttes bizottsági ülésen viszont döntés született arról, hogy e témakörrel a WIPO égisze alatt foglalkozni kell. A WIPO Szerzői Jogi Állandó Bizottságában (SCCR) meg is kezdődött a munka, azonban az azóta eltelt 20 év nem bizonyult elegendőnek egy konszenzusos egyezmény-tervezet elfogadásához. A jel-alapú megközelítés,¹⁶⁸ amelyről a 2006-os WIPO Közgyűlés döntött, nagyfokú bizonytalanságot hozott, és a soron következő években háromrészes tanulmány¹⁶⁹ született a bizonytalanságok tisztázása és a megoldás kikristályosítása érdekében, mindhiába. A műsorjelek védelmének elfogadása lenne pedig az Egyezmény-tervezet egyik legfontosabb vívmánya, mert ezáltal a rádió- és televízió-szervezetek kizárólagos szomszédos joga kiterjedne azon sugárzott adataik védelmére is, amelyek a jelenleg hatályos szerzői és szomszédos jogi nemzetközi egyezmények alapján nem minősülnek sugárzott rádió- illetve televízió-műsornak, hiszen a nyilvános érzékelhetőség, mint alapvető kritérium nem valósul meg (kódolt adás).¹⁷⁰ Az SCCR napirendjén továbbra is szerepel a téma, de még mindig az alapoknál tartva, vagyis a fogalom meghatározásokról, a védelem tárgyáról és a biztosított jogokról folyik a vita; a téma 2017-ben is napirenden van.¹⁷¹

Végül említést kell tenni a WIPO 2012-ben Pekingben elfogadott Audiovizuális Előadások Védelméről szóló Szerződéséről (a továbbiakban: Pekingi Szerződés) az előadások audiovizuális rögzítésével összefüggő előadóművészi jogok védelmének nemzetközi szinten történő biztosítása érdekében. A Pekingi Szerződés az előadóművészek tekintetében előírja, hogy az előadóművészek kizárólagos joga rögzítetlen előadásaik rögzítésének, valamint rögzítetlen előadásaik sugárzásának és nyilvánosságához közvetítésének az engedélyezése, kivéve, ha az előadás már sugárzott előadás. Ugyanígy kizárólagos jogokat állapít meg az előadóművészek audiovizuálisan rögzített előadásaival összefüggő többszörözés, terjesztés, bérlet, rögzített előadás hozzáférhetővé tétele, valamint sugárzás és nyilvánosságához közvetítés engedélyezése tekintetében. Ahogy arra az SZJSZT irányadó tanulmánya is rámutatott, a Pekingi Szerződés ratifikációja és majdani átültetése kapcsán olyan nemzeti álláspontot kell kialakítani, amely messzemenőkéig figyelembe veszi azt, hogy a nemzeti kultúra megőrzéséhez a hazai jogosultak magas szintű védelmére van szükség.¹⁷²

---

¹⁶⁷ A Szerzői Jogi Szerződés (WCT), az előadásokról és a hangfelvételekről szóló Szerződés (WPPT).

¹⁶⁸ Ez a megközelítés védelemben részesítené az egyidejű, valós időben zajló műsorfolyamatot, amely a műsorsugárzó jelek egyidejű továbbközvetítéseként is értelmezhető. Az Európai Közösség javaslatában szereplő továbbközvetítési jog szintén a műsorsugárzó jelek egyidejű továbbközvetítéseként is értelmezhető.

¹⁶⁹ Study on the Socioeconomic Dimension of the Unauthorized Use of Signals.

¹⁷⁰ Sár Csaba – Horváth Katalin: i.m.

¹⁷¹ Az aktuális SCCR/33/3 dokumentum: http://www.wipo.int/edocs/mdocs/copyright/en/sccr_30/sccr_30_5.pdf

¹⁷² A Szerzői Jogi Szakértő Testület tanulmánya az audiovizuális ágazat és a kulturális örökség intézményeivel kapcsolatban. (Szerkesztette: Rozgonyi Krisztina) Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle. 2014. 6. szám. 128. o.

2.6.2. A rádió- és televízió-szervezetek jogi védelme az Szjt.-ben

A „rádió és televízió-szervezet” fogalmát (ugyanúgy, ahogy a „műsor” definícióját) szerzői jogi törvényünk nem tartalmazza, így leginkább a médiajog fogalomhasználatára támaszkodhatunk: az Mttv.-beli rádiós-, illetve audiovizuális médiaszolgáltatást nyújtó médiaszolgáltató¹⁷³ fogalmakkal azonosíthatjuk. E szervezetek szomszédos jogi jogosultságával az Szjt. a műsor elkészítéséhez, szerkesztéséhez fűződő teljesítményüket honorálja. Ezen – eredeti jogosultságot eredményező – tevékenységük majdnem mindig magában foglal más, származékos (szerzői és szomszédos) jogokat is, így a gyakorlatban ritka, hogy e státuszukra hivatkozva, kifejezetten szomszédos jogi jogosultként adjanak engedélyt vagy lépjenek fel jogsértéssel szemben.

Az Európai Unió csatlakozási szerződés folytán keletkezett – itt most nem részletezett – jogharmonizációs kötelezettségeinkre figyelemmel és a Római Egyezmény 13. cikkével összhangban több lépcsőben alakult ki az Szjt. jelenlegi szabályozása, amely – az előző pontban vázolt nemzetközi szabályozási hiányosságokra visszavezethetően – korántsem tekinthető rendezettnak és teljes körűnek. Az Szjt. 80. §-ának (1) bekezdése alapján rádió- és televízió-szervezeteket műsoraik alábbi felhasználásai esetében illeti meg kizárólagos engedélyezési jog:

- sugárzás, illetve a nyilvánossághoz közvetítés;
- rögzítés;
- hozzájárulás nélkül történt rögzítés esetén a műsor rögzítés után történő többszörözése;
- engedélyhez nem kötött rögzítés engedélyhez kötött felhasználás céljából történő többszörözése;
- közvetítés olyan helyiségben, amely belépti díj ellenében hozzáférhető a közönség számára;
- vezeték útján történő nyilvánossághoz közvetítés;
- nyilvánosság számára hívásra való hozzáférhetővé tétel.

Ezek a jogok biztosítják a rádió- és televízió-szervezetek számára, hogy műsoraik nyilvánosságának körét, jellegét ellenőrzésük alatt tarthassák.¹⁷⁴ Annak ellenére, hogy a felsorolásban nem szerepel a vezetékes továbbközvetítésre vonatkozó utalás, amennyiben azt egy műsorsugárzó szervezetnek nem minősülő független harmadik személy végzi (pl. kábelhálózat-üzemeltető), az elfogadottnak tekinthető jogértelmezés szerint a rádió- és televízió-szervezeteket kódolatlan (vagy nyilvános kereskedelmi forgalomban jogszerűen elérhető dekóderrel ellátott) műsoruk tekintetében megilleti a kábeles (és mikrohullámú rendszerrel megvalósított) műsor-továbbközvetítéssel kapcsolatos jogi védelem.¹⁷⁵

A magyar szabályozás alapján kérdéses, hogy a rádió- és televízió-szervezetek műsoruk tekintetében fennálló vezetékes továbbközvetítési szomszédos joga csak a műsoruk egyidejű, változatlan, csonkítatlan vezetékes továbbközvetítésére terjed-e ki, vagy magában foglalja esetleg a műsoruk vezetékes (vagy valamilyen mikrohullámú hálózaton megvalósuló), de nem

---

¹⁷³ Mttv. 203. § 40. pontja alapján a médiaszolgáltatás elsődleges célja műsorszámoknak tájékoztatás, szórakoztatás vagy oktatás céljából a nyilvánossághoz való eljuttatása valamely elektronikus hírközlő hálózaton keresztül.

¹⁷⁴ Nagykommentár 281. o.

¹⁷⁵ Sár Csaba – Horváth Katalin: i.m.

egyidejű vagy nem változatlan, nem csonkítatlan továbbközvetítését is. A továbbközvetítési jog fogalmának és terjedelmének a nemzetközi egyezmények szintjén megmutatkozó tisztázatlansága okán lehetséges olyan értelmezés, mely szerint az Szjt. 80. § (1) bekezdés a) pontjában megjelölt rádió- és televízió-szervezeteket megillető azon jogot, hogy műsorukat vezeték útján a nyilvánossághoz közvetítők nyilvánosságához közvetítsék, csak a műsoruk egyidejű, változatlan és teljes terjedelmű, kábeles vagy mikrohullámú rendszeren keresztüli, nyilvánosság általi vételre szánt továbbközvetítésére terjedne ki. Mindazonáltal a magyar jogalkalmazás elismerni látszik a rádió- és televízió-szervezetek kábeles továbbközvetítéssel kapcsolatos önálló szomszédos jogi védelmét, ha nem is a bírói gyakorlatban, de az SZJSZT szakvéleményeiben.¹⁷⁶

A hangfelvétel-előállítókat az Szjt. 79. §-a alapján megillető névfeltüntetési jog az Szjt. 80. §-ában foglalt felhasználások esetén a rádió- vagy televízió-szervezeteket és a saját műsort vezeték útján a nyilvánossághoz átvivőket is megilleti. Az Szjt. említett rendelkezései tehát a szomszédos jogi jogosultak ezen körének biztosítják a névfeltüntetési jogot anélkül, hogy ezt kifejezetten személyhez fűződő jogként említenek. A következőkben ezeket a jogokat elemzem a közszolgálati médiaszolgáltatás aspektusából.

2.7. A személyhez fűződő jogok

2.7.1. A személyhez fűződő jogok általános jellemzői

A személyhez fűződő jogok abszolút és elidegeníthetetlen jogok, azaz a szerzőt mindenkivel szemben megilletik, és – végső soron a szerző jogait is korlátozó módon – forgalomképtelenek. Ez bővebben annyit jelent, hogy a szerző személyhez fűződő jogait nem ruházhatja át, azok másként sem szállhatnak át és a szerző nem mondhat le róluk.¹⁷⁷ Mindez nem akadályozza a mű hasznosítását, csak azt garantálja, hogy a szerző kapcsolata a művével – a befogadó közönség számára is érzékelhetően – továbbra is fennmarad. A személyhez fűződő szerzői jogoknak vannak korlátai, amelyek közül a legismertebb az, amikor maga a szerző tesz a személyhez fűződő jogát érintő (lemondásnak, átruházásnak nem minősülő) nyilatkozatot, pl. egy felhasználási szerződésben neve feltüntetésének mellőzését kéri. Az egyes személyhez fűződő jogok tartalmukban is korlátozottak; a kapcsolódó jogi jogosultak, így a rádió- és televízió-szervezetek kifejezetten csak a törvényben nevesített jogokkal rendelkeznek.

A műhöz kapcsolódó személyhez fűződő és vagyoni jogok kettéválása különösen a kötelező közös jogkezelés körében érzékelhető igen plasztikusan: nyilvánosságra hozott művek kötelező közös jogkezelés körébe tartozó felhasználására a díjigényre szorított szerző egyáltalán nem jogosult engedélyt adni (vagy azt megtagadni), személyhez fűződő jogait ettől függetlenül kizárólag ő gyakorolhatja, és főszabályként ő léphet fel azok megsértése esetén.¹⁷⁸ Személyhez fűződő szerzői jogokkal – a Ptk.-ban szabályozott személyiségi jogoktól eltérően – a szerzői

¹⁷⁶ Pl. SZJSZT-20/03. és SZJSZT-06/06.

¹⁷⁷ Szjt. 9. § (2) bek.

¹⁷⁸ Ld. az Alkotmánybíróságnak a Pannon Rádió ügyben hozott 482/B/2002. AB határozatát.

jogi védelem jellegéből adódóan¹⁷⁹ kizárólag természetes személyek rendelkezhetnek, így a mű esetleges hasznosítása során a felhasználót legfeljebb az ezek érdekében való fellépésre jogosíthatja fel a törvény (pl. – az utolsó vágás jogának, illetve a befejezett film megváltoztatása engedélyezésének kivételével – a filmalkotások esetén)¹⁸⁰ vagy maga a szerző a felhasználási szerződésben tett kifejezett hozzájárulásával.¹⁸¹

A szerző halála után, a védelmi időn belül a személyhez fűződő jog megsértése miatt felléphet a szerző irodalmi, tudományos vagy művészi hagyatékának gondozója, ennek hiányában pedig, illetve ha a megbízott nem intézkedik, a szerzői jogok örököse.¹⁸² A jogosult csak a személyhez fűződő jogok megsértése esetén léphet fel: azaz nem gyakorolhatja e jogok „aktív közreműködést” igénylő részét (pl. nem változtathatja meg vagy módosíthatja a művet). A védelmi idő eltelté után a szerző emlékének megsértése címén az érintett közös jogkezelő szervezet vagy szerzői érdek-képviselői szervezet is felléphet olyan magatartás miatt, amely a védelmi időn belül sértene a szerző jogát arra, hogy a művén vagy a művére vonatkozó közleményen szerzőként feltüntessék.¹⁸³ A védelmi idő letelte után tehát csak a névjog „maradékával” találkozunk, amelynek védelme már nem annyira a szerző, mint a társadalom érdeke.

A szerzői személyhez fűződő jogokkal párhuzamosan, más joggalapon védi a Ptk. a szerző mint természetes személy polgári jogi személyiségi jogait (azaz az adott műtől függetlenül, az embert illeti meg többek között becsületének, jó hírnevének, emlékének védelme). Ebből következően a védelmi idő lejártát követően a név feltüntetésével kapcsolatos szerzői jogi jogalap mellett lehetőség van arra is, hogy amennyiben egy művel összefüggő cselekmény (pl. annak eltorzítása, vagy szerzőjére méltatlan – akár becsületére sérelmes – átdolgozása az elhunyt szerző mint természetes személy emlékét is sérti, hozzátartozója vagy akit végrendeleti juttatásban részesített, bírósághoz forduljon kegyeleti jog megsértésére hivatkozva.¹⁸⁴ Érdemes megjegyezni, hogy ennek az elméleti lehetőségnek a művészet szabadságára, az egyes műfajok eszközeinek különbségére és a kreatív, újszerű alkotói megoldásokra tekintettel – amelyek nem mérhetők morális mércével – igen szűk tere lehet a gyakorlatban. Erre jó példa az SZJSZT-30/03. számú szakvéleménye, melyben a testület Bartók Béla Csodálatos Mandarin című zeneműve filmfeldolgozásával kapcsolatban – bár az integritáshoz fűződő szerzői személyes jogot vizsgálva, de megállapításaiban a jóhírnév, becsület megsértésének általános feltételeit is érintve – arra a megállapításra jutott, hogy „a perbeli táncfilm Bartók Béla becsületére vagy hírnevére nem sérelmes”.¹⁸⁵

---

¹⁷⁹ Alkotó tevékenységet értelemszerűen csak természetes személyek végezhetnek, a szerzői jogi védelem pedig ezt az alkotó folyamatot védi, illetve honorálja jogok biztosításával.

¹⁸⁰ Szt. 65. § (4) bek.

¹⁸¹ Szt. 15. § A szerző meghatározott személyhez fűződő jogainak védelmében a felhasználó is felléphet, ha ahhoz a szerző a felhasználási szerződésben kifejezetten hozzájárult.

¹⁸² Szt. 14. § (1) bek.

¹⁸³ Szt. 14. § (2) bek.

¹⁸⁴ Ptk. 2:50. § [Kegyeleti jog]: (1) bek. Meghalt ember emlékének megsértése miatt bírósághoz fordulhat a hozzátartozó vagy az, akit az elhunyt végrendeleti juttatásban részesített. A kérdést lásd részletesebben Görög Márta elemzésében (A kegyeleti jog gyakorlásának jogosultjairól és az érvényesíthetőség időbeli korlátairól).

¹⁸⁵ A hivatkozott szakvéleményben a testület rögzítette, hogy az SZJSZT-nek sem az eszmei mondanivaló vizsgálata, sem esztétikai elemzés kifejtése nem feladata. Amennyiben felperesek igényüket polgári jogi alapon

Az Sztj. „Személyhez fűződő jogok” címet viselő fejezete a négy legalapvetőbb – a szerző és az alkotás közti személyes kapcsolatot leginkább megtestesítő személyhez fűződő jogot biztosítja az alkotók számára, emellett a törvény egyéb fejezetei is tartalmaznak több olyan rendelkezést, amely a szerző és műve közötti eszmei-erkölcsi kapcsolatot tükrözi.¹⁸⁶ A következőkben ezeket elemzem, természetesen a médiaszolgáltatás szemszögéből.

2.7.2. A személyhez fűződő jogok egyes esetei

2.7.2.1. A mű nyilvánosságra hozatala

A szerző joga eldönteni, hogy művét titokban tartja vagy nyilvánosságra hozza (azaz harmadik személyek számára megismerhetővé teszi),¹⁸⁷ illetve mikor hozza nyilvánosságra.¹⁸⁸ A nyilvánosságra hozatalhoz az alkotó gyakran a műre vonatkozó felhasználási szerződéssel egyidejűleg, annak részeként járul hozzá. Más esetekben azonban – különösen amikor nem az alkotó tevékenység a szerző megélhetési forrása – a szerző maga teszi hozzáférhetővé a művét. A nyilvánosságra hozatalra adott engedély egyebekben önállóan, a szerző egyoldalú nyilatkozatával és formai kötöttség nélkül – tehát a felhasználási szerződésekkel ellentétben akár szóban vagy ráutaló magatartással is – megadható. A munkaviszonyban vagy más hasonló jogviszonyban létrehozott mű munkáltatónak történő átadása a nyilvánosságra hozatalhoz történő hozzájárulásnak minősül;¹⁸⁹ ez a speciális szabály a közszolgálati médiaszolgáltatás, illetve az MTVA belső gyártásában készülő műsorainál kezdetektől fogva érvényesül.¹⁹⁰

A közszolgálati médiaszolgáltatás egyes műsorszámait (különösen magazinműsorok, kulturális ajánlók, a kortárs zenét bemutató műsorszámok) bemutatkozási lehetőséget nyújtanak a meghívottak számára: kortárs művészek nem egy esetben itt mutatják be új irodalmi- és zeneműveiket, akár képzőművészeti alkotásukat vagy számolnak be a már megkezdett alkotómunkáról. Mindez a mű készültségi fokától, a bemutatás terjedelmétől és szándékától függően akár az alkotás nyilvánosságra hozatalának is minősülhet. A nyilvánosságra hozatallal kapcsolatban speciális szabályt tartalmazott a megfilmesítési szerződésekről szóló – az Sztj. által hatályon kívül helyezett – 12/1970. (VI. 30.) MM rendelet, amely a rádió- és televízió-szervezet érdekeit szem előtt tartva korlátozta a film számára készített művek szerzőinek azon jogát, hogy alkotásaikat a film bemutatását megelőzően bármilyen formában nyilvánosságra hozzák, illetve a szerzők aktív együttműködését írta elő arra az esetre, ha ezt harmadik személy

---

próbálták volna érvényesíteni, valószínűleg a bíróság ugyanúgy a fenti végkövetkeztetésre jutott volna, hiszen a tárgybeli esetben egy esetlegesen negatív fogadtatású tánc- vagy film-adaptáció nem a zeneszerző, hanem az átdolgozó jó hírére lehetne negatív hatással.

¹⁸⁶ A szerzői jogi törvény magyarázata, Szerk.: Gyertyánfy Péter, KJK-Kerszöv, Budapest, 2006. 62. o.

¹⁸⁷ A nyilvánosság itt nem azonos a nyilvános előadásnál – az Sztj. 24. § (3) bekezdésében – írt definícióval, hanem köznapi értelemben, a szerzőtől különböző (harmadik) személyek számára történő megismerhetővé tételt jelenti.

¹⁸⁸ Sztj. 10. § (1) bek.

¹⁸⁹ Sztj. 30. § (5) bek.

¹⁹⁰ Az Sztj. 65. § (5) bekezdése értelmében a filmalkotásokra nem alkalmazhatók a munkaviszonyból folyó kötelesség teljesítéseként megalkotott művekre vonatkozó általános szabályok. A filmalkotásnak nem minősülő audiovizuális alkotások, hangfelvételek, illetve egyéb, a médiaszolgáltatásban felhasznált szerzői művek esetén azonban továbbra is érvényesül az a főszabály, hogy a munkaköri kötelezettség körében létrehozott alkotás jogai annak átadásával a munkáltatóra szállnak át.

tette meg.¹⁹¹ Bár az Sztj. nem rendezti ezt a kérdést, de – amellet, hogy a filmelőállító felléphet a szerző személyhez fűződő jogainak megsértése esetén – semmi nem zárja ki, hogy a felek a megfilmesítési szerződésben aprólékosan meghatározzák az alapul szolgáló mű(vek) nyilvánosságra hozatalával kapcsolatos részletszabályokat. Említést érdemel a filmalkotás befejezettségénél már ismertetett „utolsó vágás” joga; ez ugyan leginkább a mű integritásához kapcsolható korlát, de ide is köthető, hiszen életszerűen az (ellenkező kikötés hiányában a rendező által képviselt) szerzők és az előállító által meghatározott végleges filmváltozat az, amelyet a filmelőállító nyilvánosságra hoz. Mindezt nem sérti a készülő filmről előállított – szokásosan filmrészleteket is tartalmazó – ajánló, reklám.

A mű nyilvánosságra hozatala előtt annak lényeges tartalmáról csak a szerző hozzájárulásával szabad a nyilvánosság számára tájékoztatást adni. A felhasználási szerződés alapján – főszabály szerint, ellenkező kikötés hiányában – megadottnak kell tekinteni a szerző hozzájárulását ahhoz, hogy a felhasználó a mű tartalmáról a felhasználás céljának megfelelő módon a nyilvánosság számára tájékoztatást adjon.¹⁹² Filmalkotások esetén ez igen életszerű: a filmelőállító érdeke, hogy az – akár még el sem készült – produkcióra felhívja a közönség figyelmét. A fent említett speciális, a nyilvánosságra hozatal előtti titokban tartást támogató szabály pedig éppen ezzel ellenirányú, de szintén a filmelőállító érdekét szolgálja: a lényeg, hogy üzleti érdekeit szem előtt tartva ő döntsön a teljes film bemutatásának időpontjáról, illetve a nagyobb nézettség elérése érdekében egyes részleteinek reklámokban történő megjelenéséről. Ez a gyakorlat érvényesül a filmszínházi bemutatásra szánt filmalkotások esetén ugyanúgy, mint a közszolgálati média műsorába szerkesztett filmek, hangfelvételek közvetítése esetén: az utóbbiakra vonatkozó ajánlók (tipikusan a műsor részleteit is felvillantó) tartalmát és közvetítésének, illetve nyomtatott formában megjelenő reklámok esetén megjelenésének időpontját a médiaszolgáltató határozza meg. Készen „vásárolt” – harmadik személy által előállított és forgalmazott – műsorszámok esetén a felhasználási szerződések több esetben konkrétan meghatározzák, hány darab, milyen hosszú ajánlót mutathat be a rádió-, illetve televízió-szervezet, sőt esetenként azt is, milyen műsorsávban¹⁹³ tehetők ezek közzé.

A felhasználási jog nem gyakorlását szankcionáló (a kizárólagos felhasználási szerződéseknel főszabályként, a megfilmesítési szerződéseknel speciális szabályként megfogalmazott)¹⁹⁴ rendelkezések („alkalmatlan vagy elmaradó felhasználás”) bár elsősorban a vagyoni jogokhoz kapcsolódnak, de szintén összefüggnek a szerző azon szabadságával, hogy műve nyilvánosságra hozatalának módjáról és időpontjáról döntsön. Amennyiben a kizárólagos jogosult nem készíti el, illetve nem használja fel (közvetíti, hozza forgalomba stb.) a filmet, hangfelvételt, az ezek alapjául szolgáló mű (forgatókönyv, zenemű) sem kerül nyilvánosságra: ez a szerzőnek nem pusztán vagyoni érdekeit, hanem személyhez fűződő jogát is sérti. A médiaszolgáltatás körében a határozatlan időre kötött, kizárólagos jogot biztosító felhasználási

---

¹⁹¹ 12/1970. (VI. 30.) MM rendelet 18. §-a.

¹⁹² Sztj. 10. § (3) bek.

¹⁹³ A „műsorsáv” kifejezés a gyakorlatban nem csupán az Mtv.-ben meghatározott, a kiskorúak védelmét szolgáló időtartam-meghatározást jelenti: ez alatt első sorban a reklámértékesítésnél használt, az adott időpontban mért nézettség alapján, huszonnégy órán belül (általában órától óráig) meghatározott időszavakat kell érteni azzal, hogy az egy napon belüli időszavokra osztás mellett differenciálásra kerülhetnek a hétköznapok és a munkaszüneti napok is.

¹⁹⁴ Sztj. 51. § (1), 66. § (6) bek.

szerződések esetén különös jelentőséggel bír az átvett műsorszám nyilvánosságához közvetítésének (köznapis szóhasználatával élve: adásba szerkesztésének) időpontja. Amennyiben ez nem történik meg a szerződés megkötésétől számított két éven belül (vagy ha a felmondás jogát öt évre kizárták a felek, öt éven belül), a szerző – illetve a gyakorlatban tipikusan a szerzői vagyoni jogokat gyakorló filmelőállító – felmondhatja a megállapodást.¹⁹⁵

2.7.2.2. A mű nyilvánosságra hozatalának visszavonása és a további felhasználásának megtiltása

A dogmatikailag helytelenül a „mű visszavonásaként” is említett személyhez fűződő jog alapja, hogy a szerző művészeti, tudományos szemléletének megváltozása miatt vagy más okból érdekelt lehet abban, hogy a műve nyilvánosságra hozatalára adott engedélyt visszavonja, illetve a korábban már nyilvánosságra hozott és felhasznált alkotásának további felhasználását megtiltsa. Mindkét eset vonatkozhat értelemszerűen hatályos felhasználási szerződés tárgyát képező művekre is, így bár a jogalkotó megadja a szerzőnek ezt a jogot, de a – nyilvánosságra hozatal, illetve felhasználás előkészítésébe esetleg jelentős anyagi és egyéb befektetést eszközöző – felhasználók érdekeinek védelmében komoly feltételekhez köti a gyakorlását. Eszerint a művet visszavonni csak alapos okból, írásban, abszolút jelleggel (valamennyi felhasználóval szemben),¹⁹⁶ a jövőre nézve, a nyilatkozat időpontjáig felmerült kár megtérítése mellett lehetséges, és még az így megtett visszavonó nyilatkozat sem érinti a munkáltató jogát a mű felhasználására, továbbá nem akadályozza a vagyoni jogok átruházása esetén a jogszerzőt az átruházott vagyoni jogokon alapuló felhasználásban.¹⁹⁷ Tekintettel arra, hogy a visszavonás joga szorosan a szerző személyéhez tapadó jog, az alkotó halálával elenyészik.

A közszolgálati médiaszolgáltatás körében a mű „visszavonása” ritkán fordul elő: a médiatartalmak (fotók, rádiós és televíziós műsorszámok, esetleg szerzői jogi védelem szintjét is elérő interjúk, szöveges beszámolók stb.) jelentős részét munkaköri feladataikat ellátva hozzák létre az alkotók; e mellett a filmalkotásokra vonatkozó jogok megfilmesítési szerződés alapján (a vagyoni jogok átruházásával) szállnak át. A szolgálati mű munkáltató által történő, illetve az átruházott vagyoni jogok filmelőállító általi akadálytalan felhasználása a visszavonás jogának már említett két korlátja, ezért a médiaszolgáltatásban felhasználásra kerülő tartalmaknál csak az elméleti lehetősége áll fenn ennek a jogosultságnak.

2.7.2.3. A név feltüntetésének joga és a szerzői minőség elismerése

A szerzőt megilleti a jog, hogy művén és a művére vonatkozó közleményen – a közlemény terjedelmétől és jellegétől függően – szerzőként feltüntessék, valamint hogy e minőségét senki se vonja kétségbe.¹⁹⁸ Korlátja, hogy a szerző ezt a jogát a felhasználás jellegétől függően, ahhoz igazodó módon gyakorolhatja. Az Szjt. ezt az általános felhasználói kötelezettséget néhány

¹⁹⁵ Szjt. 51. § (1) bek. Itt megjegyzendő, hogy kerülendő határozatlan időre, kizárólagos jogot biztosító megállapodás kötése abban az esetben, ha jövőben elkészülő műre vonatkozik, hiszen ha a filmelőállítónak nem célja a más számára történő forgalmazás, akkor ez a jogviszony valójában gyártási szerződés, amely a felhasználási szerződésnél több jogot és garanciát biztosít a megrendelő (médiaszolgáltató) részére.

¹⁹⁶ Ebből következően nem minősül a nyilvánosságra hozatalhoz adott engedély visszavonásának, ha a tiltás csak egy konkrét felhasználó joggyakorlására vonatkozik.

¹⁹⁷ Szjt. 11. §-a.

¹⁹⁸ Szjt. 12. §-a.

esetben külön is kiemeli: a szerzőt (a felhasználás jellegétől függően, ahhoz igazodó módon) a mű részletének átvétele, idézése vagy ismertetése esetén is meg kell jelölni; az átdolgozáson vagy feldolgozáson, illetve a fordításon az alapul szolgáló mű szerzőjének nevét is fel kell tüntetni. A név feltüntetésének kötelezettségét az Szjt. kifejezetten rögzíti továbbá a szabad felhasználás egyes eseteinél,¹⁹⁹ illetve meghatározza, hogy ez mely esetben nem kötelező.²⁰⁰ A médiatartalmak előállítása körében igen gyakori a szabad felhasználás, amelynek jogszerű gyakorlása a műsorgyártás és -szerkesztés esszenciájaként kezelendő, miközben a névfeltüntetés módja (pl. filmalkotás idézése esetén) nem mindig következetes és általános, pedig a jelenlegi technológiai lehetőségek használata mellett könnyedén teljesíthető ez a törvényi kötelezettség. A képző-, fotó-, ipar- és ipari tervezőművészeti, valamint építészeti alkotásokra vonatkozóan az Szjt. a gyakorlat által is alakított, életszerű kivételeket tesz a név feltüntetésének általános kötelezettsége alól,²⁰¹ de a médiatartalmakban (pl. kulturális, művészeti magazinokban) megjelenő ilyen alkotások általában nem ebbe a körbe tartoznak.

Szomszédos jogi jogosultként a rádió- és televízió-szervezeteket is megilleti nevük feltüntetésének joga.²⁰² E rendelkezés rendszertani „elhelyezkedése” okán a jogirodalomban nem egységes annak megítélése, hogy ez a névjog személyhez fűződő jognak tekinthető-e vagy sem, de ennek a kérdésnek nincs különösebb dogmatikai jelentősége. Ugyanakkor a médiaszolgáltatás szabad felhasználási esetköreiben konkrétan valamely televíziós műsor jellegzetes szignáljának, továbbá egyes részleteinek politikai hírműsorszám keretében vagy a médiaszolgáltató más időszerű műsorszámaiban, napi eseményekhez kapcsolódóan) lehetőség van a névfeltüntetés mellőzésére.²⁰³

A csak szomszédos jogi védelmet élvező – tehát a szerzői jogi védelemhez szükséges egyéni-eredetiség kritériumának meg nem felelő – film előállítójának bár nincs az Szjt.-n alapuló joga neve feltüntetésére, de miután a filmalkotások szerzőinek nevét fel kell tüntetni a művön, az audiovizuális médiaszolgáltatás gyakorlatában az egyéni-eredeti jelleg vizsgálata nélkül – a felhasználás típusához igazodó módon – szokásosan feltüntetik mind az előállító, mind egyes (szerzőnek nem minősülő) közreműködők nevét is a film stáblistájában.

Többszerzős művek (tipikusan ilyenek a médiatartalmak, mint filmalkotások, hangjátékok és más hangfelvételek stb.) esetén a névjog természetesen minden alkotót, így az audio- vagy audiovizuális tartalomtól függetlenül létrejött, benne felhasznált művek szerzőit (alapul szolgáló mű írója, nem az adott film- vagy hangfelvétel céljára írt zene szerzője, szövegírója, egyéni-eredeti jelmez tervezője) is megilleti. A hangfelvételek, illetve filmalkotások közvetítésekor (utóbbiak nyilvános előadásakor) a szerzők nevének és alkotói minőségüknek elhangzására, illetve stáblistán feltüntetésére kialakult szokás meglehetősen egyértelmű; a

---

¹⁹⁹ Idézés, átvétel, nyilvánosan tartott előadás részlete, politikai beszéd, időszerű napi eseményekről szóló cikkek, sugárzott művek, díszlet és jelmez céljára készült alkotások az Szjt.-ben rögzített feltételekkel szabadon felhasználhatók – a jogszerű felhasználás egyik feltétele a név feltüntetésé.

²⁰⁰ 36. § (3) bek.: Az audiovizuális médiaszolgáltatásban bármely képzőművészeti, fotóművészeti, építészeti, iparművészeti vagy ipari tervezőművészeti alkotás díszletként szabadon felhasználható. Ilyen felhasználás esetén a szerző nevének feltüntetésé sem kötelező.

²⁰¹ Szjt. X. fejezet.

²⁰² Szjt. 81. §-a.

²⁰³ BH 2005.56.

közleményekben (pl. műsorújság, plakát) történő megjelenés jellege pedig pontos határt szab a szerzők, szomszédos jogi jogosultak és esetleg más közreműködők nevének feltüntetésére, így a gyakorlatban ebből ritkán származik jogvita.

A névjog magában foglalja a feltüntetés jogának „fordítottját” is (anonimitáshoz való jog); a szerző kívánsága szerint a háttérben is maradhat és jogosult művét nevének megjelölése nélkül vagy felvett néven is nyilvánosságra hozni. Ez a jog a korábban már nevének feltüntetésével nyilvánosságra hozott mű újabb jogszerű felhasználása esetén is megilleti a szerzőt, így kívánhatja, hogy művét a továbbiakban nevének feltüntetésével használják fel. A név feltüntetése a szerző és a mű kapcsolatának egyértelmű jelzése harmadik személyek, leginkább a mű befogadói felé. Amennyiben a szerző azért nem kívánja a külvilággal tudatni a művel való kapcsolatát, mert valamilyen okból nem tud már azonosulni alkotásával, nem pusztán a nevének megjelölése nélküli nyilvánosságra hozatalhoz, illetve felhasználáshoz ragaszkodhat, hanem visszavonhatja a nyilvánosságra hozatalhoz adott engedélyét. Szolgálati művek esetén azonban ezzel – a szerzőt kifejezetten az alkotói feladatot (is) tartalmazó munkakörben foglalkoztató – munkáltató érdekei jelentősen sérülnének, így az Szjt. az ő és a szerző közti érdekellentétet úgy oldja fel, hogy a mű (jogszerű) visszavonása esetén a munkáltató pusztán a szerző nevének elhagyására köteles, a külvilág számára így téve anonimá a szerző személyiségét már nem teljes mértékben tükröző művet.

A név feltüntetésének egyik – talán leglényegesebb – joghatása az a vélelem, amely szerint az ellenkező bizonyításáig azt kell szerzőnek tekinteni, akinek a nevét ilyenként a művön a szokásos módon feltüntették.²⁰⁴ A közmédia gyakorlatában – különösen archív felvételek esetén – viszont nem mindig egyértelmű, hogy az azon feltüntetett (tipikusan nem csak a szerzőket, hanem más közreműködőket is takaró) nevek alapján kit kell alkotónak tekinteni.

2.7.2.4. A mű egységének védelme (integritás-jog)

A szerzői alkotás integritásához, sérthetetlenségéhez fűződő jog alapján a szerző személyhez fűződő jogát sérti művének mindenfajta eltorzítása, megcsonkítása vagy a mű más olyan megváltoztatása vagy a művel kapcsolatos más olyan visszaélés, amely a szerző becsületére vagy hírnevére sérelmes.²⁰⁵ A régi Szjt. a mű minden jogosulatlan megváltoztatását vagy felhasználását a szerző személyi jogát sértőnek tekintette. A bármilyen – akár a mű lényegét nem érintő – módosítás nem éppen életszerű szabályát először a régi Szjt. módosította,²⁰⁶ majd a hatályos Szjt. „enyhítette”. A jogosulatlan felhasználás bár közvetetten valóban sérti a vele szorosán összefonódó személyhez fűződő jogokat is, a hatályos Szjt. azonban átláthatóbbá tette a szabályozást azzal, hogy a személyhez fűződő jogok cím alatt kizárólag az e jogokra vonatkozó szabályokat részletezi.

---

²⁰⁴ Szjt. 94/B. § (1) bek.

²⁰⁵ Szjt. 13. §-a.

²⁰⁶ A régi Szjt. felhasználási szerződésre vonatkozó általános szabályai alapján a felhasználó jogosult volt kisebb, az átdolgozás szintjét el nem érő változtatásokra. Emellett a felek a közöttük fennálló felhasználási szerződésben megállapodhattak bizonyos jellegű felhasználói korrekciókban, illetve a szerző utólag is jóváhagyhatta azokat.

A mű egysége megsértésének két törvényi esete között alapvető különbség, hogy míg az alkotás eltorzítása, csonkítása – e fogalmak jelentéséből adódóan – csak a mű lényegének megváltoztatásával történhet („az apró formai változtatások nem érik el a jogsértés küszöbét”), addig a becsületre, jó hírnévre sérelmes megváltoztatás és hasonló visszaélés a műbe való beavatkozás nélkül is jogsértő lehet (a védelem itt a mű gondolatiságára, szellemiségére is irányul, így akár a mű környezetéből, ismertetéséből eredő „leértékelés” is alapot teremthet ilyen igényre).²⁰⁷ Annak meghatározása, hogy mi tartozik a mű lényegéhez és mi az, amely jellemzőnek a módosítása nem sérti a mű integritását, több SZJSZT-vélemény tárgya is volt.²⁰⁸ A közszolgálati médiaszolgáltatás szempontjából is kardinális megállapítása volt a Testületnek, hogy „a mű lényegét nem érintő, a kornak megfelelő filmes feldolgozás” nem sérti a szerzőnek a mű integritásához fűződő jogát. Annak elbírálása, hogy „hol húzódik a határ egy szerzői műnek az adott kor művészeti, erkölcsi értékrendjének megfelelő és / vagy műfaji sajátosságok miatt indokolható, a mű egységét tiszteletben tartó értelmezése, illetve jogsértő megváltoztatása között”, mindig konkrét tényállás ismeretében lehetséges.²⁰⁹

A mű integritásához való jog törvény általi korlátozására példa a munkaviszonyban vagy más hasonló jogviszonyban létrehozott mű munkáltató általi egyoldalú megváltoztatásának megengedése, amellyel párhuzamosan a szerzőt a jog csupán neve mellőzése jogára szorítja. Tekintettel arra, hogy a filmalkotásokra – a régi Sztj.-vel ellentétben – már nem alkalmazhatók a munkaviszonyból folyó kötelesség teljesítéseként megalkotott művekre vonatkozó általános szabályok,²¹⁰ sem ez, sem a szolgálati művekre irányadó, a munkavállaló szerző nyilvánosságra hozatallal, illetve a mű visszavonásával kapcsolatos jogait szabályozó rendelkezések nem érvényesülnek,²¹¹ kivéve az 1999. szeptember 1-je előtt megkötött felhasználási szerződés alapján történő felhasználások, gyakorolt jogok esetén. Az Sztj.-ből eredő ezen változást a gyakorlat természetesen megfelelő tartalmú megfilmesítési szerződéssel kezeli, életszerűen érvényesítve a filmelőállító üzleti érdekeit is. A médiaszolgáltatásban felhasznált egyéb (filmalkotásnak nem minősülő) szolgálati művek esetén természetesen érvényesül az integritás jogának törvényi korlátozása: a munkáltató a felhasználás céljának megfelelően módosíthatja a számára átadott alkotást.

Az Sztj. nem csak a munkáltatót, hanem a felhasználással kapcsolatos befektetéseire és érdekeire tekintettel általában a – szerzőtől a felhasználásra engedélyt szerzett – felhasználót is feljogosítja arra, hogy amennyiben a szerző nem hajtja végre a mű felhasználásához elengedhetetlen vagy nyilvánvalóan szükséges, a mű lényegét nem érintő változtatásokat, azokat a felhasználó – akár a szerző hozzájárulása nélkül is – végrehajtsa.²¹² A közszolgálati

---

²⁰⁷ Nagykomentár 79. o.

²⁰⁸ pl. SZJSZT-23/94.

²⁰⁹ SZJSZT-30/03.

²¹⁰ Sztj. 65. § (5) bek.

²¹¹ Sztj. 30. § (5) Ha a mű elkészítése a szerzőnek munkaviszonyból folyó kötelessége, a mű átadása a nyilvánosságra hozatalhoz való hozzájárulásnak minősül. A mű visszavonására irányuló szerzői nyilatkozat (11. §) esetén a munkáltató köteles a szerző nevének feltüntetését mellőzni. Ugyancsak mellőzni kell a szerző kérésére nevének feltüntetését akkor is, ha a művön a munkáltató a munkaviszonyból eredő jogaival élve változtat, de a változtatással a szerző nem ért egyet.

²¹² Sztj. 50. §-a

médiaszolgáltatásban felmerülhet ilyen – az adott műtípushoz igazodó gyakorlatnak megfelelő – változtatási igény (pl. forgatókönyv átírása, látvány meghatározása, zenemű módosítása), de erre vonatkozóan rendszerint maga a felhasználási szerződés tartalmazza a konkrét esethez igazodó feltételeket.

Speciális, a szerzői jog és a médiajog közös metszéspontján jelentkező polémia a médiatartalmak közvetítésével összefüggésben, hogy a műsorszám reklámmal, illetve más kereskedelmi közleménnyel történő megszakításával (de akár egyes részei közötti közvetítésével) sérül-e a szerzői alkotások (filmek, színdarabok, zeneművek, hangjátékok stb.) integritásához való jog?²¹³ A műsorszámok megszakíthatóságának általános elve alapján, figyelembe véve a műsorszámokban a természetes szüneteket, az érintett műsor időtartamát és természetét, a reklám nem sértheti a műsorszám egységét, valamint a jogosultak jogait.²¹⁴ A mű reklámokkal való megtörése kétségtelenül módosíthatja annak hatását, nem megfelelő helyen való megszakítása (és ezzel egy adott rész kiemelése a környezetéből) akár az alkotás torzításához is vezethet; jogvita esetén nagy valószínűséggel a bíróság is megállapítaná a jogsértés tényét (bár magára a vitára a tartalomvásárlás és -értékesítés üzleti hátterére, illetve a szokásokra való tekintettel igen kicsi az esély). Az általános szakmai állásponton túl többen kiemelik, hogy az alkotások reklámmal megszakítása nem annyira a szerzők, mint a nézők jogait sérti, amelyet viszont ellensúlyoz az, hogy a reklámokból befolyó bevételnek köszönhetően nem vagy csak kevesebb előfizetési díjat kell fizetniük.²¹⁵ E problémát ugyan meg nem oldják, de legalább keretek közé szorítják a reklámok gyakoriságára vonatkozó magyar és uniós²¹⁶ jogszabályok.

Az Mttv. a reklámok és a televíziós vásárlás időtartamát is korlátozza,²¹⁷ és műsorszámon belüli (bármely lineáris médiaszolgáltatásban – tehát akár televízióban, akár rádióban történő) közvetítésüket csak akkor teszi lehetővé, ha figyelembe veszik a műsorszámon belüli természetes szüneteket, a műsorszám időtartamát és jellegét, és a megszakítás nem sérti indokolatlan mértékben a műsorszám egységét, valamint a műsorszám szerzői vagy szomszédos jogi jogosultjának jogát vagy jogos érdekét.²¹⁸ E főszabály mellett az Mttv. egyes műsorszám-típusok megszakításának – illetve azokban virtuális vagy osztott képernyős reklám közzétételének – tilalmát is kimondja, továbbá egyéb korlátokat is szab: pl. sport- és természetes szünetekkel rendelkező műsorszámokban csak ekkor, a részek között; illetve harminc percnél hosszabb filmalkotásokban harminc perces időközönként egyszer tehető közzé

---

²¹³ Pogácsás Anett: A televíziózásban az információs társadalom hatására felmerülő egyes szerzői jogi kérdések (http://www.hpo.hu/szerzoijog/szjog_cikkek.html?printable=1)

²¹⁴ Gellén Klára: Kereskedelmi közlemények összehasonlító elemzése az egyes európai államokban. In: Összehasonlító médiajogi tanulmányok. A „közös európai minimum” felé. NMHH Médiatudományi Intézet 2014. 71. o.

²¹⁵ Pogácsás Anett: i.m.

²¹⁶ Az Európai Parlament és a Tanács 2010/13/EU irányelve (2010. március 10.) a tagállamok audiovizuális médiaszolgáltatások nyújtására vonatkozó egyes törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezéseinek összehangolásáról (Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv) többek között rugalmasabb reklám-elhelyezési szabályokat biztosít a televízió-szervezetek számára, de azzal a megkötéssel, hogy a reklám nem bonthatja meg indokolatlanul a műsorszámok egységét.

²¹⁷ Főszabályként egy órán belül 12 perc, közszolgálati médiaszolgáltatásban 8, közösségiben 6 perc reklám közvetíthető.

²¹⁸ Mttv. 33. § (2) bek.

reklám és műsorelőzetes.²¹⁹ Az Mttv. a reklámok közvetítésével kapcsolatban a közszolgálati és a közösségi médiaszolgáltatásra szigorúbb szabályokat tartalmaz. Ennek indoka nem pusztán és talán nem elsősorban a mű integritásához fűződő jog védelme, hanem az állampolgároknak a közszolgálati médiaszolgáltatás minél zavartalanabb élvezetéhez fűződő érdeke, tekintettel arra is, hogy a közszolgálati médiaszolgáltatók nagyobb részben közpénzből gazdálkodó szervezetek. E rendelkezések értelmében a közszolgálati médiaszolgáltatásban nem lehet reklámmal megszakítani a műsorszámokat: kizárólag előttük vagy utánuk (több részből álló műsorszámok esetén az egyes részek között, illetve a természetes szünetekben) tehető közzé, a kereskedelmi médiához képest össz-idejtartamában is kevesebb időben. A közszolgálati jellegből fakadó kivétel a katasztrófavédelmi szerv által közzétenni rendelt közérdekű közlemény, amelyet a közszolgálati médiaszolgáltató értelemszerűen akár a műsorszám megszakításával is köteles közvetíteni.²²⁰

A jogi szakirodalomban kevésbé elemzett, de szintén az Mttv.-ből eredő, tulajdonképpen kötelező korlátozása a művek integritásának a műsorszámok hallássérültek számára történő hozzáférhetővé tétele az audiovizuális médiaszolgáltatásban. E kötelezettség a gyakorlatban szükségszerűen a filmalkotás végleges változatának valamilyen szintű módosításával, praktikusán vagy feliratozással, vagy egy jeltolmács osztott képernyőn történő megjelenítésével teljesíthető. Az audiovizuális médiaszolgáltatásban történő szabad felhasználások szintén felvetnek az alkotások egységéhez fűződő kérdéseket, pl. filmalkotás idézése esetén felmerülhet, mennyiben jogsértő az érintett jogosultak nevének a képernyő alján futó szövegdobozban történő feltüntetése (hiszen ezzel megváltozik az alkotás képi tartalma), illetve amennyiben ez sérti az alkotás integritását, elegendő-e az idézésre utalást és a jogosultak nevét az átvevő mű végén rögzíteni? Mindazonáltal megkockáztatható az az állítás, hogy a műsorszám reklámokkal való megszakítása és a mű integritásának egyéb korlátozása (mondhatni sérelme) a médiaszolgáltatás körében nem tisztázható a szerzői jogi szabályozás keretei között, csak és kizárólag a Médiatörvény Szjt.-t „felülíró” rendelkezéseivel. Másként fogalmazva, e két „keresztülfekvő” jogág ütközése esetén mindig a konkrétabb rendelkezés a követendő, az irányadó, a *lex specialis derogat legi generalis* joglogikai rendező elve alapján.

A médiaszolgáltatás gyakorlatában az integritás mindegyik (törvényen alapuló és a felhasználási szerződésekből adódó) korlátjával találkozhatunk, azaz a munkáltató, egyben felhasználó MTVA, illetve a közszolgálati médiaszolgáltató a – szerző személyhez fűződő jogait tiszteletben tartva – változtatásokat eszközölnek a művön. Ekkor és általában is kérdés, hogyan viszonyul egymáshoz az Szjt. 13. §-ában rögzített, a mű egységéhez kapcsolódó jog – mint a szerző személyhez fűződő joga, amely a mű bizonyos jellegű²²¹ megváltoztatásával

---

²¹⁹ Érdekeség, hogy az Mttv. csak a reklámra (ezen belül az osztott képernyős és a virtuális reklámra), valamint a televíziós vásárlásra vonatkozóan tartalmaz időbeli és műsorstruktúráján belüli elhelyezésükre vonatkozó korlátokat annak ellenére, hogy a szintén kereskedelmi közleménynek minősülő szponzoráció és termék megjelenítés szokásos megjelenítési módja ugyancsak felveheti az integritás sérelmét.

²²⁰ Mttv. 32. § (6) bek., illetve 36. § (6) bek.

²²¹ A mű megváltoztatásának Szjt. 13. §-ában írt, fent elemzett módjai (csonkítás, torzítás, becsület vagy jó hírnév megsértése) sértik a mű integritását.

sérülhet, valamint az átdolgozás engedélyezésének joga,²²² mint a szerző vagyoni jogai keretein belül engedélyezhető egyik felhasználási mód, amelynek tipikus módja egy már meglévő mű megváltoztatása. Az átdolgozás – amennyiben az eredeti műből nem csupán annak gondolatát, mondanivalóját veszi át, tehát nem csak inspirálja az új mű létrehozását – szükségszerűen megváltoztatja az alapul fekvő alkotást, azaz megbontja a mű egységét. Ebből eredően szorosan kapcsolódik a szerzőnek a műve integritásához fűződő jogához, amelynek további következménye, hogy akár a felhasználási engedély, akár a jogátruházásra vonatkozó szerződés csak kifejezett kikötés esetén terjed ki az átdolgozásra.²²³

A művek felhasználásával kapcsolatban viszonylag gyakori az integritás megsértésének és ezzel összefüggésben a mű lényegének, illetve az átdolgozás szintjét elérő módosítás határának a kérdése. A közszolgálati médiaszolgáltatásban ez gyakran felmerül gyártott, szerkesztett zenei tartalom esetén (pl. kortárs zenemű szimfonikus áthangszerelése), amelyhez több bírósági döntés és SZJSZT-szakvélemény is kapcsolódik. Még a régi Szjt. hatálya alatt minősítette a Fővárosi Bíróság a mű jogosulatlan megváltoztatásának a televíziós filmsorozat főcímműzenéjének új zenére való kicserélését.²²⁴ A zenemű áthangszerelésével kapcsolatban pedig több döntés is megerősítette, hogy annak „engedély nélküli lerövidítése, áthangszerelése és a szöveg elhagyása a mű lényegét érintő olyan eltorzítása, illetve megcsonkítása, amely önmagában sérti a szerző személyhez fűződő jogait”.²²⁵

2.8. Szerzői vagyoni jogok és a médiaszolgáltatás

A szerzői vagyoni jogokra vonatkozó általános és különös szabályok alapozzák meg a művek felhasználására és a felhasználás engedélyezésére vonatkozó jogosultságokat. Közelítve a gazdasági élet követelményeihez és a dualista felfogásként ismert, a vagyoni jogok elidegeníthetőségét lehetővé tevő elmülethez, az Szjt. a korábbi szabályozástól (régii Szjt.) eltérően rendezi a vagyoni jogok hasznosításának a kérdését. Főszabály továbbra is a vagyoni jogok egészenben történő elidegeníthetlensége, ám ez alól számos, az alábbiakban jelzett kivételt enged a törvény a szerzői művek forgalmához fűződő praktikus társadalmi érdeket szem előtt tartva.²²⁶

A kivételek egyik típusa az, amikor a vagyoni jogok átruházását meghatározott esetekben lehetővé teszi az Szjt. (például az adatbázis, a szoftver, a reklámozás céljára megrendelt mű esetében), de semmilyen vélelmet nem állít fel. Vannak viszont olyan esetek, amikor a szerző

---

²²² Szjt. 29. § „A szerző kizárólagos joga, hogy a művét átdolgozza, illetve hogy erre másnak engedélyt adjon. Átdolgozás a mű fordítása, színpadi, zenei feldolgozása, filmre való átdolgozása, a filmalkotás átdolgozása és a mű minden más olyan megváltoztatása is, amelynek eredményeképpen az eredeti műből származó más mű jön létre.”

²²³ Szjt. 47. § (1) bek. és az arra visszautaló 55. § alapján, ld. Nagykommentár 54. oldalát is.

²²⁴ FB 8.P.26070/1994/41., in: A szerzői törvény magyarázata. szerk: Gyertyánfy Péter, KJK-Kerszöv, Budapest, 2000.

²²⁵ Pfv.IV.21.744/2007/6., illetve Nagykommentár 81. o.

²²⁶ A szerzői jog egységes szemléletét jól érzékelteti, hogy a jogalkotó az erre vonatkozó alapvető szabályokat egy helyen (az Szjt. 9. §-ában) rögzítette, nem külön a személyhez fűződő és a vagyoni jogokra vonatkozó fejezetekben.

és a felhasználó közötti jogviszonytól függően, a törvény vélelmezi a vagyoni jogok egészének a felhasználóra történő átruházását, és az ettől való eltérést, az eltérésre utaló kifejezett (szinte mindig írásbeli) megállapodáshoz köti. Ez a helyzet például a munkaviszonyban vagy más hasonló jogviszonyban létrehozott műveknél, valamint a megfilmesítési szerződésnél. Amennyiben a vagyoni jogok átruházása az erre vonatkozó szerződésben megtörténik, a szerzőt megillető felhasználási jogok és a felhasználás engedélyezésének joga – a szerződésben foglalt esetleges korlátozásokra figyelemmel – a felhasználóra szállnak át, az Szt. 16. § (1) bekezdésében foglalt jogokkal tehát már nem a szerző, hanem a felhasználó rendelkezik. A médiaszolgáltatás világában mind a munkaviszonyban alkotott műveknek, mind a „külső beszállítókkal” kötött megfilmesítési szerződéseknek kiemelt jelentősége van, ezért is állítható, hogy a médiaszolgáltató (a közszolgálati médiaszolgáltatás esetében az MTVA) a műsorok tekintetében szinte minden esetben a vagyoni jogok tulajdonosává is válik.

A vagyoni és a személyhez fűződő jogok jogosultjainak személye – tekintettel arra, hogy az előbbinek az átruházására már élők között is van lehetőség, míg utóbbinál nem – elválhat egymástól. A gyakorlatban elengedhetetlenül fontos meghatározni a vagyoni jogok jogosultjának kilétét, hiszen egy védett mű felhasználására (ha nem esik a szabad felhasználás körébe, vagy nem a közös jogkezelő szervezet szedi be és osztja fel a jogdíjat) tőle kell engedélyt kérni, illetve neki kell díjat fizetni. Ehhez először be kell azonosítani, hogy általánosságban kik lehetnek a vagyoni jogok eredeti (elsődleges), valamint származékos (másodlagos) jogosultjai. Aki a mű megalkotásával (a szerzői jogi védelem létrejöttével, *ex lege*) elsődleges jogosulttá válik: a szerző. Kapcsolódó jogi jogosultként a rádió- és televízió-szervezet által létrehozott műsor létrejöttével keletkeznek az ahhoz kapcsolódó jogai. Az Szt. fenntartotta azt a korábbi alapelvet, mely szerint szerző csak természetes személy²²⁷ lehet: „a szerzői jog azt illeti, aki a művet megalkotta”.²²⁸ Kapcsolódó jogi teljesítményt azonban – ellentétben az emberi alkotással – jogi személyek is létrehozhatnak; a rádió- és televízió szervezet praktikusán jogi személy.

2.8.1. A többszerzős művek esetei és elhatárolásuk

Több alkotó egymást kiegészítő, egymás művét nem módosító alkotásai az ún. eredeti többszerzős művek. Ilyenek a közös művek és ennek alkategóriái²²⁹ valamint a gyűjteményes művek.²³⁰ A közös művek²³¹ esetén – akár felhasználói oldalról, akár jogosulti szempontból nézzük – az elsődleges kérdés, hogy a szerzők hogyan, milyen arányban rendelkeznek a közös alkotáshoz kapcsolódó jogokkal. Egyszerű közös művek (pl. közösen írt zenemű) esetén az

---

²²⁷ A „személy” csak embert takarhat – tehát nem beszélhetünk gép által létrehozott alkotásról, illetve pl. az állatok által létrehozott „művek” sem részesülnek szerzői jogi védelemben.

²²⁸ Szt. 4. § (1) bek.

²²⁹ A közös műveken belül megkülönböztetjük az – Szt. által külön, a 6. §-ban említett, de a szakirodalom által ide sorolt – együttesen létrehozott műveket, valamint a szoros értelemben vett közös műveket, míg az utóbbiakon belül az egyszerű (korábban: „szerzőtársas”) és az összekapcsolt szerzői alkotásokat (amely utóbbi szintén lehet egymásra tekintettel és már meglévő műhöz létrehozott alkotás).

²³⁰ Többszerzős mű az eredeti többszerzős mű, a származékos mű és speciális kategóriaként a film, mint többlépcsős (eredeti többszerzős és általában származékos műnek is minősülő) alkotás.

²³¹ Szt. 5. §-a

alkotás egyes részei nem használhatóak fel önállóan, így a jogok a szerzőket kétség esetén egymással azonos arányban illetik meg – azzal, hogy a szerzői jog megsértése esetén bármelyik szerzőtárs önállóan is felléphet. Amennyiben az egyes mű-részek önállóan is felhasználhatók, összekapcsolt közös műről beszélünk, amely részeinek önálló hasznosításáról annak szerzője kizárólagosan rendelkezhet, tipikus példa erre meglévő vers megzenésítése vagy meglévő zeneműhöz szöveg írása.²³² E főszabály alól kivétel az olyan összekapcsolt közös mű, amelyet együtt alkottak a szerzők (pl. a zeneszerző és a szövegíró egymás alkotására tekintettel, közösen szereztek egy szöveges zeneművet).

A médiaszolgáltatás gyakorlatában amennyiben nem együtt létrehozott közös mű egyes részei kerülnek felhasználásra egy műsorszámban (pl. utólag megzenésített vers), akkor – közös jogkezelés útján vagy egyedi engedély alapján – kizárólag e rész szerzőjének kell jogdíjat fizetni. Amennyiben azonban együtt alkotott közös műről van szó (pl. filmalkotáshoz olyan sláger szövegét – dallam nélkül – szerkesztik hozzá, amit a zeneszerző és a szövegíró egymás alkotására tekintettel, együtt hoztak létre), mindkét szerző hozzájárulására szükség van függetlenül attól, hogy a konkrét példában a zene nem kerül felhasználásra, csak a szöveg. Együttesen létrehozott mű jön létre, amikor olyan módon egyesülnek abban a szerzők hozzájárulásai, hogy az egyes szerzők jogait külön-külön nem lehetséges meghatározni. A médiaszolgáltatás során ennek a műtípusnak nincs relevanciája, sőt, a szakirodalomban előfordult e kategória szükségességének megkérdőjelezése is.²³³

Gyűjteményes mű esetén az annak tartalmát egyéni-eredeti módon összeválogató szerkesztő az ilyen alkotás szerzője azzal, hogy amennyiben eleve szerzői vagy szomszédos jogi védelem alatt álló alkotásokat gyűjtött egybe, annak jogosultjai szintén rendelkeznek a gyűjteményes műre vonatkozó engedélyezési joggal és díjigénnyel. Egy médiaszolgáltató műsorának formátumával összefüggésben merült fel az SZJSZT kimondta, hogy „a szerkesztettség maga minden műsorszám fogalmi eleme [...] az egész műsorszámra gyűjteményes műként azért sem terjed ki a szerzői jogi védelem, mert különösen tartalmi, de formai szempontból is korlátozott az alkotói mozgástér”.²³⁴ Korábbi bírói döntés ezzel ellentétes álláspontra helyezkedett, amikor konkrét ügyben az ötleteket egységes rádióműsorrá szerkesztő szellemi tevékenységet egyéni, eredeti jegyekkel rendelkező, szerzői jogi védelem alatt álló alkotásnak minősítette.²³⁵ A közszolgálati médiaszolgáltatás gyakorlata – magazinműsorok, kívánságműsorok, játékok formátumnak és / vagy rendezői utasításoknak megfelelő szerkesztése – alapján az előbbi, vagyis a gyűjteményes műnek minősítés lehetőségét szűkebben meghatározó állásponttal lehet egyetérteni.²³⁶ Természetesen amennyiben a válogatás, szerkesztés egyéni-eredeti jellegű, és a

---

²³² Példaként szokták még említeni a zenére koreográfia és ezzel egy táncmű létrehozását – bár álláspontunk szerint kérdéses, hogy a koreográfia a zene nélkül vagy más dallammal, ritmussal felhasználható-e, így ezt az esetet nem látjuk feltétlenül idesorolhatónak.

²³³ Gyertyánfy Péter szerint „a nemzeti szabványokon és esetleg bizonyos műszaki, térképészeti alkotásokon kívül nincs olyan műtípus, ami ezen szabály alá esne”, ld. Gyertyánfy: A szerzők személye, többszerzős művek, Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 2013. 2. sz., 64. o.

²³⁴ SZJSZT-24/08.

²³⁵ Ld. a LB Pf.IV.25.051/01/8. sz. döntését és az SZJSZT-26/00. sz. kapcsolódó szakvéleményét („Cappuccino-ügy”)

²³⁶ A szerzői mű kritériumainak hiányában még az Önök kérték, Kívánságkosár típusú kívánságműsorok szerkesztése sem egyéni-eredeti.

munkáltató, rendező stb. utasításai által nem teljesen behatárolt, amelynél fogva az alkotó személyisége valóban tükröződik a műszámban, helye lehet a szerkesztett tartalom szerzői jogi védelme megállapításának.

Származékos műnek nevezzük, amikor egy már meglévő műre épül úgy egy másik alkotás, hogy az eredetét át is formálja, még hozzá egyéni-eredeti módon (enélkül szolgál másolásról és nem új szerzői műről lenne szó).²³⁷ A közszolgálati médiaszolgáltatásra különösképpen jellemzőek a származékos művek: a regényekből, novellákból készült játékfilmek, televíziósorozatok, operett-filmek, színházi előadásokból vágással, szerkesztéssel készült filmalkotások, valamint a rádióra alkalmazott irodalmi és zenei művek (pl. hangjátékok, mesejátékok, operafeldolgozások), dalsokrok, vers-összeállítások, sajátos szempont szerint szerkesztett kívánságműsorok, emlék-műsorok. A médiatartalmak egy része emellett több lépcsőben létrejövő alkotás (a filmalkotás rendszerint ilyen), amely a fenti kategóriákból egyszerre több is besorolható lenne (származékos mű, hiszen gyakran egy korábbi alkotás átdolgozása; az önállóan nem hasznosítható részek alkotói szerzőtársak; míg a külön is felhasználható műrészek viszonyában összekapcsolt alkotásról beszélhetnénk). Emiatt és a szerzőkre vonatkozó egyes speciális rendelkezések miatt²³⁸ a jogelmélet a filmeket a többszerzős műveken belül a származékos és az eredeti többszerzős művek kategóriája melletti harmadik, speciális kategóriaként, mint többlépcsős műveket tárgyalja. A közszolgálati médiaszolgáltatásban felhasznált alkotások túlnyomó része (pl. a film tipikusan, de egyes hangjátékok, mesejátékok és egyéb hangfelvételek is) többszerzős származékos közös művek, de nem kizárt filmalkotás és hangjáték esetén sem, hogy atipikus módon egy szerzője legyen, vagyis úgy legyen több szerző közös alkotása, hogy nem más műből történik átdolgozás.²³⁹

2.8.2. A filmszerző fogalma és meghatározása

Az Sztj. egyetlen műtípusnál, a filmalkotásnál rögzíti a filmalkotás definícióját, illetve szerzőinek – nem taxatív – felsorolását. Eszerint „a filmalkotás szerzői a film céljára készült irodalmi és zeneművek szerzői, a film rendezője és mindazok, akik a film egészének kialakításához szintén alkotó módon járultak hozzá. E rendelkezés nem érinti a filmben felhasznált egyéb művek szerzőinek a törvényben biztosított jogait, azaz ugyancsak a film szerzői lesznek az alapul szolgáló művek (pl. a megfilmesített irodalmi művek) alkotói.²⁴⁰ A szerzői státusz további pontosítást igényel a filmalkotás – mint többszerzős mű – sajátosságai miatt. Nem véletlen, hogy az Sztj. eltekint a film szerzőinek kimerítő felsorolásától; az egyes műfajok és az adott film jellegétől függően ugyanis egyes tevékenységek kiemelt szerepet kaphatnak, megalapozva a szerzőséget. A rajzfilmek jellegéből adódóan például a

²³⁷ Az Sztj. 4. § (2) bekezdése a származékos művek tipikus példaként a fordítást, átdolgozást, feldolgozást nevesíti.

²³⁸ A filmalkotások szerzőire, illetve az őket és a filmelőállítót megillető jogokra a megfilmesítési szerződésre vonatkozó 66. § az általános szabályokhoz (így az 5-7. §-okhoz) képest speciális rendelkezéseket tartalmaz.

²³⁹ A technológia fejlődésével a filmalkotás többszerzős jellege alól egyik tipikus kivétel napjainkban a mobiltelefonon létrehozott filmalkotás (azzal, hogy amikor a készülékeken akár a vágás, szabadon letölthető zenék alászerkesztése, képek beillesztése stb. is egyszerűen megoldható lesz és általánossá válik, ismét „klasszikus” többszerzős filmekről beszélhetünk majd).

²⁴⁰ Sztj. 64. § (2) bek.

figuratervezők (animátorok, a figurák életre keltői) esetében az alkotó módon való hozzájárulásuk alapozza meg a szerzői minőséget.²⁴¹

A szerzői státus feltétele a szerzői műveknél az eredeti és alkotó tevékenység. A kizárólag a film alkotásának technikai (például világosító) vagy szervezési, gazdasági háttérét biztosító személyek (például gyártásvezető), bármennyire is fontos feladatuk, nem válnak a film szerzőivé. A rendező, a film gyártása során privilegizált szerző. Koordinálja a producerrel egyetértésben a többi szerző munkáját, meghatározva a mű egészének a jellegét. A rendező képviseli egyes személyhez fűződő jogok gyakorlásában a többi szerzőt. Ezért találkozhatunk olyan téves felfogással, amely a rendezőt a film kizárólagos szerzőjének tekinti. A szerzői jog elméletében vitás kérdés, hogy a film szerzői szerzőtársaknak vagy társszerzőknek tekintendők-e. A közös mű önálló hasznosíthatósága, mint a társszerzői státus legfőbb ismérve csak a filmben felhasznált irodalmi, zeneművek vagy képzőművészeti alkotások tekintetében releváns, így tehát az említett művek szerzői társszerzők. A rendező vagy az operatőr szerzői tevékenysége kizárólag a filmhez kötődik, alkotásuk önálló hasznosítása nehezen realizálható. A film számára készült irodalmi és zeneművek szerzői megőrzik hasznosítási jogukat a nem filmes felhasználási jogok tekintetében, ha az előállító nem szerez a megfilmesítési jog mellett egyben kiadói vagy más jogot is az említett művekre (például könyv kiadása). A rendező esetében például ez a lehetőség nem adott, mivel az ő közreműködése a film szerves részévé válik, annak nem filmes felhasználása nem realizálható. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy animációs film esetében a másodlagos (merchandising) jogok ne illelnék meg, vagy ha e jogok az előállítót illetik meg a szerződés alapján, erre tekintettel díjazásra ne tarthatna igényt.²⁴²

A filmszerzők meghatározásával kapcsolatban külön érdekesség, hogy az Szjt. 2013. november 1-jétől hatályos 31. § (6) bekezdése a filmalkotás védelmi idejét nem általában a legutoljára elhunyt filmszerző, hanem a következő személyek közül utoljára elhunyt halálát követő év első napjától rendeli számítani: a film rendezője, a forgatókönyvíró, a dialógus szerzője és a kifejezetten a filmalkotás céljára készült zene szerzője. A vonatkozó uniós rendelkezéssel²⁴³ harmonizált Szjt.-módosítás jelentősen segíti a védelmi idő pontos számítását, amit a korábban hatályos rendelkezés túl általános megfogalmazása meglehetősen bizonytalanná tett.²⁴⁴

A közszolgálati televízió 1957 óta készít saját gyártású filmeket, emellett közvetít ennél akár több évtizeddel korábbi, a filmgyártás kezdeti időszakából származó, elsődlegesen filmszínházi bemutatásra szánt alkotásokat. Az MTVA Archívumából nagy számban használ fel digitalizált

---

²⁴¹ Az 1996/99. APEH iránymutatás a rajzfilmgyártásban részt vevők tevékenységének megítéléséről, a rajzfilmgyártás folyamatában jellemzően részt vevők körét sorolja fel. Az iránymutatás kifejti, hogy a szerzői minőség megállapítása nem formai, hanem tartalmi követelményektől függ. Ezért az egyes alkotásoknál egyedi megítélés tárgya, hogy bizonyos tevékenységek az adott filmet tekintve szerzői tevékenységnek minősíthetők-e.

²⁴² Kiss Zoltán: Kommentár a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvényhez. [online]. In Jogtár. Wolters Kluwer, Budapest, 2016.12.01.

²⁴³ Ld. az Európai Parlament és a Tanács 2006. december 12-i, a szerzői jog és egyes szomszédos jogok védelmi idejéről szóló 2006/116/EK irányelve 2. cikkének 2. bekezdését.

²⁴⁴ Az Szjt. 31. § (6) bekezdésének 2013. október 31-éig hatályos megfogalmazása (valamennyi közül a legutoljára elhunyt filmszerző halálával kezdődő védelmi idő) és a filmszerző tág és sokszor meglehetősen szubjektív definíciója miatt sokszor nem volt egyértelmű a számítás, illetve régebbi filmalkotások esetén több alkotó halála időpontjának (sokszor nem egyszerű) vizsgálatát tette szükségessé.

archív anyagokat, amelyek közvetítése vagy más módon történő felhasználása előtt tisztázásra szorul, hogy milyen terjedelmű jogokkal rendelkeznek, szükséges-e egyedi engedély beszerzése az adott felhasználáshoz, illetve milyen jellegű közös jogkezelés körébe tartozó adatszolgáltatást kell azzal kapcsolatban nyújtani. E vizsgálat során az adott filmalkotás elkészítésekor hatályos jogszabályokat kell vizsgálni, ami azt jelenti, hogy esetenként az 1921. évi LIV. törvénycikk (az 1921. évi Sztj.) és a régi Sztj. is az elemzés tárgyát képezheti (ezekre itt most nem térek ki bővebben).

A filmalkotás szerzőinek meghatározásán a hatályos Sztj. nem változtatott,²⁴⁵ hiszen az továbbra is megfelel a vonatkozó nemzetközi szabályoknak,²⁴⁶ sőt, azoknál részletesebb definíciót ad.²⁴⁷ A filmalkotás eredeti szerzői tehát:

- az Sztj.-ben kifejezetten nevesített szerzők (filmírók²⁴⁸, filmzene és zeneszöveg szerzője,²⁴⁹ a rendező mint privilegizált szerző),
- az egyéni-eredeti tevékenységükkel újat alkotó közreműködők (tipikusan ilyen lehet az operatőr, a rajzfilmeknél a figuratervező, esetenként a szerkesztő, de akár a riporter, vagy az egyéni-eredeti alkotást létrehozó díszlet- és jelmeztervező is stb.²⁵⁰),²⁵¹
- bár közvetetten, de szintén filmszerzők az esetlegesen a filmtől függetlenül létrejött, a filmben felhasznált művek szerzői (pl. regényíró).

A közreműködők személyét a gyakorlatban a stáblistán szereplő neve, valamint az Archívum elektronikus nyilvántartásában rögzített adatok alapján határozzák meg. A név és az ellátott feladat (pl. operatőr) általában elegendő a jogosult beazonosításához, több esetben azonban csak a filmalkotás (vagy részlete) megtekintése, a kapcsolódó szerződések és egyéb dokumentumok (pl. költségvetés, forgatókönyv, rendezői utasítások, záró elszámolás) részletes vizsgálata alapján állapítható meg, hogy pl. egy operatőr vagy egy jelmeztervező egyéni-eredeti alkotó tevékenysége (személyiségét tükröző beállításai, kreatív tervezői munkája) révén szerzőnek minősül-e. Az aprólékos elemzés része többek között annak megállapítása, hogy a közreműködő munkaköri kötelezettsége részeként vett-e részt a film létrehozásában, vagy ha

---

²⁴⁵ Sztj. 64. § (2) bek.

²⁴⁶ A BUE meghatározására és kapcsolódó szabályaira épít, illetve utal vissza mind a TRIPS-egyezmény, mind a WIPO Szerzői Jogi Szerződése.

²⁴⁷ Több irányelv csupán a főrendezővel kapcsolatban mondja ki, hogy őt mindig szerzőnek vagy a szerzők egyikének kell tekinteni. Emellett lehetővé teszik, hogy a tagállamok más személyeket is a film társszerzőjének minősítsenek.

²⁴⁸ Filmíró alatt a filmvázlat-, filmnovella-, forgatókönyv és általában minden, a filmhez készült irodalmi mű szerzője értendő.

²⁴⁹ A film számára készült irodalmi- és zeneművek szerzői is csak akkor filmszerzők, ha tevékenységükkel a film lényegéhez, egészéhez alkotó módon hozzájárultak.

²⁵⁰ A FilmJus felosztási szabályzata szerint: "filmalkotások szerzői" alatt a filmalkotások mozgóképi alkotóit, valamint a filmírókat; "filmalkotások mozgóképi alkotói" alatt a filmalkotások rendezőit, operatőreit, valamint a díszlet- és jelmeztervezőket; „filmíró” alatt az eredeti mű íróit/költőit, a forgatókönyvírókat (ideértve az irodalmi és technikai forgatókönyv íróit, a vezető író és a vezető forgatókönyvíró is), magyar nyelvre szinkronizált művek esetén a szinkronizálókat/fordítókat (ideértve a magyar szöveg íróját is), a műfordítókat, a dramaturgokat, animációs filmeknél a figuratervezőket/bábttervezőket, továbbá a szerkesztőket is (ideértve a felelős szerkesztőt és a szerkesztő-riportert is) kell érteni, amennyiben a filmalkotás egészének kialakításához alkotó módon járultak hozzá.

²⁵¹ BH2004. 325. Dokumentumfilm szerzőinek azok tekinthetők, akik a film elkészítésében alkotó módon vettek részt. A riporter tevékenysége akkor minősül alkotó részvételnek, ha az interjúkból álló film (filmvázlat, forgatókönyv hiányában) a riporter kérdései által irányítottan nyeri el tartalmát (Régi Sztj. 5. §, 41. §)

nem, a vele kötött (általában sugárzási vagy megfilmesítési) szerződés alapján korlátlan ismétlésre szerzett-e jogot a közszolgálati médiaszolgáltató, illetve ha nem, kisjogos mű alkotójaként közös jogkezelő szervezetten keresztül, vagy egyedi szerződés alapján közvetlenül szükséges-e számára jogdíjat fizetni.

2.8.3. *Hangjátékok szerzőinek meghatározása*

A hangjátékokat az Sztj. nem nevesíti, értekezésemben a közszolgálati médiaszolgáltatás gyakorlatában elfoglalt kiemelt helye okán érdemel külön említést. A hangjáték – a filmalkotáshoz hasonlóan – több lépcsőben létrejövő, tipikusan többszerzős, és gyakran származékos alkotás, amelynek létrehozásában szerzők, szomszédos jogi jogosultak (rendező, dramaturg, rádióra alkalmazó, adott esetben a szerkesztő) egyaránt részt vesznek. Jogosultjainak meghatározása – különösen az, hogy kisjogos vagy nagyjogos műről van-e szó – többnyire nem egyszerű feladat. Az Archívumban gondozott és jelenleg is ismételt hangjátékok nagy része még a régi Sztj. – sőt, van, amelyik az 1921. évi Sztj. – hatálya alatt készült, amikor a kisjogos-nagyjogos művek és felhasználási módok meghatározása és a jogdíjak rendezése jelentősen eltért a hatályos Sztj. definíciójától és a jelenlegi gyakorlattól. Egy eredetileg nem drámai műből készült hangjátékot a „több hangon megszólaltatás” okán hagyományosan nagyjogosnak tekintenek – annak ellenére, hogy a szó szoros értelmében nem tekintendő színpadra szánt alkotásnak. Kiemelve a leglényegesebb különbséget: egy színpadi mű gyakran tartalmazza a látvánnyal kapcsolatos instrukciókat és számol a vizuális elemekkel – hangjáték esetén utóbbiakat más módon kell pótolni. Vitatható, mennyire helyes a hangjátékok automatikusan nagyjogosnak minősítése. A másik kérdés, hogy kisjogos mű hangjátékká átdolgozása esetén az alapul szolgáló kisjogos mű szerzője a felvétel ismétlése esetén a (jelenleg automatikusan nagyjogos mű szerzőjének tekintett) dramaturghoz hasonlóan egyedi szerződés alapján kap-e jogdíjat – vagy közös jogkezelő szervezetten keresztül.²⁵²

2.8.4. *Hangfelvétel-előállító meghatározása és vagyoni jogai*

Miként arra a 2.3.4. pontban is utaltam, magyar jogszabály nem definiálja a hangfelvétel-előállító fogalmát,²⁵³ ugyanakkor ez nem vetett fel sosem értelmezési vagy tisztázási kérdéseket sem a jogirodalomban, sem a joggyakorlatban. A hangfelvétel-előállítók vagyoni jogai is teljes mértékben tisztázottak és egyértelműek, amelyek a következők: a hangfelvétel többszörözése, a hangfelvétel terjesztése és a hangfelvétel vezeték útján vagy a nyilvánosság számára bármely más eszközzel vagy módon történő hozzáférhetővé tétele.²⁵⁴ Ez utóbbi felhasználás engedélyezésének jogát – a szerzőkkel és az előadóművészekkel ellentétben – a hangfelvétel-előállítók nem közös jogkezelés, hanem kizárólagos engedély keretében érvényesítik. E felhasználásokért a hangfelvétel-előállítót díjazás illeti meg. Ellenkező kikötésre itt is lehetőség

---

²⁵² Kiss – Szivi: i.m. 92.o.

²⁵³ Hangfelvétel előállítónak a MAHASZ-gyakorlat azt a természetes vagy jogi személyt tekinti, aki elsőként rögzíti valamely előadás hangjait vagy más hangokat, értve a rögzítés alatt nem elsődlegesen annak technikai megvalósítását, hanem annak kezdeményezését, finanszírozását, megtörténtéért való felelősséget.

²⁵⁴ Sztj. 76. § (1) bek.

van, továbbá nincs szükség a hangfelvétel-előállító hozzájárulására azokban az esetekben, amikor a törvény a szerzői jogi védelem alatt álló alkotás felhasználásához sem kívánja meg a szerző hozzájárulását.²⁵⁵

A közszolgálati rádiócsatornákon közvetített műsorszámok szinte kivétel nélkül saját gyártású hangfelvételek, amelyeknek – a közszolgálati médiavagyon részét képező – hangfelvétel-előállítói jogait az Mttv. alapján az MTVA kezeli, így felhasználásukra és azok engedélyezésére is kizárólagosan jogosult.

2.8.5. Filmelőállító meghatározása és vagyoni jogai

A filmelőállító definíciója a filmalkotásokra vonatkozó rendelkezések között található, aminek a magyarázata az, hogy a gyakorlatban – és a médiaszolgáltatás gyakorlatában is – ritkább eset, amikor szerzői jogi védelemben nem részesülő filmhez kizárólag az előállítói szomszédos jogok kötődnek. A filmelőállító tipikusan a filmszerzők jogainak származékos jogosultja, és mint ilyen, az Sztj.-ben külön nevesített vagyoni jogokkal rendelkezik. A filmelőállítói jogvédelem eredete a filmelőállítót a megfilmesítési szerződés alapján megillető vagyoni jogok sui generis jogként való elismerésének igényére vezethető vissza. A film előállítója jelentős szervezési teljesítménnyel, sok esetben a forrásoldal megteremtésével járul hozzá a film elkészítéséhez, így okkal tarthat igényt a hangfelvétel előállítójának a védelméhez hasonló szomszédos jogi oltalomra. A film előállítóját az alábbi felhasználások esetében illeti meg kizárólagos engedélyezési jog:²⁵⁶

- többszörözés,
- terjesztés, ideértve a nyilvánosság részére történő haszonkölcsönbe adást,
- a film vezetői útján vagy a nyilvánosság számára bármely módon történő olyan hozzáférhetővé tétele, hogy a nyilvánosság tagjai a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhassák meg.²⁵⁷

E felhasználásokért a film előállítóját díjazás illeti meg, ha a törvény eltérően nem rendelkezik, pl. a szabad felhasználás esetek körében. A filmelőállítót tehát saját jogán illetik meg az ún. „üres-hordozó”, illetve kábeltelevíziós jogdíjak, amelyek – az archív tartalmaknak gyakori ismétléseinek köszönhetően – a közszolgálati média számára is bevételt jelentenek. Végül hangsúlyozni kell, hogy a saját kiadású, illetve gyártású hangfelvételek és filmalkotások esetében a médiaszolgáltató (illetve a közszolgálati médiaszolgáltatás körében az MTVA) jogtulajdonosi státuszából fakadóan egyszemélyben gyakorolja az őt – különböző jogosultsági pozíciójából – megillető szerzői és szomszédos jogi vagyoni jogokat.

---

²⁵⁵ Sztj. 83. § (2) bek.

²⁵⁶ Sztj. 82. § (1) bek.

²⁵⁷ A filmelőállító saját szomszédos jogi joggyakorlásából következően az olyan szolgáltatások esetében, amelyek filmalkotások vagy más filmek lehívására hozzáférhetővé tételére irányulnak, elsősorban a filmelőállító engedélyének megszerzése szükséges. Ld. Grad-Gyenge Anikó – Sarkady Ildikó: Közös jogkezelés az audiovizuális médiában. NMHH Médiatudományi Intézet, 2014. 109. o.

2.9. A felhasználási jogok terjedelme és korlátai a közszolgálati médiaszolgáltatásban

A hazai közszolgálati médiaszolgáltatás világában különösen aktuális kérdés, hogy az Archívumban meglévő és gyakran ismételt – évtizedekkel korábban gyártott – tartalmak tekintetében az MTVA rendelkezik-e a nyilvánossághoz közvetítés joga mellett vagy azon túl az újabb és újabb felhasználási módokkal is? A választ részben megadja az Szjt. 44. § (2) bekezdése: ugyanazon felhasználási módnak a szerződés megkötését követően kialakult új módszere nem tekinthető a szerződés megkötésekor még ismeretlen felhasználási módnak pusztán azért, mert a korábban is ismert felhasználási mód megvalósítását hatékonyabban, kedvezőbb feltételekkel vagy jobb minőségben teszi lehetővé. A nyilvánossághoz közvetítés rohamos tempóban fejlődő és változó új műszaki megoldásaira (különböző vezetékes jeltovábbítási módok, IPTV, OTT stb.) tehát nem kell új engedélyt kérni, hiszen ugyanazon felhasználási módon belüli újabb közvetítési módszernek minősülnek csupán.

A médiaszolgáltató felhasználási jogainak „belső”, tehát saját felhasználásának (meglévő műsorai újrahasznosításának) korlátai és keretei mellett külön vizsgálandó a médiaszolgáltató „külső” felhasználási jogainak terjedelme, pontosabban az, hogy elégséges szintű jogi védelemmel rendelkezik-e saját műsoruk más szervezetek által történő továbbközvetítésével kapcsolatban.

2.9.1. A vagyoni jogok átruházása

A felhasználási jogok gyakorlásának további rétegét a vagyoni jogok átruházásával jogot szerzett jogosulti lehetőségek és felhasználási módozatok képezik. A vagyoni jogok átruházáskor azok a maguk teljességében szállnak át a jogutódra, aki ettől kezdve (a közös jogkezelés egyes eseteit kivéve) kizárólagos engedélyezési joggal és általános díjigénnyel rendelkezik.²⁵⁸ Jogszerű jogátruházásra kizárólag az Szjt.-ben meghatározott esetekben kerülhet sor. A közszolgálati médiaszolgáltatásban tipikusak a munkaviszonyban alkotott művek: az alkotások e jellegének első sorban a közvetítések jogszerűsége és jogdíj-vonzata szempontjából van jelentősége. Felhasználóként a médiaszolgáltató tipikusan filmalkotások közvetítésére kap engedélyt, illetve reklám céljára készült alkotások közvetítésére megrendelést; a szerződéses partner ilyen esetekben szavatolja, hogy jogosult a kívánt terjedelmű felhasználásra, illetve annak engedélyezésére.²⁵⁹

Munkaviszonyban²⁶⁰ vagy más hasonló jogviszonyban az eredeti szerző munkavállaló²⁶¹ által alkotott mű („szolgálati mű”) átadásával az ahhoz kapcsolódó vagyoni jogok teljességét a

²⁵⁸ Az átruházási és a felhasználási szerződés „jogosító hatása” közti különbséget jól érzékelteti, hogy a szerző halála esetén az átruházott vagyoni jogok nem tartoznak a hagyatékába (csakúgy, mint egy korábban átruházott ingatlan), azonban ha csak felhasználási szerződéssel hasznosította jogait a szerző, azok a hagyaték részét képezik.

²⁵⁹ A jogszavatossági kikötés nem pusztán a szerzői és szomszédos jogokra vonatkozik: a jogtulajdonos rendszerint azt is garantálja, hogy a médiában felhasználni engedett tartalom nem sért személyiségi jogi, médiajogi (pl. kiskorúak védelme, reklámtilalmak stb.), és egyéb jogszabályi előírásokat sem.

²⁶⁰ A munkaviszonyban alkotott művekről ld. Szjt. 30. §-át.

²⁶¹ Munkavállaló, vagy közszolgálati, közalkalmazotti jogviszonyban, szolgálati viszonyban foglalkoztatott személy, illetve munkaviszony jellegű jogviszony keretében foglalkoztatott szövetkezeti tag.

munkáltató szerzi meg, amennyiben a mű megalkotása a szerző munkaviszonyból származó kötelezettsége – ez a törvényi (ex lege) jogátruházás egyik, fent már említett esete. A közszolgálati médiaszolgáltatásban rendszeresen készültek és készülnek belső gyártású műsorszámok, ezért kiemelt jelentősége van annak, hogy kizárólag munkaköri kötelezettségként alkotott mű vagyoni jogainak az átruházása történik meg az átadással, vagy pedig a munkavállaló ezen kívül hoz létre egyéni-eredeti alkotást, amit a munkáltató külön megállapodás keretében használhat fel. Az új Szjt. hatályba lépését követően a filmalkotásra nem alkalmazhatók a szolgálati művekre vonatkozó szabályok, így a munkaviszonyban létrehozott filmalkotásokra megfilmesítési szerződést kell kötni.²⁶²

A régi Szjt. még nem zárta ki a munkaviszonyból vagy más hasonló jogviszonyból folyó köteletség teljesítéseként megalkotott művek szabályainak a filmalkotásokra alkalmazhatóságát. Azaz ha a szerző e dátumot megelőzően átadta a munkaköri vagy munkaviszonyból eredő egyéb kötelezettségeként létrehozott filmalkotást a munkáltatónak, a vagyoni jogok ezzel a törvény alapján a munkáltatóra szálltak át, így az Szjt. hatályba lépését követő új felhasználás esetén a szolgálati műnek minősülő filmalkotás felhasználását a munkáltató engedélyezheti. Az 1970. január 1-je előtt létrejött, munkaköri kötelezettség teljesítéseként alkotott filmművekre az SZJSZT irányadó döntése szerint²⁶³ – szerződés eltérő rendelkezése hiányában – analógia útján alkalmazhatók az 1969. évi Szjt. hivatkozott rendelkezései, így az ilyen filmalkotás szolgálati műnek minősíthető, jogosultja pedig a munkáltató. Sem az 1969. évi, sem a hatályos Szjt. nem rögzítette a vagyoni jogok sorsát, ha az azokat megszerző munkáltató jogutód nélkül megszűnik. Bár logikus megoldás, hogy – mivel a munkáltató másodlagos jogosult – azok visszaszálljanak az eredeti szerző(k)re, de célszerű lenne ennek jogszabályban való rögzítése is.²⁶⁴

A közszolgálati médiavagyonba tartozó szolgálati művek felhasználása során nem egyszer problémát okozott, hogy abban az esetben sem kért engedélyt a munkáltató (vagy jogutódja) a felhasználáshoz, amikor arra a munkaviszonyban alkotott művekre vonatkozó rendelkezések alapján nem szerezte meg a jogot. Érdekes kísérlet volt korábban a Szomszédok című sorozat felelevenítése érdekében annak olyan átdolgozása (Szomszédok retro), amelyben az eredeti képhez képregény-szerűen („buborékokban”) vagy ún. in-boxokban kommentárokkal, szövegrészletekkel próbálták értelmezni a filmet. Ehhez eredetileg csak szóban kért engedélyt a médiaszolgáltató a szerzőket képviselő rendezőtől, aki végül az új sorozat első néhány részének sugárzását követően nem járult hozzá további epizódok közvetítéséhez, így azok helyett az eredeti filmváltozat került a műsorba.²⁶⁵ Ennek az esetnek értelemszerűen szerzői személyiségi jogi vetülete is volt, ugyanis az átdolgozás egyértelműen sértette a mű integritását is.²⁶⁶

---

²⁶² A gyakorlatban praktikus megoldás a munkaszerződésbe belefoglalni a jövőben megalkotandó művekre vonatkozó, az Szjt. szabályainak megfelelő tartalmú, korlátjait figyelembe vevő megfilmesítési részt.

²⁶³ SZJSZT-09/04.

²⁶⁴ Ld. Kiss Tibor: A munkaviszonyban alkotott szerzői művek a magyar jogrendszerben, in: Miskolci doktoranduszok jogtudományi tanulmányai. Miskolc. Bíbor, 2006. 323. o.

²⁶⁵ <http://index.hu/kultur/media/szomszedok8/>

²⁶⁶ A szerzők engedélye esetén természetesen semmilyen szempontból sem lett volna jogsértő az új filmváltozat: kiváló példa ez arra, hogy az alkotók vagyoni rész-jogosítványaik (itt: átdolgozás) engedélyezésével jogszerűen járulhatnak hozzá az egyébként nem forgalomképes személyhez fűződő jogaik korlátozásához.

2.9.2. A filmelőállító jogszerzése

A filmalkotások vagyoni jogosultja a gyakorlatban általában a filmelőállító (régebben: filmgyár, vállalkozó), mivel a szerzők nagy száma miatt a jogok egy kézbe kerülése már a kezdetektől praktikus feltétele volt a filmalkotások hasznosításának. Az 1921. évi Sztj. alapján fennálló bizonytalanságot a bírói gyakorlat döntötte el, míg az 1969. évi (rég) Sztj. kifejezett rendelkezéseivel megerősítette, hogy a megfilmesítési szerződéssel a filmgyár szerzi meg a szerzőktől a vagyoni jogokat. Az 1999. évi Sztj. ugyanezt rögzíti azzal a kiegészítéssel, hogy a filmelőállítók szervezési-befektetési teljesítményét szomszédos jogi védelemben is részesíti (jelentős anyagi kockázatát pedig egyes szerzői jogok kvázi megosztásával – pl. final cut joga – honorálja. Mindezek alól kivételt jelent, hogy a filmzene szerzőjének és szövegírójának jogai nem kerülnek átruházásra; az ő műveik felhasználására azonban – kevés korláttal – az érintett közös jogkezelőtől kell engedélyt kérni, illetve díjat fizetni.

A filmek (és ezen belül a filmalkotások) leírt védelmének, valamint a filmelőállítóra történő jogátruházás főszabályként való rögzítésének oka, hogy a filmek nem pusztán esztétikai, szellemi értéket képviselnek: előállításuk jelentős anyagi beruházást és szervezési ráfordítást igényel. Ez utóbbiakat nem a film szerzői teremtik elő, hanem az annak létrejöttében anyagilag is érdekelt filmelőállító, akinek személye és tevékenysége csaknem ugyanolyan fontos, mint a filmszerzőké, hiszen az ő befektetése nélkül az igen költséges filmalkotások nagy része létre sem jönne. Az Sztj. a film előállítójának pontos fogalmát is meghatározza: “az a természetes személy, jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság, aki vagy amely saját nevében kezdeményezi és megszervezi a film megvalósítását, gondoskodva ennek anyagi és egyéb feltételeiről.”²⁶⁷ A definíció nagyon lényeges, mivel a filmszakmában az angolszász területről átvett és általánosan használt “producer” kifejezés többfajta közreműködőt is takarhat, így szükséges volt annak pontos meghatározása, hogy a filmhez pontosan milyen tevékenységekkel hozzájárulókat “jutalmaz” a jogalkotó a megfilmesítési szerződéssel kapcsolatos kiemelt, illetve a nem egyéni-eredeti filmekre is vonatkozó szomszédos jogokkal. Az angol “executive producer” a filmet finanszírozó, a vagyoni jogokkal rendelkező személy vagy szervezet, míg a “line producer” a napi szervezési, operatív feladatokat hajtja végre (leginkább a magyar gyártásvezetőhöz hasonló jogokkal bír). Az Sztj. filmelőállító definíciója nagyjából az előbbi (finanszírozó, a filmért felelősséget vállaló) természetes vagy jogi személyt, illetve gazdasági társaságot takarja.²⁶⁸ Ezzel kapcsolatban még megjegyzendő, hogy a Filmtörvény – már említett eltérő céljából, a filmgyártás támogatási rendszeréből adódóan – alkalmazásában a természetes személyeket nem tekinti filmelőállítónak.²⁶⁹

---

²⁶⁷ Sztj. 64. § (3) bek.

²⁶⁸ A film szerzői vagyoni joga a producer befektetése nélkül nem realizálódhat, a producer a szerzői jog tényleges alkotáshoz való jogelméleti kötöttsége miatt, az őt megillető vagyoni jogosultságokat mégsem eredeti jogosultként, hanem származékos módon (cessio legis) a film alkotóitól szerzi meg.

²⁶⁹ 2004. évi II. tv. 2. § 4. pont.

2.10. Összegzés, következtetések

Az előző pontokban elvégeztem a közszolgálati médiaszolgáltatással kapcsolatba hozható valamennyi szerzői jogi jogtárgy (szerzői és szomszédos jogi védelemben részesülő vagy nem részesülő művek, teljesítmények és egyéb tartalmak, védelmi idő, személyhez fűződő és vagyoni jogok) összetett vizsgálatát, amelyek után megkísérlem megválaszolni azt a komplex kérdést, hogy a magyar szabályozás összhangban van-e a vonatkozó nemzetközi normákkal, ezzel párhuzamosan mennyiben kielégítő a rádió- és televízió-szervezetek jogvédelmének jelenlegi – nemzetközi szintű és hazai – szabályozása, és van-e létjogosultsága egy ilyen tárgyú, önálló nemzetközi normának vagy uniós jogszabálynak, illetve – adott esetben ennek hiányában vagy ettől függetlenül – a médiaszolgáltató rádió- és televízió-szervezetek szerzői és szomszédos jogi szabályrendszerét összefoglaló hazai jogszabály megalkotásának (első hipotézis).

Az előzőekben részletezett elemzés és összevetés alapján megállapítható, hogy az összhang teljes, vagyis nincs kollízió a belső szabályozás (Szt.) és az irányadó nemzetközi normák (Római Egyezmény és Európai Unió irányelvek²⁷⁰) között. Ez azonban messze nem jelenti azt, hogy a Római Egyezmény és a vonatkozó uniós szerzői jogi irányelvek kellően kidolgozottak és mindenre kiterjedőnek lennének tekinthetők a rádió- és televízió-szervezetek szomszédos jogi védelme tekintetében. A nemzetközi szerzői jogi szabályozás ezen a területen kifejezetten korszerűtlen és hiányos; nem követi a műszaki-technikai fejlődést, továbbá nem felel meg a rádiós, televíziós iparág tényleges nemzetközi súlyának, jelentőségének. A legfontosabb szabályozási szükséglet mindenképpen a rádió- és televízió szervezetek kábeles továbbközvetítéssel kapcsolatos önálló szomszédos jogi védelmének elismerése, mivel jelenleg ezeknek a szervezeteknek – a hatályos előírások szűkebben vett értelmezése alapján – csak az ún. free-to-air adásaik kábeles továbbközvetítésére terjed ki az önálló szomszédos jogi jogvédelme, vagyis a jogvédelem nem illeti meg a szervezeteket az egyéb eszközökkel (pl. IPTV, műholdas csomag szolgáltatás) megvalósuló továbbközvetítés esetén.²⁷¹

Átfogó nemzetközi szintű szomszédos jogi szabályozás a rádió- és televízió-szervezetek jogaira vonatkozóan a Római Egyezmény, amelynek a rendelkezései szerint a rádió- és televízió szervezet szomszédos joga műsorának csak a vezeték nélkül történő átvitelrel megvalósuló továbbsugárzására terjed ki, a vezeték útján történő átvitelre nem. Részben ennek a hiányosságnak a kiküszöbölése indokolta a WIPO keretében megkezdett és jelenleg is folyamatban lévő műsorsugárzási egyezmény (Broadcast Treaty) kidolgozását. Mindemellet az egyezmény előkészítésében részes államok célja közös nevezőre jutni többek között a műsorjelek védelme, a sugárzás fogalma, a kódolt sugárzás kérdései tekintetében, továbbá a

---

²⁷⁰ Védelmi idő irányelv, Műhold irányelv, Bérlet irányelv, INFOSOC irányelv, KJK-irányelv, AVMS irányelv, Árva mű irányelv.

²⁷¹ Kódolt adás esetén – szerzői joggal szomszédos jogi védelem hiányában – a rádió- és televízió-szervezeteknek saját műsorukkal kapcsolatosan polgári jogi alapú rendelkezési joguk lehet, amely alapján dönthetnek arról, hogy kinek és milyen feltételek mellett biztosítanak lehetőséget a kódolás feloldására, ezáltal pedig hozzáférést a műsorhoz; a műsorukhoz való hozzáférés feltételeit és azzal kapcsolatban érvényesíthető ellenértéket (díjazást) általános kötelmi jogi alapon szerződésben rögzíthetik. (Sár – Horváth: i.m. 316. o.)

digitális jogok, így különösen az internetes ún. webcasting műsorszolgáltatások²⁷² kérdésében. Az előkészítő munka ugyanakkor – 16 év elteltével – továbbra is az alapoknál tart (fogalom-meghatározások, védelem tárgya, biztosított jogok), ezért nem lehet biztosra venni a sikeres végkifejletet. Számításba kell venni tehát, hogy belátható időn belül nem születik meg ez az egyezmény, és meg kell vizsgálni „külön utas” megoldásként az önálló (tagállami) szabályozás bevezetését. A különböző nemzetközi jogi szabályok nem zárják ki ugyanis a rádió- és televízió szervezetek tekintetében a nemzetközi szinten elismert minimumjogokon túli jogok biztosítását. Ezzel szinkronban – nemzetközi jogi szabályokba egyébként nem ütköző – az Sztj. a Műhold Irányelvben²⁷³ foglalt minimum jogoknál eleve bővebb védelmi kört biztosít a rádió- és televízió szervezeteknek saját műsoruk továbbközvetítése esetén azzal, hogy nemcsak az egyidejű, csonkítatlan továbbközvetítés esetén biztosít jogvédelmet. Logikus megoldásnak tűnik ennek a gondolatnak és iránynak a továbbvitele a hazai szabályozásban, és a nem egyidejű, nem változatlan, nem csonkítatlan továbbközvetítés tekintetében is szomszédos jogi oltalmat bevezeti a rádió- és televízió szervezetek számára.

Az utolsó nagy kérdés az, hogy mindezt az Sztj. szintjén, avagy külön törvényben lenne célszerű megvalósítani? És amennyiben a médiaszolgáltató a rádió- és televízió szervezetek vagyoni jogainak felülvizsgálata (bővítése) normaalkotási szakaszba jut, érdemes elgondolkodni valamennyi, rájuk vonatkozó szabály egybefoglalásán, akár külön törvényben, akár az Sztj.-ben. Ennek a komplex kérdésnek a megválaszolásához vissza kell tekintenünk a hazai szerzői jogi jogforrások körére és arra a sajátos jogfejlődésre, amely az elmúlt szűk 20 évben ezen a területen végbement.

A hatályos Sztj.-t megelőző szerzői jogi szabályozás lényegében háromszintű volt: a régi Sztj. mellett létezett egy részletes miniszteri szintű végrehajtási rendelet, amely mintegy szervesült a törvény szövegével, azt egészítette ki kapcsolódó részletszabályokkal.²⁷⁴ A harmadik szintet az ugyancsak miniszteri szintű (MM) rendeletek képezték: műfajonként, művészeti áganként külön-külön rendeletek tartalmazták az adott terület (művészeti ág) felhasználási szerződéseinek feltételeit és a szerzők díjazásának részleteit.²⁷⁵ A szerzői jogi törvény újrakodifikációja során a jogalkotó szakított ezzel az elavult, a piaci viszonyokkal ellentétes szemlélettel, és a felhasználási szerződések újraszabályozása (Sztj.-be illesztése) során 1999. szeptember 1-jével hatályon kívül helyezte az egyes műtípusok felhasználási szerződéseinek feltételeiről szóló 1970. évi miniszteri rendeleteket. Az új Sztj. igazodott a rendszerváltozást követően kialakult jogalkotási modellhez: a szabályozás tárgykörébe tartozó jogintézmények,

---

²⁷² A webcasting fogalma jogilag nem definiált, az Mttv.-ben nem került meghatározásra, kifejezett hivatkozás sem történik rá. Jogi minőségét tekintve a webcasting az elektronikus kereskedelemről szóló 2001. évi XXXV. törvény (Ekertv.) 2. § f) pontja szerinti információs társadalommal összefüggő szolgáltatásnak felel meg, tekintettel arra, hogy teljesül az Ekertv. szerinti az egyedi hozzáférés kritériuma. Így a webcasting szolgáltatásra az Mttv. hatálya nem terjed ki, annak rendelkezéseit a webcasting szolgáltatás nyújtója nem köteles figyelembe venni működése során.

²⁷³ A Tanács 93/83/EGK irányelve (1993. szeptember 27.) a műholdas műsorsugárzásra és a vezeték útján történő továbbközvetítésre alkalmazandó szerzői jogra és a szerzői joghoz kapcsolódó jogokra vonatkozó egyes szabályok összehangolásáról.

²⁷⁴ A régi Sztj. és Vhr. szerves egysége megmutatkozott abban is, hogy a különböző jogtárak, monográfiák is egybeszerkesztve tartalmazták és jelenítették meg.

²⁷⁵ A rádiózás és televíziózás tekintetében a Magyar Rádió és Televízió felhasználási szerződéseinek feltételeiről és a szerzők díjazásáról szóló 5/1970. (VI.12.) MM rendelet.

jogok és kötelezettségek alapvető szabályai a törvényben kerültek rögzítésre, és csak bizonyos eljárási, működési részletkérdések szabályozását utalta alacsonyabb szintű jogforrási szintre, azt is csak kifejezett (Szjt.-ben meghatározott) felhatalmazó klauzula alapján. Az Szjt. hatálybalépésekor csupán három felhatalmazó rendelkezést tartalmazott, pontosabban három végrehajtási rendelet kiadására adott felhatalmazást: egy-egy kormányrendeletre a reprográfiaira szolgáló készülékek köréről és az SZJSZT szervezetének és működésének részletes szabályairól, valamint egy miniszteri rendeletre a szerzői és a szomszédos jogok közös kezelését végző egyesületekről vezetett nyilvántartásra vonatkozó részletes szabályokról. Eredetileg az volt a határozott jogalkotói szándék, hogy a szabályozás központi magja maradjon a törvény, és lehetőség szerint ne növekedjen a vhr-ek száma, ne térjen vissza a korábbi időszakot jellemző túlszabályozottság. Az okokat nem részletezve, ehelyütt csak azt emelem ki, hogy elsődlegesen az ezredfordulót követő időszak szerzői jogi jogfejlődése és az ebből fakadó jogharmonizációs kötelezettségek nem tették lehetővé e vállalat betartását. Olyan új jogintézmények és szabályozási elemek jelentek meg a szerzői jogi környezetben (a teljesség igénye nélkül: önkéntes műnyilvántartás, árva művek, public landing rights), amelyek szükségessé tették, illetve kikényszerítették végrehajtási rendeletek kiadását is. Mindennek betetőzéseként, a KJK-irányelv átültetésére végül nem az Szjt. keretei között, hanem külön törvényben²⁷⁶ került sor, így ezzel immár két kódex-jellegű törvényre épül a hazai szerzői jogi szabályrendszer. (A két törvényt jelenleg öt kormányrendelet és két miniszteri rendelet egészíti ki, tehát a szerzői jogi szabályozási környezet újra háromszintű és tíz jogszabályból áll.)

A hazai szerzői jogi joganyag újabb keletű szétaprózódása és folyamatosnak tekinthető strukturálódása abba az irányba mutat, hogy érdemes megvizsgálni egy önálló, a rádió- és televízió-szervezetek jog szabályrendszerét összefoglaló hazai jogszabály megalkotásának lehetőségét. Ehhez a gondolatkísérlethez feltérképeztem, hogy nemzetközi viszonylatban hol található példa a főbb jogosulti csoportok szerint szeparált szerzői jogi törvényekre (pl. külön törvény a szerzőkre, szomszédos jogi jogosultakra, sui generis adatbázisok előállítóira). A fellelt és mérvadó szerzői jogi rezsimek körében ismeretlen fogalom és gyakorlat a szabályozás illetően tagolása, ellenben arra találni példákat, hogy a számítógépi programalkotásokra (szoftverre) és a szerzői jogi védelemmel nem, csak külön jogi védelemmel rendelkező ún. sui generis adatbázisok védelmét külön jogszabályokban rendezik. Ennek oka sokkal inkább e műtípusok előállításának és felhasználásának a hagyományos szerzői művektől való jelentős különbségében, eltérésében keresendő, semmint valamiféle tudatos tagolási, elhatárolási koncepció megvalósulásában. Megjegyzendő, hogy ha a szoftverre vonatkozóan nem is, de a nem eredeti adatbázisok esetében a hazai jogalkotás is kacérkodott a külön törvényi szabályozás bevezetésén; végül az Szjt.-ben való beillesztést preferáló (esetenként beleerőszakoló) szemlélet hívei győztek. Ennek helyességéről és sikerességéről a mai napig megoszlanak a vélemények.

Az önálló szomszédos jogi, vagy csupán rádió- és televízió szervezetek védelmére vonatkozó külön törvényi szabályozással szemben felhozható érv az is, hogy ezek a szabályok (még ha összeépítjük a szektorra vonatkozó valamennyi egyedi, speciális rendelkezést is) viszonylag kis

---

²⁷⁶ 2016. évi XCIII. törvény a szerzői jogok és a szerzői joghoz kapcsolódó jogok közös kezeléséről.

terjedelműek, vagyis nem érik el az önálló törvénnyel szemben „megkívánt” mennyiséget.²⁷⁷ Mindebből az a logikus következtetés vonható le, hogy jelenleg nincs igazán sem létjogosultsága, sem szükségessége egy külön rádió- és televízió szervezetek védelmére kiterjedő törvénynek. Perspektivikusan azzal lehet számolni, hogy ha elfogadják a Broadcast Treaty-t, akkor annak harmonizálásakor sort lehet keríteni a médiaszolgáltató rádió- és televízió szervezetek szomszédos jogi rendelkezései mellett a rájuk vonatkozó egyéb szabályok egybefésülésére és korszerű újraszabályozására, de nem külön törvényben, hanem továbbra is az Szjt.-n belül, annak külön részében.

---

²⁷⁷ Megjegyzendő, hogy az Szjt. 113 §-ból, míg a Kjkt. (a módosító rendelkezéseket leválasztva) 165 §-ból áll.

III. A közszolgálati médiaszolgáltatás körében előforduló médiatartalmak felhasználása

Ahogy azt a Bevezetőben is rögzítettem, a közszolgálati médiaszolgáltató jogtulajdonosi státusza mellett nagy súlyt képvisel a felhasználói pozíció, vagyis amikor a médiaszolgáltató szerzői művek és szomszédos jogi teljesítmények felhasználójaként jelenik meg a médiatartalmak előállítását és nyilvánosságához közvetítését célzó jogviszonyokban.

A médiaszolgáltatás műsorfolyamának létrehozása során (ahogyan arra a 2. fejezetben már utaltam) elengedhetetlen a védelem alatt álló szerzői művek és szomszédos jogi teljesítmények, valamint a tervezett felhasználás módjának beazonosítása, majd – amennyiben az adott tevékenység nem tartozik a szabad felhasználás körébe - annak meghatározása, hogy közös jogkezelő szervezettől vagy közvetlenül a szerzőtől kell-e engedélyt kérni?²⁷⁸ A közös jogkezelés körébe tartozó alkotások és szomszédos jogi teljesítmények jogviszonyaira vonatkozóan a felhasználó a jogkezelő szervezetek éves díjszabásán alapuló (egyedi) megállapodásokban kap engedélyt és tartozik megfizetni a jogdíjat.

Jelen fejezet – a felhasználási módok média-szempontról áttekintését követően és a szabad felhasználási módok médiaszolgáltatáson belüli esetköreit megelőzően – a közszolgálati médiaszolgáltatásban általános felhasználási szerződések két nagy csoportját tekinti át. Az első csoportba a médiatartalom létrehozása érdekében (az alkotás vagy teljesítmény jellegéből vagy a felhasználás módjából következően) közvetlenül a szerzővel, illetve szerzői jogutóddal, meghatalmazottal, ügynökséggel stb. megkötött felhasználási szerződések tartoznak, míg a másik blokkot a közszolgálati médiaszolgáltatás közönségéhez történő eljuttatását szolgáló, illetve a közszolgálati médiavagyon elemeinek felhasználását engedélyező felhasználási szerződések képezik.

Mindezekkel összefüggésben azt vizsgálom és arra a kérdésre keresem a választ, hogy a médiaszolgáltatást meghatározó felhasználási módok és cselekmények indokoltá teszik-e egy önálló felhasználási szerződés (leginkább sugárzási szerződés) kimunkálását és Szjt.-be emelését. Részben ebben, részben a közszolgálati médiaarchívumot bemutató fejezetben azt is elemzem és bizonyítom, hogy a hatályos jogszabályi környezet nem feltétlenül elegendő a közszolgálati médiaszolgáltatás zavartalanságának biztosítására, ezért szükség lehet más, a közszolgálati médiaarchívum felhasználását megkönnyítő további szabad felhasználási esetkör vagy jogosítási forma törvényi bevezetésére.

---

²⁷⁸ A közös jogkezelő szervezetek engedélyéhez kötött („kisjogos”) és az egyedi engedélykéréshez kötött felhasználási módok közötti elhatárolást nagyban segíti az SZTNH nyilvántartása, amely az Szjt. 2013. október 25-étől hatályos 90. § (3) bekezdése alapján közhitelesen tanúsítja a közös jogkezelő szervezet által képviselt jogosult csoportokat és a kezelt vagyoni jogokat. Az Szjt. 87. § (3) bekezdésében rögzített lehetőség miatt – előzetes tiltakozás a jogosult alkotása vagy teljesítménye felhasználásának közös jogkezelés keretében történő engedélyezése ellen – azonban körültekintően kell eljárni a nem kötelező közös jogkezelés körébe tartozó felhasználási módok esetén, és évente egyszer ellenőrizni, mely közös jogkezelésből „kilépett” jogosultakkal kell mégis egyedi szerződést kötni.

3.1. A közszolgálati médiaszolgáltató és az MTVA mint felhasználó

A közszolgálati médiaszolgáltatásban felhasználni kívánt azon tartalmakra vonatkozóan, amelyek jogai nem tartoznak a közszolgálati médiavagyonba, kétféle módon szerezhet engedélyt az MTVA: vagy egyedileg, közvetlenül a szerzői vagy szomszédos jogi jogosulttól, vagy közös jogkezelés útján. Az egyedi engedélykérés és jogdíjfizetés feltétele értelemszerűen a jogosult beazonosítása és a felhasználási szerződés megkötése, amelynek a módozata mindig a tartalom típusától függ:

A magyar közszolgálati csatornákon közvetített műsorszámok egy részét – az Mttv.-ben meghatározott feladatainak megfelelően – az MTVA gyártja, gyártatja, illetve szerzi be már meglévő alkotásként. A külső gyártásban létrejövő művek tipikusan olyan – szerzői jogi elemekkel vegyes – vállalkozási szerződés alapján születnek meg, ahol a gyártó szavatolja, hogy a felhasznált művek szerzőitől, illetve teljesítmények szomszédos jogi jogosultjaitól megfelelő terjedelmű felhasználási jogot szerez. E jogszavatosságra tekintettel az MTVA a vele szerződő partnerrel áll jogviszonyban, így az alkotók felkutatására nincs szükség. Már meglévő, kereskedelmi forgalomban is elérhető mű (leginkább filmalkotás, hangfelvétel) „megvásárlása” (meghatározott felhasználási módra, időtartamra, ismétlésszámra stb. vonatkozó felhasználási szerződés megkötése) esetén szintén egyértelmű a helyzet, a jogosult (rendszerint a forgalmazó) a szerződő partner.

A belső gyártásban újonnan létrejövő műsorszámok döntően szolgálati művekből álló többszerzős művek (pl. rendező, operatőr, dramaturg stb. együttes munkája eredményeként jönnek létre): ekkor a munkaviszonyban alkotott művekre vonatkozó rendelkezésekre is figyelemmel kell lenni a felhasználás során, de az alkotó személye általában nem kérdéses. Archív tartalom felhasználása (pl. ismételt közvetítés, DVD-kiadás) esetén, vagy ha a belső gyártásban készülő műsorszámhoz kereskedelmi forgalomban nem elérhető alkotást használnak fel, gyakran gondot okoz a szerző, illetve a származékos jogosult beazonosítása, felkutatása.

Az Szt.-be 2006. április 15-ei hatállyal beiktatott szabály tartalmazza a szerzőség – felhasználók számára kézzelfogható segítséget jelentő – vélelmét.²⁷⁹ Eszerint az ellenkező bizonyításáig azt kell szerzőnek tekinteni, akinek a nevét ilyenként a művön a szokásos módon feltüntették. Név feltüntetésének hiányában vagy ellenbizonyítás esetén – szintén az ellenkező bizonyításáig – azt kell szerzőnek tekinteni, aki a művet sajátjaként az SZTNH-nál vezetett – közhitelesnek minősülő – önkéntes műnyilvántartásba vetette és ezt közokirattal igazolja.²⁸⁰ Mindennek hiányában – az ellenkező bizonyításáig – azt kell szerzőnek tekinteni, aki ezt közös jogkezelő szervezet által a közös jogkezelés alá tartozó művekről, szomszédos jogi

---

²⁷⁹ Ez a vélelem-rendszer a szellemi tulajdonjogok érvényesítéséről szóló 2004/48/EK irányelvnek (Jogérvényesítési irányelv) megfelelően került az Szt.-ben is rögzítésre. Annak ellenére, hogy a rendelkezést forrása és a törvénybeli elhelyezése is a szerzői jogsértéshez kapcsolja, a vélelem-lánc a jogszerű felhasználás esetén az alkotó felkutatásakor is irányadó.

²⁸⁰ Szt. 94/B. § (2) bek. „A mű nyilvántartásba vételért igazgatási szolgáltatási díjat kell fizetni.” Ld. még a 26/2010. (XII.28.) KIM rendeletet az önkéntes műnyilvántartás részletes szabályairól.

teljesítményekről, illetve jogosultakról fenntartott adatbázis alapján kiállított teljes bizonyító erejű magánokirattal igazolja.²⁸¹ A megdönthető vélelem-rendszer legutolsó eleme, hogy ha az előző rendelkezések egyike sem alkalmazható, az ellenkező bizonyításáig azt kell szerzőnek tekinteni, aki a művet először hozta nyilvánosságra. Kétség vagy vita esetén a médiaszolgáltatásban is ennek a vélelem-láncnak megfelelően kerül meghatározásra a szerző személye.

3.2. A médiaszolgáltatás körében releváns felhasználási módok

A szellemi alkotás ritkán „önmagáért való”, a legtöbb esetben nyilvánosságra hozatal követi, amelynek célja a mű megismertetése másokkal. Az alkotások egy részét maguk a szerzők (szerzői jogosultak) juttatják el a közönséghez – azaz maguk használják fel a művet –, de egyes alkotások megjelenítéséhez (pl. zeneművek), illetve bizonyos módon vagy fogyasztói kör számára történő eljuttatásához harmadik személyek segítsége – sokszor egész iparágak gyártási és kereskedelmi tevékenységének sorozata – szükséges. A szerző korlátlan rendelkezési jogát az Szjt. több helyen feloldja, így a vagyoni jogok vonatkozásában törli át a szerzői jogok átruházása és átszállása tilalmának főszabályát. Az egyik ilyen törvényi engedmény, hogy a szerző jogosult alkotása – akár anyagi, akár nem anyagi formában történő – felhasználását másnak engedélyezni. Az erre irányuló felhasználási szerződés lényeges eleme magának a felhasználás (azaz a felhasználó számára gyakorolni engedélyezett vagyoni rész-jogosítvány) módjának a meghatározása.

A médiaszolgáltatás általános definíciója szerint annak „elsődleges célja műsorszámoknak tájékoztatás, szórakoztatás vagy oktatás céljából a nyilvánossághoz való eljuttatása valamely elektronikus hírközlő hálózaton²⁸² keresztül”.²⁸³ Maga az „eljuttatás” szerzői jogi értelemben az – elektronikus jellel alakított – műsorfolyam Szjt. 26. §-a szerinti nyilvánossághoz közvetítését, illetve az így közvetített tartalom 28. § szerinti továbbközvetítését jelenti.²⁸⁴ A médiaszolgáltatás céljának betöltéséhez – a médiatartalom előállításához, műsorfolyamba szerkesztéséhez és médiafogyasztókhoz eljuttatásához – azonban egyéb felhasználási cselekményekre is szükség van, emellett a közszolgálati médiaszolgáltatáshoz kapcsolódóan – a rendkívüli gazdagságú, sokszor egészen egyedi kulturális, tudományos és társadalmi értékeket őrző Archívum közkinccsé tétele érdekében – az MTVA a médiaszolgáltatás elsődleges céljától eltérő felhasználási módokon is hasznosítja a médiatartalmakat. Az alábbiakban a közszolgálati médiaszolgáltatás szempontjából releváns felhasználási módokat elemzem.

---

²⁸¹ Szjt. 94/B. § (3) bek.

²⁸² Az elektronikus hírközlő hálózat definícióját az elektronikus hírközlésről szóló 2003. évi C. törvény (Eht.) 188. § 19. pontja tartalmazza: „átviteli rendszerek és - ahol ez értelmezhető - a hálózatban jelek irányítására szolgáló berendezések, továbbá más erőforrások - beleértve a nem aktív hálózati elemeket is -, amelyek jelek továbbítását teszik lehetővé meghatározott végpontok közötti vezetéken, rádiós, optikai vagy egyéb elektromágneses úton, beleértve a műholdas hálózatokat, a helyhez kötött és a mobil földfelszíni hálózatokat, az energiaellátó kábelrendszereket, olyan mértékben, amennyiben azt a jelek továbbítására használják, a műsorszórásra használt hálózatokat és a kábeltelevíziós hálózatokat, tekintet nélkül a továbbított információ fajtájára.

²⁸³ Mttv. 203. § 40. pont.

²⁸⁴ A technológia fejlődésével mára tulajdonképpen teljesen eltűnt az ún. elsődleges (Szjt. 26. §) és másodlagos (Szjt. 28. §) nyilvánossághoz közvetítés közti különbség.

3.2.1. Többszörözés

A szerzői jog történetében a nyomtatott formában megjelenő művek védelmében már a kezdetektől fogva megillette a szerzőt műve többszörözésének (valamilyen hordozóra rögzítésének és arról másolat készítésének) és a többszörözés engedélyezésének kizárólagos joga.²⁸⁵ A hatályos Sztj. meghatározása szerint többszörözés „a mű anyagi hordozón való – közvetlen vagy közvetett – rögzítése, bármilyen módon, akár véglegesen, akár időlegesen, valamint egy vagy több másolat készítése a rögzítésről.” A mű „többszörözésének minősül különösen a ... filmes vagy mágneses rögzítés és másolatkészítés, a hang- vagy képfelvétel előállítása, a sugárzás vagy a vezeték útján a nyilvánossághoz történő közvetítés céljára való rögzítés, a mű tárolása digitális formában elektronikus eszközön, valamint a számítógépes hálózaton átvitt művek anyagi formában való előállítása...”²⁸⁶ A médiaszolgáltatásban előállított (akár audiovizuális, akár audio) tartalmak sajátossága, hogy mind a tartalomba foglalt mű vagy teljesítmény (pl. felolvasott vers, illetve maga a felolvasás mint előadás), mind az egyéni-eredeti jellegű szerkesztéssel, együttes alkotó munkával újonnan létrehozott mű vagy teljesítmény (pl. filmalkotás, hangfelvétel) szükségszerűen rögzítésre kerül.²⁸⁷

A többszörözés (rögzítés és másolatkészítés) bármely módozatának gyakorlása és annak engedélyezése a szerzői, illetve a szomszédos jogi jogosultak kizárólagos joga. Ezt ki kell egészíteni azzal, hogy a műsorelemek minden egyes többszörözésére nem lehet felhasználási szerződést kötni; ez ellehetetlenítené a médiatartalom előállítását és eljuttatását a nézőkhöz. Ennek a helyzetnek a feloldására születtek meg a szabad felhasználás INFOSOC irányelvől eredeztetett és átvett esetei. A többszörözésre vonatkozó engedélyezés joga gyakran elválik a díjigénytől: az ún. mechanikai, illetve „üres-hordozó” díj esetén a jogosultak kizárólag közös jogkezelés útján igényelhetnek díjazást.²⁸⁸ A szomszédos jogi jogosultak közül az előadóművészek esetében eltérő szabály érvényesül: az első (rögzítetlen) előadásuk rögzítését egyedileg engedélyezik, az ismétlést lehetővé tévő rögzítésre vonatkozóan – amely felhasználási mód a nyilvánossághoz közvetítés típusait tartalmazó 26.§ (6) bekezdésében került szabályozásra – azonban díjigényre vannak szorítva.²⁸⁹

---

²⁸⁵ Példaként az 1921. évi Sztj. 5. §-a szerint: „Írói műnek többszörösítése, közzététele vagy forgalombahelyezése a szerzői jog bitorlásának tekintendő, ha a szerző beleegyezése nélkül történik...”

²⁸⁶ Sztj. 18.§ (1) bek.

²⁸⁷ Technológiai sajátosságokból adódóan még élő adás esetén is többszörözés történik a műsorjel nézőkhöz, hallgatókhoz történő eljuttatása során, vagy az ún. on demand felhasználással összefüggésben, a műsorszámok archiválásakor, és természetesen – bár nem klasszikus médiaszolgáltatói tevékenység²⁸⁷ – a médiatartalom adathordozón (CD, DVD stb.) történő kiadása első lépéseként.

²⁸⁸ Mivel a közszolgálati médiaszolgáltatásban gyakran kerülnek felhasználásra saját előállítású filmalkotások és kereskedelmi forgalomba hozott saját hangfelvételek, az „üres-hordozó” díjból a közszolgálati médiavagyon részét képező film- és hangfelvétel-előállítói jogokat kezelő MTVA is részesedik.

²⁸⁹ Az EJI a 74. § (2) bek. alapján a 27. § (3) bekezdése szerinti [a 87. § (3) bekezdésének megfelelő nyilatkozat tételét lehetővé tévő, azaz nem kötelező] közös jogkezelő tevékenységet végez.

3.2.2. Terjesztés

A terjesztésre vonatkozó rendelkezések alapján²⁹⁰ a szerzők kizárólagos joga, hogy forgalomba hozatallal vagy fogalomba hozatalra való felkínálással engedélyezzék műveik eredeti példányának és másolatainak a nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tételét. A törvényszöveg felsorolja a terjesztés legtipikusabb eseteit: a műpéldány (művet hordozó dolog) tulajdonjogának adásvétellel vagy más jogcímen történő átruházását, bérbeadását, importját, birtoklását, nyilvánosság számára haszonkölcsönbe adását. A közszolgálati médiaszolgáltatás által előállított vagy megrendelt, illetve koprodukcióban készített tartalmak létrejöttük pillanatában a közszolgálati médiavagyonba kerülnek, emiatt az ide tartozó művek és szomszédos jogi teljesítmények felhasználásánál az ebből eredő korlátok sem hagyhatók figyelmen kívül. Ezek a következők:

- a közszolgálati médiavagyon elidegenítésének és terhelésének tilalma, ami – annak ellenére, hogy e „tilalom nem akadályozza a közszolgálati médiavagyon egyes elemein fennálló szerzői, szomszédos, illetve felhasználási jogok hasznosítását”²⁹¹ – gyakorlati korlátja az archív tartalmak terjesztésének. Értelemszerűen nem köthető a közszolgálati médiavagyonba tartozó alkotás vagyoni jogait kiüresítő (pl. időbeli, módbeli és területi korlát nélkül, kizárólagos) felhasználási szerződés, mivel ez korlátozná az országos közgyűjteménynek minősülő Archivum valamely eleméhez való megfelelő hozzáférést.
- A kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény rendelkezései további korlátot jelenthetnének, ugyanis ez a jogszabály a közgyűjteményként működő kép- és hangarchívumban nyilvántartott, és ennél fogva védetté minősített kulturális javak,²⁹² illetve a külön védelemben részesülő fotóarchívum feletti rendelkezéshez köt speciális feltételeket, azonban az Mttv. 100. §-ában meghatározott elidegenítési és terhelési tilalom, valamint a közszolgálati médiavagyon állami tulajdonban álló részével kapcsolatos szabályok szigorúbb előírásai mintegy magukba olvasztják a kulturális javakra vonatkozó korlátokat.

A médiatartalmak műpéldányok formájában történő kiadása (többszörözése és kereskedelmi forgalomban történő terjesztése) esetén az alkotók közvetlenül – vagy egyes jogosulti csoportok, illetve terjesztési módok (pl. haszonkölcsönbe-, illetve bérbeadás) esetén közös jogkezelő szervezeteken keresztül – kapják meg a felhasználásért járó jogdíjat. A terjesztés engedélyezéséhez és az ezért járó díjazáshoz való jog itt is elválhat egymástól: a filmelőállítók és hangfelvétel-előállítók a gyakorlatban rendszerint megszerzik az alkotások szerzőitől és szomszédos jogi jogosultjaitól a felvétel terjesztésének jogát, azonban az Szjt. a szerzők részére – közös jogkezelő szervezetükön keresztül – rendeli megfizetni a filmalkotások és hangfelvételek bérbeadása után járó jogdíjat.²⁹³ A film- és hangfelvétel-előállítók engedélyezési joga még szerződés alapján sem terjedhet ki a filmbe vagy hangfelvételbe foglalt művek

---

²⁹⁰ Szjt. 23. §

²⁹¹ Mttv. 100. § (3) bek.

²⁹² 2001. évi LXIV. törvény a kulturális örökség védelméről (a továbbiakban: Örökségvédelmi törvény) 46. és 51-53. §-ai.

²⁹³ Szjt. 23. § (6) bek.

szezőinek a mű egyes példányai nyilvánosság számára történő haszonkölcsönbe adásához kapcsolódó jogára, amelyet kizárólag közös jogkezelés úján érvényesíthetnek.²⁹⁴

A hangfelvételek kereskedelmi forgalomba hozatalának a médiaszolgáltatásban különös jelentősége van: míg a kereskedelmi forgalomba hozott hangfelvételek műsorban történő felhasználása (egyres műorszámokba szerkesztését követő nyilvánossághoz közvetítése) esetén a hangfelvétel-előállítók és az előadóművészek részére az Szjt. 77. §-a, addig a kereskedelmi forgalomban meg nem jelent hangfelvételek esetén kizárólag az előadóművészek számára, az Szjt. 74. § (2) bekezdése alapján kell jogdíjat fizetni közös jogkezelő szervezeteiken keresztül.

3.2.3. Nyilvános előadás

Az Szjt. szerint akkor nyilvános egy előadás, „ha az a nyilvánosság számára hozzáférhető helyen vagy bármely más helyen történik, ahol a felhasználó családján és annak társasági, ismerősi körén kívüli személyek gyűlnek vagy gyűlhetnek össze”.²⁹⁵ Az irodalmi- és zeneművek közös élvezetének – a családi, baráti körön belüli mesemondást, zenélést, táncot követően – történetileg kétségkívül ez a legrégebbi módja. A modern kor új technológiai és eszközei elterjedésével mindennapossá vált az adathordozóra (hanglemez, filmszalag) rögzített alkotások nagyobb nyilvánosság előtt történő lejátszása is. A film felfedezésével és elterjedésével kezdődött el a (nyilvános) előadások rögzítésének, felvételének és lejátszásának legújabb kori korszaka, amely napjainkban is tart, és „termel ki” újabb és újabb konfliktusokat, állítja újabb és újabb kihívások elé a szerzői jogi jogalkotást. Ennek eredményeként a szerzői jog „nyilvános előadás” fogalma mára jóval szélesebb kört ölel fel: ide tartozik minden olyan felhasználás, amikor az alkotást a nyilvánosság számára akár szukcesszíve hozzáférhető helyen (az eleve a műkedvelő közönség számára nyitva álló helyek – pl. koncertterem, színház – mellett, akár a szállodai szobák, üzlethelyiségek, múzeumok, fogorvosi rendelő stb. helyszínén²⁹⁶) teszik jelenlévők számára érzékelhetővé.

Az Szjt. (az élő előadás mellett) a fogalom meghatározás második fordulatóban a mű érzékelhetővé tételének bármilyen műszaki eszközzel vagy módszerrel (tehát bármilyen technológiával, bármely felületen vagy másként) történő vetítését, filmszínházi vetítését, közönséghez közvetítését, képernyőn való megjelenítését fogalmazza meg.²⁹⁷ A médiaszolgáltatásnak nem elsődleges feladata a művek filmszínházi és egyéb nyilvános vetítése, még akkor sem, ha a közszolgálati médiavagyon hasznosítása keretében mégis gyakori felhasználási mód, leginkább a filmalkotások fesztiválokon való vetítése, továbbá kiállításokon, múzeumokban a jelenlévők számára történő érzékelhetővé tétele formájában.

²⁹⁴ Szjt. 23. § (3) bek.

²⁹⁵ Szjt. 24. §-a.

²⁹⁶ Szjt. 24. § (3) bekezdése alapján nyilvánosság a családi, társasági, ismerősi körön kívüli személyek csoportja. A szukcesszív nyilvánosság fogalmát az Európai Bíróság definiálta a C-306/05. sz. ügyben (So Sociedad General de Autores y Editores de España (SGAE) kontra Rafael Hoteles SA.).

²⁹⁷ Az előadás technikai eszköz útján, jelenlévők számára történő érzékelhetővé tétele a magyar Szjt. fogalomhasználatában az Szjt. 24. § (2) bek. b) pontja szerinti nyilvános előadásnak minősül – az uniós szabályozás szerint azonban a nyilvánossághoz közvetítés [INFOSOC irányelv 3. cikk (1) bek.] definíciója alá tartozik; az Európai Bíróság kapcsolódó gyakorlatát ennek ismeretében kell értelmezni.

3.2.4. Nyilvánossághoz közvetítés

A televíziózás feltalálásával és térhódításával – a hangfelvételek mellett – a filmalkotások földi, majd műholdas sugárzása, később vezetéken keresztül vagy más módon (pl. mikrohullám, IPTV) történő közvetítése vált a médiatartalmak közönséghez történő eljuttatásának legismertebb és legelterjedtebb formájává. E felhasználási módok közös jellemzője, hogy a felhasználó a művet elektromágneses vagy más jellel alakítva a helyszínen jelen nem lévő nyilvánosság számára teszi közvetlenül hozzáférhetővé (akiknek ezáltal lehetőségük van gépi eszközzel visszaalakítani a jelet és ezzel érzékelhetővé tenni a művet). A felhasználás a hozzáférhetővé tétellel valósul meg, függetlenül attól, hogy a közönség ténylegesen befogadja-e az alkotást vagy sem. A művek (jelen nem lévő) nyilvánossághoz közvetítésének lehetséges megoldásait az Szjt. a jelátalakítás és a továbbítás módjától, eszköztől függően az alábbi (a későbbiekben egyenként külön-külön részletezett) kategóriákba sorolta:

- sugárzás (földfelszíni, műholdas, kódolt-kódolatlan),
- vezeték útján vagy más hasonló módon történő közvetítés,
- másként, mint a fenti két módon történő közvetítés.

E felosztás célja, hogy a szerzői jog az újabb és újabb közvetítési technológiák mindegyikét lefedje, azonos védelmet biztosítva a nyilvánosság jelen nem lévő tagjaihoz közvetített művek alkotóinak, továbbá lehetőséget biztosítson a nyilvánossághoz közvetítés egy töről fakadó, de mégis különböző felhasználási módjainak külön-külön engedélyezésére. A jogi útkeresés sikeresnek is tekinthető annyiban, hogy a jeltovábbítás valamennyi módszere beilleszthető vagy az első két továbbítási technológiához szabott fogalomba, vagy a harmadik, technológia-semleges halmazba.

A közvetítési módozatok folyamatosan bővülő körét a médiaszolgáltatók rádió- és televízió-szervezetek általában önálló felhasználási módnak tekintik, és külön-külön jogdíjat kérnek a nyilvánossághoz közvetítés – adott esetben ugyanazon Szjt.-beli felhasználási mód kategóriájába tartozó technikai eszközök útján történő – engedélyezéséért. Egy példán keresztül érzékeltetve a problémát: a külföldi filmalkotások forgalmazásakor gyakran differenciálják a földi és műholdas, kódolt és kódolatlan sugárzás mellett az „IPTV”-t, a „sima kábel”-t, az „internetet”, az OTT-t, a „simulcastingot”²⁹⁸ és egyéb, egyidejű jeltovábbításra alkalmas módszereket. E gyakorlat nem választja szét a nyilvánossághoz közvetítés szerzői jogi kategóriáit és az újabb közvetítési technológiákat, és azon az alapon, hogy maga a hozzáférhetővé tétel minősül felhasználási cselekménynek, a jogosult minden egyes közvetítési

---

²⁹⁸ A „simulcasting” (simultaneous broadcasting) a valamely közvetítéssel – eredeti jelentését tekintve: a sugárzással) egyidejű, bármely (eredetihez képest más) technológia útján történő közvetítést jelent - a felhasználási szerződések gyakorlatában azonban a felek többször szűk értelemben, kizárólag az Internet útján történő párhuzamos közvetítést nevezik simulcasting-nak. Az Artisjus „R-TV” jelű, a kezelése alá tartozó művek Szjt. 26. §-a szerinti nyilvánossághoz közvetítésének engedélyezésére vonatkozó díjszabása a tágabb értelmezést tükrözi: simulcasting: a rádió- és televízió-szervezet által a sugárzással egy időben, számítógépes hálózat vagy elektronikus hírközlési hálózat igénybevitelével is történő nyilvánossághoz közvetítés. Az „elektronikus hírközlő hálózat” Eht-ben található, fent már idézett definíciója technológia-semleges: ez a meghatározás ekként az Internet mellett bármely más (akár 4G mobiltechnológia útján történő) párhuzamos továbbítást is takar.

módszerre tekintettel külön jogdíjat kér. Ennek a díjszámításnak természetesen megvan a maga érthető, üzleti alapja, egyes alkotások körében bevett szokásnak tekinthető, és nincs jogi akadálya sem, azonban az országos médiaszolgáltatások vonatkozásában mára megkérdőjelezhetővé vált az így nyújtott engedély (a szolgáltatás) és az azért kért külön-külön díj (mint ellenszolgáltatás) arányossága. Kérdés, hogy amennyiben az engedélyezett jeltovábbítási módszerek – jelentsen az bármilyen technológiát – a jelek egyidejű továbbközvetítését takarják (lineáris médiaszolgáltatás), a felhasználás területe is egyező, és így ténylegesen legfeljebb az adott területen élő médiafogyasztók tudják befogadni az egyidejűleg közvetített műsorfolyamot, helyes és jogos-e a hozzáférhetővé tétel minden egyes módjához igazítani az engedélyezés jogát és a díjigényt?

Az egyes közvetítési technológiák egykor valóban külön-külön nézői-hallgatói kört céloztak meg, és általában csak egyféle eszköz állt a fogyasztók rendelkezésére a hozzáférhetővé tett jelek visszaalakítására. Ma azonban, amikor a nappaliban egyazon képernyőn nézzük meg az e-mail-jeinket, böngészünk weboldalakon és válogatunk televízió- és rádiócsatornák közül, kérdés, hogy ugyanazon médiaszolgáltató a műsorfolyama több egyidejű módszerrel történő közvetítésével vajon más és más közönséget céloz-e meg? Sérülne-e a jogtulajdonos érdeke, ha egyszerűen a bármely módon, egyidejűleg történő „lineáris” nyilvánossághoz közvetítésre adna engedélyt és ezért kérne (a jelenlegi szabályozási logikával ellentétben a potenciálisan elérhető fogyasztók és nem a változatos továbbítási módszerek számával arányos) jogdíjat?²⁹⁹ Mindenesetre tény, hogy a műszaki fejlődéssel, a felhasználási módok egyre sokszínűbbé válásával egyre többen fordulnak hasonló kérdésekkel az Európai Bírósághoz,³⁰⁰ amely az „új nyilvánosság” fogalmának bevezetésével már eleve eltávolodott attól az axiómának hitt tételtől, hogy a nyilvánossághoz közvetítés esetén a befogadó közönség, illetve annak esetleges azonossága közömbös, és kizárólag a hozzáférhetővé tételnek lenne relevanciája.³⁰¹

A nyilvánossághoz közvetítésre szolgáló technológiák rohamos fejlődése okán kiemelt jelentősége van az Szjt. 44. § (2) bekezdésében foglaltaknak, amely szerint a felhasználásnak a szerződés megkötését követően kialakuló módszere nem tekinthető a szerződés megkötésekor még ismeretlen felhasználási módnak pusztán azért, mert a korábban is ismert felhasználási mód megvalósítását hatékonyabban, kedvezőbb feltételekkel vagy jobb minőségben teszi lehetővé. E szabálynak különös szerep jut a közszolgálati médiaszolgáltatásban az archív tartalmak felhasználásakor is: a régi Szjt., sőt, akár az 1921. évi Szjt. hatálya alatt keletkezett egyes jogok terjedelménél kérdésként vetődhet fel, hogy az akkor még nem ismert felhasználási

---

²⁹⁹ Az INFOSOC irányelv 3. § (1) bekezdésében foglalt lineáris nyilvánossághoz közvetítésekre a Svensson-döntésben (C-466/12. sz. ügy (Nils Svensson és társai kontra Retriever Sverige AB), <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/SUM/?uri=CELEX:62012CJ0466>) egyelőre csak az Internet útján hozzáférhetővé tett tartalmak ugyanezen technológiával történő közvetítésére vonatkoztatta az Európai Bíróság az „új nyilvánosság” fogalmát (és mondta ki, hogy egy adott alkotás közvetítése ugyanazon technológia útján, ugyanolyan címzett kör számára nem valósít meg újabb engedélyköteles felhasználást). Kérdés, hogy az „új nyilvánosság” vizsgálatát a technológia fejlődésével ki lehet-e / szükséges-e / szabad-e terjeszteni a nem azonos lineáris közvetítési módon történő jeltovábbításra?

³⁰⁰ Pl. C-607/11. sz. ügy (ITV Broadcasting v. TVCatchup), Best Water ügy.

³⁰¹ A simulcasting engedélyezése a magyar közös jogkezelő szervezetek díjszabásában meglehetősen „felhasználóbarát”: az elsődleges nyilvánossághoz közvetítés mellett ti. bármely technológia útján továbbítja egyidejűleg a művet a felhasználó, azonos mértékű többlet-jogdíj megfizetésére köteles.

módokra kiterjed-e az akkori – munkáltatóként, megrendelőként vagy felhasználási szerződés alapján jogot szerző – médiaszolgáltató, illetve jogutódjának a felhasználási joga. A mára elfogadottnak tekinthető álláspont szerint a korábbi közszolgálati médiumok által megszerzett felhasználási módba (pl. a nyilvánossághoz közvetítés jogába) értelemszerűen annak bármely újonnan kialakult technológiával történő gyakorlása is beletartozik. Itt érdemes visszaautalni az előző gondolatmenetre, mivel e szabály tovább gyengíti a lineáris nyilvánossághoz közvetítésen belüli egyes technológiák közötti differenciálás feltétlen indokoltságát, pontosabban a befogadó közönség jellemzőinek (így az azonos vagy „új” nyilvánosság kérdésének) a közömbösségét. Annak, hogy az újabb technológiákkal, módszerekkel történő felhasználás nem minősül ismeretlen (azaz az előzőhöz képest új) felhasználási módnak az egyik praktikus oka a nyilvánossághoz közvetítésre konkretizálva az, hogy amennyiben ugyanazon közönséghez mint távollévőkhez jut el más technológiával a jel, a hozzáférhetővé tétel célközönsége, címzettjeinek a száma nem változik, a szerző joga nem sérül, emiatt nem indokolt az új technikai módszert új, különálló felhasználási módnak tekinteni.³⁰²

A médiaszolgáltatás során elkészített médiatartalom (műsor) nyilvánosságához közvetítése mindig valamely hírközlő hálózat útján történik, következésképpen e folyamatnak, illetve az abban részt vevő felek jogainak és kötelezettségeinek a hírközlési jog és a médiajog legalább olyan fontos keretet szab, mint a szerzői jog. A művek távollévők számára történő hozzáférhetővé tétele (mind az elsődleges, mind a másodlagos nyilvánossághoz közvetítés)³⁰³ a hírközlési jog fogalomrendszerében a műsorterjesztésnek feleltethető meg. A Dtv. definíciója szerint műsorterjesztés „bármely átviteli rendszerrel megvalósuló elektronikus hírközlési szolgáltatás, amelynek során a médiaszolgáltató által előállított analóg vagy digitális műsorszolgáltatási jeleket a médiaszolgáltatótól az előfizető vagy felhasználó vevőkészülékéhez továbbítják”.³⁰⁴ Az ilyen szolgáltatást nyújtó (a műsorterjesztő) elsődleges nyilvánossághoz közvetítés esetén nem felhasználója az általa továbbított műveknek (a médiaszolgáltató – mint tartalomszolgáltató – megbízásából juttatja el az azokat hordozó jeleket a fogyasztókhoz), azonban másodlagos nyilvánossághoz közvetítés esetén már maga is végez engedély- és díjköteles felhasználási cselekményt.³⁰⁵ A műsorterjesztés definíciójából is látható, hogy a Dtv. – igazodva ahhoz a tényhez, hogy az alkalmazott adatátviteli technikák és eszközök fejlődése gyorsabb, mint arra a jogalkotás reagálhatna – a technológiasemlegesség elvére épült, ahogy az Szjt.-ben meghatározott közvetítési és továbbközvetítési módok meghatározása is. A műsorterjesztők kategóriájának bevezetésével pedig a Dtv. törvényi úton tett különbséget az egyes hírközlési szolgáltatók között, külön kötelezettségeket írva elő a műsorterjesztést végzők

---

³⁰² Az ismert és ismeretlen felhasználási mód fogalma a jogszabályban nem meghatározott, de ennek további elemzésére jelen tanulmány célja és terjedelmi korlátai miatt nem térünk ki. A kérdés részletes feldolgozását ld. többek között itt: Gyenge Anikó: A média konvergencia hatása a szerzői jogban: az ismeretlen felhasználási módra vonatkozó szerződési kikötések érvénytelenségének problémája (1. rész), in: Infokommunikáció és Jog, 2006. január, 17. o.

³⁰³ Elsődleges nyilvánossághoz közvetítés alatt az Szjt. 26. §-ában meghatározott (itt: a médiaszolgáltató által előállított tartalom általa vagy megbízásából történő) jeltovábbítást, míg másodlagos nyilvánossághoz közvetítés alatt az Szjt. 28. §-a szerinti továbbközvetítést (a már sugárzott mű/ vagy a bármely módon nyilvánossághoz közvetített mű egyidejű, változatlan, csonkítatlan továbbközvetítését) értjük.

³⁰⁴ 2007. évi LXXIV. törvény a műsorterjesztés és a digitális átállítás szabályairól (a továbbiakban: Dtv.).

³⁰⁵ Utóbbi felhasználásra vonatkozó engedélyezési jogukat a jogosultak kötelező közös jogkezelés keretén belül gyakorolhatják – ld. részletesen a közös jogkezelésről szóló fejezetben az ún. „kábeltelevíziós jogdíjról” írtakat.

számára.³⁰⁶ A Dtv. és az Mttv. egyaránt előír a versenyt, a médiapluralizmust, a tartalomszolgáltatóknak a hálózatokhoz való hozzáférést garantáló, valamint a terjesztőknek a médiaszolgáltatások továbbításához (és így a fogyasztóknak az információhoz jutáshoz egyenlő esélyt) biztosító jogokat és kötelezettségeket. Ennek az értekezésnek nem tárgya e hírközlési- és médiajogi szabályok elemzése, közülük csak a közszolgálati médiaszolgáltatás és a szerzői jog kapcsolata szempontjából lényeges normákra térek ki a kapcsolódó fejezetekben.

3.2.4.1. A földfelszíni sugárzás

A „klasszikus” földfelszíni sugárzást – mint ennek a felhasználási módnak a legelső válfaját – az Szjt. elsőként említi, és a nyilvánosságához közvetítés más típusainak legtöbb szabálya is az eltérések rögzítése mellett erre utal vissza. Az Szjt. definíciója („sugárzás a mű érzékelhetővé tétele távollévők számára hangoknak, képeknek és hangoknak, vagy technikai megjelenítésüknek vezeték vagy más hasonló eszköz nélkül megvalósuló átvitelével”³⁰⁷) önmagában is több jelátviteli technológiát takar: nem releváns sem az, hogy analóg vagy digitális jelek továbbítása, sem az, hogy „hagyományos” adóállomások, mikrohullámú antennák vagy a 3G technológiát alkalmazó mobil-állomások segítségével történik. Felhasználónak sugárzás esetén is a távoli hozzáférést lehetővé tevő közvetítő szervezet minősül, így a közvetíteni kívánt művek e felhasználásáért ő kéri meg a szükséges engedélyeket, és fizeti a jogdíjat, függetlenül attól, hogy a nézők, hallgatók ténylegesen befogadják-e a művet.³⁰⁸ Tekintettel arra, hogy a sugárzás elektromágneses hullámok igénybevételével történik, ezek számbeli korlátosságára tekintettel a (médiaszolgáltatásra vagy egyéb célból történő) igénybe vételüket a hírközlési jog, valamint a médiaszolgáltatások vonatkozásában a médiajog szabályozza. A sugárzás szerzői jogi definíciójának az Mttv.-ben meghatározott „műsorszórás” fogalom feleltethető meg.³⁰⁹ Kiemelendő, hogy a két jogterület részben eltérő fogalmakat használ, a szabályozás nincs közvetlen összefüggésben egymással; e meghatározásokkal és az egyes jogágaknak a jogtulajdonos-felhasználó, illetve a médiaszolgáltató-műsorszóró felekre vonatkozó előírásai a felhasználási szerződéseknél bírnak jelentőséggel.

3.2.4.2. A műholdas sugárzás

A földi sugárzástól a közvetítéshez alkalmazott technológia tekintetében tér el, és a speciális szabályozást is ez igényli.³¹⁰ A sugárzó szervezet ugyanis, bár egy helyről lövi fel a műholdra a jelekké transzformált művet (lineáris médiaszolgáltatások esetén a rádiós vagy televíziós

---

³⁰⁶ Polyák Gábor: A műsorterjesztők és a tartalomszolgáltatók kapcsolatának hírközlési jogi szabályozása (2. rész) in: Infokommunikáció és Jog 2008/3. 107. o.

³⁰⁷ Szjt. 26. § (1) bek.

³⁰⁸ Az Szjt. 27. § (1) bekezdése alapján - a nagyjogos művek kivételével – a jogosultak kötelező közös jogkezelés útján kapják meg a műveik sugárzásáért járó jogdíjat, ld. részletesen a közös jogkezelésre vonatkozó fejezetben.

³⁰⁹ Mttv. 203. § 49. pontja szerint *Műsorszórás*: olyan műsorterjesztés, amelynek során analóg vagy digitális rádiós, illetve audiovizuális médiaszolgáltatásokat a földfelszínen telepített – az elsődlegesen műholdas szolgálatra rendelt frekvenciák kivételével – rádiófrekvenciát használó, általában egyirányú adatátvitelt lehetővé tevő átviteli rendszerrel továbbítják az előfizetőhöz, vagy felhasználóhoz. Műsorszórásnak minősül a digitális műsorszóró hálózat vagy műsorszóró adó segítségével végzett műsorterjesztés is.

³¹⁰ Szjt. 26. § (2) bek.

műsorfolyamot), de onnan a sugárzás általában több ország területén is fogható, így alapvető kérdés, hogy a vételi körzeten belül melyik célország joga alkalmazandó a felhasználásra. Az Európai Unión belül a szabályozás a Műhold Irányelvvel vált egységessé, amely alapján a sugárzási típusra azon ország szerzői joga alkalmazandó (tehát ott kell díjat fizetni), ahol a sugárzó szervezet felelősségével és ellenőrzése alatt a művet hordozó jeleket eljuttatják a műholdhoz.³¹¹ A magyar közszolgálati médiaszolgáltatások többek között műholdas sugárzással is közvetítésre kerülnek: a műsorban rögzített alkotásokra és szomszédos jogi teljesítményekre részben közös jogkezelés útján, részben egyedi szerződésekben kér engedélyt a tartalom előállításában közreműködő MTVA.

3.2.4.3. Kódolt sugárzás

A szerzői műveket tartalmazó műsört hordozó jeleket leginkább annak érdekében és úgy alakítják át, hogy a hozzáférést a közönség egy szűkebb körére korlátozzák, amelyik – rendszerint a műsört szolgáltató, adott esetben az eredetileg sugárzótól eltérő szervezettel (pl. kábeltélevíziós társaság) kötött megállapodás alapján – egy ehhez szükséges dekódoló eszközzel tudja azt érzékelhetővé tenni.³¹² A földfelszíni és a műholdas sugárzás esetén egyaránt előforduló kódolt sugárzásra vonatkozó speciális szabályok célja annak meghatározása, hogy kinek kell engedélyt kérnie és díjat fizetnie, ugyanis a kódolás alábbi típusaiban ez nem mindig egyértelmű:

- amennyiben az eredetileg sugárzó szervezet maga kódolja a műsört és maga bocsátja forgalomba a dekódert, a felhasználásért változatlanul csak ő a felelős,
- amennyiben az eredetileg sugárzó szervezet kódolja a műsört, de a dekódert a közönség egy másik szervezettől (általában a kábeltársaságtól) szerezheti be az ezzel kötött megállapodás alapján, az Sztj. kettejük egyetemleges felelősségét állapítja meg. (E két sugárzás-módra – az utóbbi, egyetemleges felelősséget megállapító szabály mellett – a sugárzás általános szabályai az irányadók.)
- amennyiben magának a műsornak a kódolását sem az eredeti sugárzó szervezet, hanem a felhasználás folyamatába „belépő” harmadik személy végzi, a felhasználás lényegében kétszakaszossá válik, és az átkódolást végző – az eredetileg sugárzótól különböző – személy új felhasználási cselekményt végez, engedélykérési-, illetve jogdíj-fizetési kötelezettség is külön terheli.

3.2.4.4. Saját műsor vezetékkel, más hasonló eszközzel vagy módon történő közvetítése

A vezeték útján vagy más hasonló eszközzel vagy módon történő nyilvánosságához közvetítés a sugárzástól a közvetítés technológiájában eltérő közvetítési mód, amely szintén önálló felhasználásnak minősül.³¹³ A kategória a gyakorlatban elég széles kört fed le: akár saját szerkesztésű, akár más által már közvetített műsor későbbi vagy megváltoztatott módon történő

---

³¹¹ Műhold-irányelv 1. cikk (2) bek. b.) pont.

³¹² Sztj. 26. § (3)–(5) bek.

³¹³ Sztj. 26. § (7) bek.

továbbközvetítése³¹⁴ lehet, például: a webcasting,³¹⁵ a rádió- és televízió-műsorok egyidejű internetes közvetítése (simulcasting), a saját szerkesztésű műsorból álló hotelmozi-csatorna üzemeltetése. Erre a felhasználási módra a sugárzásra vonatkozó szabályok az irányadók azzal, hogy ez után külön tartozik jogdíjat fizetni a médiaszolgáltató.

3.2.4.5. Lehívásra hozzáférhetővé tétel

Az 1990-es években teret hódító internetes felhasználási módok szerzői jogi szabályozásáról nemzetközi szinten először a WIPO két, a 2. fejezetben már bemutatott „internet-szerződése” rendelkezett, amelyek a magyar jogba történő átültetése már az (új) Sztj. hatálybalépése előtt megtörtént. Megjegyzendő, hogy az ilyen felhasználások kizárólagos engedélyezésére a szerzőnek a vagyoni jogok feletti rendelkezését biztosító – a régi Sztj.-ben ugyanúgy ismert – generálklauzula alapján ez előtt is joga volt.³¹⁶ Az Sztj. nagy általánosságban a szerző kizárólagos jogaként nevesíti a művet az előzőekben írtaktól eltérő módon (nem sugárzással és nem a saját műsort vezetékekkel vagy hasonló eszközzel) a jelen nem lévő nyilvánosság számára történő közvetítését.³¹⁷ E kategórián belül különbözteti meg a jogalkotó azt az esetet, amikor a művet – vezeték útján vagy bármely más eszközzel vagy módon – úgy teszik a nyilvánosság számára hozzáférhetővé, hogy a nyilvánosság tagjai a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhatják meg. Ezt nevezik egyedi lehívásra szolgáló (on demand), interaktív hozzáférhetővé tételnek is – amikor a nyilvánosság tagja (a végfelhasználó) aktív, kezdeményező szerepet játszik pl. az internetes tartalom kiválasztásában és megjelenítésében. A nemzetközi egyezmények és az Sztj. sajátos (egyfelől általános, másfelől e felhasználási módok egyediségét is magában hordozó) megfogalmazásának alaposságát az idő igazolta: ez a technológia-semleges meghatározás teszi lehetővé, hogy az utóbbi években egyre elterjedtebb újabb típusú felhasználások (pl. pay per view³¹⁸, WAP³¹⁹, MMS³²⁰) engedélyezésére és az érte járó díjazásra ne a generálklauzula, hanem e konkrét szabály alapján formáljon igényt a szerzői jogosult.

A „klasszikus” internetes műkövetítés folyamatában a szerzői jogosult és a hozzáférhetővé tételt lehetővé tévő tartalomszolgáltató között jön létre relatív szerkezetű jogviszony. A közönség (újabb) felhasználást csak akkor valósít meg, ha pl. lemásolja (többszörözi) a művet, a puszta hozzáférés (a „műélvezet”) azonban szerzői jogi szempontból nem minősül felhasználásnak. (Az internetes egyedi lehívásra hozzáférhetővé tétel egyik formája az ún. p2p – peer to peer – modell, amelyben a közönség tagjai maguk a felhasználók; az ebből adódó

³¹⁴ Szinger András – Tóth Péter Benjámín: i.m. 166.o.

³¹⁵ Az ún. webrádiók vagy webtvék interneten történő eredeti műsorszolgáltatása.

³¹⁶ Régi Sztj. 13. § (1) bek.

³¹⁷ Sztj. 26. § (8) bek.

³¹⁸ Pay per view: például a szállodai fizetős filmszolgáltatás, vagy kábelhálózaton történő egyenkénti, külön kódolt és előfizetői díj ellenében hozzáférhető filmközvetítés

³¹⁹ WAP (Wireless Application / AccessProtocol): a vezeték nélküli adatátvitel egy nyílt, hordozható eszközökhöz kifejlesztett nemzetközi szabványa. A legtöbb mobiltelefonra írt internetes oldal (wap site) is ezt a protokollt használja.

³²⁰ MMS (Multimedia Messaging Service): (multimédiás üzenetküldési szolgáltatás) olyan technológia, amellyel nem szöveges multimédiás tartalmakat (képet, hangot és/vagy videoklipet) is küldhetünk és fogadhatunk vezeték nélküli hálózatokon a WAP segítségével.

jogérvényesítési nehézségek kérdése nem tárgya jelen értekezésnek.) Itt érdemes megjegyezni, hogy ha köznapi megfogalmazással élve „internetes” vagy „online” felhasználásról beszélünk, ez szerzői jogi szempontból több felhasználási módot (és a szerző oldaláról az ezekhez külön-külön kapcsolódó engedélyezési jogot és díjigényt) is takarhat. Ezek a következők:

- egyedi lehívásra hozzáférhetővé tétel (amikor időben és térben is elkülönült nyilvánosságról beszélhetünk), amely médiatartalom közvetítése esetén médiajogi értelemben nem lineáris – lekérhető – médiaszolgáltatásnak³²¹ minősül,
- saját műsort vezeték útján vagy hasonló módon történő nyilvánossághoz közvetítése (a művek egyidejű internetes hozzáférhetővé tételekor ugyanis a közönség csak térben különül el, de az „adás” időpontját nem maga választja meg, pl. web- és simulcasting), a médiajogi fogalmak közül ezt a lineáris médiaszolgáltatás³²² kategóriája fedi le.³²³

Az Szjt. 26. § (8) bekezdésében rögzített „egyedi lehívásra hozzáférhetővé tétel” lényegesen különbözik a 26. § többi, egyidejű műkövetítést jelentő felhasználási módjától. Az így közvetített mű nem egy időponthoz kötött, hanem akár időben korlátlan, többszöri elérhetősége eredményeként az alkotás egyéb formában történő műélvezete iránti igény jelentősen csökkenhet, így korlátozva a jogtulajdonosok más felhasználási módokból származó bevételi lehetőségét. A közös jogkezelő szervezetek önálló díjszabásában és az egyedi szerződésekben is visszatükröződik e felhasználási mód jelentős különbsége a nyilvánossághoz közvetítés egyéb formáitól: itt és az egyedi felhasználási szerződésekben is érzékelhetően magasabb a lehívásra hozzáférhetővé tétel díjmértéke (ezen belül is – értelemszerűen – más a letöltést engedő és nem engedő hozzáférhetővé tétel díja). A médiatartalmak jelentős részét a szolgáltatók a művek, szomszédos jogi teljesítmények magas jogdíj és adminisztrációs terhére tekintettel nem teszik lehívásra hozzáférhetővé: a közszolgálati médiaszolgáltatásban is jellemzően a hírek, magazinok és egyéb, a közszolgálati feladathoz szorosabban kapcsolódó (és alacsony jogdíj-vonzatú) műsorszámok érhetőek el on demand (kizárólag megtekinthető, meghallgatható) módon és csak korlátozott ideig.

3.2.4.6. Továbbközvetítés

A nyilvánossághoz közvetítés elkülönült altípusaként került szabályozásra a már sugárzott (vagy más módon közvetített) művek eredeti közvetítőtől eltérő, más szervezet által végzett továbbközvetítése, amely az „elsődleges” közvetítéstől elkülönült, új felhasználási mód, tehát külön – a továbbközvetítés Szjt. 28. § (1) bekezdésében foglalt típusánál egyedi (a jogtulajdonostól származó), míg a 28.§ (2) bekezdésében rögzített módjánál közös jogkezelő

---

³²¹ Mttv. 203. § 35. pont: *Lekérhető médiaszolgáltatás*: olyan médiaszolgáltatás, amelyben a médiaszolgáltató által összeállított műsorkínálat alapján a felhasználó egyéni kérés alapján, az általa kiválasztott időpontban tekintheti, illetve hallgathatja meg a műsorszámokat.

³²² Mttv. 203. § 36. pont: *Lineáris médiaszolgáltatás*: a médiaszolgáltató által nyújtott, műsorszámok műsorrend alapján történő egyidejű megtekintését, illetve meghallgatását lehetővé tevő médiaszolgáltatás.

³²³ A többszörözés (miután az akár időleges rögzítés is ennek minősül), kisebb-nagyobb részben szintén szükségszerű eleme az „internetes” felhasználásoknak. Ez vagy engedélyköteles, vagy az engedélyezett felhasználáshoz kapcsolódó elengedhetetlen felhasználási cselekmény-rész. Bővebben lásd: a Szerzői Jogi Szakértő Testület tanulmánya az audiovizuális ágazat és a kulturális örökség intézményeivel kapcsolatban (Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2014/6. sz.)

szervezettől kapható – engedély alapján végezhető felhasználás. A médiaszolgáltatás szempontjából a továbbközvetítés Sztj. 28. § (2) bekezdésében írt típusának van relevanciája. E szerint önálló felhasználási mód a rádió- vagy televízió-szervezetek műsorában valamilyen módon már nyilvánosságához közvetített művek egyidejű (szintén bármely technológiával történő), változatlan, csonkítatlan továbbközvetítése, amely a gyakorlatban leginkább a kábeltelevízió-szervezetek vagy internetes szolgáltatók által történő egyidejű továbbközvetítést jelenti. A műsorba foglalt művek és szerzői teljesítmények jogosultjai kötelező közös jogkezelés útján érvényesíthetik díjigényüket. A médiaszolgáltatókat e felhasználási mód két szempontból érinti:

- ha a műsorfolyamban a médiaszolgáltató saját előállítású filmje vagy hangfelvétele szerepel, a kábeltelevíziós jogdíjból a többi jogosulttal együtt – hangfelvétel-, illetve filmelőállításoként – részesül,
- magának a műsorfolyamnak a továbbközvetítését azonban, ahol tehát nem a „műsorba foglalt mű”, hanem a műsor (médiaszolgáltatás) egészének vagy részének e felhasználása a szerződés tárgya, a médiaszolgáltató rádió- és televízió-szervezet az Sztj. 80. § (1) bekezdésének a) pontja alapján, mint szomszédos jogi jogosult engedélyezi; ez az alapja annak, hogy a 28. § (2) bekezdésében nevesített műfelhasználás egyáltalán létrejöhesse.

3.2.5. Átdolgozás

Az átdolgozás és annak engedélyezése szintén a szerző (korábban hatályos szerzői jogunkban is elismert)³²⁴ kizárólagos joga,³²⁵ amit a származékos művekkel, illetve az alapul szolgáló művek felhasználásával, átalakításával és ennek mértékével kapcsolatban a 2. fejezetben már részletesen elemeztem. Ehelyütt annyit szükséges külön kiemelni, hogy a mű minden olyan megváltoztatása esetén, amelynek eredményeként az eredeti műből másik (egyéni-eredeti) mű jön létre,³²⁶ akkor ennek engedélyezésére és az azért járó díjra a szerzők mindig egyedileg jogosultak. A médiaszolgáltatásban tehát minden egyes átdolgozásra (pl. irodalmi mű rádióra alkalmazása, forgatókönyvből film készítése) egyedi felhasználási szerződést kell kötni.

3.2.6. Merchandising jogok

A műben szereplő jellegzetes és eredeti alakot mint a szerzői jogi védelem speciális közvetett tárgyát szintén a 2. fejezet részletezte. A jogalkotó erre a speciális tárgyra vonatkozóan szűkebb körben szabta meg a szerzői vagyoni jogokat, és – a sajátos cím felhasználásával ellentétben – nem valamennyi felhasználási módra, csak a kereskedelmi célú hasznosításra írt elő jogvédelmet.³²⁷ Ezzel azonban az Sztj. szintén a szerzői alkotás (pl. egy rajzfilm) olyan elemét részesíti egy kifejezett felhasználás erejéig szerzői jogi védelemben, amely önmagában nem feltétlenül élvezne szerzői jogi védelmet. Az abszolút jogokkal rendelkező alkotónak a műve

---

³²⁴ 1921. évi Sztj. 6. § 10. pont, régi Sztj. 13. § (1), Vhr. 10. § (1) bek.

³²⁵ Sztj. 29. §-a.

³²⁶ Ha egy mű megváltoztatása olyan kismértékű, hogy nem éri el az átdolgozás szintjét, és ezen felhasználásra egyéb engedélyt (pl. többszörösre) a jogosult nem adott, pusztán másolásról, plágiumról van szó.

³²⁷ Sztj. 16. § (3) bek.

gazdasági hasznosításából eredő részesedés iránti jogos igény azonban kellő alapot szolgáltat a szerzői jog (közvetett) tárgyi hatálya határának egy kissé tágabban való meghúzásához.³²⁸

3.3. A médiatartalom előállításához szükséges felhasználási szerződések

Felhasználási szerződést minden olyan esetben egyedileg kell kötnie a leendő felhasználónak a szerzővel vagy szerzői jogosulttal, amikor a felhasználás nem tartozik a felhasználási jog korlátait képező valamely esetkörbe. Bizonyos esetekben az engedélyre egyáltalán nincs szükség (például a védelmi idő lejártá után, szabad felhasználás esetén), míg más esetekben főleg az egyedi engedélyezés nehézségei miatt, a felhasználó egyedi engedély nélkül, csupán meghatározott jogdíj megfizetése ellenében jogosulttá válik a felhasználásra.³²⁹ A médiaszolgáltató a saját maga által (ideértve a vele jogviszonyban álló természetes személyeket is) létrehozott vagy archívumából újrahasznosított művek és szomszédos jogi teljesítmények mellett felhasználási szerződéssel szerzi meg a szükséges mértékű felhasználási jogokat, az Szjt.-ben megengedett esetekben, igényhez mérten a vagyoni jogok összességét is.³³⁰ Ezekben az esetekben a szerződő fél a médiaszolgáltató által megszerezni kívánt jogokkal rendelkező szerző, szomszédos jogi jogosult, illetve azok jogutódja, képviselője. Az alábbiakban a tartalom-előállítás célját szolgáló felhasználási szerződések főbb típusait és elemeit mutatom be.

3.3.1. A felhasználás módja

A felhasználási szerződésekben a médiaszolgáltató (a közszolgálati médiaszolgáltatásban az MTVA) a fő tevékenységéhez, azaz a nyilvánossághoz közvetítésre kér engedélyt (köt szerződést). A közszolgálati médiaszolgáltatásban a nyilvánossághoz közvetítés néhány évtizeddel ezelőtt kizárólag a földfelszíni, majd műholdas sugárzást jelentette és egyértelműen besorolható volt, hogy melyik csatornát milyen módon továbbítja a rádió, illetve televízió-szervezet.³³¹ Tekintettel arra, hogy a tervezett műsorstruktúrának megfelelően az egyes műveket csak egyik vagy másik csatornán kívánták nyilvánossághoz közvetíteni, az erre engedélyt adó szerződésben a felhasználás módja és terjedelme ennek megfelelően kifejezetten az adott csatornára figyelemmel került meghatározásra (gyakori volt a kizárólag földi, vagy épp műholdas sugárzásra, korlátozott ismétlésszámra történő jogvétel). A 80-as években megjelentek a kábeltelevízió-társaságok, majd a közvetítés újabb és újabb technológiái, így az IPTV vagy a műsorfolyamnak a webes felületen történő, egyidejű közvetítése, a simulcasting, valamint a weben önálló, lineáris műsorfolyam közvetítése, a webcasting.

---

³²⁸ Az SZJSZT több szakvéleménye is foglalkozott a jellegzetes, eredeti alakhoz kapcsolódó merchandising joggal, így pl. SZJSZT-19/04., SZJSZT-13/03. I.4., SZJSZT-28/05.

³²⁹ Kiss Zoltán: Kommentár a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvényhez. [online]. In Jogtár. Wolters Kluwer, Budapest, 2016.12.01.

³³⁰ Pl. reklám céljára szolgáló művek, szoftver, filmalkotás esetén.

³³¹ A Magyar Televízió m1 műsora és a Magyar Rádió csatornái földi sugárzás útján, a Magyar Televízió m2 műsora és a Duna Televízió kezdetben egy, majd két csatornája műholdas sugárzás útján jutottak el a nézőkhöz, hallgatókhoz.

Ma bármelyik közszolgálati csatornát gyakorlatilag bármely technológiával el lehet érni, ezért a tartalom előállításához megkötött szerződésekben szükségszerűen a bármely módon történő, lineáris³³² nyilvánosságához közvetítés a szükséges minimális felhasználási mód.³³³ Ez természetesen történhet az Szjt. 26. §-ában nevesített egyes közvetítési módok felsorolásával is, de a fenti, technológia-semleges kifejezés mindegyik egyidejű közvetítési módot – földfelszíni és műholdas sugárzás, vezeték vagy hasonló eszköz – magában foglalja. Az ún. on demand felhasználás – nem lineáris nyilvánosságához közvetítés – kikötésére ritkábban kerül sor. Az átdolgozásra kért engedély a médiatartalom előállításához kapcsolódhat, így szintén gyakori, és az átdolgozás mikéntjének pontos meghatározásával elkerülhető, hogy a mű integritását érintő módosításokkal kapcsolatban jogvita alakuljon ki. A médiaszolgáltató legtöbbször valamely alapul szolgáló művet kíván valamilyen típusú – audio- vagy audiovizuális – műsorszamba szerkesztéssel beilleszteni, adott esetben nem pusztán az alpmű részekre bontásával, de egyes jellemzőinek valamilyen szintű átalakítása mellett. Az átdolgozásra vonatkozó engedélyt a jogosulttól minden esetben egyedileg kell kérni (nem tartozik közös jogkezelés alá), és a felhasználási engedély kizárólag akkor terjed ki rá, ha a jogot a szerződésben kifejezetten nevesítik.

Egyes felhasználási módokra (pl. a közszolgálati médiaszolgáltatók között ismert „műsorcsere”, vagy a „fesztiválóztatás” joga) nem feltétlenül szükséges az Szjt.-ben meghatározott fogalmakat használni; itt elegendő lehet, ha a felek – akár a használathoz szükséges, esetleg több egymás utáni felhasználási cselekmény mindegyikének beazonosítása és részletezése nélkül – egészen pontosan leírják azt a célt, amelyre a művet fel kívánják használni.

3.3.2. A felhasználás földrajzi területe

A felhasználás területének meghatározásakor is értelemszerűen annak a médiaszolgáltatásnak a – médiajogi értelemben vett – terjesztési területéhez kell igazodni, amelyben a szerződés tárgyát képező művet fel kívánják használni. A közszolgálati csatornák jelenleg országos médiaszolgáltatások, így minimálisan Magyarország³³⁴ területét kell kikötni a szerződésekben. Konkrét kikötés és jogszabályi rendelkezés hiányában az Szjt. 43. § (4) bekezdése értelmében egyébiránt ez a kiegészítő szabály érvényesül. A műhold útján történő terjesztés következtében

---

³³² A „lineáris” kifejezés a tartalom műsorfolyamba rendezettségét, valamint a médiaszolgáltató (és nem a néző, hallgató) által meghatározott egyetlen időpontban hozzáférhetőségét jelenti.

³³³ Jelenleg az M1, M2, M3, M4, a Duna és a Duna World a közszolgálati televíziós, míg a Kossuth, Petőfi, Bartók, Dankó, Nemzetiségi és Parlamenti Rádiók, Duna World Radio a rádiós közszolgálati médiaszolgáltatások. Érdekes példa a Magyar Rádió korábbi webes csatornája, amely nem a Petőfi, Bartók és a többi lineáris adás párhuzamos közvetítése volt, hanem önálló webcasting (olyan műsorfolyam közvetítése az interneten, amely nem egy másik csatornán már közvetített tartalom párhuzamos közvetítése, hanem önállóan szerkesztett műsorfolyam).

³³⁴ A földfelszíni sugárzásra használt frekvenciák természetes tulajdonsága, hogy „nem állnak meg” az országhatárokon (és a frekvencia-kiosztás minden állam saját joga, így ugyanazt a frekvenciát a szomszédban már más médiaszolgáltatásra vagy célra használják), ezért a szerzői jogi szerződések gyakorlatában elfogadott az ún. overspill, tehát a jelnek a frekvencia miatt a határokon átlépése. (Az overspill miatt a közvetített műnek a határon túl megjelenését általában nem tekintik a felhasználási szerződés megszegésének, ezzel együtt célszerű ezt a szerződésben kifejezetten is rögzíteni.)

azonban mindegyik médiaszolgáltatás fogható Európa országaiban is, erre tekintettel a legtöbb szerzői jogi tartalom felhasználására Európa területére vonatkozóan kell engedélyt kérni.³³⁵

Itt kell utalni egyes, nem szerzői művekre vonatkozó megállapodásokra, amelyek elnevezése és tartalmi elemei sokszor mégis megtévesztően hasonlítanak a szerzői jogi szabályokra épülő felhasználási szerződésekre. A hírek és az azokhoz kapcsolódó – esetlegesen szerzői műnek minősülő – kép- és audiovizuális felvételek felhasználását, valamint a sportesemények közvetítését azok jogtulajdonosai tipikusan nem (vagy csak nagyon korlátozott mértékben, illetve jelentőse „felár” ellenében) engedélyezik egy-egy országnál nagyobb területre. A határon túlra nem közvetíthető elemet tartalmazó műsorszámot korábban manuálisan szűrték a közszolgálati csatornákon, ma már különböző műszaki megoldásokkal érik el, hogy a képernyőn az ilyen – szűkített felhasználási területre vonatkozó – tartalom közvetítése alatt külföldön a műsor helyett a korlátozásra vonatkozó tájékoztató feliratot lássanak a nézők.

3.3.3. Egyéb kikötések

A jogbirtoklási idő, a felhasználások száma, mértéke, kizárólagosság, harmadik személynek történő tovább-engedélyezés lehetősége a konkrét jogviszony és a felek céljának, valamint anyagi teherbíró képességének függvénye, amelyek közül itt két összefüggést emelek ki.

A tartalom-előállítás során gyakori a jövőben megalkotásra kerülő mű megrendelése, amelynek során kulcskérdés a médiaszolgáltató részéről megszerezni kívánt felhasználási engedély terjedelme: az adott médiaszolgáltatásban kizárólagos nyilvánosságához közvetítés, időben és számszerűen (ismétlésszámban) korlátlanul.³³⁶ A jövőben létrejövő filmalkotás elkészítésére vonatkozó szerződések esetében a médiaszolgáltató kezdeményezése és finanszírozása mellett jön létre egy-egy mű, azaz maga a médiaszolgáltató a filmelőállító. Kérdés, hogy közpénzből gazdálkodó szervezetként az MTVA esetében megengedhető-e a nem teljes körű jogszerzés kikötése? Álláspontom szerint a jövőbeli filmalkotás elkészítésére vonatkozó, kizárólagos jogot engedő, időben és térben korlátlan engedélyt adó felhasználási szerződések helyett megengedett a felek közötti jogviszony valós tartalma alapján gyártási szerződést, illetve – ha a partnernél egyes jogok (pl. terjesztés) megmaradnak – koprodukciós szerződést kötni, és a filmszerzőkkel az alapkonstrukció ismeretében létrehozni a megfilmesítési szerződéseket.

A közszolgálati médiaszolgáltatásban keletkezett megfilmesítési szerződéseknel – miután az Szt. (a régi szerzői jogi törvénnyel ellentétben) kimondja, hogy a filmalkotásokra nem alkalmazhatók a munkaviszonyból folyó köteleesség teljesítéseként megalkotott művekre vonatkozó általános szabályok³³⁷ – a médiaszolgáltatónak a belső gyártású filmalkotásokban közreműködő, szerzőnek minősülő munkavállalóival vagy külön megfilmesítési szerződést kell kötnie, vagy a munkaszerződés részévé kell tennie az erre vonatkozó megállapodást.

³³⁵ A nagyobb területre közvetített médiaszolgáltatások esetén bevett gyakorlat a költségesebb területi korlát helyett az ún. nyelvi korlát kikötése.

³³⁶ A szerző személyhez fűződő jogait és át nem engedett felhasználási jogait (például a nyilvánosságához közvetítésen kívüli egyéb módokon történő hasznosítást) mindez nem érinti.

³³⁷ Szt. 65. § (5) bek.

Az 1999. szeptember 1-jét megelőzően keletkezett művek újrahasznosítása során a korábbi szerzői jogi törvények hatálya alatt keletkezett filmekre és hangfelvételekre vonatkozó jogok terjedelmét a keletkezésükkor hatályos rendelkezésekből kiindulva kell megállapítani, annak ellenére, hogy magára a felhasználási szerződésre már az új Sztj. szabályai alkalmazandók.³³⁸ Az alkotás szerzőinek díjigénye állhat fenn, ha például az új felhasználásra – még az Sztj. 44. §-ának (2) bekezdésében írtak ellenére – sem terjed ki a médiaszolgáltató joga, vagy annak idején (a szerződéskötéskor) a felek ismétlésenként fizetendő jogdíjban állapodtak meg. A jogosultság, illetve a jogdíj mértékének meghatározása azonban meglehetősen összetett, a korábbi jogszabályokra is kiterjedő vizsgálatot igényel. Ez azt jelenti, hogy a régi Sztj. mellett irányadóak lehetnek a – régi Sztj.-vel egyidőben hatályon kívül helyezett – Magyar Rádió és Televízió felhasználási szerződéseinek feltételeiről és a szerzők díjazásáról szóló 5/1970. (VI. 12.) MM rendelet rendelkezései is. E rendelet hatálya alá azok a sugárzási és megfilmesítési szerződések tartoztak, amelyeket a szerzővel, illetve jogutódjával a Magyar Rádió, a Magyar Televízió, valamint más rádió- vagy televízió-szervezet jövőben alkotandó művekre, a rádió- vagy televízió-szervezet műsoraiban felhasználni kívánt, nyilvánosságra még nem hozott művekre, változtatással felhasználni kívánt (átdolgozott) művekre kötött. A rendelet díjazási rendelkezéseit kellett alkalmazni a színházi előadás közvetítése útján sugározható művekre is. Nem terjedt ki a rendelet hatálya azoknak a felhasználásoknak az engedélyezésére, amelyekre nézve a régi Sztj. alapján a rádió- vagy televízió-szervezet a Szerzői Jogvédő Hivatallal (az ARTISJUS jogelődjével) kötött. A rendelet meghatározta a megkötendő szerződés tartalmi elemeit, a szerződés alapján elkészítendő mű elfogadásának kritériumait, a rádió- vagy televízió-szervezet szerződéstől való elállásának szabályait, stb., továbbá – műtípusonként és felhasználási módonként – a szerzői díjak kötelező minimum-mértékét és megfizetésének részletszabályait az adott korszak társadalmi és gazdasági viszonyaira jellemzően.³³⁹ Értelemszerűen ezek a jogdíjmértékek mára idejétmúltak, de a rendelet egyéb rendelkezései lényegesek a hatálya alatt megkötött szerződésekben kikötött jogszerzés terjedelmének megítélése szempontjából. Figyelmet érdemel, hogy a rendelet külön-külön pontban taglalja a rádió- vagy televízió-szervezet által sugárzási szerződés és megfilmesítési szerződés alapján megszerzett felhasználási jogokat.³⁴⁰ Mindezeket azért fontos kiemelni, mert külön miniszteri rendelet vonatkozott a szerzői jogi védelem alatt álló művek nem kizárólag televíziós sugárzásra irányuló megfilmesítése céljából kötött szerződéseire.³⁴¹ Ez utóbbi szerződéstípusra, vagyis a megfilmesítési szerződésre vonatkozó speciális szabályok – a kiadói szerződéshez hasonlóan – „átöröklődtek” az Sztj.-be³⁴², amivel a jogalkotó kvázi elismerte ennek a jogviszonynak az egyediségét, az általánostól eltérő szabályok fenntartásának szükségességét a megváltozott piaci környezetben és kulturális közegben is. A műfaj-specifikus szabályok (jelesül a műfajhoz kötött felhasználási szerződésekre vonatkozó eltérő szabályok) továbbélésének annak a kérdésnek a megválaszolásánál, illetve hipotézisemnek a bizonyításánál van jelentősége, hogy a médiaszolgáltatást meghatározó felhasználási módok és

---

³³⁸ Sztj. 107. § (1) bek.

³³⁹ 5/1970. (VI. 12.) MM rendelet 2-6. §-ai és 11-12. §-ai.

³⁴⁰ 5/1970. (VI. 12.) MM rendelet 7. §-a és 8-10. §-ai.

³⁴¹ 12/1970. (VI.30.) MM rendelet a megfilmesítési szerződések feltételeiről és a szerzők díjazásáról.

³⁴² Sztj. 66. §-a.

cselekmények számbavételével indokolt-e a művek televíziós sugárzására irányuló megfilmesítésére és sugárzására (pontosabban a nyilvánossághoz közvetítésére) vonatkozó, az Szjt.-ben szétszórtan elhelyezkedő minimum-szabályok „egyesítése”, úgy is mint a médiaszolgáltatást érintő felhasználási szerződések kötelező tartalmi elemeinek egységbe foglalása.

A fenti felvetéshez kapcsolódik egyebek mellett a 21. századi (interaktív) televíziózás egyik általánossá vált megnyilvánulási formája, amikor a közönség tagjait többek között oly módon vonják be a műsorokba, hogy hang- vagy audiovizuális felvételt küldenek be pl. mobilkészülékeik segítségével. Az Szjt. szerint ezekben az esetekben is kötelező (lenne) a felek között az írásbeli szerződés megkötése, miközben a művet beküldő magánszemélyek rendszerint nem rendelkeznek pl. megfelelően hitelesített elektronikus aláírással sem. Ez a példa is ráirányítja a figyelmet a felhasználási szerződés érvényességét írásbeliséghez kötő Szjt.-beli főszabály felülvizsgálatára, kiegészítő szabályokkal történő kiegészítésére.

3.4. A médiatartalmak közönséghez történő eljuttatását szolgáló szerződések

Az előző pontokban már írtak szerint a magyarországi médiaszolgáltatásokat jelenleg többféle technológiával és a műholdas közvetítésre tekintettel minimálisan Európa területén el lehet érni. A médiaszolgáltató értelemszerűen nem rendelkezik a jeltovábbításhoz szükséges minden eszközzel és hálózattal, így műsora nyilvánossághoz közvetítését, illetve továbbközvetítését erre szakosodott műsorterjesztő szervezetek végzik a tartalomszolgáltató megrendelésére (szerzői jogi felelősség nélkül), vagy önálló felhasználóként.

A rádiós-, illetve televíziós műsorfolyam nyilvánossághoz közvetítésének vagy továbbközvetítésének jogintézményeit és a jogviszony egyéb elemeit elsődlegesen a hírközlési jog és a médiajog szabályozza, erre visszavezethetően az ilyen tárgyú megállapodásokat – a hírközlési terminus technicus-t használva – „terjesztési szerződésnek” szokták nevezni, amit a tartalomszolgáltató rádió- illetve televízió-szervezet és a műsorterjesztő³⁴³ köt egymással.³⁴⁴ A médiaszolgáltatás gyakorlatában ilyen néven említett szerződések vagy a műsorfolyam „elsődleges” (pl. sugárzás útján történő), vagy „másodlagos” (az Szjt. 28. § szerinti, az eredeti közvetítő szervezethez képest más személy által végzett, de az „elsődleges” közvetítéssel azonos időpontban történő, változatlan, csonkítatlan) továbbközvetítését jelentik. Az „elsődleges” nyilvánossághoz közvetítés célját szolgáló szerződések valójában nem felhasználási szerződések; ezekben a jeltovábbításhoz szükséges eszközökkel, hálózattal vagy szerződéses kapcsolattal nem rendelkező tartalomszolgáltatók a mindezzel rendelkező műsorterjesztőtől mint vállalkozótól rendelik meg az általuk előállított műsorjel meghatározott technológiával történő továbbítását.

---

³⁴³ A Dtv. 5. §-ában felsorolt értelmező rendelkezések között találjuk a műsorterjesztés technológia-semleges definíciója mellett a műsorterjesztő meghatározását. A Dtv. az utóbbi kategória bevezetésével hozott létre speciális szabályozási keretet a hírközlési szolgáltatókon belül a kifejezetten médiatartalmat továbbító hírközlési szolgáltatókra.

³⁴⁴ Polyák Gábor: A műsorterjesztők és a tartalomszolgáltatók kapcsolatának hírközlési szabályozása (2. rész). In: Infokommunikáció és Jog, 2008/3. szám. 107-119. o.

A közszolgálati médiaszolgáltatások jelenleg elsődlegesen földfelszíni sugárzással jutnak el a nézőkhöz és a hallgatókhoz: ezt a szolgáltatást – az Mttv. rendelkezései alapján – az MTVA rendeli meg immár hosszabb ideje az Antenna Hungária Zrt.-től. A „másodlagos” nyilvánossághoz közvetítés esetén azonban a megállapodás a rádió-, illetve televízió-szervezet (mint jogtulajdonos) és a műsorterjesztő³⁴⁵ (mint felhasználó) között jön létre; a műsorterjesztő felelőssége, illetve díjfizetési és adatszolgáltatási kötelezettsége az adott továbbítási technológiára vonatkozó szerzői jogi rendelkezések szerint alakul.³⁴⁶ Az MTVA – a közszolgálati médiaszolgáltató képviselőjében és javára eljárva – a saját költségvetése terhére és a saját nevében köti meg a lineáris közszolgálati médiaszolgáltatások terjesztésére vonatkozó szerződéseket.³⁴⁷ Az Mttv.-ben taxatív meghatározott közszolgálati csatornák továbbítási kötelezettsége („must carry”) következtében az ezeknek a csatornáknak a belföldi terjesztésére irányuló szerződések tartalma meglehetősen kötött.³⁴⁸ Nagyobb a mozgástér a határon túlra irányuló (az eredetileg közvetített műsorhoz képest egyidejű, változatlan és csonkítatlan) továbbközvetítésre irányuló megállapodásoknál, és még speciálisabb az M3 (az ún. „retro-csatorna) helyzete: az NMHH vonatkozó egyedi döntése alapján ez a médiaszolgáltatás nem esik a „must carry” kötelezettség alá, így terjesztői üzleti alapon dönthetnek a továbbításáról.

Összességében azt lehet rögzíteni, hogy a lineáris közszolgálati médiaszolgáltatások terjesztésére vonatkozó szerződések megkötése és érvényesülése során a felek között általában nem merülnek fel axiómatikus szerzői jogi viták, így korábban sem volt és jelenleg sincs szükség a szerződő felek bármelyikének valamely jogos érdekét védő (garanciális) tartalmi elem törvénybe foglalására. Ez lehet a magyarázata annak, hogy a műsorterjesztési szerződéseknek – ellentétben a megfilmesítési és a sugárzási szerződésekkel – nem kristályosodott ki a régi Szjt.-hez kapcsolódó miniszteri rendeletekben testet öltő „archetípusa”. Hangsúlyoznom kell, hogy itt kifejezetten szerzői jogi elemekről beszélünk, miközben ezeknek a szerződéseknek a lényegi tartalma hírközlési jogi és médiajogi eredetű, következésképpen e jogviszonyok alanyaira vonatkozó kötelező szabályokat is ezek a jogszabályok rendezik.³⁴⁹ Dogmatikai oldalról viszont az a kérdés vetődik fel, hogy a hírközlési és a médiajogi kódexekben (leginkább a Mttv.-ben és az Ekertv.-ben) található szerzői jogi típusú rendelkezéseknek ott van-e a megfelelő helyük, avagy – akár a jogosulti, akár a felhasználói érdekek fokozottabb védelme érdekében – felmerülhet-e az Szjt.-ben (vagy a Kjkt.-ben) történő elhelyezésük.

---

³⁴⁵ A Dtv. 5. §-ában felsorolt értelmező rendelkezések között találjuk a műsorterjesztés technológia-semleges definíciója mellett a műsorterjesztő meghatározását. A Dtv. az utóbbi kategória bevezetésével hozott létre speciális szabályozási keretet a hírközlési szolgáltatókon belül a kifejezetten médiatartalmat továbbító hírközlési szolgáltatókra. (Ld. bővebben: Polyák Gábor: i.m. 107-119. oldal.)

³⁴⁶ Szjt. 26-28. §-ai.

³⁴⁷ Mttv. 108. § (6) bek.

³⁴⁸ Mttv. 74. § (1) bek.: A közszolgálati médiaszolgáltatók összesen négy lineáris audiovizuális médiaszolgáltatását és három lineáris rádiós médiaszolgáltatását a műsorterjesztő - a műsorszórással megvalósított műsorterjesztés kivételével - díjmentesen köteles továbbítani. A műsorterjesztő e médiaszolgáltatásokhoz való hozzáférésért a hozzáférés biztosításához kapcsolódó, a hozzáférés költségeit meghaladó mértékű többletdíjat az előfizetőtől nem kérhet.

³⁴⁹ Mttv., Dtv., Ekertv.

3.5. A szabad felhasználás lehetőségei a médiaszolgáltatásban

A médiaszolgáltatásban előforduló szerzői jogi szabad felhasználások vizsgálatát megelőzően vissza kell utalni a szerzői jog alapjogi megközelítéséről a 1.4. pontban ismertetett megállapításokra. Itt került tisztázásra a szerzői jog egyik alapjogi fundamentumaként a véleménynyilvánítás szabadsága, továbbá a tulajdonhoz való alkotmányos jog; ez utóbbi a szerző vagyoni jogainak biztosítékaként is értelmezhető. A szabad véleménynyilvánítás joga szoros kapcsolatban áll az információhoz való hozzáférés jogával, amelynek az egyik „leágazása” a közérdekű adatok megismeréséhez való alkotmányos jog,³⁵⁰ míg további „kapcsolt” alapjogként – összefoglaló elnevezéssel – a művelődéshez való jogot kell kiemelni.³⁵¹ Ez utóbbi alapjog alatt elsősorban az oktatáshoz való jogot értjük, de a szélesebb értelemben felfogott művelődéshez való jognak tekinthetjük a kultúra és a tudomány eredményeiből való részesedés, az azokhoz történő szabad hozzáférés jogát is.³⁵² A kultúra, az oktatás és a tudomány eredményeihez, értékeihez való szabad és széles körű hozzáférés igénye és követelménye ellentétes a szerző korlátlan rendelkezési jogával és vagyoni jogi igényével, azaz máris eljutottunk az alapjogok ütközésének és korlátozhatóságának kérdéséhez, illetve az ütközés feloldásának szerzői jogi megoldásaihoz. A szerzőt megillető egyes jogok – kötött szabályok mentén – korlátozhatók, ha a szerző más részjogosultságainak érvényesítésével megfelelően biztosítható a szerzők és más jogosultak, valamint a felhasználók és a széles közönség érdekei közötti érzékeny egyensúly megteremtése, illetve fenntartása. Ezt az érzékeny egyensúlyt jelentős mértékben a szerzői jogok korlátai közé tartozó szabad felhasználások biztosítják.

A szerzői vagyoni részjogosultságok alkotmányjogilag elismert korlátozhatóságától tehát eljutottunk a szerzői jogi korlátokhoz, ezen belül a szabad felhasználás intézményesített eseteihez. A szerzőt alanyi jogon megillető kizárólagos jog ugyanis nem jelent korlátlan jogot, vagyis a szerzői jog csak az Szjt.-ben rögzített – közérdekű és jogos magánérdeket szolgáló – korlátok között gyakorolható. A korlátok alapvetően a vagyoni természetű jogosultságokra vonatkoznak, ami nem jelenti azt, hogy a személyhez fűződő jogok is korlátlanok lennének.³⁵³ Ez utóbbiakra is érvényes a rendeltetésszerű joggyakorlás kötelezettsége és a joggal való visszaélés tilalma.³⁵⁴

---

³⁵⁰ Az információszabadság alapvető szabályait az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény fekteti le.

³⁵¹ Magyarország Alaptörvénye, XI. cikk.

³⁵² Jost Delbrück: *The Right to Education as an International Human Right. German Yearbook of International Law* 35. kötet (1992) 92. és következő oldalak.

³⁵³ A vagyoni jogosultságok vonatkozásában főszabályszerűen bármilyen felhasználáshoz a szerzői hozzájárulás szükséges, illetve a díjazás vélelme érvényesül. Az ez alóli kivételek kerülnek taxatív szabályozásra. Általánosan érvényesülő elv, hogy a vagyoni jogok korlátozása nem sértheti a szerző személyhez fűződő jogait.

³⁵⁴ A személyhez fűződő jogosultságok korlátozásával találkozunk pl. a szolgálati művek esetén, a felhasználáshoz adott hozzájárulás visszavonásához kapcsolt felmondási jog korlátozásánál, vagy a szomszédos jogi jogosultak esetében a szerzőkhöz képest szűkebb körű személyhez fűződő jogoknál.

3.5.1. A szabad felhasználás fogalma és kötelező feltételei

A szerzői jogon belül talán a szabad felhasználás szabályozására igaz leginkább, hogy jelentős mértékben a nemzetközi kötelezettségek és normák függvénye. Ebben a szegmensben is megkerülhetetlen jogforrás a BUE, amely szabad felhasználás szűrőjeként, mint minden esetben kötelező (általános) feltételeként vezette be az ún. „háromlépcsős” tesztet. A „háromlépcsős” teszt lényegét az adja meg, hogy nem egyszerű tulajdonként kezeli a szerzői vagyoni jogokat, hanem számol ennek a tulajdonon túlmutató, a szerzői véleményszabadságot biztosító jellegével is.³⁵⁵ Az uniós szerzői jogi jogalkotás szintjén az INFOSOC irányelv³⁵⁶ a másik kulcsfontosságú, immár a 21. század vívmányaira rezonáló jogszabály, amely a nyilvánosságához közvetítés és terjesztés jogai tekintetében határozza meg a megengedhető kivételeket és korlátozásokat (mintegy 25 opcionálisan átültethető kivételt), illetve az egyetlen kötelező esetét e kivételeknek. Megjegyzendő, hogy a BUE is bizonyos korlátozásokat (kivételeket) kötelezően ír elő, az esetek többségében viszont feltételeket határoz meg, amelyek bevezetéséről az egyes tagállamok szabadon dönthetnek. Az INFOSOC irányelv az információs társadalom viszonyaira figyelemmel hangolja össze a tagállamok jogszabályait a szerzői joggal és egyes kapcsolódó jogokkal összefüggő alapvető kérdésekben. Az irányelvben meghatározott megengedhető kivételek és korlátozások viszonylag bő felsorolásának számottevő harmonizációs hatása volt, hiszen a tagállamok a számukra nyitva hagyott szabályozási opciókkal csak az irányelvben részletesen megszabott feltételek teljesítése esetén élhetnek. Lényeges megjegyezni, hogy az INFOSOC irányelv tervezete ismert volt az Szt. előkészítése idején is, és azt – bizonyos mértékig – már akkor figyelembe lehetett venni, és figyelembe is vette a jogalkotó. Mindezekre tekintettel az INFOSOC irányelv átültetése³⁵⁷ nem igényelte szerzői jogunk átfogó reformját, csupán kisebb terjedelmű módosításokat tett szükségessé.³⁵⁸

A „háromlépcsős” teszt követelményrendszerén túlmenően, szabad felhasználásra csak akkor kerülhet sor, ha a műpéldány, amellyel összefüggésben a szabad felhasználásra sor kerül, jogszerűen áll a szabad felhasználást végezni kívánó rendelkezésére. Illegális forrásból származó műpéldányból tehát nem lehet szabadon felhasználni. A jogellenes forrásból történő magáncélú többszörözés jogelméleti tisztázásában úttörő szerepet vállalt a Szerzői Jogi Szakértő Testület: az SZJSZT-17/06. számú szakértői szakvéleményben foglaltak szerint az vezethető le a nemzetközi, közösségi és hazai szerzői jogi szabályozásból, hogy a jogellenes magáncélú másolás nem megengedett, sem szabad felhasználásként, sem pedig a jogdíjigényre való korlátozás alapján. Az SZJSZT-07/08/1. számú szakvéleményben a Testület megállapította, hogy az Szt. rendelkezésekből³⁵⁹ is levezethető az, amit több EU tagország

³⁵⁵ Gyenge Anikó: A szerzői jogi korlátozások és a szerzői jog emberi jogi háttere. Budapest, HVG-Orac, 2010. 227. o.

³⁵⁶ Az Európai Parlament és a Tanács 2001/29/EK irányelve (2001. május 22.) az információs társadalomban érvényesülő szerzői és kapcsolódó jogok egyes kérdésekben történő összehangolásáról.

³⁵⁷ 2003. évi CII. törvény az egyes iparjogvédelmi és szerzői jogi törvények módosításáról (hatályos: 2014. április 1-jétől).

³⁵⁸ Kiss Zoltán: A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény módosításának főbb kérdései. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2004/1. sz.

³⁵⁹ Szt. 33. § (2) és (3) bek., 35. § (1) bek. és a 20. § (1) és (2) bek.

szertői joga is kifejezetten kimond, nevezetesen az, hogy a magáncélú másolásra vonatkozó szabad felhasználásról nem lehet szó akkor, ha a másolást végző tudja, vagy az adott helyzetben általában elvárható gondosság mellett tudnia kellene, hogy a másolás illegális forrásból történik.³⁶⁰ A műpéldány legális vagy illegális volta látszólag nem médiaszolgáltatás-specifikus kérdés, mivel a műsorok gyártása (beszerzése) és nyilvánosságához közvetítése során nem tipikus a bizonytalan eredetű, tisztázatlan jogi háttérű tartalmak felhasználása (másolása). Ettől függetlenül az Archívumban (leginkább a Rádió Archívumban és a Fotóarchívumban) előfordulhatnak olyan médiatartalmak, amelyeknek az eredete nem tisztázott, így megfelelő ellenőrzés, jogosult-kutatás nélkül ezek újabb felhasználása során megtörténhet, hogy az MTVA jogsértést követ el.³⁶¹

Meg kell különböztetnünk a szabad felhasználást és a szerzői jogi védelemből kizárt szellemi teljesítmények felhasználását. Ez utóbbiak körébe azok a művek (bár a „művek” elnevezés helyett indokoltabb lenne az „írásművek” kifejezés használata) vagy egyéb, valamilyen szintű gondolatiságot tükröző megnyilvánulások tartoznak, amelyek eleve nem állnak szerzői jogi védelem alatt.³⁶² Az ide tartozó elemek felhasználása esetén tehát nem irányadók a szabad felhasználásra vonatkozó általános és eseti szabályok; ezek felhasználása (pl. egy filmalkotásba, audiovizuális műsorszámba való beemelése) minden további nélkül megengedett. Végül még egy elhatárolást kell tennünk a művek szabad felhasználása kapcsán, a már befejezett és nyilvánosságra hozott művek, valamint az el nem készült és nyilvánosságra nem került művek között. Az el nem készült, be nem fejezett műveknek a művészet szabadságának jogához és – a társadalmilag elismert egyéniség, eredetiség elérése esetén – szerzői jogi védelméhez olyannyira nem férhet semmi kétség, hogy az Szjt. kifejezetten kizárja ezen művek szabad felhasználását, a nyilvánosságra általában nem tartozó alkotói munkafolyamat kiemelt védelme érdekében.³⁶³ Mindezek tükrében a szabad felhasználás olyan sajátos felhasználási módokat jelent, amelyek csak a vagyoni jogokat érintik, kizárólag a nyilvánosságra hozott művekre vonatkoznak, továbbá ahol nincs szükség a szerző hozzájárulására és a szerzőt főszabály szerint díjazás sem illeti meg.³⁶⁴

---

³⁶⁰ Az Európai Unió Bírósága az ACI Adam kontra Stichting de Thuiskopie ügyben hozott ítélete szerint egy védett műről magáncélra készített másolat után fizetendő díj összege nem veheti figyelembe a jogellenes többszörözéseket. Azon tény, mely szerint nincs semmilyen alkalmazható műszaki intézkedés, mely a jogellenes magáncélú másolatok készítése ellen küzdene, nem kérdőjelezheti meg e megállapítást (C-435/12. sz. ügyben hozott ítélet - ACI Adam BV és társai kontra Stichting de Thuiskopie, Stichting Onderhandelingen Thuiskopie vergoeding).

³⁶¹ A szerzői jogi felelősség mindig objektív, így annak megítélésében nincs jelentősége, hogy a jogsértést szándékosan vagy gondatlanul követik el. A jogsértés objektív jogkövetkezményeiért a jogsértő magatartást elkövető helytállással tartozik, a kártérítés felróhatósága alól azonban kimentheti magát.

³⁶² Szjt. 1. § (4) bek.: Nem tartoznak e törvény védelme alá a jogszabályok, az állami irányítás egyéb jogi eszközei, a bírósági vagy hatósági határozatok, a hatósági vagy más hivatalos közlemények és az ügyiratok, valamint a jogszabállyal kötelezővé tett szabványok és más hasonló rendelkezések. (5) A szerzői jogi védelem nem terjed ki a sajtótermékek közleményeinek alapjául szolgáló tényekre vagy napi hírekre. (6) Valamely ötlet, elv, elgondolás, eljárás, működési módszer vagy matematikai művelet nem lehet tárgya a szerzői jogi védelemnek.

³⁶³ Az egy külön kérdés, hogy az Szjt. 10. § (4) bekezdése a szerző halála után fellelt mű tekintetében egy megdönthető vélelmet állít fel, amely szerint a szerző halála után fellelt művet – ha a szerző vagy jogutódja ellenkező nyilatkozatot nem tett vagy az ellenkezőjét másképp nem bizonyítják – úgy kell tekinteni, hogy a szerző azt nyilvánosságra hozatalra szánta.

³⁶⁴ Kiss Zoltán: Tisztán és szabadon - A szabad felhasználás az alkotómunka, a tudományos kutatás, az archiválás, valamint a magáncélú és az intézményi célú felhasználások forrásvidékein. In: Az alkotás szabadsága és a szerzői

A szabad felhasználás minden esetben kötelező feltételei adják ki a „háromlépcsős” tesztet, amely szerint a szabad felhasználás annyiban megengedett és díjtalan, amennyiben 1. különleges esetekre vonatkozik, 2. nem sérelmes a mű rendes felhasználására, és 3. indokolatlanul nem károsítja a szerző jogos érdekeit.³⁶⁵ Az Szt. szabad felhasználásra vonatkozó általános rendelkezései³⁶⁶ is ezzel összhangban kerültek megalkotásra, amely rendelkezések együttesen – nyelvtani és szemantikai oldalról vizsgálva – akár „ötlépcsős” követelményszintnek is tekinthetők:

- a) csak már nyilvánosságra hozott művek használhatók fel szabadon;
- b) a szabad felhasználás nem lehet sérelmes a mű rendes felhasználására;
- c) indokolatlanul nem károsíthatja a szerző jogos érdekeit;
- d) meg kell felelnie a tisztesség követelményeinek;
- e) nem irányulhat a szabad felhasználás rendeltetésével össze nem férő célra.³⁶⁷

A szabad felhasználásra vonatkozó rendelkezéseket nem lehet kiterjesztően értelmezni.³⁶⁸ Ez a garanciális szabály is hivatott biztosítani a szerzők jogai és a felhasználói (társadalmi) érdek védelmének egyensúlyát. A szerzők jogfosztásának „ellenértéke” tehát a szabad felhasználás terjedelmének szigorú keretek közé szorítása, amely törekvés az INFOSOC irányelvben a kivételek tagállami bevezetésének nem kötelező jellegében is tetten érhető. Továbbmenve, az irányelv átültetése és alkalmazása óta eltelt tíz év nem igazolta vissza a kivételek szélesre tárása miatti félelmeket, és nem váltak valósággá a technikai vívmányok kiaknázása, valamint a szerzői és a felhasználói érdekek között fennálló egyensúly megbomlását előrevetítő pesszimista jóslatok sem. A jogosulti oldalon megfogalmazott félelmeket Magyarországon a műveknek a tartalomszolgáltatók általi nyilvánosságához közvetítését, illetve e felhasználási folyamat biztonságosabbá tételét elősegítő kivételek szították.³⁶⁹ Felhasználói oldalon ugyanakkor a hatásos műszaki intézkedések alkalmazása váltott ki aggodalmat, hiszen ezek nem csak a művek illegális hozzáférését akadályozhatják meg, hanem a szerzői jogi értelemben vett szabad műérzelést, műélvezetet is meggátolhatják. Az irányelv ennek feloldására írja elő azt, hogy a tagállamoknak ösztönözniük kell a jogosultakat önkéntes intézkedések

---

jog metszéspontjai. Szerkesztő: Cseporán Zsolt; Sorozatszerkesztő: Kocsis Miklós – Kucsera Tamás Gergely. MMA MMKI 2016. Budapest. 109.o.

³⁶⁵ Tattay – Pintz – Pogácsás: i.m.: 193. o.

³⁶⁶ Szt. 33. § (2) bek.

³⁶⁷ Természetesen a b) és a c) pontban foglalt követelményeket mindig csak a konkrét eset ismeretében, annak elemzésével lehet értelmezni és alkalmazni.

³⁶⁸ Szt. 33. § (3) bek.

³⁶⁹ Az INFOSOC irányelv 5. Cikkének (1) bekezdése (az egyetlen kötelező kivétel) szerint szabad felhasználásnak minősülnek az olyan felhasználások, amelyek átmenetiek és időlegesek, kizárólagos céljuk, hogy lehetővé tegyék a művek egyébként megtörtént felhasználását, így elválaszthatatlan részét képezik azon műszaki folyamatnak, amellyel mindez lehetővé válhat, illetőleg semmilyen önálló gazdasági jelentőségük sincs, feltéve, hogy az harmadik személyek között a hálózati átvitel közvetítését, illetve a jogos felhasználást valósítja meg. Az INFOSOC irányelv nem kötelező, a többszörözési jog alól kivételt engedő szabályai között kell kiemelni azt a két esetet, amikor a jogosultak engedélye és díjfizetés sem szükséges. Ezek a művek médiaszolgáltatók saját eszközeivel saját sugárzási és archiválási célra rögzítése, valamint a nonprofit keretek között működő nyilvános közkönyvtárak, oktatási intézmények, múzeumok, archívumok által végzett többszörözés.

meghozatalára annak érdekében, hogy a műszaki intézkedésekbe már a tervezéskor beépüljenek bizonyos szerzői jogok alóli kivételek, vagy másképpen biztosítsák azok megvalósulását.³⁷⁰

3.5.2. A szabad felhasználás konkrét esetei

A szabad felhasználási esetek csoportosítására, elhatárolására több megközelítés is létezik a hazai jogirodalomban és a szerzői joggyakorlatban. A leginkább elfogadott felosztás a következő, amelynek esetei közül kizárólag a jelen értekezés tárgykörébe tartozókat elemzem:

- szellemi alkotótevékenység előmozdítása (idézés, átvétel),
- magáncélú másolatkészítés,
- intézményi célú másolatkészítés,
- információs jog érvényesülése és a művek közönséghez történő eljuttatásának elősegítése (időleges többszörözés, ideiglenes rögzítés, a tájékoztatás és a közélet nyilvánosságának biztosítása, időszerű cikkek, műsorok szabad felhasználása, díszlet szabad felhasználása, kiállítások és aukciók reklámozása, tájékoztatás napi eseményekről, művek szabad előadása, művek megjelenítése, szabad könyvtári kölcsönzés),
- társadalmi esélyegyenlőség, igazságszolgáltatáshoz és a közbiztonsághoz fűződő érdek érvényesülése (fogyatékosokat szolgáló szabad felhasználás, bizonyítási célú szabad felhasználás, parlamenti munkát szolgáló szabad felhasználás).³⁷¹

3.5.2.1. Az idézés

Az idézés mű részletének szabad átemelése – az átvevő mű jellege és célja által indokolt terjedelemben és az eredetihez híven – a forrás, valamint az ott megjelölt szerző megnevezésével.³⁷² Az idézésnek – jellegéből fakadóan – az irodalmi, ezen belül is a szakirodalmi műfajban, illetve a tudományos művek körében van a legnagyobb szerepe, de az utóbbi évtizedekben a filmalkotások és audiovizuális művek részleteinek felhasználása került előtérbe és kapott egyre nagyobb figyelmet. Főszabály szerint idézni bármely műből lehet, kivéve a képző-, fotó- és iparművészeti alkotásokat. Ezeknél a műveknél ugyanis nem értelmezhető a műrészlet fogalma, azaz bármely részlet kiemelése csonkítaná, torzítaná az eredeti művet. A jogirodalom szerint nem megengedett olyan elektronikus adatbázis összeállítása sem, amely csak idézett műrészletekből áll, mivel ebben az esetben hiányzik az egyéni, eredeti új (átvevő) mű. Jelen felfogás szerint az adatbázisba szerkesztés eredetisége sem pótolja az engedélykérést az idézetek szerzőitől. Ezzel az állásponttal viszont szembe lehet állítani azt az egészestés filmalkotást, amely korábbi filmekből átemelt 1-2 perces idézetekből épített fel egy új filmalkotást, teljesen új cselekménnyel. Értelemszerűen nem kivitelezhető ez a módszer pl. egy rádió-műsor vagy egy tudományos értekezés (tanulmány) esetében. Lényeges elem, hogy az a mű, amely felhasználja az eredeti műből idézett, átvett részletet maga is a

³⁷⁰ Ilyen ösztönző mechanizmusként került beépítésre az Sztj.-be a 95/A. § és a 105/A. §.

³⁷¹ Lásd Nagykommentár: i.m. 143. o.

³⁷² Sztj. 35. § (1) bek.

szervi jog értelmében védett (egyéni, eredeti) műnek minősüljön. Kifejezetten nem minősül eredeti és egyéni műnek az alkotás, ha annak egyetlen önálló gondolata sincsen.³⁷³

Az idézés tehát a mű kis részletének beemelése egy másik műbe. Az idézés akkor jogszerű, amennyiben már nyilvánosságra hozott és önálló alkotásnak minősülő műből, a forrás és a szerző megjelölésével, változtatás nélkül és indokolt terjedelemben történik. Az idézés kizárólag „alárendelt szerepet” játszhat a teljes műben. Ebből következik, hogy az átvevő műnek – az idézett műhöz képest – egyfajta önállósággal kell rendelkeznie azáltal, hogy domináns módon járul hozzá a teljes mű egyéni, eredeti jellegéhez. Az idézés tehát kizárólag kiegészítő szerepet tölthet be és nem szolgálhat a teljes mű egyéni, eredeti jellegének alapjául, csupán annak jellegét „erősítheti”. Ez a kiegészítő (alárendelt) szerep egy zeneműben vagy egy filmalkotásban fokozottabban érzékelhető, ezáltal mérhető is.

A médiaszolgáltatás körében egy audiovizuális mű létrehozása során az alkotók gyakran teszik fel azt a kérdést, hogy más filmalkotásból vagy audiovizuális műből hány perc részletet lehet szabadon beemelni egy új műbe. Ebben a helyzetben nincs általános zsinórmérték, a filmszakmában mégis elterjedt az ún. „kétperces” engedély képzete. Ez azért alakulhatott ki, mert filmalkotásból történő idézés esetén is az átvett és az átvevő mű hosszát, egymáshoz viszonyított arányát kell vizsgálni. Filmek esetében a gyakorlat valóban az, hogy egy 90-100 perces filmalkotásból, műsorból maximum 1,5-2 percet lehet szabadon felhasználni, vagyis idézni a fentebb részletezett szabályok következetes betartásával. Filmből történő idézés esetén különösen fontos, hogy a néző képes legyen megállapítani, hogy mely részletek származnak az eredeti műből, vagyis hogy a beszerkesztett anyag elkülöníthető legyen az átvevő műtől.³⁷⁴

Az idézés médiaszolgáltatás körében történő megítélését és alkalmazását az is nehezíti, hogy sem az Sztj., sem az Mttv. nem tartalmaz erre vonatkozóan kifejezett rendelkezést. Felmerülhet ugyanakkor egy adott műsorszámból történő részlet felhasználása például egy NMHH előtti hatósági eljárásban, viszont ennek szerzői jogi lehetőségét nem az idézés szabályrendszere, hanem a hatósági eljárásban történő bizonyítási célú szabad felhasználás törvényi engedélye adja meg.³⁷⁵ Itt a szabad felhasználás egyetlen feltétele, hogy az a célnak megfelelő módon történjen és a bizonyítás célját szolgálja. Sokszor éppen szerzői jogi perekben szükséges a művek levetítése, előadása, hogy megállapítható legyen pl. a szerző személyhez fűződő jogainak megsértése (például mű eltorzítása).³⁷⁶

3.5.2.2. Az átvétel

Az átvétel nyilvánosságra hozott irodalmi vagy zenei mű, film részlete, vagy kisebb terjedelmű ilyen önálló mű, továbbá képzőművészeti, építészeti, iparművészeti és ipari tervezőművészeti alkotás képe, valamint fotóművészeti alkotás szemléltetés érdekében iskolai oktatási célra, valamint tudományos kutatás céljára a forrás és az ott megjelölt szerző megnevezésével a cél

³⁷³ Bővebben lásd: BH 1992.631

³⁷⁴ Bővebben lásd az SZJSZT-07/96. számú szakvéleményben.

³⁷⁵ Sztj. 41 § (2) bek.

³⁷⁶ Kiss Zoltán: Kommentár a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvényhez. [online]. In Jogtár. Wolters Kluwer, Budapest, 2016.12.01.

által indokolt terjedelemben átvehető, feltéve, hogy az átvevő művet nem használják fel üzletszerűen. Átvételnek minősül a mű olyan mértékű felhasználása más műben, amely az idézést meghaladja.³⁷⁷ Az átvétel több szempontból szűkebb az idézésnél: nem bármely műre vonatkozik, csak meghatározott célokra lehet átvenni, továbbá az átvevő művek felhasználási módjait is meghatározza a törvény, ez a többszörözés és a terjesztés.³⁷⁸ Az Szt. 1999-es hatálybalépésekor csak az irodalmi és zeneművek szabad átvételét tette lehetővé. Ez bővült 2009. február 2-ai hatállyal a film, továbbá a vizuális művészetek alkotásaival. Lényeges szabály ehelyütt, hogy vizuális alkotások esetében a teljes mű felhasználható (átvehető), szemben az idézéssel. Ennek korlátja azonban a szűkebb felhasználási célkör (iskolai oktatás, tudományos kutatás) és a jövedelemszerzés kizárása. Ebből a szabályból is következően, a szabad felhasználás nem terjed ki az átvevő művek kereskedelmi forgalomban történő értékesítésére. Az üzletszerűség fogalmát az Szt. nem határozza meg. Annak megállapításakor, hogy mi minősül üzletszerű felhasználásnak, INFOSOC irányelv 42. preambuluma adhat támpontot, amely szerint a felhasználás üzletszerűségét a tevékenység jellege határozza meg. A művet felhasználó intézmény szervezeti formája és a fenntartásának módja ebből a szempontból nem döntő tényező.

A gyakorlatban mindig érzékeny kérdésként merül fel az idézés és az átvétel elhatárolása. Az idézés is és az átvétel is az átvevő mű jellege és célja által indokolt terjedelemben történik. Az „indokolt terjedelem” szerzői jogi megítélésénél nem művészi vagy gazdasági szempontokat kell figyelembe venni. Az indokoltság terjedelmét az Szt. 33. § (2) és (3) bekezdésében megfogalmazott feltételek határozzák meg. Mindezek fényében kell megvizsgálni az idézetnek vagy az átvételnek az eredeti műhöz, illetve az átvevő műhöz viszonyított arányát.

Jóllehet az átvétel a többszörözés, a terjesztés, a nyilvános előadás mellett a nyilvánossághoz (közönséghez) közvetítés (vagyon) jogát is érinti, mégsem lehet teljes meggyőződéssel állítani, hogy ez a szabad felhasználási lehetőség komoly szerepet játszik a médiaszolgáltatás mindennapjaiban. A médiaszolgáltató rádió- és televízió-szervezetek érintettsége inkább akkor merül fel, amikor műveiket (műsoraikat) valamely nonprofit szervezet iskolai oktatás vagy tudományos kutatás céljából szándékozik szabadon felhasználni (pl. DVD-n vagy hangoskönyvben kiadni), az érintett szerzői és szomszédos jogi jogosultak engedélye nélkül. Ezek a példák ugyanakkor nem tekinthetők gyakorinak, talán ezért sincs az audiovizuális művek szabad átvételére vonatkozó speciális nemzetközi és hazai jogi szabály, és egyelőre igény sincs ennek kimunkálására.

3.5.2.3. Magáncélú másolatkészítés

A magáncélú másolás a többszörözési jog alóli kivételek legelterjedtebb és legellentmondásosabb esetének minősül. Ennek oka az, hogy ezt a szabad felhasználást a legnehezebb ellenőrizni, ennek során kerül ki leginkább a mű (és a műpéldány) a jogosult ellenőrzése alól. A magáncélú másolást szintén a digitális környezetben megvalósuló nagyszámú és ellenőrizetlen másolati példányok megjelenése és terjedése teszi fokozottan

---

³⁷⁷ Szt. 35. § (2) bek.

³⁷⁸ Szt. 34. § (3) bek.

veszélyessé a szerzői közösség számára. A magáncélú másolásnak létezik egy alapesete és léteznek sajátos esetei is az Szjt.-ben.³⁷⁹ Az alapeseti főszabály szerint természetes személy magáncélra a műről másolatot készíthet, ha az jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgálja.³⁸⁰ A médiaszolgáltatás keretében készített vagy készített művek, műsorok tehát nincsenek kizárva a magáncélú másolatkészítés köréből, így azok szabadon többszörözhetők. Többszörözésen ebben az esetben a műsor(szám)okról készített dologi műpéldányok értendők, akár analóg, akár digitális formában vagy hordozóra történik a többszörözés. E másolatkészítés legfontosabb előfeltétele, hogy jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgálhatja. A magáncél szűken értelmezése ténylegesen a személyes felhasználást és a baráti-ismerősi kör műélvezetét szolgálja, tehát nem képzelhető el a rögzített műpéldányok értékesítése.³⁸¹ Amíg tehát a rádiós és televíziós műsorokról készített magánmásolatok üzletszerű terjesztése ma már nem tekinthető tipikusnak, addig egy médiaszolgáltatónak a kurrensebbnek ítélt műsorairól saját gondozásában kiadott CD- vagy DVD-értékesítés bevett gyakorlat és üzletileg is sikeres lehet. Ezekről az eredeti műpéldányokról ugyancsak jogszerűen lehet magáncélra másolatot készíteni (a fentebb ismertetett szabályok betartásával), és ugyancsak jogszerűtlen az ezekről készült magánmásolatok gazdasági célú terjesztése.

Az Szjt. az üres hang- és képhordozók után jogdíjfizetési kötelezettséget állapít meg a szerzőket és szomszédos jogi jogosultak javára a magáncélú másolás miatt elmaradt haszon kompenzálására.³⁸² Ezeket a díjakat – a termékek árába beépülve – közvetlenül a fogyasztók fizetik meg, és a termékek forgalmazóin keresztül jut el az ARTISJUS-hoz. Ez a közös jogkezelő szervezet gondoskodik a jogdíjak továbbosztásáról az érintett jogosulti csoportok közös jogkezelő szervezeteihez, akik a tényleges kifizetéseket bonyolítják. A hang- és képhordozók magáncélú másolására tekintettel az ARTISJUS évenként közzétett díjszabása tartalmazza a jogdíjak mértékét, amely audiokazetták és videokazetták esetében a hordozó időtartamától függően darabonkénti összeg. E jogdíj megfizetése nem terheli az MTVA költségvetését, tekintettel a közszolgálati médiaszolgáltatás körében megvalósuló, a magáncélú másolástól eltérő célú professzionális felhasználás (sokszorosítás) mentességére. Ezzel szemben az MTVA kedvezményezettje (jogosultja) a saját előállítású művei után őt filmelőállítói minőségében megillető „üres-hordozó” díjnak. Megállapítható, hogy jelenleg ezen a területen sincs szükség jogalkotói beavatkozásra.

---

³⁷⁹ Szjt. 35. § (1)-(3) bek.

³⁸⁰ E rendelkezés nem vonatkozik az építészeti műre, a műszaki létesítményre, a szoftverre és a számítástechnikai eszközzel működtetett adatbázisra, valamint a mű nyilvános előadásának kép- vagy hanghordozóra való rögzítésére. E műtípusok kizárását a szabad felhasználás köréből az alkotáshoz (pl. szoftver) vagy az adott teljesítményhez (előadóművészek előadásai) fűződő speciális érdekek védelme indokolja.

³⁸¹ A digitális korszakban és az internet világában már nem tekinthető tipikusnak a művek hordozókon történő rögzítése és terjesztése. Manapság a kedvenc műsorok közösségi oldalakra történő feltöltése és megosztása ölt mind nagyobb méreteket, amely nem tartozik a szabad felhasználások körébe. Ez a rádió- és televízió-szervezetek egyedi engedélyéhez kötött művelet, amelynek elmaradása esetén a szervezetek követelhetik a jogsértés megszüntetését és egyéb jogérvényesítési eszközökkel is élhetnek.

³⁸² Szjt. 20. §-a.

3.5.2.4. Intézményi célú másolatkészítés

Az intézményi célú szabad másolatkészítés már létezett a régi Sztj.-ben is, de az INFOSOC irányelvnek való megfeleltetés³⁸³ részeként jelentős módosuláson esett át, amely egyfelől bővítette, másfelől viszont szűkítette ezt a lehetőséget.³⁸⁴ A bővítés a szabad felhasználási célokat érintette oly módon, hogy a tudományos kutatás mellé további felhasználási formákat, lehetőségeket emelt be a normaszövegbe. A korlátozást pedig a kedvezményezett intézményi kör tételes felsorolása jelentette. Az uniós csatlakozásunk időpontjától (2004. április 1.) hatályos Sztj.-módosítás alapján csak a következő intézménytípusok számára adott ez a lehetőség: nyilvános szolgáltatásokat nyújtó könyvtár, iskolai oktatás célját szolgáló intézmény, muzeális intézmény, levéltár, valamint a közgyűjteménynek minősülő kép-, illetve hangarchívum. Az intézményi kör szűkítése ellenére, a közgyűjteménynek minősülő kép-, illetve hangarchívum beemeléseével ez a szabad felhasználási lehetőség megnyílt az MTVA előtt is, mivel a közszolgálati médiaarchívum országos gyűjtőkörű közgyűjteménynek minősül.³⁸⁵ 2008-tól a jogalkotó tovább lazította – pontosabban a felhasználók számára könnyítette – ezt a törvényi szabályt. Kikerült a szabályozásból a vállalkozási tevékenységen kívüli cél, mint feltétel, bár kétségtelen tény, hogy a jövedelemszerzést vagy jövedelemfokozást kizáró szabály fenntartása lényegében ugyanezt jelenti. További könnyítést hozott az módosító szabály, amely a belső intézményi célt csupán a megjelent mű kisebb részéről, illetve újság- vagy folyóiratcikkéről készült másolatok esetében tartja fenn. Ezt a szabályt az MTVA szempontjából úgy lehet értelmezni, hogy adott a lehetőség a közszolgálati médiaarchívum anyagaiból engedélymentesen másolatot készíteni kutatási és archiválási célból. Azért fontos ennek a törvényi lehetőségnek a hangsúlyozása, mert ez adott esetben „felülírja” az archív példány megőrzését esetleg kizáró licence-szerződéses rendelkezést is.

Az INFOSOC irányelv engedőbb szabályának köszönhető annak a korábbi Sztj.-beli előírásnak a törlése, amely szerint csak saját példányról történhetett az archiválási célú másolatkészítés. A módosítás eredményeként 2008-tól egy kép- és hangarchívumnak a belső archiválási célú másolatkészítést megelőzően nem kell vizsgálnia a forrás eredetiségét, vagyis bárhonnán beszerezett és birtokolt műpéldányról történhet a többszörözés. Ez a szabály ellentmondani látszik a „háromlépcsős” tesztnek,³⁸⁶ különösen annak fényében, hogy üzletszerű többszörözés, de még a magáncélú másolás sem történhet illegális forrásból származó műpéldányról (lásd erről a 3.5.1. pontban írtakat). Mindenesetre a jogalkotó lépésének helyességét látszik igazolni, hogy a módosítás hatályba lépése óta eltelt közel egy évtizedben ebben az esetkörben nem hallottunk konkrét jogvitáról, visszaélésről vagy bármely jogérvényesítési igény alkalmazásáról.

---

³⁸³ Az INFOSOC Irányelv 5. cikke (2) bekezdésének c) pontja csak meghatározott intézmények javára teszi lehetővé – szabad felhasználásként – az intézményi célra történő másolatkészítést. Ezek: nyilvános szolgáltatásokat nyújtó könyvtár, oktatási intézmény, múzeum, levéltár, archívum.

³⁸⁴ Sztj. 35. § (4) bek.

³⁸⁵ Mttv. 100. § (3) bek.

³⁸⁶ Az ütközés leginkább annak az előírásnak a fényében szembetűnő, amely szerint a szabad felhasználás nem lehet sérelmes a mű rendes felhasználására és indokolatlanul nem károsíthatja a szerző jogos érdekeit. Jogalkotói bátorságra vall annak elismerése és kimondása, hogy az archívumok kincseinek megmentéséhez és megőrzéséhez fűződő közérdek felülírja a szerzői vagyoni jogok védelmének magánérdekét.

3.5.2.5. Időleges többszörözés

Rátérve az információs jog érvényesülését és a művek közönséghez történő eljuttatásának elősegítését szolgáló szabad felhasználásokra, elsőként az időleges többszörözésről kell szót ejteni annak kihangsúlyozásával, hogy ez a kategória is – hasonlóan a magáncélú másoláshoz – több szabad felhasználási esetkört foglal magába. Ezeknek a – digitális, interaktív felhasználások körében különös jelentőséggel bíró – rendelkezéseknek a közös jellemzője, hogy mind aktív (műsor-előállítói), mind passzív (felhasználói) oldalon érintik a médiaszolgáltatást, illetve a médiaszolgáltatókat.

Ahogy erre már korábban utaltam, az időleges többszörözés az INFOSOC irányelv egyetlen kötelezően átültetendő szabad felhasználási esetköre, amelyet már 1999-ben bevezetett az Szt., így az uniós csatlakozás kapcsán csupán e szabály korrekciójára volt szükség.³⁸⁷ Az időleges többszörözésre vonatkozó szabályozás „célkeresztjében” azok a közvetítő szolgáltatók álltak, amelyek leginkább mobil távközlési vagy internetes hálózaton történő műköztetésekben közreműködnek, és ennek során szükségszerűen másolatot készítenek az átvitt művekről.³⁸⁸ Ebben a kontextusban egy médiaszolgáltató művének (praktikusan az egész műsorfolyamnak) a többszörözése a műsorterjesztő (pl. a továbbközvetítést végző szervezet) vagy az internet-szolgáltató tevékenységi körén belül történik meg, mintegy „mellékterméke” a digitális rögzítési és műtovábbítási folyamatnak, ahol a hangsúly e felhasználási szegmens időlegességében, vagyis átmenetiségében, célhoz rendelt esetlegességében van.

Az időleges többszörözésnél az alábbi négy feltételnek együtt kell megvalósulni, hogy szabad felhasználásnak minősüljön:

- a többszörözésnek a szerző által engedélyezett, illetve az Szt. rendelkezései alapján megengedett felhasználás körében kell maradnia, vagy azt kell szolgálnia, vagy – alternatív lehetőségként – lehetővé kell tennie az átvitelt harmadik személyek között hálózaton, köztes szolgáltató által,
- a többszörözés a szerző által engedélyezett műfelhasználás megvalósulásához szükséges műszaki folyamat része kell legyen,³⁸⁹
- az időleges többszörözés a műszaki folyamat nélkülözhetetlen eleme kell legyen,
- az időleges többszörözésnek nem lehet önálló gazdasági jelentősége (nem lehet ebből külön bevétele a többszörözést végző felhasználónak).³⁹⁰

Első ránézésre ezek a szabályok leginkább a számítógépi programok futtatása során kapnak

---

³⁸⁷ Szt. 35. § (6) bek.

³⁸⁸ Nagykommentár. 152. o.

³⁸⁹ Különös jelentősége van e kivételt engedő szabálynak a caching és browsing néven ismert folyamatoknál. Ezekben az esetekben az ideiglenes műtárolás (többszörözés) keretében az internetes felhasználás gyorsabbá, hatékonyabbá válik. Mivel ezek már kívül esnek a szűkebben vett tárgykörünkön, ezért bővebb elemzésüktől eltekintünk.

³⁹⁰ Az Európai Bíróság Infopaq II. ügyben hozott C-302/10. sz. döntése szerint az időleges többszörözés akkor elfogadható, ha az „a mű jogszerű felhasználásából származó előnyökön túlmenően nem keletkeztet további előnyöket”, azaz nem tesz lehetővé olyan további felhasználást, amelyért a jogosult már nem kapott megfelelő díjazást. (Az Infopaq döntéseknek /C-5/08. sz. Infopaq I./ a jelentősége abban van, hogy e szabad felhasználási lehetőséget a teljesen automatikusan megvalósuló időleges többszörözéseken túlra is megnyitja.)

jelentőséget, valójában a földi és a műholdas sugárzás, valamint az interaktív lehívások nyilvánosságához közvetítés eseteiben is alkalmazhatók és alkalmazandók.³⁹¹ A szabályozás elsődleges „címettjei” (másként fogalmazva: haszonélvezői vagy kedvezményezettjei) ennek tükrében tehát azok a közvetítőszolgáltatók, akik pl. mobil vagy internetes hálózaton keresztül történő műköztetésben működnek közre, és ennek során szükségképpen másolat(ka)t készítenek a műről.³⁹² A gyakorlat ennek a felhasználási formának is igazolta a létjogosultságát, és további szabályozási kényszer vagy igény itt sem merült fel.

3.5.2.6. A mű ideiglenes („efemer”) rögzítése

Az ideiglenes rögzítést lehetővé tevő törvényi szabály³⁹³ is az INFOSOC irányelv átültetése folyamán került be az Szjt.-be. Annak ellenére, hogy a korábbi szabályozás nem tartalmazta ezt a lehetőséget, ez nem okozott problémát a médiaszolgáltatás gyakorlatában, mivel a szerzői jogosultak és a médiaszolgáltató között a sugárzási szerződések rendezték a sugárzáshoz elengedhetetlen ideiglenes rögzítéseket. A szabályozás az alábbi feltételek fennállása esetén tekinti a médiaszolgáltató által készített ideiglenes rögzítéseket szabad felhasználásnak:

- kizárólag a médiaszolgáltató saját műsorának sugárzásához jogszerűen felhasználható műveiről készülhet a másolat,
- kizárólag a médiaszolgáltató (rádió- vagy televízió-szervezet) saját eszközeivel készülhet az ideiglenes rögzítés (ilyenek tekinthető a szervezet nevében vagy felelőssége alatt eljáró személy eszköze is),³⁹⁴
- az ideiglenes rögzítést a rögzítés elkészítésének időpontjától számított három hónapon belül meg kell semmisíteni, illetve törölni kell (kivéve, ha a jogosult és a médiaszolgáltató szervezet között a sugárzás engedélyezéséről szóló szerződés másképp rendelkezik).³⁹⁵

A törvényi rendelkezés harmadik feltétele csupán a megengedett leghosszabb időtartamot jelöli meg, vagyis a megsemmisítésre és a törlésre természetesen sor kerülhet három hónapnál rövidebb időn belül is. E rögzítések közül azonban azok a – külön törvényben meghatározott – rögzítések, amelyeknek rendkívüli dokumentációs értéke van, közgyűjteménynek minősülő kép-, illetve hangarchívumban korlátlan ideig megőrizhetők. Ilyen külön törvény a már említett

³⁹¹ Ezt erősíti és támasztja alá az Szjt. 26. §-ának (6) és (8) bekezdése.

³⁹² Ehelyütt figyelemmel kell lenni a 2001. évi CVIII. törvény (Ekertv.) közvetítői felelősséget korlátozó rendelkezéseire is.

³⁹³ Szjt. 35. § (7) bek.

³⁹⁴ Ehhez kapcsolódik az Európai Bíróság C-510/10. számú (DR és TV2 Danmark ügy) ítélete, amely szerint a „saját eszközeikkel” kifejezést az uniós jog keretében, önállóan és egységesen kell értelmezni. Eszerint bármely, a műsorsugárzó szervezet nevében vagy annak felelőssége alatt eljáró személy eszköze is a műsorsugárzó szervezet saját eszközének minősül. Ennek keretében a tagállami bíróságoknak azt kell megítélnie, hogy az adott jogvitában ez a személy a műsorsugárzó szervezet nevében, vagy legalább annak felelőssége alatt eljáró személynek tekinthető-e. Ez utóbbi kapcsán ugyanis egyértelmű, hogy a műveik jogosulatlan rögzítése által veszélyeztetett szerzőkkel szemben a műsorsugárzó szervezet ugyanolyan kártérítési felelősséggel tartozik a harmadik személynek (pl. egy jogilag független külső televíziós műsorgyártó cégnek) a konkrét rögzítéssel összefüggő cselekményeivel vagy mulasztásával okozott károkért, mintha maga a műsorsugárzó szervezet járt volna el és mulasztott volna.

³⁹⁵ Ez a szabály csupán szerződéspótló (diszpozitív jellegű), vagyis csak eltérő szerződési kikötés hiányában érvényesül.

NAVA törvény, amelynek a 7. § (4) bekezdése szerint: „A NAVA által archiválási céllal rögzített műsorszámok az Szjt. 35. § (7) bekezdése szempontjából rendkívüli dokumentációs értékkel bíró rögzítésnek minősülnek.” Kezdetektől fogva vet fel értelmezési és törvényességi kérdéseket, hogy – az INFOSOC irányelvhez hasonlóan – sem az Szjt., sem a NAVA törvény nem határozza meg a rendkívüli dokumentációs értékű rögzítések fogalmát, hanem általános jelleggel minősíti ennek a NAVA által rögzített műsorszámokat. Álláspontom szerint a NAVA törvény 7. § (4) bekezdésének túl tág meghatározása és az Szjt. 35. § (7) bekezdésére történő visszahivatkozása (a két jogszabályhely lényegét tekintve „keresztthivatkozása”) komolyan felveti a szerzők jogos érdekeinek aránytalan sérelmét, a törvényi kivétel szükségesnél és indokoltnál tágabb körben történő meghatározását. Ennek a lehetséges sérelemnek a feloldására törvényhozói oldalról kellene megoldást találni; leginkább a rendkívüli dokumentációs értékkel bíró műsorok, műtípusok egzakt, taxatív meghatározásával (erről bővebben lásd a 7. fejezetben foglaltakat).

Az előzőekben ismertetett szabad felhasználási esetkörök zárásaként, az Szjt. egyértelművé teszi, hogy a magáncélú másolással kapcsolatos rendelkezések nem befolyásolhatják az „üres-hordozó” jogdíjra és a reprográfiai jogdíjra vonatkozó rendelkezések érvényesülését, vagyis e díjigények – e szabad felhasználási esetköröktől függetlenül – megilletik a jogosultakat.³⁹⁶

3.5.2.7. Időszerű cikkek, műsorok szabad felhasználása

A napi eseményekhez kapcsolódó, időszerű gazdasági vagy politikai témákról megjelentetett cikkek vagy e témákról sugárzott művek sajtóban történő többszörözését és a nyilvánossághoz közvetítését lehetővé tevő szabad felhasználási esetkör az Szjt. 2004. április 1-jétől hatályos módosítása vezette be.³⁹⁷ Ennek a rendelkezés a régi Szjt.-ben is megvolt az előzménye a BUE 10bis cikkében foglaltak alapján, de újradefiniálását az INFOSOC irányelvben foglaltaknak való megfeleltetés indokolta, a közérdeklődésre számot tartó eseményekről és tényekről való tájékozódáshoz fűződő alapjog érvényesülésének előmozdítása mellett.³⁹⁸

Lényeges, hogy csak a közérdek szempontjából jelentős (gazdasági, politikai) témák tartoznak a szabad felhasználás körébe, tehát pl. a tudományos, művészeti kategóriákra ez nem terjed ki. Ettől függetlenül ez a megújult szabály nagyon széles szabad felhasználási lehetőséget ad az írott és elektronikus sajtó kezébe pl. cikkek teljes terjedelmükben történő átvételének lehetővé tételével, aminek az egyedüli fékje – a médiumok önkorlátozása mellett – a szerzőnek a felhasználással szemben megfogalmazott egyoldalú (tiltó) jognyilatkozata. E szabad felhasználási lehetőséggel való visszaélés kérdéseivel és a felhasználás jogszerű keretek közé szorításával még az Szjt. 2004. évi módosítását megelőzően foglalkozott az SZJSZT, világossá téve azt, hogy sem a BUE, sem az INFOSOC irányelv alapján nem minősülhet szabad felhasználásnak a sajtó- és médiafigyelő szolgáltatás, mivel ezekben az esetekben nem a sajtó (adott esetben médiaszolgáltató) általi felhasználásról van szó.³⁹⁹

---

³⁹⁶ Szjt. 35. § (8) bek.

³⁹⁷ Szjt. 36. § (2) bek.

³⁹⁸ INFOSOC irányelv 5. cikk (3) bekezdésének c) pontja.

³⁹⁹ SZJSZT-19/03.

3.5.2.8. Díszlet szabad felhasználása

A képző-, ipar- és fotóművészeti alkotások alkalomszerűen vagy díszletként történő szabad felhasználását⁴⁰⁰ a régi Sztj. is lehetővé tette a televíziós médiaszolgáltatásban. A hatályos törvényi rendelkezés⁴⁰¹ az alkalomszerű felhasználás lehetőségét kivette e körből, mivel e kitétel a korábbiakban nagyon gyakran a joggal való visszaélésre adott lehetőséget, és a képző-, illetve iparművészeti alkotások szerzőinek jogos igényét a médiaszolgáltatásban lényegében kiiktatta. Az alkalomszerűség ebben az összefüggésben azt jelenti, hogy az adott képzőművészeti alkotás felhasználása az adásban inkább csak villanásszerű, és minden esetben járulékos, kiegészítő jellegű, esetleg mint kellék szerepel csupán, tehát az adásnak még részben sem célja a képzőművészeti stb. mű bemutatása.⁴⁰² Ennek ellenére a gyakorlat azt mutatta, hogy a jogszabályhely értelmezése a televíziószervezeteknek, mint felhasználóknak kedvezett, és segített az engedélyezés és a díjfizetés kötelezettsége alól felmentést adni. Ez a helyzet az Sztj. 1999. szeptember 1-jei hatálybalépésétől már nem áll fenn.

A díszlet és jelmez céljára készült műveknek kifejezetten az audiovizuális médiaszolgáltatásban való felhasználása ugyanakkor már túlmutat a szimpla díszletfunkción, ezért ehhez már a szerző engedélye és nevének feltüntetése szükséges.⁴⁰³ Megjegyzendő még, hogy a televíziós médiaszolgáltatás működése során nem ennek a szabad felhasználási esetnek a jogkövető alkalmazása szokott vitákat kiváltani, hanem a díszlet- és jelmeztervező tevékenységének eredetisége, alkotásának szerzői jogi megítélése (lásd erről a 2.2.7. pontban írtakat).

3.5.2.9. Tájékoztatás napi eseményekről

A napi eseményekről való tájékoztatás lehetőségét megengedő törvényi rendelkezés⁴⁰⁴ célja az, hogy az ezekről való tudósítói tevékenységet ne korlátozza az előzetes szerzői kontroll. A szerzői jogi jogosultak érdekét is szolgálja ugyanis, hogy műveik bemutatásáról (pl. mozipremier, koncert stb.) a lehető legszélesebb körben tudomást szerezzen a közönség, vagyis a potenciális felhasználói kör. Az Sztj. e szabad felhasználását az INFOSOC irányelvre⁴⁰⁵ figyelemmel szabályozza, ezáltal a korábbi szabályozáshoz képest kevésbé szűkíti le a szabad felhasználás körét: nem határozza meg azt, hogy a felhasználás milyen típusú médiumban, illetve műsorszámban történhet.⁴⁰⁶

Ennek a szabad felhasználási esetkörnek a lehetősége az írott és az elektronikus sajtót egyaránt megilleti. A felhasználás azonban nem sértheti a szerzők érdekeit. Ez annyit jelent, hogy a műveket egyfelől csak az időszerű, vagyis az adott időponthoz fűződő, meghatározott napi

---

⁴⁰⁰ Érintőlegesen ide kapcsolódnak az Sztj. 68. §-ában szabályozott, a képzőművészeti, fotóművészeti, iparművészeti és ipari tervezőművészeti alkotásokhoz kapcsolódó további szabad felhasználási esetkörök.

⁴⁰¹ Sztj. 36. § (3) bek.

⁴⁰² Pl. külföldi úti beszámoló során az előadó felmutatja a kamerának magyar írók külföldön megjelent könyveit, amelyeknek címlapját grafikusművész alkotta.

⁴⁰³ Sztj. 36. § (4) bek.

⁴⁰⁴ Sztj. 37. §-a.

⁴⁰⁵ 5. cikk (3) bekezdésének c) pontja.

⁴⁰⁶ A korábbi szabályozás szigorúbb feltételeket támasztott, így egyes művek csak politikai vagy más időszerű műsorszámok keretében voltak bemutathatók.

eseményekkel kapcsolatos tájékoztatás céljára lehet felhasználni. További szűkítő feltétel, hogy a tájékoztatásnak napi eseményről kell szólnia. Másfelől a felhasználás csak a tájékoztatási cél által indokolt mértékben történhet. Nem tekinthető szabad felhasználásnak pl. egy zenedarab egészének sugárzása csupán arra tekintettel, hogy az egy koncert műsorán szerepel, amelyről a híradó beszámol. A napi eseménynek természetesen kapcsolódnia kell a felhasznált műhöz, de ezt a kapcsolatot az Szjt. nem pontosítja. Ezért nem kizárt, hogy egy szerző új művét bemutató aktuális esemény közlésénél a szerző más, nagy sikerű, de az aktuális esemény műsorán nem szereplő alkotásából is mutasson be részletet egy híradó. A szerző nevének feltüntetését a felhasználó kivételesen mellőzheti, de csak akkor, ha annak feltüntetése lehetetlennek bizonyul.

Végül ehhez kapcsolódó bírói gyakorlat szerint szerzői jogot korlátozó szabad felhasználásnak minősül valamely televíziós műsor jellegzetes szignáljának, továbbá egyes részleteinek politikai hírműsorszám keretében vagy a médiaszolgáltató más időszzerű műsorszámaiban, napi eseményekhez kapcsolódóan – az alkalom által indokolt módon és mértékben – való bemutatása.⁴⁰⁷ Vizsgálódásom eredményeként rögzíthető, hogy ez a rendelkezés is időtálló és a gyakorlatban jól alkalmazhatónak tekinthető, korrekciójára nincs szükség.

3.5.2.10. Művek szabad megjelenítése

A művek meghatározott intézményekben történő megjelenítését – új szabad felhasználási esetként – ugyancsak az Szjt. EU-csatlakozástól hatályos módosítása vezette be.⁴⁰⁸ Az INFOSOC irányelv meglehetősen homályos megfogalmazású, értelmezési nehézségeket felvető szabálya⁴⁰⁹ miatt ez a szabad felhasználási esetkör sokáig a viták keresztjében állt.

Az átültetett norma lényege:

- a felhasználásra vonatkozó eltérő megállapodás hiányában
- a tételesen meghatározott intézmények (beleértve a kép- és hangarchívumok) helyiségeiben e célra üzembe állított számítógépes monitorokon
- a gyűjteményeik részét képező műveket
- nem üzletszerűen
- tudományos kutatás vagy egyéni tanulás céljára
- a nyilvánosság egyes tagjai számára szabadon megjeleníthetik⁴¹⁰ és a nyilvánosság említett tagjaihoz szabadon közvetíthetik.⁴¹¹

E szabad felhasználás esetében a nyilvánosság egyes tagjaihoz való közvetítés és a számukra történő hozzáférhetővé tétel módját és feltételeit a 117/2004. (IV. 28.) Korm. rendelet határozza meg. Tekintettel arra, hogy ez a szabad felhasználási mód és az ezt lehetővé tevő jogszabályok a NAVA megszervezését és igénybevételét voltak hivatottak megkönnyíteni azáltal, hogy elősegítik a gyűjtemények és archívumok megfelelő – a kutatást és a tanulást is szolgáló – működtetését, ezért ennek részletszabályaival és megítélésével a 7. fejezetben foglalkozom.

---

⁴⁰⁷ BH2005. 56.

⁴⁰⁸ Szjt. 38. § (5) bek.

⁴⁰⁹ 5. cikk (3) bekezdésének *n*) pontja.

⁴¹⁰ A megjelenítés a nyilvános előadás (Szjt. 24–25. §) egyik formájának, típusának tekinthető.

⁴¹¹ A közvetítés ebben a felhasználási módban a mű nyilvánosságához való közvetítésével (26–28. §) rokonítható.

3.5.2.11. A fogyatékosokat szolgáló szabad felhasználás

A társadalmi esélyegyenlőség, igazságszolgáltatáshoz és a közbiztonsághoz fűződő érdek érvényesülése körébe tartozó szabad felhasználási esetek közül a fogyatékos személyek javára engedett szabad felhasználást kell kiemelni, amelyet az Szjt. 1999. szeptember 1-jétől vezetett be a művek többszörözése és terjesztése vonatkozásában. Ez a szabály 2003-ban az INFOSOC irányelvre⁴¹² tekintettel akként változott, hogy egyrészt megszüntette e szabad felhasználásnak a többszörözésre és a terjesztésre történő leszűkítését, vagyis valamennyi felhasználás szabadon történhet (nyilvános előadás, sugárzás stb.), másrészt egyértelművé tette, hogy a szabad felhasználás kizárólag a fogyatékos személyek – fogyatékoságukkal közvetlenül összefüggő – igényeinek kielégítését szolgálhatja.⁴¹³ Ez a szabad felhasználási esetkör valamennyi műtípusra, így filmalkotásokra, audiovizuális alkotásokra is kiterjed.

Figyelmet érdemel, hogy a médiaszabályozás is figyelemmel van a fogyatékosok érdekeire, sajátos igényeire, ezért – az esélyegyenlőséget biztosító nemzetközi és egyéb hazai jogszabályok szem előtt tartásával – a közszolgálati médiaszolgáltatóra többletfeladatokat is meghatároz az Mttv., pl. annak előírásával, hogy az adott naptári évre érvényes napi „akadálymentesített” óraszámot a 6 és 24 óra közötti műsoridőben kell sugározni, a sorozatokra vonatkozóan pedig előírja, hogy a műsorszámok egymással dramaturgiaiilag összekapcsolódó sorozatát a médiaszolgáltató köteles annak teljes időtartama alatt segédlettel ellátni. Az audiovizuális médiaszolgáltatóknak törekedniük kell arra, hogy műsorszámait fokozatosan hozzáférhetővé tegyék a hallássérültek számára. A közszolgálati és a JBE⁴¹⁴ lineáris audiovizuális médiaszolgáltató minden közérdekű közleményt, politikai reklámot, hírműsorszámot – beleértve a közlekedési híreket, a sporthíreket és az időjárás-jelentést –, valamint a politikai tájékoztató és a fogyatékos személyekről szóló műsorszámokat kötelesek a hallási fogyatékkal élők befogadását megkönnyítő segédlettel ellátni. Továbbá napi hatórányi filmalkotáshoz és közszolgálati célokat szolgáló programhoz szintén feliratozást vagy jeltolmácsolást kell biztosítaniuk.⁴¹⁵ Ezeknek a speciális szabályoknak a szerzői jogi kapcsolódását a feliratozás, mint az átdolgozás egyik formájában találjuk meg; eszerint a feliratozás is szerzői jogi védelem alatt áll, amelynek a felhasználási jogát a médiaszolgáltatónak egyedileg, felhasználási szerződéssel kell megszereznie az alkotójától. A jeltolmácsolás⁴¹⁶ – mint sajátos kommunikációs forma és kifejezési mód – viszont kívül esik a szerzői jogi oltalom körén; ennek megfelelően a jeltolmácsok megbízási (vagy vállalkozási) szerződés keretében nyújtják ezt a szolgáltatást.

---

⁴¹² 5. cikk (3) bekezdésének b) pontja.

⁴¹³ Szjt. 41. § (1) bek.

⁴¹⁴ Jelentős befolyásoló erővel rendelkező (JBE) médiaszolgáltatónak minősülnek a legalább 15 százalékos közönségaránnyal bíró rádió- és televízióadók. Ezek médiapiaci koncentrációja korlátozás alá esik. A jelentős befolyásoló erővel rendelkező médiaszolgáltatók számára az Mttv. előírja, hogy a nap meghatározott szakában hírműsört közvetítsen, amelynek maximum 20 százaléka lehet „a demokratikus közvélemény tájékoztatását nem szolgáló, bűnügyi tematikájú híryanag.

⁴¹⁵ Mttv. 39. § (2) bek.

⁴¹⁶ A jeltolmács információt közvetít. Feladata, hogy a magyar nyelv használói megértsék a magyar jelnyelv használóit, és fordítva. Feladata továbbá a jelentés lehető legpontosabb átadása.

3.6. Összegzés, következtetések

Ebben a fejezetben elvégeztem a szerzői jogi felhasználási módok média-szemponitú áttekintését, a médiaszolgáltatásban általánosnak tekinthető felhasználási szerződések elemzését és a szabad felhasználási módok médiaszolgáltatáson belüli esetköreinek vizsgálatát. Mindezek alapján ebben a fejezetben két tézist állítok és bizonyítok. Az első ahhoz a kérdéscsoportozhoz kapcsolódik, hogy a médiaszolgáltatásra jellemző felhasználási cselekmények indokolttá teszik-e a rádió- és televízió-szervezetekre vonatkozó felhasználási szerződés(ek) általánostól eltérő, garanciális feltételeinek kimunkálását és/vagy az Szjt.-ben szétszórtan elhelyezett szabályok egybeszerkesztését akár az Szjt.-ben, akár külön törvényben. Ezt követően, a részletesen elemzett szabad felhasználási esetkörök ismeretében azt bizonyítom, hogy – a nemzetközi szabályok adta lehetőségeket maximálisan kimerítve – nincs lehetőség a közszolgálati médiaszolgáltatás mozgásterét szélesítő szabad felhasználási többlétszabály beiktatására az Szjt.-be. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy a hazai jogi környezet teljes körűen biztosítja a közszolgálati médiaszolgáltatásban keletkezett művek zavartalan hasznosítását, vagyis ne lenne igény valamely jogosult csoport érdekei mentén a szabályozás újragondolására. A lehetséges kitörési pontokra, irányokra (pl. a közszolgálati médiaarchívum, illetve az Archívumban lévő árva művek felhasználását megkönnyítő új jogosítási forma bevezetése) ugyanakkor nem a szabad felhasználásokról szóló jelen fejezetben, hanem a továbbiakban tárgyalt szabályozási elemek (Archívum, NAVA, árva művek) körében teszek javaslatot.

Az első kérdésselvetés tehát az, hogy a médiaszolgáltatást meghatározó felhasználási módok és cselekmények számbavételével indokolt-e a művek televíziós sugárzásának megalapozására (megfilmesítésére, nyilvánossághoz közvetítésére) vonatkozó, az Szjt.-ben szétszórtan elhelyezkedő minimum-szabályok „egyesítése” önálló szerződéstípusban. Ebben a kérdésben a kiindulópontunk egyfelől a művek megfilmesítésére, másfelől a nyilvánossághoz közvetítésére vonatkozó régi és hatályos szerzői jogi rendelkezések vizsgálata.

A rádió- és televízió-szervezetek megfilmesítési szerződéseire vonatkozó külön szabályokat a régi Szjt. hatálya alatt az 5/1970. (VI. 12.) MM rendelet tartalmazta, míg a hatályos Szjt. a filmalkotások tekintetében fenntartotta, továbbvitte és törvényi szintre emelte a műfaj-specifikus szabályokat, jelesen a filmalkotáshoz kötött felhasználási szerződésekre vonatkozó eltérő szabályokat. Az elfogadott jogirodalmi nézet szerint a piaci alapokon működő filmgyártásban az alkotói jogok védelmének fokozottabb szükségessége, illetve a filmgyártás – művészeti jellege mellett éppolyan fontos – ipari, gazdasági oldala indokolják a filmelőállítóra vonatkozó külön rendelkezéseket és a megfilmesítési szerződésre vonatkozó elkülönült, cizelláltabb szabályozás fenntartását.⁴¹⁷ Lényeges különbség a korábbi és a jelenlegi szabályozás között ugyanakkor az, hogy a régi Szjt. hatálya alá tartozó 5/1970. (VI. 12.) MM rendelet mellett létezett egy „klasszikus” megfilmesítési rendelet is [a megfilmesítési szerződések feltételeiről és a szerzők díjazásáról szóló 12/1970. (VI. 30.) MM rendelet], amelynek nem tartoztak a hatálya alá azok a szerződések, amiket kizárólag televíziós sugárzásra készülő film

---

⁴¹⁷ Nagykommentár. 237.o.

alkotásához kötötték meg. Ezzel szemben az Szjt. 66. §-ában szabályozott megfilmesítési szerződések tekintetében nem találunk ilyen kizáró feltételt,⁴¹⁸ ergo a filmalkotások létrehozására irányuló hatályos törvényi rendelkezések (kiegészülve a felhasználási szerződések általános és azon belül kötelező előírásaival⁴¹⁹) a médiaszolgáltató televízió-szervezetekre is irányadók. Szembetűnő viszont a két szabályozás tartalmi – és szemléletbeli – különbsége: amíg az 5/1970. (VI. 12.) MM rendelet elsősorban a televízió-szervezet által megszerzett jogokra és azok átruházhatóságára fókuszált, addig az Szjt. megfilmesítési szerződésre vonatkozó szabályai – a filmelőállítóra történő jogátruházás diszpozitív szabályként történő kimondása mellett – a szerzőt megillető jogokra helyezik a hangsúlyt.⁴²⁰ Ez a „szemléletváltás” összhangban van azokkal a társadalmi-technológiai változásokkal és gazdasági folyamatokkal, amelyek az elmúlt 20-30 évben a szerző és a szerző jogainak középpontba állítását eredményezték, továbbá kiállták az idő próbáját, helyel-közzel megfelelve a médiaszolgáltatás digitális korszakváltásának és az ebből fakadó kihívásoknak is. Mindezek alapján arra a következtetésre jutottam, hogy a hatályos Szjt. megfilmesítési szerződésre vonatkozó rendelkezései elegendők és – diszpozitivitásuknál fogva – megfelelőek a televízió-szervezetek és a szerzők jogviszonyainak, szerződéses kapcsolatainak a rendezésére. Másként fogalmazva, önmagában az Szjt. 66. §-ában foglalt szabályozás ki- vagy átemelése (megismétlése) a rádió- és televízió-szervezetekre vonatkozó felhasználási szerződésekre vonatkozó (új) fejezetbe nem indokolt és nem szükséges.

Bonyolultabb kérdés a sugárzási szerződésre vonatkozó alapvető (garanciális) szabályok, különösen a feleket megillető jogok és az őket terhelő kötelezettségek „reanimálása” az Szjt.-ben önálló szerződéstípus formájában. Ahogy már utaltam rá, a sugárzási szerződések jogszabályi előzménye az 5/1970. (VI. 12.) MM rendelet 7. §-a.⁴²¹ Ezek a rendelkezések ugyanakkor mindössze a televízió-szervezetek jogszerzését (rögzítés, sugárzás, vezetékes továbbközvetítés, stb.) foglalják magukban, amely szabályok nagyjából megfeleltek a hatályos Szjt. 80. §-ában meghatározott engedélyezési jogoknak. A különbség csupán annyi, hogy az Szjt. nem a felhasználási szerződés felől közelíti meg a rádió- és televízió-szervezetek jogosultságait, hanem az engedélyezési jogok szemszögéből, ami a lényegen nem változtat: ezek az engedélyezési jogok lefedik egy sugárzási szerződés (kötelező) tartalmi elemeit. Ebben a szegmensben tehát nincs joghézag, és nem is beszélhetünk kifejezett szabályozási kényszerről

---

⁴¹⁸ Az Szjt. 66. § (1) a filmalkotás létrehozására kötött szerződésekre terjed ki, a 64. § (1) bekezdése pedig kimondja, hogy filmalkotásnak minősül különösen a filmszínházi vetítésre készült játékfilm, a *televíziós film*, a reklám- és a dokumentumfilm, valamint az animációs és az ismeretterjesztő film.

⁴¹⁹ Szjt. 41-55. §-ai.

⁴²⁰ Ezek közül a legfontosabb annak törvényi deklarációja, hogy a szerzőt minden egyes felhasználási mód tekintetében külön-külön díjazás illeti meg (nyilvánvalóan abban az esetben, ha a felek nem kötik ki a filmalkotás felhasználására és a felhasználás engedélyezésére történő kizárólagos jogot).

⁴²¹ 7. § (1) „A rádió- vagy televízió-szervezet sugárzási szerződés alapján a szerződésben meghatározott időre megszerzi a mű

a) bármilyen technikai eljárással, sugárzás és vezeték útján történő átvitel céljára, saját eszközeivel történő rögzítésének, és

b) sugárzásának vagy a nyilvánosságához vezeték útján történő átvitelének jogát.

(2) A mű ismételt sugárzást lehetővé tevő rögzítéséhez a szerző külön hozzájárulása szükséges.

(3) Ellenkező szerződéses kikötés hiányában a rádió- vagy televízió-szervezet jogosult a rögzítést más rádió- vagy televízió-szervezetnek átadni. Ez nem érinti a szerzőnek az újabb felhasználásért fennálló díjigényét.”

sem. Felmerülhet továbbá a művek sugárzására és más módon történő nyilvánosságához közvetítésére vonatkozó – részben kizárólagos, részben közös jogkezelés körébe tartozó – engedélyezési jogok átértelmezése és újradefiniálása is, mivel ezek a szabályok a szerzőket és egyéb jogosultakat a sugárzási felhasználási szerződésekben megillető engedélyezési jogokat foglalják rendszerbe. Az Szjt. nyilvánosságához közvetítésre és sugárzásra vonatkozó tételszabályai mindenben harmonizálnak a releváns nemzetközi egyezményekkel és uniós normákkal (Római Egyezmény, WCT, WPPT, Múhold irányelv, INFOSOC irányelv), így ezek megváltoztatására legfeljebb az egyezmények és irányelvek módosítása esetén nyílhat lehetőség. Összefoglalóan kijelenthető tehát, hogy a médiaszolgáltató televízió-szervezetek megfilmesítési és sugárzási szerződésének kógens és diszpozitív szabályainak újradefiniálása, újrakodifikálása jelenleg nem aktuális, nem indokolt és nincs is rá elementáris igény sem a szerzői jogosultak, sem a médiaszervezetek oldaláról. Álláspontom szerint erre a Broadcast Treaty elfogadását követően nyílhat lehetőség a kötelező jogharmonizáció keretében, ennek az egyezménynek az elfogadása jelenleg még beláthatatlan.

A másik (számszerűen a harmadik) hipotézisemben – a részletesen elemzett szabad felhasználási esetkörök ismeretében – állítom, hogy a magyar jogalkotó kimerítette a nemzetközi szabályok adta lehetőségeket, és nincs további lehetőség a (közszolgálati) médiaszolgáltatással összefüggő szabad felhasználási többlétszabály beiktatására az Szjt.-be. Az idézés esetkörében az egyetlen biztos támpont a célhoz kötöttség, vagyis az idézéssel elérni kívánt cél által indokolt mérték.⁴²² Egyes művészeti ágakra, műfajokra „lebontott” mértékek, mérőszámok meghatározása nem képzelhető el, nem kivitelezhető és idegen is lenne a szerzői jog filozófiájától. Így tehát továbbra sem erősíthető meg jogalkotói eszközökkel a filmalkotások esetében szokásjoggá vált „kétperces” szabály, vagyis továbbra a kialakult szakmai szokásoknak megfelelő joggyakorlás a helyes magatartás az új filmalkotások, audiovizuális művek készítésénél. Ugyanez a szabályozási „moratórium” mondható el az átvételről is azzal a kiegészítéssel, hogy a cél által indokolt terjedelem ebben az esetben a médiaszolgáltató művére, műsorára vonatkozik, az egyéb feltételek betartása mellett. 2008. december 31-éig ez a szabad felhasználási eset még nem terjedt ki a filmekre, ugyanakkor az INFOSOC irányelv 5. cikke (3) bekezdésének a) pontjával való összhang megteremtése szükségessé, pontosabban lehetővé tette a jogalkotó számára a bővítést. A tartalom-előállító médiaszolgáltatók szenvedő alanyai a magáncélú másolásnak is, jóllehet ennek ellentételezéseként (az idézéssel és az átvétellel szemben) az Szjt.-ben elismert kompenzációban részesülnek („üres-hordozó” jogdíj), ami érdekeltté teszi őket e kivétel fenntartásában. Az intézményi célú másolást lehetővé tevő törvényi szabálynak kifejezetten kedvezményezettje a médiaszolgáltató, és az irányelvi maximum Szjt.-be iktatásával adott a lehetőség a médiaszervezetek számára az archívumaik anyagaiból engedélymentesen másolatot készíteni kutatási és archiválási célra. A vonatkozó törvényhely további szélesítésére tehát nincs lehetőség, ahogy erre – a korábban kifejtettek alapján – a mű ideiglenes többszörözését lehetővé tevő szabálynál sincs mód. Ellenben a mű ideiglenes rögzítését megengedő törvényi szabály, különösen a rendkívüli dokumentációs

---

⁴²² A BUE 10. cikkének (1) bekezdése sem mond ennél többet; az Szjt. is szinte szó szerint ezt veszi át. A BUE rendelkezése azzal a többlétszabállyal bír, hogy a bevett szokásoknak történő megfelelést is előírja. A magam részéről nem tartom szükségesnek ennek beemelését az Szjt. 34. §-ának (1) bekezdésébe, mivel ez levezethető a „háromlépcsős” tesztből.

értékű rögzítések korlátlan ideig történő megőrzésének lehetősége közgyűjteménynek minősülő kép-, illetve hangarchívumban, már felveti a szerzők jogos érdekeinek aránytalan sérelmét. Ennek a feloldása a rendkívüli dokumentációs értékkel bíró műsorok, műtípusok egzakt, taxatív meghatározásával képzelhető el; bővebb kifejtésére a 7. fejezetben vállalkozom. Az időszerű cikkek, műsorok, jelmezek, díszletek és napi események szabad felhasználására vonatkozó szabályok – az INFOSOC irányelv vonatkozó rendelkezéseinek az átültetése óta eltelt 13 évben – időtállóknak és a gyakorlatban jól alkalmazhatónak bizonyultak, korrekciójukra nincs szükség. A művek meghatározott intézményekben történő szabad megjelenítését megengedő Szjt. szabály az egyik legvitatottabb és legellentmondásosabb, szintén az INFOSOC irányelv harmonizációja során az Szjt. részévé tett szabad felhasználási esetkör. A jogosultak korábban azt kifogásolták, hogy a jogalkotó túlterjeszkedett az irányelv lehetőségi körén, túl tág mozgásteret adva a kedvezményezett intézményeknek és a művek túl széles körét megnyitva a szabad hozzáférés előtt. Másként fogalmazva, itt éppen a törvényhely „visszavágására” történtek kísérletek (a médiaszervezetek kárára), amely próbálkozások nem jártak sikerrel; ennek részletesebb elemzését ugyancsak a 7. fejezet tartalmazza. Végül a fogyatékosokat szolgáló szabad felhasználásoknak az INFOSOC irányelv átültetésével megvalósított újraszabályozásával kapcsolatban kell rögzíteni, hogy a fogyatékos személyek fogyatékoságukkal közvetlenül összefüggő igényeinek kielégítését szolgálták, és ennek a célnak maximálisan eleget tettek. Összefoglalva mindezeket: igazolhatóan nincs további lehetőség a médiaszolgáltatással összefüggő szabad felhasználási többlétszabály beiktatására vagy a meglévő szabad felhasználási szabályok kiegészítésére és a lehetőségek kiszélesítésére az Szjt.-ben.

IV. Médiaszolgáltatás és közös jogkezelés

A közszolgálati médiaszolgáltató szerzői és szomszédos jogi jogosulti (jogtulajdonosi) és felhasználói pozíciójának elemzését követően megkerülhetetlen témakör a médiaszolgáltatás és a közös jogkezelés⁴²³ érintkezési pontjainak, továbbá ezen belül a közös jogkezelés keretében történő jogdíjfizetés módjainak és formáinak vizsgálata. Minden bizonnyal jelen értekezés egyik legösszetettebb és legellentmondásosabb részterülete a közszolgálati médiaszolgáltatás és a közös jogkezelés eltérő érdekviszonyaiból fakadó konfliktushelyzeteinek ütköztetése.

Biztos vagyok ugyanakkor abban, hogy az audiovizuális műsorszámok közös jogkezelés keretében történő felhasználásai kapcsán felmerült vitás kérdések egy részére ma már adható (vagy javasolható) jogi megoldás, túlzott részletekbe menő jogtudományos fejtegetés és uniós jogi elemzés nélkül is.⁴²⁴ Ettől függetlenül, ebben a fejezetben kitérek a közös jogkezelés közösségi jogi szabályozásának meglehetősen vitatott végeredményére és ennek lehetséges kihatásaira a médiaszolgáltatásra.⁴²⁵ Másfelől, tanúi lehetünk annak, hogy a törésvonalak ma már elsősorban nem a médiaszolgáltatók és a közös jogkezelők között húzódnak. Az utóbbi évek médiapiaci átrendeződései – különös tekintettel a közmédia-rendszer centralizációjára – felerősítették a nagyjogos engedélyezési joggal bíró szerzők és a médiaszolgáltatók közötti vitákat, esetenként újabb frontokat nyitva meg. A nyitott kérdések egy részét ugyan tisztázta az Mttv. 100. §-a és az MTVA-nak erre épülő, 2011-től következetes szerződéses gyakorlata, ami korántsem jelenti azt, hogy ne maradtak volna nyitott kérdések. A téma kiemelt fontosságát és aktualitását jelzi az a tény is, hogy a médiaszervezetek üzemszerű működése szempontjából nélkülözhetetlen a közös jogkezelés, hiszen a felhasználás módjára, tömegességére tekintettel képtelenség lenne minden esetben az egyedi engedélykérés. A közös jogkezelés pozíciói ezen a fronton egyelőre nem forognak veszélyben, ellenben a filmszerzők (vagy jogutódaik) egy jól körülhatárolt köre részéről jelentkező nagyjogos igények komoly fejtörést okoznak a jogalkalmazóknak. Érdekes módon, ezen a ponton akár találkozhatnak is a médiaszolgáltatók és a közös jogkezelők érdekei az egyedi joggyakorlást preferáló jogosultakkal szemben.

A filmszerzők, médiaszolgáltatók és közös jogkezelők közötti törésvonalak értelmezése és megvilágítása okán – a közös jogkezelésnek a médiaszolgáltatást érintő jogviszonyokban betöltött szerepe mellett – ebben a fejezetben ismertetem a közös jogkezelés hazai szervezeti

---

⁴²³ Közös jogkezelés a felhasználás jellege, illetve körülményei miatt egyedileg nem gyakorolható szerzői jogok és a szerzői joghoz kapcsolódó ilyen jogok érvényesítése a jogosultak által erre létrehozott szervezet útján, függetlenül attól, hogy azt a törvény írja elő vagy az a jogosultak elhatározásán alapul. Részletesebb, a közös jogkezelés tevékenységi elemeit is magában foglaló definícióját lásd a Kjkt. 4. §-ának 7. pontjában.

⁴²⁴ Ki kell emelni, hogy a médiaszolgáltatás és a közös jogkezelés kapcsolatrendszerét, a közös jogkezelés körében alkalmazott jogdíjaknak az audiovizuális szektorban betöltött szerepét, illetve hatását mindmáig „A közös jogkezelők által alkalmazott szerzői jogdíjak szerepe az audiovizuális szektorban” című, 2007-ben, a Miniszterelnöki Hivatal megbízásából készített MEH-tanulmány dolgozta fel legátfogóbban (a továbbiakban: MEH-tanulmány): http://www.sztnh.gov.hu/szerzoijog/tanulmany/MeH_study_kjk_final_2007.pdf

⁴²⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 2014/26/EU irányelve a szerzői és szomszédos jogokra vonatkozó közös jogkezelésről és a zeneművek belső piacon történő online felhasználásának több területre kiterjedő hatályú engedélyezéséről (KJK-irányelv). Átültette a 2016. évi XCIII. törvény a szerzői jogok és a szerzői joghoz kapcsolódó jogok közös kezeléséről (Kjkt.).

kereteit, a közös jogkezelés médiaszolgáltatást érintő eseteit, az Egyeztető testület speciális mediációs lehetőségét, az audiovizuális díjszabásokat, az MTVA és a közös jogkezelők kapcsolatából fakadó sajátosságokat, valamint a médiaszolgáltatás jogdíjfizetési kötelezettségeivel összefüggő SZJSZT véleményeket.

Jelenleg nem bémérhető a KJK-irányelv kihatása a médiaszolgáltatásra, de azt megkockáztatom, hogy nem mélyíti a szakadékot a médiaszolgáltatók és a közös jogkezelő szervezetek között. Ellenben az irányelv és az azt átültető Kjkt. megnyithatnak olyan lehetőségeket a médiaszolgáltatók előtt, amelyekkel ezek a szervezetek akár beléphetnek a közös jogkezelői „piacra” is. Ez egyelőre csak hipotetikus felvetés, de a negyedik hipotézisemben azt is megvizsgálom, hogy milyen mozgásterük lehet a rádió- és televízió-szervezeteknek a közös jogkezelés kiszélesítésére.

4.1. A közös jogkezelés szabályozásának nemzetközi és hazai története

A felhasználók, felhasználások és a jogosultak nagy száma, illetve ebből adódóan a művek, műsorok egyidejű és nagy tömegű lejátszása miatt egyedileg nem gyakorolható szerzői és szomszédos jogok és díjigények érvényesítésére született meg a 19. század végén a közös jogkezelés intézménye, melynek keretében a jogosultak által erre a célra létrehozott szervezetek gondoskodnak a művek, műsorok engedélyezéséről és a jogok érvényesítéséről (jogdíjak beszedése, felosztása, dokumentálása). E szervezetek az esetek túlnyomó többségében nemzetállami alapon és műfaji (műtípusonkénti) alapon, a későbbiekben pedig felhasználási mód(ozat)ok szerint elkülönülve szerveződtek meg. Az egyes országokban a legváltozatosabb képet mutatja a közös jogkezelő szervezetek tagolódása és tipológiája: vannak országok, ahol akár zenei irányzatonként külön-külön szervezetek jöttek létre, míg máshol több művészeti ágat is egyetlen szervezet képvisel. A közös jogkezelés a művek felhasználását szolgáló eszközök és módzatok fejlődése és rétegződése következtében természetes módon nem az audiovizuális műfelhasználások területén, hanem elsőként a nyilvános zenefelhasználások kollektív jogosítása érdekében alakult ki.

4.1.1. Nemzetközi és uniós szabályozási törekvések és eredmények

Miközben a közös jogkezelés, pontosabban annak kialakulása egyidősnek tekinthető a szerzői jog első alapegyezménynek tekinthető BUE megszületésével, addig magának a közös jogkezelésnek csak az utóbbi években teremtődött meg és akkor is kizárólag az EU keretei között a nemzetközi szabályozási lehetősége. Ennek magyarázata az lehet, hogy nem létezik a közös jogkezelési szabályoknak nemzetközi szerzői jogi egyezményes legkisebb közös többszöröse.⁴²⁶ Külön elemzés tárgya lehetne e „közös többszörös” hiányának vizsgálata, ehelyütt elégedjünk meg annak kiemelésével, hogy amíg az angolszász jogrendszerben a polgári jogi és versenyjogi rendelkezések uralma alá tartoznak a közös jogkezelő szervezetek, addig a kontinentális jogrendszerekben az előzőeken túl speciális jogszabályok rendezték és rendezik a közös jogkezelés a közös jogkezelés általános szabályai (közös jogkezelő

---

⁴²⁶ Faludi Gábor: A szerzői mű egysége védelmének egyes kérdései. Infokommunikáció és Jog, 2011. december.

szervezetek létrejötte, működése, felügyelete, stb.) mellett a díjszabások megállapításának és elfogadásának részletes szabályait is.⁴²⁷ Természetesen történtek és napjainkban is történnek kísérletek a közös jogkezelés követelményeinek egységes rendszerbe foglalására, de leginkább egy-egy kisebb szegmensének (pl. egy engedélyezési jognak) harmonizálására, mind a BUE felülvizsgálata során, mind a WIPO égisze alatt. Dolgozatom témakörének fényében egyebek mellett kiemelendő a BUE 11bis Cikke, amelynek (2) bekezdését a szakirodalom úgy értékeli, hogy ez lehetőséget teremt a tagállamoknak kötelező közös jogkezelés bevezetésére a sugárzott mű mindenfajta, akár vezeték útján történő, akár vezeték nélküli nyilvános átvitelére, ha ezt az átvitelt az eredetihez képest más szervezet végzi.⁴²⁸

A WIPO keretei között a 80-as években erősödtek fel a törekvések a közös jogkezelés – ha nem is egészének, de egyes részterületeinek – valamiféle szabályozására. Több a WIPO által szervezett és finanszírozott nemzetközi fórumon és tanulmányban fogalmazódott meg a közös jogkezelés hatékonyságának elismerése és a tagállamok bátorítása különböző jogkezelési formák kialakítására.⁴²⁹ Jóllehet e munkálkodás nem vezetett el a közös jogkezelés egységes nemzetközi szabályozásának megteremtéséhez, de a WCT és WPPT legalább elismerte és átvette a BUE közös jogkezelést alkalmazásának lehetőségét pl. a vezetékes továbbközvetítés tekintetében.

Más utat járt be az Európai Unió a közös jogkezelés közösségi szintű szabályozásának megalkotása során. Egy mondatba sűrítve az e tárgyú uniós jogfejlődést, az Európai Bizottság az Európai Bíróság egyedi esetekben hozott döntésein⁴³⁰ keresztül jutott el a Műhold-irányelv⁴³¹ megalkotásáig, majd pedig – viszonylag rövid előkészítő és szövegezési munkát követően – a szerzői és szomszédos jogok belső piacon történő gyakorlásáról szóló Közlemény⁴³² és az erről szóló irányelv⁴³³ megszületéséig. A 2014. február 26-án elfogadott KJK-irányelv a szerzői és szomszédos jogok közös kezelésével foglalkozó szervezetek felépítésére, működésére, irányítására nézve határoz meg minimum követelményeket abból a célból, hogy erősítse e szervezetek átláthatóságát. Az irányelv deklarált célkitűzése volt, hogy az új szabályozás tagállami átültetését követően a jogosultak számára több lehetőség nyíljon arra, hogy beleszólhassanak a jogaik kezelését végző szervezetek döntéseibe, valamint biztosított legyen számukra a nekik járó jogdíjakhoz megfelelő időben való hozzájutás. Az

---

⁴²⁷ Silke von Lewinski: *International Copyright Law and Policy*. Oxford, Oxford University Press, 2008. 3.73-3.76.

⁴²⁸ Ficsor Mihály: *Guide to the Copyright and Related Rights Treaties Administered by WIPO and Glossary of Copyright and Related Rights Terms*. Genf, WIPO, 2003. BC-11bis 18-23.

⁴²⁹ Ficsor Mihály: *Collective Management of Copyright and Related Rights*. Genf, WIPO, 2002.

⁴³⁰ Ezek közül is kiemelendő témánk szempontjából a GEMA német zenei közös jogkezelő szervezet egyes szabályzatainak a közösségi versenyjoggal való összeegyeztethetőségének vizsgálata tárgyában született 71/224/EGK és a 72/268/EK határozat, valamint a SACEM francia zenei közös jogkezelő szervezet ellen indított ügyekben született döntések (C-402/85., C-110/88., C-241/88., C-242/88.).

⁴³¹ A műholdas műsorsugárzásra és a vezetékes továbbközvetítésre alkalmazandó egyes szerzői és szomszédos jogi szabályok összehangolásáról szóló 89/552/EGK irányelv.

⁴³² COM(2004)261 final.

⁴³³ Az Európai Parlament és a Tanács 2014/26/EU irányelve a szerzői és szomszédos jogokra vonatkozó közös jogkezelésről és a zeneművek belső piacon történő online felhasználásának több területre kiterjedő hatályú engedélyezéséről (KJK-irányelv). Az irányelvi rendelkezések tagállami szintű átültetésének határideje 2016. április 10-e volt.

irányelv másik nagyon fontos eleme az, hogy megteremtette a határokon átívelő online zenei felhasználások (főként a zeneletöltés és a streaming) hatékony engedélyezésének új kereteit. Ezáltal a digitális zenepiac szabályozásának egyik fontos sarokpontja született meg, amelynek elvárt következménye az európai zenei kínálat kiszélesítése, és a repertoárokhoz való egyszerűbb hozzáférés biztosítása. Másfelől azonban veszélyeket is hordoz magában az esetleges versenyelőny biztosítása a belföldi piacra belépni szándékozó külföldi honosságú közös jogkezelő szervezetek számára, mivel ez gyengítheti, akár ellehetetlenítheti mind a kulturális sokszínűség megőrzését (konkrétan a kisebb nyelvi területű nemzetállamok repertoárjainak érvényesülését), mind a nemzeti közös jogkezelés hatékonyságát.

4.1.2. A KJK-irányelv harmonizálása a magyar jogba⁴³⁴

Az irányelv implementációja úgy valósult meg, hogy a szerzői jogok és a szerzői joghoz kapcsolódó jogok közös kezeléséről szóló 2016. évi XCIII. törvény⁴³⁵ (Kjkt.) egyfelől átvette vagy pontosította az Szjt. közös jogkezelésre vonatkozó fejezetét, másfelől viszont érintetlenül hagyta az Szjt. azon rendelkezéseit, amelyek egy-egy konkrét vagyoni jog tekintetében utalnak arra, hogy annak gyakorlása kizárólag közös jogkezelés keretében folytatható.⁴³⁶ Ily módon a Kjkt. szerkezetében lényegében követte a KJK irányelvet, melynek következtében a törvény fő szabályozási területei a következők: a közös jogkezelő szervezetek felépítése, működése és gazdálkodása, továbbá a jogkezeléssel kapcsolatos hatósági eljárások és a több területre kiterjedő hatályú engedélyezés.

Szemben az Szjt.-vel, amely nem tartalmaz fogalom meghatározásokat, a KJK-irányelv 3. cikkében foglaltakkal összhangban elkerülhetetlen volt egyes új fogalmak értelmező rendelkezések formájában történő beemelése a Kjkt.-be.⁴³⁷ Ezek közül ki kell emelni a független jogkezelő szervezet és a reprezentatív közös jogkezelő szervezet definícióját. Az előbbi alatt olyan szervezetet kell érteni, amely annyiban hasonlít a közös jogkezelő szervezetre, hogy céljaként vagy fő tevékenységként szerzői jogot vagy kapcsolódó jogot kezel több jogosult érdekében és közös javára erre vonatkozó törvény, szerződés vagy egyéb jogviszony alapján, azonban két jelentős kérdésben eltér azoktól: nem áll a jogosultak tulajdonában vagy ellenőrzése alatt, és nyereségszerzési céllal működik. Az utóbbi pedig az a közös jogkezelő szervezet, amely az általa kezelt szerzői jog vagy kapcsolódó jog tekintetében megfelel a Kjkt. 34. §-ában meghatározott többletkövetelményeknek, és az adott szerzői jog vagy kapcsolódó jog vonatkozásában reprezentatív közös jogkezelő szervezetként végzett közös jogkezelési tevékenységhez szükséges hatósági engedéllyel rendelkezik. A közös jogkezelés alapelvei közül hangsúlyozandó az a garanciális szabály, hogy csak reprezentatív közös jogkezelő szervezet kezelhet olyan vagyoni jogokat, amelyek az Szjt. alapján kizárólag vagy a jogosultak e körülmény elleni tiltakozásáig csak kötelező és előírt közös jogkezelés

---

⁴³⁴ Kiss Zoltán: Kommentár a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvényhez. [online]. In Jogtár. Wolters Kluwer, Budapest, 2016.12.01.

⁴³⁵ Hatályos 2016. július 28-ától.

⁴³⁶ Ez az elhatárolás ott kap jelentőséget, hogy a nyilvánossághoz közvetítésének nagyjogos és közös jogkezelés körében történő engedélyezésére vonatkozó Szjt.-beli szabályok (26-28. §-ok) lényegében változatlan formában hatályosak.

⁴³⁷ Kjkt. 4. §-a

keretében gyakorolhatóak.⁴³⁸ Előírt közös jogkezelés körébe tartozó eset alatt az olyan felhasználási módot kell érteni, amellyel kapcsolatban a jogosult az Szjt. előírása alapján mindaddig kizárólag közös jogkezelő szervezet útján gyakorolhatja jogait, ameddig az előzetes tiltakozó nyilatkozata hatályossá nem válik.⁴³⁹

A jogosultak – függetlenül attól, hogy az adott jog közös jogkezelésbe tartozik – közvetlenül engedélyezhetik bármely művük vagy egyéb kapcsolódó jogi teljesítményük nem kereskedelmi célú felhasználását. E felhasználás részletes feltételeit a közös jogkezelő szervezet alapszabályában köteles meghatározni, ami garanciát jelenthet az esetleges párhuzamosságok kiküszöbölésére, a különböző típusú felhasználások megfelelő dokumentálására és nyilvántartására, valamint a nem üzletszerű felhasználások fogalmi elemeinek tisztázására.⁴⁴⁰ Nem kereskedelmi célú felhasználás alatt azokat a felhasználási módokat értjük, amelyek sem közvetlenül, sem közvetve nem szolgálják jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját. Lényeges újdonsága a Kjkt.-nek, hogy külön pontban foglalja össze a szerző vagy más jogosult szerzői jogai vagy kapcsolódó jogainak közös jogkezelő szervezet részére adott megbízás létrejöttének, tartalmának, valamint megszüntetésének, illetve korlátozásának szabályait. A közös jogkezelő szervezet köteles a megbízást elfogadni, továbbá köteles a jogkezelési megbízás elfogadását megelőzően a jogosultat igazolható módon tájékoztatni a közös jogkezelésre vonatkozó lényeges feltételekről.⁴⁴¹

A reprezentatív közös jogkezelő szervezettípusnak a törvénybe iktatását az tette szükségessé, hogy immár nem minden esetben elvárás a közös jogkezelő szervezetekkel szemben a reprezentativitás, vagyis annak a feltételnek való megfelelés, hogy a tevékenységükkel érintett jogosultak jelentős részétől rendelkezzenek jogkezelési megbízással. A Kjkt. ennek megfelelően a többletkövetelménynek megfelelő (reprezentatív tagsággal, illetve megbízói körrel) rendelkező közös jogkezelő szervezeteket nevezi speciális kategóriaként reprezentatív közös jogkezelő szervezetnek. A Kjkt.-ben meghatározott körben kizárólag reprezentatív közös jogkezelő szervezetként végezhető a közös jogkezelés. Ezek a törvény által előírt kötelező közös jogkezelés és a törvényben előírt, de kilépést engedő közös jogkezelés esetei.⁴⁴²

A KJK-irányelvvel összhangban a Kjkt. feszes határidőket ír elő a jogdíjak felosztására és a felosztásra történő átadására vonatkozóan. A felosztást és a kifizetést legkésőbb kilenc hónappal a jogdíjbevételek beszámolója szerinti pénzügyi év végét követően el kell végezni. Ezt a határidőt a közös jogkezelő szervezet csak külső ok (például a felosztást vagy a kifizetést gátló adathiány) miatt lépheti túl.⁴⁴³ Speciális szabályok vonatkoznak a nem azonosítható (ismeretlen vagy ismeretlen helyen tartózkodó) jogosultak felkutatására, az őket megillető jogdíjak elkülönített kezelésére, illetve a részükre ki nem fizethető jogdíjak felhasználására. Ehelyett ki kell emelni azt a szabályt, amely szerint, ha a jogosultkutatás ellenére a jogdíj beszámolója évét követő három éven belül sem sikerül a jogosult vagy a jogosult tartózkodási helyének

---

⁴³⁸ Kjkt. 5. §-a

⁴³⁹ Korábban a szakirodalom ezt a kategóriát törvényen alapuló kilépést megengedő közös jogkezelésnek nevezte.

⁴⁴⁰ Kjkt. 11. §-a

⁴⁴¹ Kjkt. 13–16. §-ai.

⁴⁴² Kjkt. 34–35. §-ai.

⁴⁴³ Kjkt. 40. §-a.

ismeretlensége miatt a jogdíjat kifizetni, a jogdíj ki nem fizethetőnek minősül és 90%-át át kell adni a Nemzeti Kulturális Alapnak (NKA).⁴⁴⁴

A KJK-irányelv szigorú feltételeket ír elő a közös jogkezelő szervezetek által alkalmazott jogdíjak megállapítására vonatkozóan, ugyanakkor azok eljárásrendjére nem tartalmaz előírást. Az átültetés során alapvető szempont volt továbbá, hogy a díjszabás jóváhagyási eljárás a más tagállamokban letelepedett, de Magyarország területén közös jogkezelési tevékenységet végző reprezentatív közös jogkezelő szervezetekre is vonatkozzon, míg a reprezentatív tagsággal nem rendelkező önkéntes közös jogkezelési körben, továbbá a független jogkezelők díjszabásaira nem vonatkozik a hatósági jóváhagyási eljárás. További eltérés az is, hogy reprezentatív közös jogkezelés körében a díjszabásokat évente kell megállapítani, míg az egyéb közös jogkezelő szervezetek díjszabásaikat ettől eltérő időszakokra is megállapíthatják. A Kjkt. lehetővé teszi továbbá az új típusú online szolgáltatásokra az eltérő engedélyezési feltételeket megállapítását.⁴⁴⁵ A Kjkt. díjszabásokkal kapcsolatos egyéb általános jellegű és eljárási szabályai lényegében az Szjt. (hatályon kívül helyezett) 90-92. §-ait veszik át, aminek az „audiovizuális” jogdíjközlemények elemzésénél lesz jelentősége.

A KJK-irányelv alapozza meg a zeneművek online felhasználásának egynél több EGT-állam területére kiterjedő (multi-territoriális) engedélyezését. A Kjkt. vonatkozó előírásai⁴⁴⁶ alapján ahhoz, hogy egy közös jogkezelő szervezet multi-territoriális engedélyt adhasson zeneművek online felhasználására, a közös jogkezelő szervezetek számára egyébként előírt feltételeken túlmutató követelményeknek is meg kell felelnie. A zeneművek online felhasználásának fogalma a lehívásra hozzáférhetővé tételre, valamint az ehhez szükséges többszörözésre terjed ki. A multi-territoriális engedélyt nyújtó közös jogkezelő szervezetnek legalább a következő feltételeknek kell megfelelnie: 1. legyen képes pontosan azonosítani a képviselt műveket, a műveken fennálló jogokat és azok jogosultjait 2. a meglévő nemzetközi normák és szokások figyelembe vételével használjon egyedi azonosítókat a művek és a jogosultak azonosítására. Mindezek az előírások nem vonatkoznak arra az esetre, ha a közös jogkezelő szervezet rádió- vagy televízió-szervezet részére abból a célból ad zeneművek online felhasználására több tagállam területére kiterjedő hatályú engedélyt, hogy a rádió- vagy televízió-szervezet az eredeti műsorának sugárzásával egyidejűleg vagy azt követően tegye műsorait, valamint az ehhez kapcsolódó egyéb tartalmakat a nyilvánosság számára hozzáférhetővé.⁴⁴⁷

A közös jogkezelő szervezetek a multi-territoriális engedélyek adásával kapcsolatos tevékenységeiket kiszervezhetik vagy a saját repertoárjuk felhasználásának engedélyezésével másik közös jogkezelő szervezetet bízhatnak meg. Az erre vonatkozó megállapodások azonban nem lehetnek kizárólagos jellegűek. A felkért közös jogkezelő szervezet a saját repertoárjának kezelésére alkalmazottakkal azonos feltételek mellett, bármilyen megkülönböztetés nélkül köteles kezelni a felkérő közös jogkezelő szervezet általa képviselt repertoárját (*tag-on*

---

⁴⁴⁴ Az utólagos jogosulti igények megfelelő fedezetének megteremtése érdekében azonban a törvény azt is előírja, hogy ha a közös jogkezelő szervezet által az ismertté váló jogosultak részére az adott évben kifizetett jogdíjak összege meghaladja az adott évben ki nem fizethetővé vált jogdíjak 10%-át, akkor az ezt meghaladó összeggel a közös jogkezelő szervezet csökkentheti az NKA részére a következő évben átadandó összeget. (Kjkt. 41–42. §-ai)

⁴⁴⁵ Kjkt. 57–59. §-ai.

⁴⁴⁶ Kjkt. 62–70. §-ai.

⁴⁴⁷ Kjkt. 62. § (3) bek.

kötelezettség). Ennek keretében a felkérő és a felkért közös jogkezelő szervezet köteles szorosán együttműködni egymással, és megadni egymás részére minden szükséges információt.

A független jogkezelő szervezetet⁴⁴⁸, mint a szerzői jogunktól és ily módon az Szt.-től korábban idegen formát a KJK-irányelv honosította meg annak érdekében, hogy a közös jogkezeléstől szervezetileg elkülönült és a jogosultaktól független, alapvetően profitorientált jogkezelési (praktikusan inkább ügynöki, ügynökségi) tevékenységet végző szervezetekre is – a törvényben meghatározott eltérésekkel – a közös jogkezelő szervezetekre irányadó előírások vonatkozzanak.⁴⁴⁹ A független jogkezelő szervezetekre is érvényes az a szabály, hogy díjszabásban kötelesek meghatározni az egyes felhasználási módok tekintetében a jogdíjakat és a felhasználás egyéb feltételeit. Megkockáztatom: az MTVA Archívumának kvázi ügynökségi formában és keretek között történő hasznosítási tevékenysége („blanketta”-típusú felhasználási szerződésekkel, nyilvános ÁSZF⁴⁵⁰ alapján) akár független jogkezelő szervezetként is végezhető lenne. Mérlegelendő azonban, hogy ennek a státuszának vannak-e olyan kézzelfogható előnyei, amelyek mellett megéri vállalni az ezzel járó adminisztratív és egyéb terheket, kötelezettségeket.

A reprezentatív közös jogkezelő szervezetként végzett közös jogkezelés körében alkalmazott díjszabások miniszteri jóváhagyására vonatkozó Kjkt.-beli szabályozás⁴⁵¹ ugyancsak az Szt. korábbi, a díjszabások jóváhagyására vonatkozó előírásait veszi alapul, kiegészítve azt a gyakorlati tapasztalatokra épülő pontosításokkal és a reprezentatív közös jogkezelés sajátosságaival. Így a reprezentatív közös jogkezelő szervezet legkésőbb az engedély megadásáról szóló határozat jogerőre emelkedését követő két hónapon belül is megküldheti jóváhagyási eljárás lefolytatása céljából a díjszabását az SZTNH részére, kivéve, ha az így benyújtott díjszabás alkalmazási időszaka hat hónapnál kevesebb lenne. A Kjkt. pontosítja az olyan kivételes esetekre vonatkozó szabályokat, amelyekben a díjszabás miniszteri jóváhagyásához kormánydöntés szükséges. Ugyancsak a felhasználóik érdekeire van tekintettel az a szabály, hogy ha a benyújtott díjszabás olyan díjtétel emelését tartalmazza, amely a benyújtáskor hatályos díjszabásban foglaltakhoz képest korábban magasabb volt, akkor az emelés mértékének meghatározásakor a korábban irányadó legmagasabb díjtételt kell alapul venni, feltéve, hogy az azt megállapító díjszabás alkalmazási időszakának lejártá óta három év még nem telt el.

A Kjkt. felhatalmazása alapján került kiadásra a közös jogkezelő szervezetek és a független jogkezelő szervezetek működésének és a jogkezeléssel kapcsolatos eljárások részletes szabályairól szóló 216/2016. (VII. 22.) Korm. rendelet, amely a hasonló tárgyú 307/2011. (XII. 23.) Korm. rendeletet váltotta fel. A közös jogkezelő szervezetek és a független jogkezelő szervezetek jogkezelési tevékenységének bejelentésével, valamint a reprezentatív közös jogkezelő szervezetként végzett közös jogkezelési tevékenység engedélyezésével kapcsolatos eljárásokért fizetendő igazgatási szolgáltatási díjra vonatkozó szabályokat a 9/2016. (IX. 5.) IM

---

⁴⁴⁸ Kjkt. 71–73. §-ai.

⁴⁴⁹ 2016. december 22-én az SZTNH első független jogkezelő szervezetként már nyilvántartásba vette az MPLC Magyarország Korlátolt Felelősségű Társaságot filmalkotások nyilvános előadása (Szt. 24. §) tekintetében.

⁴⁵⁰ Az MTVA Archívuma Tartalomkereskedelmi Igazgatóságának Általános Szerződési feltételeit illetően lásd:

<http://www.mtva.hu/aszf-az-mtva-tartalomertesitesesi-es-szolgaltatasi-szerzodeseihez/>

⁴⁵¹ Kjkt. 145–146. §-ai.

rendelet tartalmazza. Ezeknek a rendeleteknek a médiaszolgáltatással összefüggésbe hozható rendelkezéseit e fejezet további pontjaiban ismertetem

4.2. Közös jogkezelés a médiaszolgáltatást érintő jogviszonyokban

A szerzői jogi nyelvezet egyik legismertebb és leggyakrabban használt kifejezése közé tartozik a nagyjogos és a kisjogos engedélyezés. Az előbbinél a felhasználó minden esetben a szerzővel (jogutóddal) vagy ügynökségével köti meg a felhasználási szerződést, míg az utóbbinál a közös jogkezelő szervezet jogosult engedélyezni és szerződni. A kisjogos jelző a közös jogkezelés történetének kezdetén a beszedett jogdíjak mértékére utalt. Ma e fogalom (és párja) mind felhasználási módok, mind egyes műfajták, műtípusok kifejezője lehet. Ez utóbbi indoka az, hogy a közös jogkezelő szervezetek egyes felhasználási módokon belül nem minden típusú alkotás felhasználása esetén rendelkeznek engedélyezési joggal, így ez a kifejezés egyes műtípusokra (műfajtákra) is áttérjedt.⁴⁵² Bővebben, kisjogos felhasználási módnak nevezünk minden olyan felhasználást, amikor a felhasználási engedélyt nem a szerzőtől, hanem a közös jogkezelőtől kell és lehet kérni, míg kisjogos műnek azokat az alkotásokat hívjuk, melyek egyes felhasználásaira (általában a nyilvános előadásra, hangfelvételen való többszörözésre) a közös jogkezelő szervezetektől lehet engedélyt kérni (pl. a nem színpadra szánt irodalmi és zeneművek). Nagyjogos felhasználási mód pedig minden olyan felhasználás, amikor a felhasználási engedélyt közvetlenül a szerzőtől (vagy jogutódjától) kell és lehet beszerezni, míg nagyjogos művek azok, melyek felhasználásaira közvetlenül a szerzőtől kell – főszabályként felhasználási szerződéssel – engedélyt kérni, például színpadra szánt irodalmi és zeneművek esetében. Az átdolgozásra a közös jogkezelés nem terjed ki, így arra mindig a szerző (vagy szerzői jogosult) egyedi engedélye jogosít.

A médiaszolgáltatás körében – akár egy új műsorszám gyártásánál, akár ismétlésénél – egyidejűleg tipikusan mind a nagyjogos, mind a kisjogos jogosítási forma szerepet kap; ebben a fejezetben értelemszerűen ez utóbbiakkal foglalkozom. A szerzők, a médiaszolgáltatók és a közös jogkezelők viszonyrendszerében egyaránt megtalálhatók a kötelező, az előírt és az önkéntes közös jogkezelés esettípusai; ezeket jelen fejezet további pontjaiban részletezem.

A rádió- és televízió-szervezetek mint szomszédos jogi jogosultak számára az Szt. nem állapít meg közös jogkezelés alá tartozó kizárólagos, tehát nem mint filmelőállítót más közös jogkezelő szervezettel együtt megillető díjigényeket. Ennek oka elsősorban az, hogy a médiaszolgáltatók behatárolt száma mindeddig az egyedi jogérvényesítés határán belül maradt. Tény ugyanakkor, hogy a közös jogkezelés szóba jöhetne a műsoraik egyidejű továbbközvetítésénél, aminek gyakorlati megvalósítása érdekében a médiaszolgáltatók mostanáig nem tettek konkrét lépéseket. A rádió- és televízió-szervezetek azonban a gyakorlatban – audiovizuális alkotás készítése vagy megrendelése, hangfelvétel gyártása esetén – értelemszerűen rendelkezhetnek filmelőállítói, illetve hangfelvétel-előállítói jogokkal is, így

---

⁴⁵² Kiss – Szivi: i.m. 105.o.

teljesítményükre tekintettel részesülnek a kötelező közös jogkezelés körébe tartozó „üres-hordozó”, illetve kábeltelevíziós jogdíjból. Összefoglalóan tehát azt kell rögzítenünk, hogy a médiaszolgáltatók – a korábban már ismertetett, ellentétes „előjelű” filmelőállítói és felhasználói pozíciójuk révén – egyidejűleg a közös jogkezelés díjazásra jogosult hasznélvezői (jogosulti pozíció filmelőállítóként; lásd bővebben a II. Fejezetben) és jogdíjfizetésre kötelezettjei (felhasználói pozíció a szerzők vagy más szerzői jogi jogosultak irányában; lásd bővebben a III. Fejezetben). Mindezek alapján a következő pontban a művek és szomszédos jogi teljesítmények sugárzásának és vezetékes nyilvánosságához közvetítésének közös jogkezelés körébe tartozó engedélyezési jogait mutatom be, amelyekben tehát elsősorban felhasználóként, jogdíjfizetésre kötelezettként jelennek meg a médiaszolgáltatók. Jogosultként – filmelőállítói minőségükben – saját műsoruk továbbközvetítése kapcsán válnak érintetté a rádió- és televízió-szervezetek, míg engedélyezés és díjfizetés szemszögéből kérdéseket vet fel a rádió- és televíziós műsorok lehívás útján (internet) történő nyilvánosságához közvetítésének esete.

4.2.1. A kötelező közös jogkezelés médiaszolgáltatást érintő esetei

4.2.1.1. Nem színpadra szánt zenei és irodalmi művek földfelszíni sugárzásának vagy vezetékes nyilvánosságához közvetítésének szerzői engedélyezési jogai.⁴⁵³ Ennek jogosítását és a jogdíjak felosztását az érintett szerzők képviselőjében az ARTISJUS végzi. A színpadra szánt irodalmi művek és zenedrámái művek vagy ezek jeleneteinek, illetve keretszövegeinek sugárzási jogát egyedi felhasználási szerződésben kell megszereznie a felhasználónak, éppen úgy mint a szakirodalmi és a nagyobb terjedelmű szépirodalmi műveket.⁴⁵⁴

4.2.1.2. Hangfelvételek bármilyen sugárzásáért, vezetékes nyilvánosságához közvetítéséért [kivéve az Szjt. 26. §-ának (8) bekezdésében szabályozott felhasználást] és nyilvános előadásáért a hangfelvétel-előállítókat és az előadóművészeket megillető megfelelő díjazás iránti igények.⁴⁵⁵ Az e felhasználásokért beszedett díjak egymás közötti felosztásáról a hangfelvétel-előállítók közös jogkezelő szervezete (MAHASZ⁴⁵⁶) és az előadóművészek közös jogkezelő szervezete (EJ⁴⁵⁷) állapodik meg. Az Szjt. úgy rendelkezik, hogy eltérő megállapodás hiányában a jogdíjból azonos mértékben osztoznak.

4.2.1.3. Sugárzott vagy vezetékes saját műsor egyidejű, változatlan és csonkítatlan továbbközvetítése miatti szerzői engedélyezési jogok, előadóművészi, hangfelvétel- és

---

⁴⁵³ Szjt. 27. § (1) bek.

⁴⁵⁴ A szerzői művek rádió-televízió műsor céljára történő rögzítéséért fizetendő jogdíjakra vonatkozó díjszabás e kivétel további értelmezését adja: e felhasználásért fizetendő jogdíj nem foglalja magában a zenés színpadi művek és a zenei nagyjog fogalmi körébe tartozó egyéb zeneművek sugárzását vagy a nyilvánosságához vezetékén történő átvitelének szerzői jogdíját. Az Szjt. 63. § (4) bekezdése pedig a reklám céljából történő műfelhasználás esetén, a már meglévő műveknél lehetőséget ad a feleknek, hogy a művet kizárólag a reklám célú felhasználások tekintetében reklámozásra megrendelt műnek tekintsék. Ez azt is jelenti, hogy amennyiben azt a közös jogkezelő szervezetnek bejelentették, arra a továbbiakban nem vonatkozik a közös jogkezelés.

⁴⁵⁵ Szjt. 77. §-a

⁴⁵⁶ Magyar Hangfelvétel-kiadók Szövetsége Közös Jogkezelő Egyesület.

⁴⁵⁷ Előadóművészi Jogvédő Iroda Egyesület.

filmelőállítói díjigények (kábeltevé-jogdíjak).⁴⁵⁸ A jogosultak az egyidejű vezetékes továbbközvetítésre tekintettel őket megillető díjakat csak közös jogkezelés keretében érvényesíthetik. Ez nem vonatkozik a médiaszolgáltató rádió- és televízió-szervezetekre és a saját műsort vezeték útján a nyilvánossághoz átvivőkre, amelyek műsorukat illetően mind az Szjt. 28. § (1), mind az Szjt. 28. § (2) bekezdésekben foglalt felhasználás esetében egyedileg adnak engedélyt. E jogdíjakat az ARTISJUS állapítja meg. A jogdíjak megállapítása – ugyanúgy, mint az „üres-hordozó” jogdíjak esetében – a többi érintett közös jogkezelő szervezet (FilmJus, HUNGART, MSZSZ-EJI, MAHASZ) egyetértésével történik.

4.2.2. Az előírt közös jogkezelés médiaszolgáltatást érintő esetei

4.2.2.1. Nem színpadra szánt zeneművek és nagyjogos szépirodalmi művek földfelszínivel egyidejű műholdas sugárzásának és saját műsorral vezetékes nyilvánosságához közvetítésének szerzői engedélyezési jogai.⁴⁵⁹ Ennek bevezetésére nemzetközi kötelezettségvállalásokra⁴⁶⁰ tekintettel került sor, amely a már nyilvánosságra hozott nem színpadi zeneművek és zeneszövegek, valamint az ilyen színpadi zeneművekből vett részletek tekintetében a kötelező közös jogkezelést kilépést lehetővé tevő kiterjesztett közös jogkezeléssé alakította át az Szjt. 26. § (3)–(8) bekezdéseiben foglalt felhasználásoknál.⁴⁶¹ Ez annyit jelent, hogy utóbbiaknál vélelmezett a kiterjesztett, tehát minden érintett jogosultra kiterjedő közös jogkezelés, kivéve, ha a szerző kilépési nyilatkozatot tett. Ennek jogosítását és a jogdíjak felosztását az érintett szerzők képviselőjében az ARTISJUS végzi.

4.6.2.2. Másként, mint sugárzással vagy saját műsor vezetékes nyilvánosságához közvetítésével, így különösen nyilvánosság számára lehívással hozzáférhetővé tételre (on-line-lehívásos felhasználására) vonatkozó előadóművészi és nem színpadra szánt zenei és rövidebb szépirodalmi művek esetén fennálló szerzői engedélyezési jogok.⁴⁶² Ennek jogosítását és a jogdíjak felosztását az érintett szerzők képviselőjében az ARTISJUS, míg az előadóművészek esetében az EJI végzi. Az Szjt. 27. §-ának rendelkezései az előadóművészek teljesítményeihez kapcsolódó egyes szomszédos jogok kezelésére is megfelelően alkalmazandók.

4.2.2.3. Előadás, illetve nem színpadra szánt zenemű sugárzás vagy a nyilvánosságához átvitel céljára készült rögzítésének szomszédos jogi díjazási igényei, illetve szerzői engedélyezési jogai.⁴⁶³ Az Szjt. 74. § (2) bekezdése az előadás sugárzás vagy nyilvánosságához történő átvitel céljára készült rögzítésének díjazása, valamint az előadás vezeték útján vagy más módon és eszközzel történő (pl. interneten keresztül történő egyéni műlehívás) nyilvános közlése engedélyezésének gyakorlása tekintetében az Szjt. 27. §-ának (3) bekezdését rendeli megfelelően alkalmazni az EJI jogkezelésében. A szerzők képviselőjében a már nyilvánosságra hozott művek sugárzásának és az Szjt. 26. §-ában szabályozott más felhasználások jogosítására és díjazására az ARTISJUS köt szerződést a felhasználóval a színpadra szánt irodalmi művek

⁴⁵⁸ Szjt. 28. §, 73. § (3) bek., 77. § (3) bek.

⁴⁵⁹ Szjt. 27. § (2) bek., 26. § (7) bek. és 27. § (3) bek.

⁴⁶⁰ WIPO Szerzői Jogi Szerződése (WCT) 8. cikk, INFOSOC irányelv 3. cikk.

⁴⁶¹ Ezek: kódolt sugárzás, ismételt sugárzást lehetővé tevő rögzítés, saját műsor vezeték útján történő közvetítése, ún. interaktív, lehívásos műfelhasználás (Internet).

⁴⁶² Szjt. 74. § (2) bek. és 27. § (3) bek.

⁴⁶³ Szjt. 74. § (2) bek., 26. § (6) bek. és 19. §-a

és a zenedrámai művek vagy jeleneteik, illetve keresztmetszeteik felhasználása kivételével.

4.2.3. Az önkéntes közös jogkezelés médiaszolgáltatást érintő esetei

Ahogy korábban az Szjt., úgy 2016. július 28-ától a Kjkt. is módot ad arra, hogy a jogosultak eddig egyedileg gyakorolt jogait önként közös jogkezelésbe vigyék. A közös jogkezelés természetesen csak ott lehet indokolt, ahol a nagyobb közvetlen szerzői ellenőrzést és közvetlen ártárgyalást jelentő egyedi szerződéskötési rendszer működésképtelen, vagyis a közös jogkezelés nélkül az illető jog a jogosultak széles köre számára gyakorlatilag üres, értéktelen lenne. Ha az önkéntes közös jogkezelés körében történő engedélyezés ellen tiltakozik a jogosult, ez a jogkezelés egészéből való kilépést eredményezi, mivel nem lehet bizonyos felhasználásokat, felhasználási módokat benntartani, másokat pedig kivinni a közös jogkezelésből. Ha a tagok egyenként kizárhatnák műveiket, teljesítményeiket a közös jogkezelésből, az teljességgel ellehetetlenítené a közös jogkezelést.⁴⁶⁴

4.2.3.1. Filmalkotások sugárzással vagy egyéb módon történő nyilvánosságához közvetítése után járó filmelőállítói díjigények, beleértve azt az esetet, amikor a nyilvánosság tagjai a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhatják meg.⁴⁶⁵ A vonatkozó Szjt.-szabály szerint a szerzőt minden egyes felhasználási mód tekintetében külön-külön díjazás illeti meg, amely díj megfizetésére az előállító köteles. Ennek jogosítását és a jogdíjak felosztását az érintett filmelőállítók (adott esetben az MTVA) képviselőjében a FilmJus végzi.

4.2.3.2. Képző-, ipar- és fotóművészeti alkotások nyilvánosságához közvetítése, így különösen sugárzása vagy vezetékes nyilvánosságához közvetítése és a nyilvánosság számára lehívással hozzáférhetővé tétele (on-line-lehívásos felhasználás) után járó szerzői díjigények.⁴⁶⁶ Ennek jogosítását és a jogdíjak felosztását az érintett képző-, ipar- és fotóművészek képviselőjében a HUNGART végzi.

A fentebb vázlatosan ismertetett engedélyezési jogokat az érintett jogosulti csoportokat képviselő közös jogkezelő szervezet (ARTISJUS, EJI, MAHASZ, FilmJus, HUNGART) adott jogtípusra vonatkozó díjszabásai töltik meg tartalommal,⁴⁶⁷ és ez utóbbiak, valamint az ezekre épülő szerződéses együttműködés elemzése kapcsán juthatunk bizonyos következtetésekre, konkrétan arra, hogy hol van igény vagy hol lehet szükség valamely díjszabási elem felülvizsgálatára, megváltoztatására.

---

⁴⁶⁴ A 2003. évi CII. törvény 74–75. §-aihoz fűzött miniszteri indokolás szerint „a jogosultnak az Szjt. 91. §-ának (2) bekezdése alapján tett nyilatkozata nem tehet különbséget a közös jogkezelés alá tartozó azonos műfajú művek (teljesítmények) között, és egységesen csak a közös jogkezelés alá tartozó adott felhasználás egészére vonatkozhat. A legalább három hónappal előre, a következő év kezdetére való írásbeli bejelentés követelményét az indokolja, hogy a következő évi felhasználási szerződések előkészítése rendszerint a második félévben kezdődik meg, s a közös jogkezelő szervezetnek tudnia kell, mekkora repertoárral számolhat.”

⁴⁶⁵ Szjt. 26. §-a és 66. § (3) bek.

⁴⁶⁶ Szjt. 26. §-a

⁴⁶⁷ A díjszabások „sztenderd” kötelező tartalmi elemei: a felhasználás jogcíme(i), az érintett jogosulti és kötelezett kör, a díjazás mértéke és a díj megállapításának módja, a felhasználás egyéb feltételei.

4.3. A médiaszolgáltatókat érintő díjszabások

A közös jogkezelő szervezetek abban a körben, amelyben a nyilvántartás szerint jogkezelésre jogosultak, évente megállapítják és jóváhagyási eljárás lefolytatása céljából (legkésőbb minden év szeptember 1-jéig) megküldik az SZTNH-nak díjszabásaik tervezetét. A díj mértékének megállapításakor figyelembe kell venni az érintett felhasználás valamennyi lényeges körülményét. Az igazságügyért felelős miniszter jóváhagyása előtt kerül sor a díjszabások „társadalmi egyeztetésére”, amelyre a Kjkt. differenciált szabályokat állapít meg: az SZTNH egyfelől bármely felhasználótól és felhasználói érdek-képviselői szervezettől véleményt kérhet, másfelől pedig köteles véleményt kérni attól a jelentős felhasználótól és felhasználói érdek-képviselői szervezettől, aki vagy amely véleményezési szándékát az SZTNH-nak a törvényben meghatározott feltételeknek megfelelően bejelenti. Jelentős felhasználó az a személy, aki az érintett reprezentatív közös jogkezelő szervezethez intézett megkeresés alapján kiadott nyilatkozattal igazolja, hogy a bejelentés évét megelőző naptári évben az általa fizetett jogdíj elérte az érintett díjszabás alapján vagy az érintett díjszabásban meghatározott valamely felhasználói csoport által megfizetett összes jogdíj 5%-át (felhasználói érdek-képviselői szervezet esetében 10%-át).⁴⁶⁸ A közszolgálati médiaszolgáltatás valamennyi rádió- és televízió-csatornáját kezelő MTVA által fizetett jogdíj meghaladja a művek teljesítmények sugárzás és egyéb elsődleges nyilvánosságához közvetítéséből származó összes felhasználói jogdíjbevétele 5%-át, ezért minden évben részese a díjszabások véleményezői körének. Az más kérdés, hogy a felhasználók véleménye nem köti sem a közös jogkezelőt, sem az SZTNH-t, sem az igazságügyért felelős minisztert; a felhasználó legfeljebb az Egyeztető testülethez⁴⁶⁹ fordulhat a felek közötti, a díjazásról és a felhasználás egyéb feltételeiről szóló megállapodás vagy a közös jogkezeléssel összefüggésben felmerült egyéb jogvitát lezáró egyezség létrehozása céljából.⁴⁷⁰

A miniszteri jóváhagyás a díjszabás alkalmazásának és a Magyar Közlöny mellékleteként megjelenő Hivatalos Értesítőben való nyilvánosságra hozatalának feltétele, ami azonban nem zárja ki, illetve nem érinti az egyéb jogszabályok érvényesülését a díjszabás tekintetében. A következő pontokban a művek és más teljesítmények nyilvánosságához közvetítését jogosító

---

⁴⁶⁸ Kjkt. 151. §-a

⁴⁶⁹ Szjt. 104. § (1) bek. Az egyeztető testület eljárásának célja, hogy a felek közötti, a díjazásról és a felhasználás egyéb feltételeiről szóló megállapodás vagy a közös jogkezeléssel összefüggésben felmerült egyéb jogvitát lezáró egyezség létrehozását elősegítse. A reprezentatív közös jogkezelő szervezet által megállapított díjszabással kapcsolatos vitában kezdeményezett egyeztető testületi eljárásról a testület haladéktalanul tájékoztatja az igazságügyért felelős minisztert, a kultúráért felelős minisztert és a Hivatalt.

⁴⁷⁰ 2012. január 1-jétől hatályos Szjt. módosítás alapján bármelyik fél egyoldalúan az Egyeztető testülethez fordulhat, amennyiben a felhasználó és a jogosult között, vagy a felhasználók vagy érdekképviselői szervezetük és a jogosultak közös jogkezelő egyesülete között nem jön létre megállapodás a díjazásról és a felhasználás egyéb feltételeiről. Ez azt jelenti, hogy lényegében minden felhasználás ellenében fizetendő díjazás tárgykörében felmerült jogvitában szabad az új egyeztető eljárás igénybe vételéhez. Mivel az érintettek ez idáig nem fordultak az Egyeztető testülethez, ez azt látszik igazolni, hogy az éves díjmegállapítások és a díjmértékek összhangban vannak a jogszabályokkal és a piaci viszonyokkal. Az esetleges konfliktus-helyzeteket az a tény is minimalizálhatja, hogy a JBE médiaszolgáltatók átalány-szerződésekben állapodnak meg a közös jogkezelőkkel, amelyek jelentősen eltérnek a díjszabásokban foglalt jogdíjmértékektől.

2017. évre megállapított „audiovizuális” díjszabásokat⁴⁷¹ elemzem, hozzátéve a közszolgálati médiaszolgáltatást e tekintetben is reprezentáló MTVA és a közös jogkezelők kapcsolatából fakadó sajátosságokat.⁴⁷²

4.3.1. ARTISJUS

4.3.1.1. Irodalmi és zeneművek sugárzása (R-TV 17)⁴⁷³

E díjszabás értelmében rádió-, illetve televízió-szervezetnek a saját műsort a nyilvánossághoz földi vagy műholdas sugárzás, illetve vezeték útján vagy egyéb módon átvivő szervezeteket kell érteni. Ilyennek minősül az MTVA és a műsorterjesztés és a digitális átállítás szabályairól szóló 2007. évi LXXIV. törvény (Dtv.) szerinti azon műsorterjesztő, illetve a műsorterjesztő azon közreműködője is, amely külön ellenérték fejében nyújtott önálló műsorterjesztési szolgáltatására vagy más, elektronikus hírközlési szolgáltatással csomagban értékesített, a műsorterjesztési szolgáltatást is magában foglaló csomagban értékesített szolgáltatására a saját nevében köt szerződést az előfizetővel, vagy amelyet a díjszabásban részletezett műsorszolgáltatási bevétel vagy annak egy része megillet.

Az irodalmi és zeneművek ismételt sugárzási célú rögzítéséért és földfelszíni vagy műhold útján történő sugárzásáért fizetendő jogdíjak mértéke évek óta változatlanul a rádió- és televízió-szervezetek költségvetési támogatásának 1%-ának, előfizetői díjbevételeik 2%-ának százalékának, valamint egyéb, a műsorszolgáltatással összefüggő (pl. reklám- és szponzorációs) bevételeik 4%-ának együttes összege, de legalább csatornánként 12 500 Ft-ot havonta, amely jogdíjmértékek évek óta változatlanok.⁴⁷⁴ Saját műsornak a nyilvánossághoz vezeték útján vagy bármely más hasonló eszközzel vagy módon történő közvetítését végző szervezet szintén ezeket a jogdíjat köteles fizetni, ha a műsort nem sugárzással,⁴⁷⁵ hanem vezeték útján teszi a nyilvánosság számára hozzáférhetővé (cablecasting). Ha a műsort nem sugárzással, nem vezeték útján, hanem bármely más hasonló eszközzel vagy módon – ideértve számítógépes, illetve elektronikus hírközlési hálózat igénybevitelét – teszi a nyilvánosság számára hozzáférhetővé (pl. önálló webcasting), az általános jogdíjmértékek kiegészülnek a

⁴⁷¹ Közzétéve: Hivatalos Értesítő 2016/63. sz. (2016. december 19.)

⁴⁷² Kilenc díjszabás minősíthető audiovizuális jogdíjközleménynek, miközben (2017. évre vonatkozóan) hat közös jogkezelő szervezet összesen 19 közleményt tett közzé.

⁴⁷³ A díjszabás egyfelől a rádió- vagy televízió-szervezet, illetve a saját műsort a nyilvánossághoz vezeték útján vagy másként közvetítő műsorában sugárzott, illetve közvetített művek, előadások és hangfelvételek sugárzással, vezeték útján vagy egyéb módon – az eredetihez képest más szervezet közbeiktatásával – a nyilvánossághoz történő egyidejű, változatlan és csonkítatlan továbbközvetítésére terjed ki. Másfelől, a jogdíjközlemény hatálya kiterjed az írók, a zeneszerzők és a szövegírók javára – a színpadra szánt irodalmi művek és a zenedrámái művek vagy jeleneteik, illetve keresztmetszeteik, valamint a szakirodalmi művek és a nagyobb terjedelmű nem színpadra szánt szépirodalmi művek (pl. regények) felhasználása kivételével – a már nyilvánosságra hozott művek sugárzására. Jögalapja az Sztj. 16. §-ának (1) bekezdése, 26. §-ának (1)–(7) bekezdései, 26. §-a (8) bekezdésének első mondata, valamint 27. §-a.

⁴⁷⁴ A korábbi években állandó vita tárgyát képezte, hogy mi tartozik a reklámbevétel és a támogatás fogalmi körébe. Az MTVA jelentős éves költségvetési támogatására, ez különösen érzékeny kérdés volt. A közös jogkezelők és a médiaszolgáltatók közötti hosszas egyeztetés végül tisztázta és egyértelműsítette a jogdíjalapba tartozó, a műsorszolgáltatással összefüggő befizetések és bevételek körét, amelyek definíciója a díjszabásokba is bekerült.

⁴⁷⁵ Sztj. 26. § (1)–(6) bek.

műsorok (csatornák) számától függő, havi minimumjogdíj-mértékkel is. A rádió- és televízió-szervezetek a díjszabásban meghatározott jogdíjat kötelesek fizetni, ha a felhasználást úgy valósítják meg, hogy a közönség tagja a műsort – annak műsorfolyamkénti érzékelhetőségének megtartásával – befolyásolhatja⁴⁷⁶ (ún. interaktív vagy prémium webcasting).

E díjszabási rendelkezés nem vonatkozik azokra az esetekre, amikor műveket lehívásra tesznek a nyilvánosság számára hozzáférhetővé (azokra az ARTISJUS „I” jelű díjszabásának rendelkezéseit kell alkalmazni).⁴⁷⁷ A rádió- és televízió-szervezetek a felhasználás engedélyezése fejében a bevételeik arányában meghatározott százalékos jogdíjfizetéshez képest a napi zenei műsoridő napi teljes adásidőhöz viszonyított arányához igazodó jogdíjfizetést is választhatják (jogdíjfizetés a zenei műsoridő arányában).⁴⁷⁸ A rádió- és televízió-szervezet a műveknek a sugárzással egy időben, számítógépes hálózat vagy elektronikus hírközlési hálózat igénybevételével is történő nyilvánossághoz közvetítéséért a földfelszíni és műhold útján történő sugárzás, illetve a cablecasting esetén fizetendő szerzői jogdíjon felül annak 5%-át köteles fizetni, ha a nyilvánossághoz közvetítést a rádió- vagy televízió-szervezet nyújtja, az általa meghatározott, a sugárzott műsoréval azonos nyilvánossághoz közvetítés céljára használt elnevezéssel (megjelöléssel) és a közönség tagja e szolgáltatásért ellenértéket nem fizet (simulcasting).

Az ARTISJUS jogosítja a közmédia televíziós és rádiós csatornái számára minden olyan zenei műnek a rögzítését, sugárzását, ismétlését, továbbá az eredeti sugárzással egyidejűleg történő nyilvánossághoz közvetítését (simulcasting), amely nem színpadra szánt alkotás. A felhasználás engedélyezése átalánydíj fizetés és adatszolgáltatás ellenében történik.

4.3.1.2. Vezetékes továbbközvetítés (Kábel 17)⁴⁷⁹

A közönség körében közvetlenül is fogható rádió- és televízió-műsorok továbbközvetítése fejében a kábelszervezetek – szervezeti formájukra tekintet nélkül – a továbbközvetített rádió- és televízió-műsorok és a háztartások (előfizetők) száma szerint meghatározott jogdíjat, de csatlakozott háztartásonként legalább 9,03 Ft/hó összeget (minimum jogdíj) kötelesek megfizetni. A nyilvánossághoz közvetítést végző szervezethez kódoltan érkező rádió- vagy televízió-műsorok kódolás után vagy (át)kódoltan történő, bármely módon, így különösen vezeték, műhold vagy IP platform útján megvalósított nyilvánossághoz közvetítése fejében a kábelszervezetek esetében a díjmegállapítás hasonlóképpen történik azzal, hogy a

---

⁴⁷⁶ Például azzal, hogy a műsort megállíthatja, előre- vagy visszatekerheti, illetve például műfaj, előadó előnyben részesítésével, a műsort alkotó művek értékelésével vagy más módon a műsor összetételét befolyásolhatja.

⁴⁷⁷ Sztj. 26. § (8) bek. második mondata szerinti felhasználás

⁴⁷⁸ A rádió-, illetve televízió-szervezet a jelen pont szerinti választási joggal akkor élhet, ha választásáról a jelen jogdíjközlemény Hivatalos Értesítőben való nyilvánosságra hozatalának napját követő 30 napon belül írásban értesíti az ARTISJUS-t. A választási jog gyakorlásáról szóló értesítésben közölni kell a rádió-, illetve televízió-szervezet tervezett teljes napi adásidőjét és tervezett napi zenei műsoridejét. A rádió-, illetve televízió-szervezet jelen pont szerinti választása esetén is köteles legalább a díjszabásban meghatározott minimum szerzői jogdíjat megfizetni.

⁴⁷⁹ A díjszabás a rádió- vagy televízió-műsorok egyidejű, változatlan, csonkítatlan továbbközvetítői, valamint kódoltan eredetizett rádió- vagy televízió-műsorok kódolás után vagy (át)kódoltan történő nyilvánossághoz közvetítésében közreműködők („kábelszervezetek”) által fizetendő szerzői jogdíjakra terjed ki. Jogalapja: Sztj. 16. § (1) bek., 26. § (3)–(4) bek., 27. §-a, 28. § (2) és (3) bek.

minimumjogdíj csatlakozott háztartásonként legalább 4,09 Ft/hó. Az összetett digitális audiovizuális média szolgáltatás keretében megvalósított felhasználásokra, amelyek más jogdíjközlemények hatálya alá tartoznak, az alkalmazandó jogdíjközlemény szerint külön engedélyt kell kérni, és az engedély fejében külön jogdíjat kell fizetni.

Speciális médiajogi és szerzői jogi szabályok vonatkoznak a közszolgálati médiaszolgáltató rádió- vagy televízió-szervezet műsorában sugárzott, vezetéken vagy másként közvetített művek továbbközvetítésére és az ezért járó díjak megfizetésére („must carry”). Must carry szabályokon a műsorterjesztők azon kötelezettségét értjük, amely szerint meghatározott, közérdekű médiaszolgáltatásokat kell továbbítaniuk a végfelhasználóknak. A must carry szabályozásban jól megragadható a média és az elektronikus hírközlési szektor konvergenciája, hiszen a szabályok egyrészt a műsorterjesztőre mint elektronikus hírközlési szolgáltatóra kirótt kötelezettségként jelennek meg, másrészt meghatározott tartalmak vonatkozásában, a műsorterjesztési platformhoz való hozzáférés jogosultságaként, végső soron a nézőkhöz való eljutás jogaként. Ennél fogva a szabályozás egyszerre érinti az elektronikus hírközlési, valamint a médiapiacokat, ahol bizonyos mértékben versenytorzító hatással is bír, ugyanis a továbbítási kötelezettség korlátozza a műsorterjesztő szabad vállalkozáshoz, illetve véleménynyilvánításhoz fűződő jogát.⁴⁸⁰ E versenykorlátozó rendelkezéseket minden esetben nyomós közérdeknek kell alátámasztania. A kábeltelevíziós társaságoknak, illetve a digitális műsorelosztó rendszerek működtetőinek az általuk közvetített, egy adott médiaszolgáltató által összeállított műsorfolyamot tartalmazó csatornák közé közérdekből kötelezően fel kell venniük bizonyos médiaszolgáltatók műsorait. Ez Magyarországon is létező kötelezettség elsősorban a közmédia számára.⁴⁸¹ Mindezekből az következik, hogy a műsorterjesztést végző vállalkozások számára nem származik közvetlen vagyoni előny a műsorok továbbításából. Az Mttv. 74. § (3) bekezdése szerint a közszolgálati médiaszolgáltató műsorszórással terjesztett médiaszolgáltatásait ingyenesen kell a felhasználók számára hozzáférhetővé tenni, és a platform üzemeltetésével és a közszolgálati médiaszolgáltatókat illető kapacitás fenntartásával járó költségeket meghaladó mértékű többletdíjat nem szedhet az előfizetőktől.

A BUE 11bis (1) ii. pontjának⁴⁸² rendelkezéséből vezethető le, hogy a jogosultakat jogdíj illeti meg műveik vagy teljesítményeik továbbközvetítése után. A régi Szjt. nem felelt meg a BUE-nak, mivel nem ismerte el a szerzők díjazáshoz való igényét ezen elkülönült felhasználási mód tekintetében. Az 1999. szeptember 1-jétől hatályos Szjt.-hez fűzött miniszteri indoklás szerint épp a BUE-nak való megfelelés tette indokoltá a kábeltelevízió-jogdíj bevezetését a magyar szerzői jog rendszerébe. Sajátosan alakul a magyar szabályozás a továbbközvetítésről szóló szerzői jogi szabályozás és a közszolgálati médiaszolgáltatások továbbítási kötelezettségét előíró

---

⁴⁸⁰ Bartóki-Gönczy Balázs: A „must-carry” szabályok jelene és jövőképe az Európai Unióban. Médiakutató 2013. ősz.

⁴⁸¹ Mttv. 74. § (1) bek. első mondata: A közszolgálati médiaszolgáltatók összesen négy lineáris audiovizuális médiaszolgáltatását és három lineáris rádiós médiaszolgáltatását a műsorterjesztő – a műsorszórással megvalósított műsorterjesztés kivételével – díjmentesen köteles továbbítani. A műsorterjesztő e médiaszolgáltatásokhoz való hozzáférést a hozzáférés biztosításához kapcsolódó, a hozzáférés költségeit meghaladó mértékű többletdíjat az előfizetőtől nem kérhet.

⁴⁸² Az irodalmi és művészeti művek szerzőinek kizárólagos joga, hogy engedélyt adjanak sugárzott mű mindenfajta, akár vezeték útján történő, akár vezeték nélküli nyilvános átvitelére, ha ezt az átvitelt az eredetihez képest más szervezet végzi.

szabályozás találkozásánál. Itt ugyanis a hatályos szerzői jogi szabályozás méltányossági alapon bevezet egy kivételt a műsorelosztó szervezetek tekintetében. Eredetileg a műsorelosztó szervezetek lennének kötelezhetőek a kábeltévé jogdíj megfizetésére, ha a jogalkotó nem teremtette volna meg az Szjt. 28. § (6) bekezdésében⁴⁸³ elhelyezett kivételt, amely törvényi tartozásátvállalás formájában az MTVA-hoz telepítette a tényleges jogdíjfizetési kötelezettséget. A must carry jogdíj tekintetében az MTVA évente szerződik az ARTISJUS-al; az MTVA által fizetendő tarifát ez esetben az NMHH egységes költségvetéséről szóló törvények tartalmazzák.⁴⁸⁴

Érdemes utalni az SZJSZT-39/03. számú szakvéleményre, amely arra az álláspontra helyezkedett, hogy a „must carry” műsorelosztás körében törvényi engedélyről van szó, amelynek az esetében „méltányos díjazás” jár. A „méltányos díjazás” elve az adott felhasználás összes – esetleg az idők folyamán változó – körülményeinek, s valamennyi érintett fél érdekeinek, így a díjfizetésre kötelezettjeinek is, a megfelelő, méltányos figyelembevételét kívánja meg.

4.3.1.3. Zeneművek nyilvánosság számára egyedi lehívásra („on-demand”) hozzáférhetővé tétele (I 17)⁴⁸⁵

Az ARTISJUS az új típusú internetes zenefelhasználási modellekhez igazította ezt a díjszabását, amely a jogdíjak megállapításánál figyelembe veszi a digitális jogkezelő rendszerek alkalmazását is. A tarifa mértéke függ egyrészt a letöltés lehetőségétől (letöltést engedő vagy nem engedő), másrészt a művek műfajától (zenemű, videoklip, filmalkotás, egyéb audiovizuális mű), továbbá a műrészletek hosszától, illetve a letöltés időtartamától. A letöltést engedő felhasználásoknál a jogdíj mértéke függ attól is, hogy a szolgáltató realizál-e bevételt, vagy sem. Az ARTISJUS a letöltést (tartós másolatkészítést) is lehetővé tevő kereskedelmi szolgáltatást nyújtók számára maximálja a nem letölthetően hozzáférhetővé tett művekre fizetendő átalánydíjat. A jogdíjközlemény a lehívásra hozzáférhetővé tétel esetében fizetendő jogdíjminimumot a hozzáférhetővé tett művek hossza helyett azok számához igazodóan határozza meg. Filmbeli zenefelhasználás szerzői jogdíja a zenemű időtartamának a teljes film játszási idejéhez viszonyított arányában fizetendő. A 2015 óta változatlan jogdíjmértékek

---

⁴⁸³ Szjt. 28. § (6) bek. „A magyar közszolgálati médiaszolgáltató rádió- vagy televízió-szervezet műsorában sugárzott, vezetéken vagy másként közvetített művek továbbközvetítéséért járó díjakat a Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alapból kell megfizetni; erről az Alap kezelője gondoskodik.”

⁴⁸⁴ Legutóbb a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság 2017. évi egységes költségvetéséről szóló 2016. évi CXXIV. törvény 3. számú melléklete (A Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap 2017. évi költségvetése; 266,1 millió forint)

⁴⁸⁵ A nyilvánosság számára lehívásra történő hozzáférhetővé tétel az irodalmi és zeneműveknek vagy azok részleteinek vezeték útján, vagy bármely más eszközzel vagy módon történő olyan nyilvánossághoz közvetítése, amelynek során a közönség tagjai a művekhez úgy férhetnek hozzá, hogy mind az egyes műveket, mind a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhatják meg („lehívás”). A lehívásra történő hozzáférhetővé tétel megvalósul tekintet nélkül arra, hogy a nyilvánosság tagjai a lehívott műveket számítógépre vagy bármely hordozóra letölthetik-e. A díjszabás alkalmazásában „szolgáltató” a művet lehívásra hozzáférhetővé tételre felajánló (tartalomszolgáltató), továbbá a tartalomszolgáltató által hozzáférhetővé tétel céljára felajánlott műhöz történő hozzáférés biztosításában részt vevő köztes szolgáltató. Jogalapja: Szjt. 16. §-ának (1) bek., 26. §-a (8) bek. második mondata, 27. §-ának (3) bek.

egyfelől a felhasználással elért bevétel %-ában, másfelől jogdíjminimumként kerültek meghatározásra az adott szolgáltatások jövedelmezőségére figyelemmel.

Bár a közszolgálati médiaszolgáltatásban évek óta működik egyes műsorok egyedi lehívás útján történő hozzáférhetővé tétele, az erre vonatkozó közös jogkezelői jogosítás e felhasználások csekély súlya miatt nem bír jelentőséggel.

4.3.2. HUNGART

A képző-, ipar- és fotóművészet alkotásainak bármely másodlagos felhasználása⁴⁸⁶ – amennyiben az az Szjt. értelmében jogdíjköteles – a HUNGART, illetve egyes esetekben a jogosult előzetes hozzájárulásához kötött, különösen reklám-, illetve hirdetési célokra történő felhasználás esetén. A jogdíj mértéke elsősorban a felhasználás jellegének, terjedelmének függvénye és általános tarifaként vagy egyedi szerződés keretében kerül meghatározásra.⁴⁸⁷ Nyilvánossághoz közvetítéssel összefüggésben jogdíjfizetési kötelezettséget vonnak maguk után az alábbi felhasználási cselekmények:

- a már nyilvánosságra hozott képző-, ipar- és fotóművészeti alkotások ismételt sugárzási célú rögzítése és sugárzása, valamint a műsor nem sugárzással, hanem vezeték útján a nyilvánosság számára hozzáférhetővé tétele;

- a képző- ipar és fotóművészeti alkotások nyilvánosság számára lehívásra („on demand”) hozzáférhetővé tétele, azaz a műveknek vezeték útján, vagy bármely más eszközzel vagy módon történő nyilvánossághoz közvetítése, amelynek során a közönség tagjai a művekhez úgy férhetnek hozzá, hogy mind az egyes műveket, mind a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhatják meg („lehívás”), tekintet nélkül arra, hogy a nyilvánosság tagjai a lehívott műveket számítógépre, vagy bármely más hordozóra letölthetik-e.⁴⁸⁸

2014-15-ben sikerült rendezni a jelmez- és díszlettervezők sugárzás utáni jogdíjigényének vitáját. Megállapodás szerint a HUNGART csak a művészeti magazinműsorokban bemutatott magyar film- és színházi előadás részletek díszlete és jelmeze után szed jogdíjat, míg a színházi közvetítések esetén viszont a FilmJus felé kell jelenteni a jelmez és díszlettervezőket, amennyiben a jelmez és a díszlet egyéni-eredeti. Ez esetben ugyanis a jelmez- és díszlettervezők is filmszerzők lesznek.

4.3.3. EJI-MAHASZ (S17)

Az EJI és a MAHASZ 1998 óta teszi közzé közös jogdíjközleményét a kereskedelmi célból kiadott hangfelvételnek vagy az arról készült másolatnak sugárzás útján, továbbá vezetékkel vagy bármely más hasonló eszközzel vagy módon a nyilvánossághoz közvetítéséért fizetendő

---

⁴⁸⁶ Jogalapja: Szjt. 18. §-a, 26. §-a és 69. §-a.

⁴⁸⁷ A díjszabás kizárólag a HUNGART közreműködésével történő jogosítások tekintetében érvényes, vagyis ha a szerző, vagy más jogosult közvetlenül ad engedélyt a felhasználásra, úgy a tarifák nem kötelező érvényűek.

⁴⁸⁸ A differenciált jogdíjmérték – az ARTISJUS és az EJI díjszabásához hasonlóan – függ a letölthető művek számától, valamint attól, hogy a felhasználás során a szolgáltató bevételhez jut-e vagy sem. A felhasználó a felhasznált művekről havonta köteles adatot szolgáltatni, így különösen a tárolt, illetve lehívott művek címét, szerzőjét, valamint a lehívások számát művenként, valamint a lehívás helye szerinti országonként. A tartós másolat készítését nem engedő hozzáférhetővé tétel esetén elegendő a mű címének és szerzőjének közlése.

előadóművészi és hangfelvétel előállítói jogdíjakról és a felhasználás egyéb feltételeiről.⁴⁸⁹ A hangfelvételt sugárzás útján a nyilvánossághoz közvetítő felhasználó az előadóművésznek és a hangfelvétel előállítójának együttesen a felhasználással összefüggésben keletkezett bevételei 4%-ának megfelelő összegű jogdíjat köteles fizetni. Ettől eltérően, a felhasználó a közszolgáltatási hozzájárulás⁴⁹⁰ után 2%, a költségvetési, fenntartói, továbbá a műsorszolgáltatáshoz nyújtott egyéb, a felhasználó számára ingyenes vagyoni előnyt juttató támogatásból származó bevételei után 1% jogdíj megfizetésére köteles. A felhasználó ugyanennyi jogdíjat köteles fizetni akkor is, ha a hangfelvételt nem sugárzással, hanem vezeték útján vagy bármely más hasonló eszközzel vagy módon – ideértve a számítógépes hálózat igénybe vételét is – közvetíti a nyilvánossághoz. A felhasználók által fizetendő díj számítás alapjába – fenntartói támogatás címén – beletartoznak azok a támogatások is, amelyeket a felhasználók nem a központi vagy az önkormányzati költségvetésből, hanem a gazdasági élet szereplőitől kapnak. 2017-ben a hangfelvételt sugárzás útján a nyilvánossághoz közvetítő felhasználó a bevételeinek mértékétől függetlenül legalább 14.350 Ft/hó, országos földfelszíni vételkörzetű frekvenciával és jellege szerint kereskedelmi médiaszolgáltatással rendelkező felhasználó esetén legalább 1.285.000 Ft/hó jogdíj megfizetésére köteles (minimumdíj).

Az EJI és a MAHASZ a médiaszervezetekkel kötött szerződéseiben szerepeltetik a fizetendő jogdíjnak a hangfelvételek felhasználási arányára tekintettel megállapított csökkentésére vonatkozó rendelkezést. A közös jogkezelők és a felhasználók által közel két évtizede alkalmazott rendszer minden érintett egyetértésén alapul, alkalmazása gyakorlati nehézséget nem vetett fel, ezért 2017-től beépítésre került a díjszabásba is.⁴⁹¹ A kedvezmény lényege, hogy ha a sugárzott vagy más módon a nyilvánossághoz közvetített hangfelvételek aránya teljes műsoridő 50%-át az adott díjfizetési időszakon belül nem érte el, akkor a díjmértékeket a díjszabás új pontjában tételesen meghatározott % pontokkal kell csökkenteni. A hangfelvételnek a sugárzással egy időben, számítógépes hálózat igénybe vételével is történő nyilvánossághoz közvetítéséért („simulcasting”) a felhasználó az előzőekben részletezett együttes összegű jogdíjon felül annak 5 százalékát köteles fizetni. E jogdíjak megfizetése a felhasználót nem jogosítja arra, hogy a hangfelvételt olyan módon tegye a nyilvánosság számára hozzáférhetővé, hogy a közönség tagjai mind az egyes hangfelvételeket, mind pedig a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhassák meg („lehívás”).

---

⁴⁸⁹ Jogalapja: Sztj. 77. § (1), (3) bek.

⁴⁹⁰ Mttv. 136. § (3) bek.

⁴⁹¹ A díjsökkentési rendszer továbbá megfelel az Európai Bíróság C-52/07. számú ügyben (Kanal 5 és TV 4 AB kontra STIM) hozott ítéletének is, amely szerint az „EK 82. cikket úgy kell értelmezni, hogy a közös piac jelentős részén erőfölényes helyzetben lévő szerzői jogi közös jogkezelő szervezet nem él vissza e helyzettel, ha a szerzői jogvédelem alatt álló zeneművek televíziós sugárzásáért járó díjazás jogcímén olyan díjszabási modellt alkalmaz a kereskedelmi televízió-csatornákkal szemben, amely szerint e díjak összege részben e csatornák bevételei egy részének felel meg, feltéve hogy e rész összességében arányban áll a szerzői jogvédelem alatt álló zeneművek ténylegesen sugárzott vagy sugározható mennyiségével...”

A médiaszolgáltatás tematikájától függően több-kevesebb videoklip is megjelenik a műsorszámokban. A videoklipek olyan zenés filmalkotások, amelyek előállítói az általuk kereskedelmi célból kiadott hangfelvételeket használják fel a rövidfilmben. A hangfelvétel előállítók által készített videoklipek felhasználásához a MAHASZ által alapított Phonojus Audio és Video Ügynökség Kft-től (mint kvázi filmforgalmazótól) lehet hozzájárulást szerezni. Fontos megemlíteni, hogy az MTVA – a MAHASZ-szal kapcsolatban is – egyszerre van a felhasználói és a jogosulti pozícióban, ugyanis mint hangfelvétel előállító is regisztrálva van a MAHASZ-nál, így jogosultként (előállítóként) megilleti az általa készített hangfelvételek felhasználása után járó jogdíj.

4.3.4. EJI

4.3.4.1. Előadás sugárzás vagy a nyilvánossághoz történő átvitel céljára készült rögzítése (ISM17)⁴⁹²

E díjszabás a televízió-szervezet és a saját televízió-műsort vezeték útján a nyilvánossághoz közvetítő által sugárzás vagy a nyilvánossághoz történő átvitel céljára rögzített előadás első sugárzását követő ismételt sugárzásának előadóművészi díjára terjed ki. Az Szjt. 74. § (2) bekezdése értelmében az előadás sugárzás vagy a nyilvánossághoz történő átvitel céljából készült rögzítésnek díjazására a 27. § rendelkezéseit az előadóművészek, illetve közös jogkezelő szervezetük esetében is megfelelően alkalmazni kell.⁴⁹³ A 27. § szerint az írók, zeneszerzők és szövegírók képviselőiben – a színpadra szánt irodalmi művek és a zenedramai művek vagy jeleneteik, illetve keresztmetszeteik felhasználásának kivételével – a már nyilvánosságra hozott művek sugárzásának jogosítására és a felhasználásáért fizetendő díjak mértékére vonatkozóan az irodalmi és zenei művekkel kapcsolatos szerzői jogok közös kezelését végző szervezet köt szerződést a felhasználóval.⁴⁹⁴

A díjszabás hatálya nem csak a médiaszolgáltató saját (belső) gyártású felvételeire terjed ki, hanem azokra is, amelyeket a felhasználó megrendelésére és a műsorában történő sugárzás céljával más személyek rögzítettek, feltéve, hogy a felhasználó az ilyen felvétel sugárzására vagy vezeték útján nyilvánossághoz történő átvitelére annak bármely más felhasználását megelőzően kizárólagos jogot szerzett. A díjszabásban tételesen megállapított díjmértékek kellően differenciáltak: függnék a médiaszolgáltató típusától (közszolgálati és nem közszolgálati médiaszolgáltatók), a médiaszolgáltatás vételkörzetétől (országos, körzeti, helyi) és a sugárzott felvétel perchorozától. A televíziós médiaszolgáltatás sajátosságaira és a kialakult

---

⁴⁹² Jogonalpa: Szjt. 74. §-a (2) bek. első fordulója, 27. §-ának (3) bek.

⁴⁹³ A SZJSZT-27/06. számú szakvélemény elvi élel állapította meg, hogy a sugárzás vagy nyilvánosságához történő átvitel céljából rögzített előadások esetében – ideértve a filmalkotásoknak tekinthető ilyen rögzítéseket is – teljes egészében, minden korlátozás nélkül fennáll a 74. §-ának (2) bekezdése szerinti díjigény, és nem vonatkozik rá a 73. § (3) bekezdésének első mondata szerinti jogászallási vélelem. A díjigény akkor is fennmarad, ha az előadóművész hozzájárul előadásának filmalkotásban való rögzítéséhez, és nem köti ki külön, hogy ez a jogdíjigény a rögzítéshez való hozzájárulással nem száll át a rögzítést végzőre vagy másra.

⁴⁹⁴ Az Szjt. 27. §-ának megfelelő alkalmazása – figyelemmel a 74. § (2) bek. első fordulatára – azt eredményezi, hogy az előadóművészek képviselőiben a rögzítetlen előadás sugárzás vagy a nyilvánosságához történő átvitel céljára készült rögzítéséért fizetendő díjak mértékére vonatkozóan az EJI köt szerződést a felhasználóval.

felhasználási szokásokra (szerződéses gyakorlatra) figyelemmel, a díjszabás számos esetben mentesíti a felhasználót a jogdíj megfizetése alól.⁴⁹⁵

A közszolgálati médiaszolgáltatás esetében az EJI jogositása kiterjed azokra a felvételekre is, amelyeket más személyek az MTVA vagy a közszolgálati médiaszolgáltató megrendelésére és műsorukban történő sugárzása céljával rögzítettek, ha az MTVA az ilyen felvétel sugárzására annak bármely más felhasználását megelőző kizárólagos jogot szerzett.

4.3.4.2. Rögzített előadás nyilvánosság számára lehívásra történő hozzáférhetővé tétele (INT17)⁴⁹⁶

E díjszabás szempontjából a nyilvánosság számára lehívásra történő hozzáférhetővé tétel a rögzített előadásoknak, vagy azok részleteinek vezeték útján, vagy bármely más eszközzel vagy módon történő olyan nyilvános hozzáférhetővé tétele, amelynek során a nyilvánosság tagjai mind az egyes előadásokat, mind a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhatják meg. A lehívásra történő hozzáférhetővé tétel megvalósul tekintet nélkül arra, hogy a nyilvánosság tagjai a lehívott előadásokat számítógépre, vagy bármely hordozóra letölthetik-e. Korlátozó szabály vonatkozik arra a kereskedelmi célból kiadott hangfelvételben rögzített előadásra, amelyet a nyilvánosság számára első ízben úgy tesznek hozzáférhetővé, hogy a hangfelvétel többszörözött példányait a tulajdonjog átruházása céljából hanghordozón forgalomba hozzák. Az első ízben ilyen módon hozzáférhetővé tett előadás vagy az arról készített másolat a forgalomba hozatal hónapját követő tizenkét hónapon belül nem tehető lehívásra hozzáférhetővé. A korlátozás nem vonatkozik arra a szolgáltatóra, aki (amely) az előadást maga hozta forgalomba, vagy aki (amely) kizárólag az előadás részletét teszi lehívásra hozzáférhetővé.⁴⁹⁷ A díjszabás alkalmazása szempontjából üzletszerűnek nem minősülő felhasználásért a szolgáltató nem köteles előadóművészi jogdíjat fizetni. Más az előadóművészi jogdíj mértéke, ha a szolgáltató a felhasználáshoz kapcsolódóan nem ér el bevételt és más, ha bevételhez jut. Ezen túlmenően, a fizetendő jogdíj mértéke függ a lehívható előadások, illetve előadásrészletek számától, továbbá attól, hogy a lehívás az átlagos felhasználó számára csupán az előadás érzékelését vagy letöltését (tartós másolat készítését) teszi lehetővé. Videoklipben rögzített előadás esetén a szolgáltató az előadás felhasználása esetén fizetendő jogdíjon felül, annak 50%-át is köteles megfizetni.

Ez a díjszabás mindmáig a viták kereszttüzeiben áll, mivel az érintett jelentős felhasználók szerint az EJI által a filmetöltő szolgáltatás révén megállapított jogdíj a nettó bevétel sokszorososa, és ez a teljes szolgáltatás létét befolyásolja, ellehetleníti.

---

⁴⁹⁵ Ilyen mentességek a következők:

- a felvétel első sugárzásának napját követő egy éven belüli egyszeri ismétlés;
- a felvétel részletének két percet meg nem haladó terjedelemben történő ismételt sugárzása (feltéve, hogy a részlet időtartama ezen belül sem haladja meg az első ízben sugárzott felvétel teljes időtartamának 10 százalékát);
- a felvétel részletének műsorelőzetes céljára történő ismételt sugárzása 30 másodpercet meg nem haladó terjedelemben.

⁴⁹⁶ Jogalapja: Sztj. 73. §-a (1) bek. e) pontja, 74. §-ának (2) bek.

⁴⁹⁷ A díjszabásban meghatározott díjfizetési és egyéb feltételeknek azonban ilyen esetekben is eleget kell tenni.

4.3.5. FilmJus

4.3.5.1. Filmalkotások sugárzással, vezeték útján vagy más hasonló eszközzel vagy módon történő nyilvánossághoz közvetítése⁴⁹⁸

A FilmJus díjszabása a televízió-szervezet és a saját televízió-műsort vezeték útján a nyilvánossághoz közvetítő által sugárzás vagy a nyilvánossághoz történő átvitel céljára rögzített előadás első sugárzását követő ismételt sugárzásának filmszerzői díjára terjed ki. Az érintett filmszerzők: rendező, operatőr, díszlet- és jelmeztervező,⁴⁹⁹ valamint a filmíró. A jogdíjak mindazon magyarországi gyártású filmalkotások sugárzással vagy egyéb módon történő nyilvánossághoz közvetítése után fizetendők, amelyek után a jogosultak a médiaszolgáltató és a mű előállítója vagy forgalmazója közötti szerződés alapján az említett felhasználások után jogdíjban nem részesülnek. E körbe tartoznak különösen az MTVA Archivumából más médiaszolgáltatók által átvett filmalkotások. A jogdíj fizetésére elsősorban a filmalkotás előállítója köteles, kivéve, ha bizonyítja, hogy a szerződésében a szerzői jogdíj fizetésének kötelezettségét áthárította a felhasználást végző sugárzó-, illetve a nyilvánossághoz közvetítő szervezetre (műsorszolgáltató), mely esetben jogdíjfizetésre a felhasználást végző médiaszolgáltató köteles.⁵⁰⁰

A jogdíjat a felhasználónak a médiaszolgáltatás jellegétől (kereskedelmi és közszolgálati) és az adott műsorszolgáltatásba bekötött lakások számától függően kell megállapítani és megfizetnie. A jogdíj mértéke elsődlegesen a filmalkotás nyilvánossághoz közvetítéséért a filmelőállítót megillető bevételhez igazodik, és csak másodlagosan a médiaszolgáltatás jellegéhez és a bekötött lakások számához. A filmalkotás előállítójának az adott filmalkotás adott felhasználónak történő értékesítéséből származó, ÁFÁ-val csökkentett, nettó bevétele 16 százalékában meghatározott jogdíjat kell megfizetnie. Ha a film előállítójának a felhasználás engedélyezésére tekintettel nem keletkezik bevétele, a FilmJus a %-os jogdíj mellett – a médiaszolgáltatás jellege és a médiaszolgáltató vételkörzetébe bekötött háztartások száma szerint meghatározott mértékű díjminimumokat is megállapít, amelyeket a fizetendő jogdíj összegének mindenképpen el kell érnie. A filmalkotásnak a sugárzással egy időben, számítógépes hálózat igénybevételével is történő nyilvánossághoz közvetítéséért („simulcasting”) a fentebb meghatározott jogdíjon felül annak további 5%-a fizetendő. Az egyenlő bánásmód követelményét szem előtt tartva, a fizetendő jogdíjból 30% kedvezmény adható, amennyiben a felhasználó egyedi megállapodást köt a FilmJus-szal a jogdíjközlemény alapján a rendszeres adatszolgáltatásról.

A FilmJus – mint a filmszerzők (rendező, operatőrök, filmírók) műveivel kapcsolatos szerzői jogok közös jogkezelő szervezete – és a közmédia viszonya több tekintetben eltérő a többi közös jogkezelő szervezethez képest, aminek a magyarázata a FilmJus és az MTVA között

⁴⁹⁸ Jogalapja: Sztj. 26. § (1)–(7) bek., (8) bek. első mondata, 66. § (3) bek.

⁴⁹⁹ A díszlet- és jelmeztervezőkkel 2015-ben egészült ki a díjszabás, miután a FilmJus 2014-ben átvette a HUNGART-tól a jogosulti csoport jogkezelését.

⁵⁰⁰ A díjszabás a filmelőállító fogalmi körét kiterjesztette azokra a személyekre és szervezetekre is, akikre a felhasználás engedélyezésére vonatkozó vagyoni jogok átszálltak. 2008-tól a jogdíjközlemény rendezte azt a helyzetet, amikor a FilmJus által képviselt alkotók díjazásáról egyedi megállapodás rendelkezik, tehát a FilmJus-on keresztül nem kell az érintett szerzők részére jogdíjat fizetni.

minőségében keresendő. A FilmJus vonatkozásában e kettősség a kezelt jogok megoszlásában érhető tetten: kötelező közös jogkezelés a magáncélú másolásra és az egyidejű változatlan és csonkítatlan továbbközvetítésre tekintettel fennálló díjigény, továbbá önkéntes közös jogkezelés a filmszerzők meghatározott nagyjogos felhasználásainak engedélyezése tekintetében. A közmédia esetében pedig a kötelezetti és jogosulti pozíciók keveredése figyelhető meg a FilmJus-szal való kapcsolatában: az MTVA a művek nyilvánosságához közvetítése és többszörözött példányonkénti terjesztése után jogdíjfizetésre kötelezett, ugyanakkor – az általa előállított filmalkotások után – a magáncélú másolásra és az egyidejű vezetékes továbbközvetítésre tekintettel jogdíjra jogosult.⁵⁰¹

A FilmJus tekintetében nagyjogosak azok az alkotók, akik filmszerzőnek minősülnek és a kisjogos díjak mellett a felhasználások után jogdíjat is kell számukra fizetni. Ilyenek: mindazon filmszerzők, akiktől nem szerezt az MTVA korlátlan ismétlésre jogot vagy nem rendelkezik az adott felhasználás – nyilvánosságához közvetítés (sugárzás), on demand (internetes nyilvánosságához közvetítés), terjesztés (CD/DVD kiadás) és nyilvános előadásra (pl. mozi) – jogával, illetve amennyiben nem közszolgálati médiaszolgáltatónak ad engedélyt a felhasználásokra. E felhasználási jogok engedélyezése⁵⁰² a FilmJus-t az érintett filmszerzők illetve jogutódaik tekintetében az ő FilmJus-tagságuktól függetlenül megilleti, kivéve akkor, ha az érintett filmszerző vagy jogutód a FilmJus-hoz intézett írásbeli nyilatkozatában előzetesen tiltakozik művei (vagy jogelődje művei) felhasználásának közös jogkezelés körében történő engedélyezése ellen. Vannak filmszerzők, illetve e szerzők jogutódai, akik már korábban kivonták műveiket a közös jogkezelése hatálya alól; róluk a FilmJus, folyamatos nyilvántartást vezet, velük egyedileg kell megállapodnia az MTVA-nak a felhasználás ellenértékéről és feltételeiről. Nem kell jogdíjat fizetni azoknak a filmszerzőknek (jogutódoknak), akiktől az MTVA, illetve jogelődjeként valamely közszolgálati médiaszolgáltató megszerezte a korlátlan, sugárzással, vezeték útján vagy más hasonló eszközzel vagy módon történő ismételt nyilvánosságához közvetítésére való jogot.

4.3.5.2. Filmalkotások nyilvánosság számára lehívásra („on demand”) hozzáférhetővé tétele⁵⁰³

E díjszabásban megállapított jogdíjak a már nyilvánosságra hozott magyarországi gyártású (azaz magyarországi székhelyű filmelőállító által előállított) filmalkotásoknak vagy azok részleteinek nyilvánosság számára lehívásra hozzáférhetővé tétele engedélyezése fejében fizetendők. A nyilvánosság számára lehívásra hozzáférhetővé tétel a filmalkotásoknak vezeték útján vagy bármely más eszközzel vagy módon a nyilvánosság számára hozzáférhetővé tételé úgy, hogy a nyilvánosság tagjai a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhatják meg. A

---

⁵⁰¹ Az Sztj. 20. § (1) bekezdése és 28. § (2) bekezdése alapján a magáncélú másolásra, illetve az egyidejű változatlan és csonkítatlan továbbközvetítésre tekintettel a szerzőket és a szomszédos jogi jogosultakat – ideértve a filmalkotások mozgóképi alkotóit, a filmírókat és a filmelőállítókat is – díjazás illeti meg. Ebből az is következik, hogy a közszolgálati médiaszolgáltatók műsorában sugárzott művek jogosultjait is megilletik ezek díjazások, valamint hogy az Mttv. 100. §-ának és 203. § 33. pontjának hatálya alá tartozó filmalkotások és más audiovizuális művek magáncélú másolására illetve egyidejű vezetékes továbbközvetítésére tekintettel járó filmelőállítói – szomszédos jogi – díjakhoz való jogok az MTVA kezelésében álló közszolgálati médiavagyonba tartoznak.

⁵⁰² A FilmJus a filmzenéket nem jogosítja, azok felhasználáshoz az ARTISJUS-tól kell az engedélyt megszerezni.

⁵⁰³ Jogalapja: Sztj. 16. §-ának (1) bek. és 26. §-a (8) bek. második mondata.

lehívásra hozzáférhetővé tétel megvalósul tekintet nélkül arra, hogy a nyilvánosság tagjai a lehívott filmalkotásokat számítógépre vagy bármely hordozóra letölthetik-e. A filmalkotások lehívásra történő hozzáférhetővé tételéhez a díjszabás szerinti engedélyen kívül az egyéb érintett jogosultak engedélye is szükséges. A jogdíjfizetésre kötelezett mentesül a FilmJus-nak történő jogdíjfizetés alól, ha a szerzők vagy a filmelőállító (szerződéses vagy egyoldalú) nyilatkozatával igazolja, hogy a filmszerzők (rendező, filmíró, operatőr) az adott felhasználás után egyedi megállapodás alapján jogdíjban részesülnek, vagy azt, hogy a filmszerzők kifejezetten lemondtak az adott felhasználás után őket megillető jogdíjról. A jogdíj mértéke függ egyrészt a letöltés lehetőségétől (letöltést engedő vagy nem engedő), másrészt attól is, hogy a szolgáltató a felhasználáshoz kapcsolódóan bevételt ér el vagy sem. Ha a szolgáltató nem ér el bevételt és a letöltés lehetősége sem, adott, a jogdíj mértéke 0,25 Ft lehívott műsorpercenként (letöltés lehetősége esetén a jogdíj 0,29 Ft).

A közszolgálati médiaszolgáltatás adásmenetében az országos kereskedelmi médiaszolgáltatókhoz képest is kevesebb a FilmJus szempontjából filmalkotásnak minősülő művek nyilvánossághoz közvetítése, ezen belül lehívásra hozzáférhetővé tétele, ráadásul általánosságban ez a hozzáférhetővé tétel sem olyan szolgáltatással valósul meg, amelynek során az MTVA a felhasználáshoz kapcsolódóan bevételt érne el. Ez a felhasználási mód tehát továbbra is marginálisnak tekinthető a közös jogkezelők (beleértve a FilmJus-t) és az MTVA kapcsolatában, főként ha figyelembe vesszük a fentebb jelzett alacsony összegű tarifát és a vonatkozó feltételek teljesítése esetén az MTVA-t mint felhasználót megillető további kedvezményeket.

4.4. Összegzés, következtetések

Ebben a fejezetben elvégeztem a médiaszolgáltatás közös jogkezelés keretében történő jogosításának, valamint ebben a körben a jogdíjfizetési módok és formák vizsgálatát. Igazoltam, hogy az éves díjszabások alapvető fontosságú és megkerülhetetlen részei a közös jogkezelés hatályos jogi szabályozásának azáltal, hogy a miniszter jóváhagyásával a Hivatalos Értesítőben rögzítik az egyes tarifák mértékét és a felhasználás egyéb feltételeit. Mindez megteremti a díjszabások vitathatatlan legitimációját még akkor is, ha a nagy felhasználók (pl. az MTVA⁵⁰⁴) nem a közzétett tarifák, hanem a több évre megkötött átalánydíjas külön megállapodások alapján fizetnek jogdíjat. Ennek jogalapját a díjszabások maguk teremtik meg: meghatározott feltételek együttes teljesülése esetén lehetőség van átalány-jogdíj fizetésére vonatkozó megállapodás megkötésére a közös jogkezelő szervezetek és a szolgáltatók (kötelezettek) között. Tekintettel arra, hogy ezek a megállapodások biztonságot, tervezhetőséget és kiszámíthatóságot jelentenek mind a jogosultak, mind a kötelezettek számára, továbbá nem is ellentétesek a nemzetközi egyezményekkel, fel lehet vetni a közös jogkezelési tevékenységet érintő soron következő törvénymódosítás során az átalány-szerződések alkalmazási lehetőségének Kjkt.-be történő foglalását.

---

⁵⁰⁴ A közmédia rendszerében az MTVA vállal kötelezettséget és felelősséget minden műfelhasználással kapcsolatos adatszolgáltatással, a jogdíjfizetéssel és a szerződés teljesítésével összefüggő ügyben.

Adódik a kérdés, hogy milyen további kiaknázatlan lehetőségek vannak a médiaszolgáltatás és a közös jogkezelés koordináta rendszerében, amelyekkel a jogosultak érdeksérelme nélkül tehető hatékonyabbá és gördülékenyebbé a művek, műsorok minél szélesebb platformokon keresztül történő hasznosítása a közszolgálati médiaszolgáltatásban. Azt leszögezhetjük, hogy a már nyilvánosságra hozott művek változtatás nélküli nyilvánossághoz közvetítésének engedélyezési jogát nem lehet elvonni a szerzőtől, visszaállítva a régi Szjt. szerinti törvényi engedélyt (kötelező közös jogkezelést) a fennálló nemzetközi kötelezettségekre⁵⁰⁵ tekintettel. A művek nyilvánossághoz közvetítésének⁵⁰⁶ engedélyezése körében tehát nincs mód a közös jogkezelés bővítésére az egyedi engedélyezés rovására. A közszolgálati médiaszolgáltatást érintő jogosítás, jogdíjfizetés egyéb területein viszont – a már említett átalánydíjas megállapodások lehetőségének törvénybe foglalása mellett – a „must carry”-re vonatkozó Szjt.-beli szabályok felülvizsgálata, valamint az „üres-hordozó” díj és a kábeltelevíziós jogdíj érvényesítésének új alapokra helyezése jöhet szóba.

A „must carry” a műsorszolgáltatók közvetett hozzáférését segíti elő a műsorterjesztés különböző platformjaihoz, leginkább a kábelhálózatokhoz nyomós közérdekre való tekintettel. A közszolgálati média 4 közszolgálati televíziós és 3 közszolgálati rádiós csatorna műsorát az Mttv. 74. § (1)-(3) bekezdésében előírt kötelezettség alapján kötelezően és ingyenesen elérhetővé kell tenni bármely műsorterjesztő által kínált csomagban. A továbbközvetítésért járó díjakat ugyanakkor a Szjt. 28. § (6) bekezdése alapján nem a kábelüzemeltetők, hanem méltányosságból, egyfajta törvényi tartozásátvállalás formájában az MTVA fizeti meg a közös jogkezelőknek. Ugyanakkor sem az egyetemes szolgáltatásról, valamint az elektronikus hírközlő hálózatokhoz és elektronikus hírközlő hálózatokhoz kapcsolódó felhasználási jogokról szóló 2002/22/EK számú európai parlamenti és tanácsi irányelv 31. cikke,⁵⁰⁷ sem a 2002/19/EK irányelv (hozzáférési irányelv) 3. cikkének (2) bekezdése nem érinti a tagállamoknak azt a jogát, hogy az e cikkel összhangban tett intézkedések tekintetében szükség szerint megfelelő díjazást határozzanak meg, amennyiben biztosítják, hogy – hasonló körülmények mellett – az elektronikus hírközlő hálózatokat szolgáltató vállalkozások között nem alkalmaznak diszkriminációt. Amennyiben díjazásról rendelkeznek, a tagállamok biztosítják, hogy ezt arányos és átlátható módon alkalmazzák. Az Irányelv e cikke jogosítja a tagállamokat, hogy megfelelő díjazást vezessenek be a műsorelosztó vállalkozások számára a továbbítási kötelezettséggel összefüggésben. Arra nincs harmonizált uniós szabályozás, hogy mely szervezet köteles megfizetni a továbbközvetítéssel kapcsolatosan felmerült kábeltévé jogdíjat, de az levezethető a BUE-ből, hogy jogsértő lenne, ha a szerzők és szomszédos jogi jogosultak

---

⁵⁰⁵ WIPO Szerzői Jogi Szerződése (WCT) 8. cikk, INFOSOC irányelv 3. cikk, illetve az ezeket beiktató Szjt. 27. § (3) bekezdése.

⁵⁰⁶ Szjt. 26-28. §-ai.

⁵⁰⁷ 31. Cikk: A tagállamok meghatározott rádióműsor- és televízióműsor-terjesztő szolgáltatások továbbítására vonatkozó, ésszerű továbbítási kötelezettségeket írhatnak elő a joghatóságuk alá tartozó, a nyilvánosság számára rádió- vagy televízió-műsorok szétszórására szolgáló elektronikus hírközlő hálózatokat szolgáltató vállalkozások számára, abban az esetben, ha az ilyen hálózatok végfelhasználóinak jelentős hányada e hálózatokat használja a rádió- és televízió-műsorok vételének fő eszközeként. Ilyen kötelezettségek csak abban az esetben írhatók elő, ha ezek egyértelműen meghatározott közérdekű célok eléréséhez szükségesek, továbbá arányosak és átláthatók. A kötelezettségeket rendszeresen felül kell vizsgálni.

nem kapnának díjazást műveik vagy teljesítményeik továbbközvetítéséért.⁵⁰⁸ A Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium 2012-ben született állásfoglalása szerint is méltánytalan helyzetet teremtene, ha a kábelszolgáltatókra hárulna a „must carry” után a jogdíj megfizetésének kötelezettsége. A kábelszolgáltatóktól – lévén piaci szereplők – nem várható el annál több mint, hogy törvényi kötelezettségüknek eleget téve továbbközvetítsék a közszolgálati médiaszolgáltatók műsorát. Az MTVA fizetési kötelezettsége mellett látszik összeegyeztethetőnek a szerzők és más jogosultak méltányos díjazás iránti és a közszolgálati műsorhoz való minél szélesebb körű hozzáféréssel kapcsolatos közérdek. Ha a kábelszolgáltatókra hárulna a jogdíjfizetési kötelezettség, az végeredményben az előfizetőknek felszámítható legalacsonyabb díjtétel emelkedésével járna a közszolgálati műsorok tekintetében, és ez a közérdek ellen hatna. Mindebből az a végkövetkeztetés vonható le, hogy csak az érintett piaci szereplőkkel lefolytatott körültekintő egyeztetést és esetleges szakmai konszenzust követően kerülhet sor meg az Szjt. 28. § (6) bekezdésének hatályon kívül helyezésére.

A jogbiztonság védelme és a méltányosság követelménye szempontjából egyértelműbb és határozottabb választ lehet adni arra a kérdésre, hogy van-e esélye és létjogosultsága az „üres-hordozó” díjigény és a kábeltelvíziós jogdíj érvényesítésére külön – kizárólag rádió- és televízió-szervezeteket tömörítő – közös jogkezelő szervezet megalapításának. A kiindulópontunk itt az, hogy a médiaszolgáltató filmelőállítónak (-gyártónak) minősül a saját előállítású filmjei vonatkozásában, ergo megilletik az ilyen jogcímen nekik járó „üres-hordozó” és kábeltelvíziós jogdíjak. Mindkét jogcímen a FilmJus a címzettje ezeknek az Artisjus által „központilag” beszedett jogdíjaknak, amelyekből 13-13% részesedés jár a filmelőállítóknak, illetve a filmgyártóknak.⁵⁰⁹ Publikált adatok hiányában nincs pontos ismeretünk arról, hogy ez a részesedés miként oszlik meg a „klasszikus” filmelőállítók (praktikusan játékfilmek gyártására specializálódott produceri cégek) és a médiaszolgáltatók között, az viszont ismert tény, hogy az utóbbi években, évtizedekben a JBE médiaszolgáltatók jelentős filmelőállítókká is váltak, vagyis filmgyártói tevékenységük volumene meghaladja a kizárólag mozifilmekre vagy praktikusan egy-egy filmre szerveződő filmgyártó cégek, produceri irodák összesített teljesítményét. Az mindenestre tudható, hogy milliárdos nagyságrendű bevételt jelentő jogdíjfajtákról beszélhetünk, amelynek a 13%-a is százmilliós nagyságrendű összeg. Ha ezt tovább bontjuk a médiaszolgáltatókra és ezeken belül is a közszolgálati médiaszolgáltatóra, akkor is nyolc-számjegyű összegről van szó. Jelenleg az Artisjus szedi be ezeket az „üres-hordozó” és a kábeltelvíziós jogdíjakat, majd a kezelési és szociális-kulturális járulékok levonása után fennmaradó hányadot utalja tovább a FilmJus-nak (és a többi érintett közös jogkezelőnek). A FilmJus ugyancsak levonja a saját 15-20% körüli kezelési költségét, és az így

---

⁵⁰⁸ Ehhez kapcsolódva rögzíthető, hogy nincs olyan alkotmányjogi követelmény, amely szerint valamely gazdasági tevékenységhez kapcsolódó közérdekű kötelezettség csak e kötelezettség teljes kompenzációja mellett írható elő. Számos engedélyhez kötött gazdasági jellegű tevékenység, vagy pusztán a tulajdont érintő, közérdekből előírt jogszabályi kötelezettség terheit a címzett köteles viselni. Közösségi jog vagy más nemzetközi norma sem teszi kötelezővé a „must carry” jogdíjvonzatának a közszolgálati médiaszolgáltatás vagy más állami pénzalap forrásából történő megfinanszírozását.

⁵⁰⁹ Szjt. 20. § (5) bekezdése, illetve 28. § (4) bekezdése. Nem világos, hogy a jogalkotó milyen megfontolásból használja az előbbi esetben a filmelőállító kifejezést, míg az utóbbinál a filmgyártót. Mindkét kifejezés alatt az Szjt. 64. § (3) bekezdése szerinti filmelőállítót kell érteni, amely a feltételeknek való megfelelés esetén médiaszolgáltató is lehet.

fennmaradó összeg képezi a tényleges jogosultaknak (filmszerzők, filmelőállítók) járó díjalapot. A FilmJus hatályos Felosztási Szabályzata⁵¹⁰ szerint a FilmJus a jogdíjakat az Szjt. rendelkezései és egyéb megállapodás szerinti arányban osztja fel az Szjt.-ben meghatározott jogosulti csoportok között. A felosztás a szabályzatban előírtak szerint (a teljes tárgyév folyamán monitorozott televíziók műsora alapján) történik, de a rendszerbe be vannak kódolva az egyedi alkuk, megállapodások is, ami jelentős torzulásokhoz vezethet, nem is szólva a kétszeresen levont kezelési költségekről.⁵¹¹ Ezek után nem nehéz eljutni arra a következtetésre, hogy a médiaszolgáltatók sokkal hatékonyabban tudnák képviselni jogaikat és nyilvánvalóan sokkal nagyobb rájuk eső összeg felett rendelkezének, ha közösen, önálló szervezetbe tömörülve, egységesen kezelnék az őket megillető filmelőállítói jogdíjakat, a közbeékelődő jogkezelők kiiktatásával. Erre két lehetőség is kínálkozik, az egyikhez törvényalkotói lépésre van szükség, míg a másik opció kivitelezhető szerződéses megállapodásokkal a jelenlegi jogi környezetben. Törvénymódosításra akkor van szükség, ha a médiaszolgáltatók nevesített jogosulti csoportként, önálló részesedési hányaddal kerülnek be az Szjt. 20. § (1) bekezdésébe és 28. § (4) bekezdésébe. Ez a konstrukció nagyobb biztonságot és garantált részesedést jelentene a filmelőállító médiaszervezeteknek, hátránya viszont az, hogy egy ilyen jogalkotói lépés csak hosszas előkészítés, és egyeztetés útján valósítható meg jelen állás szerint. A másik lehetőség könnyebben és egyszerűbben kivitelezhető, amennyiben a médiaszolgáltatók ügynökséget vagy – akár reprezentatív, akár független – jogkezelő szervezetet hoznak létre ezeknek a jogoknak a kezelésére és szétosztására. Erre a feladatra alkalmassá tehető az országos médiaszolgáltatókat⁵¹² tömörítő érdekvédelmi szervezet, a Magyar Elektronikus Műsorszolgáltatók Egyesülete (MEME)⁵¹³ is, amely elláthatná ezt a feladatot, közvetlenül átvéve az Artisjus-tól a médiaszolgáltatók részesedését. Az Szjt.-ben foglalt felosztási arányok módosítása helyett, a másik út egy FilmJus–MEME megállapodás lehetősége (a FilmJus–AGICOA megállapodás mintájára), amely úgyszintén garantálná a médiaszolgáltatók fix részesedését a filmelőállítói jogdíj-tortából, pontosabban tortaszeletéből.

---

⁵¹⁰ http://kjk.sztmh.gov.hu/sites/default/files/2016_09_29_fsz_fj.pdf

⁵¹¹ Ennek tudható be, hogy az ARTISJUS a külföldi filmelőállítókat megillető kábeltelevíziós jogdíjakat közvetlenül az AGICOA-nak utalja át az AGICOA-FilmJUS-ARTISJUS szerződés alapján, így kiiktatva a rendszerből a FilmJus-t.

⁵¹² AMC Networks Central Europe Kft., ATV Zrt., AXN Magyarország Kft., Digital Media and Communications Zrt., Discovery Hungary Kft., HBO Holding Zrt., M-RTL Zrt., MTVA, Origo Zrt., SPI International Magyarország Kft., Tematic Cable SRT, TV2 Média Csoport Kft., Viacom Global Hungary Kft.

⁵¹³ <http://www.memeinfo.hu/>

V. A közszolgálati médiaarchívum szerzői jogi szabályai

A médiaszabályozás és a szellemi tulajdonjogok szabályozásának egyik metszéspontját az audiovizuális archívumokra, konkrétan az archívumokban található – szerzői jogilag releváns – tartalmak kezelésére és felhasználására (hasznosítására) vonatkozó speciális normák képezik. E joganyag különlegessége, egyedisége leginkább abban ragadható meg, hogy az archívumi felhasználások jogi megítélésénél egyaránt figyelemmel kell lennünk a kulturális törvény,⁵¹⁴ az Sztj., az Mttv. és a NAVA törvény előírásaira. Az absztrakció különösen az Mttv. által bevezetett közszolgálati médiavagyon (ezen belül a közszolgálati médiaszolgáltató archívuma: az Archívum) és a NAVA törvénnyel körülbástyázott Nemzeti Audiovizuális Archívum (NAVA) szellemi tulajdonvédelmi vonatkozású rendelkezéseinek elemzése során válik érthetővé és kézenfekvővé.⁵¹⁵

Ebben a fejezetben – azon túlmenően, hogy eloszlatok bizonyos félreértéseket és tévhiteteket a közszolgálati médiavagyon megítélésével, hovatartozásával és hasznosításával kapcsolatosan – bemutatom az Archívum kialakulásának, létrejöttének és jelenlegi működésének médiajogi és szerzői jogi szabályait, kereteit. Ennek során érinteni kell egyéb szakmai alapvetéseket is, amelyek többsége ugyancsak bizonyos normákban⁵¹⁶ öltönek testet. Amint arra már utaltam, az Archívumra vonatkozó sajátos szerzői jogi szabályok⁵¹⁷ teremtették meg a jogi (elsődlegesen szerzői jogi) feltételrendszerét a közszolgálati médiaszolgáltatók egyes archívumai vagyonátadásának az MTVA részére. Az Mttv.-beli rendelkezések megjelenésekor ugyanakkor olyan – a joggyakorlat által később alaptalannak bizonyult – értelmezések is napvilágot láttak, miszerint ezek a szerzői jogtól „testidegen” szabályok a jogosultak vagyoni jogainak normatív eszközökkel történő államosítását jelentik, ami azzal a veszéllyel fenyeget, hogy a művészek és más jogosultak az elismert jogoknak és jövedelmeknek csak töredékét kapják meg vagy azokat akár el is veszíthetik. Jóllehet ezek a veszélyforrások nem bizonyultak megalapozottnak, az elmúlt években kétszer is sor került e szabályok kiigazítására, pontosítására a jogbiztonság fokozása érdekében. A fejezet zárásaként arra a kérdésre keresem a választ, hogy megfelelő-e a mostani szabályozási környezet, pontosabban van-e olyan szabályozási szükséglet akár a jogosulti, akár a felhasználói oldalon, amely jogalkotói beavatkozást igényel az Archívum biztonságosabb és jogilag támadhatatlanabb hasznosítása érdekében. Álláspontomat előrevetítve, a színházi előadásokról készült archív felvételek felhasználásának (újrahasznosításának) ügyét tartom elsősorban megoldandó problémának, amit vagy jogalkotói eszközzel vagy konszenzusus úton lehetne rendezni. A konszenzushoz szükség lenne a szerzők, a szerzői jogosultakat képviselő ügynökségek, a közös jogkezelők és természetesen a felhasználó médiaszolgáltatók „önkorlátozó közmegegyezésére”, amelyre nagyon kis esélyt látok, ennek ellenére kísérletet teszek egy működőképes jogosítási modell felvázolására.

⁵¹⁴ 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről.

⁵¹⁵ Kiss Zoltán: A közszolgálati médiaarchívum és a Nemzeti Audiovizuális Archívum szabályozási környezetének változásai. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle. 2015/5. sz. 124-144-o.

⁵¹⁶ Pl. MTVA Archiválási Szabályzata.

⁵¹⁷ Mttv. 100. §-a és 203. §-ának 33. pontja.

5.1. Az Archívum tulajdonosi joggyakorlásának megteremtése; a vagyonátadás

A közszolgálati médiarendszer átalakításának keretében, annak részeként 2011. január 1-jétől az eredetileg négy közszolgálati médiaszolgáltató⁵¹⁸ volt vagyona egy részének kezelését, illetve egyes feladatait az MTVA vette át. Az átalakítás és a vagyonátadás részleteit a 2010. december 31-éig hatályos rádiózásról és televíziózásról szóló 1996. évi I. törvény (Rttv.) átmeneti rendelkezései,⁵¹⁹ a Vagyonátadó határozat,⁵²⁰ valamint az Mttv. tartalmazza. Ezeket leszámítva, az Rttv. elvétele tartalmazott szerzői jogi tartalmú szabályokat, amelyek kifejezetten azt a célt szolgálták, hogy egyértelmű legyen: ezen a területen az általános szerzői jogi rendelkezések az irányadók.⁵²¹ A vagyonátadás jogszabályi rendezésének mintájául a nemzeti filmvagyonba tartozó filmalkotások vagyonkezelői jogának a Magyar Nemzeti Filmarchívum⁵²² részére történő térítésmentes átadása, illetve felhasználása szolgált a mozgóképről szóló 2004. évi II. törvény (Filmtörvény vagy Mkt.) speciális, azóta részben már hatályon kívül helyezett szabályai alapján.⁵²³

Az MTVA a tulajdonosi joggyakorlója az Archívumnak, amely tartalmazza egyrészt a közszolgálati médiavagyont, illetve a közszolgálati médiavagyonba nem sorolható műveket és más teljesítményeket. A közszolgálati médiavagyon tekintetében csak olyan művekről, műsorszámokról, hangfelvételekről, kulturális értéket képviselő dokumentumokról, valamint a műveket tartalmazó fizikai hordozókról, jelmezokről, kellékekről, díszletekről és egyéb szerzői művekről beszélhetünk, amelyek az Mttv. hatálybalépését megelőzően a közszolgálati médiaszolgáltatók valamelyikét, vagy azt követően az MTVA-t illetik meg vagy illették meg, valamint amelyekre vonatkozóan az Mttv. hatályba lépését követően a közszolgálati médiaszolgáltatók jogelődei szereztek vagy maga a közszolgálati médiaszolgáltató szerez

---

⁵¹⁸ Az Mttv. 203. § 32. pontja értelmében „közszolgálati médiaszolgáltató: kizárólag - a közszolgálati médiaszolgáltatás céljainak megvalósítására - e törvény 84. § (1) bekezdésében nevesített médiaszolgáltató, valamint a 84. § (1) bekezdésben nevesített közszolgálati médiaszolgáltató által létrehozott médiaszolgáltató, illetve a 84. § (1) bekezdésben nevesített közszolgálati médiaszolgáltató befolyásoló részesedése alatt álló gazdasági társaság által létrehozott médiaszolgáltató.” A négy közszolgálati médiaszolgáltató (a Magyar Rádió Nonprofit Zrt., a Magyar Televízió Nonprofit Zrt., a Duna Televízió Nonprofit Zrt. és a Magyar Távirati Iroda Nonprofit Zrt.) 2015. július 1-jétől Duna Médiaszolgáltató Zártkörűen Működő Nonprofit Részvénytársaság elnevezéssel egyesült és egyedüli közszolgálati médiaszolgáltatóként folytatja tovább tevékenységét. Az átalakulás kizárólag a társaságok számában, illetve elnevezésében eredményezett változásokat; az új társaság valamennyi, a korábbi négy közszolgálati médiaszolgáltató számára az Mttv.-ben biztosított jogot és meghatározott közszolgálati feladatot egyedül gyakorolja, illetve látja el.

⁵¹⁹ Rttv. 149/C. § (1) bek.: Az Országgyűlés határozatban rendelkezik a Közszolgálati Közalapítvány, a Magyar Rádió Zrt., a Magyar Televízió Zrt. és a Duna Televízió Zrt. vagyonának térítésmentes állami tulajdonba adásáról, mely vagyon vonatkozásában a tulajdonosi jogok és kötelezettségek összességét a Műsorszolgáltatás Támogató és Vagyonkezelő Alap gyakorolja. A Közszolgálati Közalapítvány a Magyar Rádió Zrt., a Magyar Televízió Zrt. és a Duna Televízió Zrt. vezérigazgatóinak javaslatára dönt a részvénytársaságok működéséhez szükséges vagyonának, valamint a jogi személyiségükhöz közvetlenül kapcsolódó vagyoni értékű jogosultságoknak arról a köréről, amely a részvénytársaságok tulajdonában marad.

⁵²⁰ 109/2010. (X. 28.) számú Országgyűlési határozat a Közszolgálati Közalapítvány, a Magyar Rádió Zrt., a Magyar Televízió Zrt., a Duna Televízió Zrt. és a Magyar Távirati Iroda Zrt. vagyona meghatározott körének a Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap részére történő átadásáról.

⁵²¹ Grad-Gyenge Anikó: Az audiovizuális archívumok szabályozási kerete – különös tekintettel a médiajogi rendelkezésekre. NMHH Médiatudományi Intézet 2015. 14. o.

⁵²² 2012-től Magyar Nemzeti Digitális Archívum és Filmintézet (MaNDA), 2017-től az MNF.

⁵²³ Leginkább az Mkt. 2011. december 31-éig hatályos 2. §-ának 26. pontja és 35. §-a.

jogot. Az Archívum másik részét képező, ún. egyéb vagyon kategória olyan ingó és szellemi vagyonelemekből tevődik össze, amelyek vonatkozásában nem dönthető el egyértelműen, hogy a közszolgálati médiavagyon részét képezik-e, vagy sem, ugyanis előfordulhatnak az Archívumban olyan művek, amelyeknek más a jogtulajdonosa, ezért kétséges vagy harmadik személy által vitatható lehet az MTVA megszerzése.

A vagyonátadás nem csak a felhasználási és más szerződésekben foglalt jogokra terjedt ki, hanem a közszolgálati médiaszolgáltatók saját (belső) gyártásában készült műveire, műsoraira is. Természetesen ezeknél is előfordulnak szerzői jogi értelemben véve „vegyes művek”, vagyis amelyeknél a filmelőállítónak minősülő médiaszolgáltató nem szerezte meg minden szerzőtől a korlátlan felhasználási jogokat.⁵²⁴ Az MTVA 2011. január 1-jétől, azaz a vagyonátadás illetve a közmédia integrációjának időpontjától maga gyártja az ún. belső gyártású műsorokat, vesz részt koprodukciókban és maga köti meg a felhasználási és egyéb, vagyoni vagy felhasználási jog megszerzését tartalmazó szerződéseket (külső gyártás vagy vásárolt műsorok). Ezek mindegyikében az MTVA (mint filmelőállító) korlátlan, tehát a művek, műsorok online hasznosítását is tartalmazó megszerzésre törekszik. Természetesen vannak esetek – leginkább külföldi jogtulajdonostól kizárólag televíziós sugárzásra történő jogvásárlás esetén – amikor az eladó nem rendelkezik például az online hasznosítás jogával, vagy rendelkezik ugyan, de ezt nem adja át az MTVA-nak. Ilyenkor az MTVA nem is teszi online hozzáférhetővé a korlátozott jogterjedelmű műveket.

A jogátadás alapján az alkotásokat az MTVA külön engedély és díjfizetési kötelezettség nélkül jogosult és köteles a közszolgálati médiaszolgáltató számára, nyilvánosságához közvetítés céljára átadni. A jogátadás nem érinti az MTVA-t, illetve – közvetítésre átadás esetén – a közszolgálati médiaszolgáltatót a közös jogkezelő szervezetek részére történő adatszolgáltatási és jogdíjfizetési kötelezettségét. 2011. áprilisától – a Médiatek megbízásából – ugyancsak az MTVA a tulajdonosi joggyakorló a NAVA tekintetében is, amely a magyar és magyar vonatkozású műsorszámok gyűjtését, nyilvántartását, archiválását és a nyilvánosság számára, külön rendeletben meghatározott módon történő hozzáférhetővé tételét biztosító, állami tulajdonban lévő országos gyűjtőkörű közgyűjteménynek minősülő audiovizuális archívum. A NAVA törvény értelmében a NAVA-val összefüggő tulajdonosi jogok és kötelezettségek összességét az MTVA gyakorolja az Mttv. rendelkezéseinek figyelembevételével.

Az Mttv. 2014. december 31-éig hatályos rendelkezése kimondta, hogy az MTVA vagyonkezelésébe adott, valamint gazdálkodása során egyéb jogcímen szerzett vagyon tulajdonosi jogainak és kötelezettségeinek gyakorlása, a vagyon hasznosítása, megterhelése, a vagyonnal történő gazdálkodás nem tartozik az állami vagyonról szóló törvény hatálya alá.⁵²⁵ Sajátos ellentmondást keletkeztetett az Mttv.-t követően kihirdetett, a nemzeti vagyonról szóló 2011. évi CXCVI. törvény (Nvtv.), amelynek tárgyi hatálya kiterjed az állam vagy a helyi önkormányzatok kizárólagos tulajdonában álló dolgokra, ami esetünkben magába foglalja az

---

⁵²⁴ Pl. ha a belső gyártású műsor írója és/vagy zeneszerzője nem volt a médiaszolgáltató munkavállalója, akkor nem szálltak át a médiaszolgáltatóra a közreműködő szerző(k) teljesítményéhez kapcsolódó vagyoni jogai.

⁵²⁵ 136. § (17) bekezdése.

MTVA tulajdonosi joggyakorlása alá tartozó tárgyi eszközöket, a közszolgálati médiavagyont és a NAVÁ-t is.⁵²⁶ Az ellentmondás feloldásaként 2015. január 1-jei hatállyal a médiavagyonnal való gazdálkodás speciális szabályai bekerültek az Mttv.-be azzal, hogy az ún. rábízott (állami tulajdonban álló) vagyona az Nvtv. szabályai az Mttv.-ben rögzített eltéréssel alkalmazandóak.⁵²⁷ Ilyen eltérő szabály mondja, hogy a közszolgálati médiavagyon és a NAVA elidegenítési és terhelési tilalom alatt áll. E tilalom nem akadályozza viszont a közszolgálati médiavagyon egyes elemein fennálló szerzői, szomszédos, illetve felhasználási jogok hasznosítását.⁵²⁸ A közszolgálati médiavagyonnal való gazdálkodást könnyíti az a 2015. január 1-jétől hatályos Mttv.-beli szabály is, amely felmentést ad a versenyeztetési kötelezettség alól, ha a hasznosítás archív anyagra vonatkozó szerződés, vagy felhasználási szerződés esetén a három évet nem haladja meg.⁵²⁹

A Vagyonátadási határozat előírta, hogy a közszolgálati részvénytársaságok és a jogelődök fennállása során, az általuk készített, sugárzott, illetve egyéb módon közreadott hang-, mozgókép-, valamint fényképfelvételek, továbbá a műsor- és hírszolgáltatás kapcsán keletkezett egyéb dokumentumok és a közszolgálati részvénytársaságok tulajdonában álló jelmez-, díszlet-, valamint kottatár térítésmentesen kerül tulajdonba, amely vagyon vonatkozásában a tulajdonosi jogok és kötelezettségek összességét az MTVA gyakorolja. Az Mttv.-ben ennek a deklaratív rendelkezésnek kellett megteremteni a jogi feltételrendszerét oly módon, hogy azon szerzői művek és egyéb teljesítmények, amelyek részben vagy egészben a közszolgálati médiaszolgáltatók tulajdonában voltak – beleértve mindezek hordozóit, valamint a műveken, teljesítményeken fennálló felhasználási jogokat is – engedély- és térítésmentesen az MTVA tulajdonába kerüljenek. A jogalkotói szándék az volt, hogy a vagyonátadással az MTVA-hoz telepített és abban „egyesített” – döntően költségvetési finanszírozású – médiavagyon közszolgálati médiaszolgáltatásban történő felhasználása minél gördülékenyebben és könnyebben valósulhasson meg. A helyzetet az tette bonyolulttá, hogy az MTVA nem jogutódja a közszolgálati médiaszolgáltatóknak, csupán a feladataik és a vagyonuk jelentős része került át az Országgyűlés döntése nyomán, jogszabály útján az MTVA-hoz. A helyzetet csak úgy lehetett rendezni, hogy a közszolgálati médiavagyon fogalmi köre a lehető legszélesebben került meghatározásra,⁵³⁰ ezáltal biztosítva egyrészt az MTVA teljes körű jogszerzését, másrészt a közszolgálati médiaszolgáltatás archív műsorszámokkal történő ellátásának folyamatos biztosítását, több garanciális feltételnek való egyidejű megfeleléssel.

A közszolgálati médiavagyonra vonatkozó tulajdon- és jogátzállás nem ellentétes az Szjt. előírásaival, nem sérti a szerzői és szomszédos jogosultak érdekeit, továbbá az MTVA csak azokat a jogokat szerezte meg, amelyek a közszolgálati médiaszolgáltatókat is megillették, semmivel sem többet. A konstrukciót azért kellett így kialakítani, mert ezek a szervezetek bizonyos esetekben harmadik személyre történő átruházás tilalmával szereztek meg a

---

⁵²⁶ Ezt támasztja alá az Nvtv. 16. § (1) bekezdés b) pontja is, amely szerint „Az e törvényben meghatározott elvek mentén a közszolgáltatási médiavagyon feletti tulajdonosi joggyakorlás módját, valamint e vagyonnal való gazdálkodás szabályait a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló törvény állapítja meg.

⁵²⁷ Mttv. 137/A. §-a.

⁵²⁸ Mttv. 100. §-ának (2) bekezdése; NAVA törvény 4/A. § (3) bekezdése.

⁵²⁹ Mttv. 137/B. §-a (5) bekezdésének gb) pontja. Beiktatta a 2014. évi CVII. törvény 26. §-a.

⁵³⁰ Lásd Mttv. 203. §-ának 33. pontjában.

(sugárzási) jogokat. Ha viszont törvény mondja ki a jogátszállást (jogutódlást), akkor nincs szó harmadik személynek történő átengedésről, hanem arról, hogy a közszolgálati médiaszolgáltatók helyébe meghatározott esetekben az Alap lép. Az MTVA – mint kizárólagos jogtulajdonos – jogosult terjeszteni, értékesíteni, értékesítési célra felajánlani azokat a műveket, amelyek a közmédia-rendszerben készültek, keletkeztek vagy kerültek beszerzésre. Az Mttv. mindezeket nem csak jogosultságként, hanem feladatként is az MTVA-hoz rendeli.⁵³¹ Az Mttv. még azon művek, műsorok szerzői vagyoni jogait is az MTVA-hoz telepíti, amelyekre vonatkozóan a közszolgálati médiaszolgáltató esetlegesen a törvény hatályba lépését követően szerez jogot.⁵³²

Az MTVA tulajdonosi joggyakorlása alatt lévő vagyona vonatkozó törvényi szabályozás tekintetében ki lehet jelteni, hogy az Mttv. 136. §-ának (17) bekezdésében foglaltak alapján az MTVA tulajdonosi joggyakorlása alatt lévő vagyonnal való gazdálkodása során, továbbá egyéb jogcímen szerzett vagyon tulajdonosi jogainak és kötelezettségeinek MTVA által történő gyakorlása, a vagyon hasznosítása, megterhelése a vagyonnal történő gazdálkodás nem tartozik az állami vagyonról szóló 2007. évi CVI. törvény hatálya alá, viszont az időközben hatályba lépett Nvtv. tárgyi hatálya kiterjed az állam vagy a helyi önkormányzatok kizárólagos tulajdonában álló dolgokra, ami jelen esetben jelenti az MTVA tulajdonosi joggyakorlása alá tartozó tárgyi eszközöket, a közszolgálati médiavagyont és a NAVA-t is.⁵³³ A vagyon hasznosítása, megterhelése, a vagyonnal történő gazdálkodás során figyelemmel kell lenni az Mttv. 100. §-ában foglalt előírásra, miszerint az MTVA tulajdonosi joggyakorlása alatt lévő Archivum, a közszolgálati médiavagyon és a NAVA elidegenítési és terhelési tilalom alatt áll. E tilalom nem akadályozza viszont a közszolgálati médiavagyon egyes elemein fennálló szerzői, illetve felhasználási jogok hasznosítását. Az elidegenítési és terhelési tilalmat, valamint az archívumi vagyonhasznosítás részletszabályait az MTVA Gazdálkodási és kezelési szabályzata (GKSZ)⁵³⁴ és egyéb belső szabályzatai, leginkább az Archiválási Szabályzat (a továbbiakban: ASZ) tartalmazzák.

Az Archivum részére történő vagyonátadás (amely egyúttal vagyonegyesítéssel is járt) az alábbi szempontok illetve alapvetések mellett történt:

- valamennyi közszolgálati médiaszolgáltató (tehát a négy közszolgálati Zrt.) által
- megkötött valamennyi felhasználási, gyártási illetve minden más, vagyoni vagy felhasználási jog megszerzését tartalmazó szerződés alapján
- a Zrt.-ket megillető valamennyi jog,
- a szerződésekben rögzített terjedelemben, a benne foglalt esetleges korlátokkal

---

⁵³¹ 136. § (1) bek.: Az Alap olyan elkülönített vagyonkezelő- és pénzalap, amelynek feladata a közszolgálati médiaszolgáltatás, a Közszolgálati Közalapítvány, a közösségi médiaszolgáltatások, a közszolgálati médiaszolgáltatók szervezeti átalakításának támogatása, a közszolgálati célú műsorszámok gyártása és támogatása, az elsőként filmszínházban bemutatásra szánt filmalkotások és a kortárs zeneművek támogatása, az Archivum és egyéb vagyonának gondos kezelése és gyarapítása, valamint az ezekhez kapcsolódó egyéb tevékenységek támogatása, illetve elvégzése.

⁵³² Mttv. 203. §-ának 33. pontjában foglalt felsorolás második fordulata.

⁵³³ Ezt támasztja alá az Nvtv. 16. § (1) bekezdés b) pontja is, amely szerint: „Az e törvényben meghatározott elvek mentén (...) a közszolgáltatási médiavagyon feletti tulajdonosi joggyakorlás módját, valamint e vagyonnal való gazdálkodás szabályait a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló törvény (...) állapítja meg.”

⁵³⁴ Elfogadva: 2016. március 1. Lásd: http://mediatanacs.hu/dokumentum/170175/GKSZ_mod_20160301.pdf

a közszolgálati médiavagyonba került, amelynek kezelője az MTVA lett.

5.2. Az Archívumra vonatkozó Mttv.-beli szabályok változásai

Az Mttv. 100. §-a, 136. §-ának (1) bekezdése, 203. §-ának 33. pontja és – érintőlegesen – a 218. §-a foglalkozik a közszolgálati médiaarchívummal, ezen belül annak definiálásával, státuszával, jogállásával és felhasználásával. Az elmúlt években kétszer is módosultak az Archívumra vonatkozó törvényi rendelkezések, ami véleményem szerint a közszolgálati médiaszolgáltatás szervezetrendszerének és működési folyamatainak változásával, nem pedig a szabályozás kezdeti tökéletlenségeivel⁵³⁵ magyarázható. Vizsgálódásom éppen ezért az archívumi fogalmi köröket és tevékenységeket öleli fel, elemzésem egyik legfontosabb forrása pedig a médiaszabályozás Kommentárja.⁵³⁶

5.2.1. Az Archívum fogalma és a közszolgálati médiavagyon státusza

Az Archívum egyfelől a közszolgálati médiavagyont, másfelől a közszolgálati médiavagyonba nem tartozó műveket és más teljesítményeket foglalja magában. Erre az elhatárolásra azért volt szükség, mert az Archívumban vannak olyan művek, amelyeknek részben vagy egészben más a jogtulajdonosa, ezért esetenként kétséges vagy vitatható lehet az Alap jogszerzése.⁵³⁷ Ezeket a műveket nem lehet a közszolgálati médiavagyonba sorolni, ugyanakkor fizikailag kétségtelenül részei az Archívumnak. A kulturális törvény fogalom-meghatározása szerint közgyűjtemény: „*az állam, a helyi önkormányzat, valamint az országos kisebbségi önkormányzat, a köztisztület és a közalapítvány tulajdonában (fenntartásában) működő, vagy általuk alapított könyvtár, levéltár, muzeális intézmény, kép- és hangarchívum*”. Ebbe a definícióba nem fért volna bele az Alap, illetve az Archívum, viszont a NAVA törvény mintájára az Mttv. az Archívum számára is közgyűjteményi státuszt állapított meg. A közgyűjteményi státusz lehetséges többletelemei:

- nyilvánosság felé történő közzétételi kötelezettség (a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény alapján),⁵³⁸
- külön szabad felhasználási esetkörök lehetősége [pl. Szjt. 38. § (5) bekezdése],
- állami támogatás és egyes pályázati források igénybevételének lehetősége.

---

⁵³⁵ Grad-Gyenge Anikó: Az audiovizuális archívumok szabályozási kerete – különös tekintettel a médiajogi rendelkezésekre. NMHH Médiatudományi Intézet 2015. 15. o.

⁵³⁶ Médiajogi kommentárok, Szerk.: Koltay András – Lapsánszky András; Wolters Kluwer, 2014. Budapest.

⁵³⁷ Ez leginkább egy jogutód vagy azok képviselőjében eljáró ügynökség részéről történő fellépés formájában jelenik meg, amikor az Alapnak utólag kell helytállni és megállapodni a (rész)felhasználás ellenértékében.

⁵³⁸ 46. § E törvény alapján a muzeális intézményekben, a levéltárakban, a közgyűjteményként működő kép- és hangarchívumokban – valamint a könyvtárakban muzeális dokumentumként – őrzött kulturális javak védettnek minősülnek. [...] 79. § A védetté nyilvánított kulturális javakat hozzáférhetővé kell tenni a nyilvánosság és a kutatás számára. Ennek érdekében a hatóság kötelezheti a tulajdonost, hogy a védetté nyilvánított javakat kiállítás, illetve tudományos kutatás céljára közgyűjtemények számára rendelkezésre bocsássa. A tulajdonos érdekeinek figyelembevételével a kulturális javak átadásának időpontjáról, időtartamáról és feltételeiről a közgyűjtemény a tulajdonossal megállapodást köt.

Az Mttv. 100. § (2) bekezdésének első mondata az állami vagyon védelmét szolgálja (elidegenítési és terhelési tilalom), míg a második mondat azt teszi egyértelművé, hogy az elidegenítési és terhelési tilalom ellenére, a közszolgálati médiavagyon egyes elemein fennálló szerzői vagyoni jogok, illetve felhasználási jogok hasznosítása az Alap számára megengedett. Mindezek értelmében az Alap – mint kizárólagos jogtulajdonos – jogosult terjeszteni, értékesíteni, értékesítési célra felajánlani azokat a műveket, amelyek a közmédia-rendszerben készültek, keletkeztek vagy kerültek beszerzésre.

Annak ellenére, hogy az Alap Archiválási Szabályzata (ASZ) döntően belső működési, technikai eljárási szabályokat tartalmaz, az Mttv. 100. §-ának (4) bekezdése a Médiatanács egyetértéséhez köti ennek elfogadását, beleértve az ASZ módosítását is.⁵³⁹

Az Mttv. 100. §-ának (5) bekezdése kifejezett kikötést tartalmazott az Alapra, illetve a közszolgálati médiaszolgáltatóra nézve az Szjt. betartására és a közös jogkezelő szervezetekkel történő megállapodásra, ami garanciát jelent arra, hogy az Archívumban található művek és más teljesítmények felhasználása jogszerűen történjen. Ahogy arra a médiaszabályozás kommentárja is rámutat, az Mttv.-t módosító 2014. évi CVII. törvény 2015. január 1-jétől azon megfontolásból helyezte hatályon kívül ezt a rendelkezést, mert az Alap részéről külön törvényi deklaráció nélkül is elvárható a jogszerű felhasználás, továbbá a közös jogkezelő szervezetekkel megkötésre kerültek a középtávú, átalánydíjas megállapodások.

Az Mttv. 100. §-ának (6) bekezdése eredetileg azt célozta, hogy vagyonkezelési megállapodás útján a közszolgálati médiaszolgáltatók a közszolgálati médiavagyon elemeire ingyenes felhasználási jogot szerezzenek az Alaptól. Valójában azonban nincs szó vagyonkezelői jog átadásáról a közszolgálati médiaszolgáltató részére, csupán egy konkrét felhasználási jog (nyilvánossághoz közvetítés) átengedéséről. Éppen ezért a jogalkotó a bekezdés első mondatát 2015. január 1-jei hatállyal annulálta.⁵⁴⁰ Az Mttv. 100. §-ának (7) bekezdése eredetileg azt mondta ki, hogy az Alap engedély és díjfizetés nélkül jogosult átadni a közszolgálati médiaszolgáltatóknak az Archívumban található műveket. Ez az engedély- és díjmentesség nyilvánvalóan csak azon korábbi jogosultak vonatkozásában releváns, akiktől a közszolgálati médiaszolgáltatók a jogokat megszerezték, nem pedig a közös jogkezelő szervezetek felé fennálló sugárzási és ismétlési kisjogos díjfizetés tekintetében. 2015. január 1-jétől ez a rendelkezés átkerült az új (5) bekezdésbe. A (6) bekezdésre változó (7) bekezdésben a továbbiakban a szerzői jogi előírásokra és az egyéb jogosultakkal történő megállapodásra utaló szabály maradt két kiegészítéssel: az Szjt. szerinti felhasználás értelemszerűen nem csak a közszolgálati médiavagyonba nem tartozó szerzői művekre vonatkozik, hanem a közszolgálati médiavagyonba tartozókra is, továbbá az előírások betartása nem csak a közszolgálati médiaszolgáltatóra terjed ki, hanem az Alapra is.

A 100. § eredeti (8) és a (9) bekezdéseinek rendeltetése az volt, hogy iránymutató és garanciális szabályokat állapítson meg a közszolgálati médiaszolgáltatásban történő bemutatást követően fellépő jogosult számára a további felhasználás megtiltására és igényei érvényesítésére, ha

⁵³⁹ Ld. a Médiatanács 892/2011. (VII. 6.) számú határozatát és az 546/2014. (VI. 24.) számú döntését.

⁵⁴⁰ A bekezdés második mondata össze lett vonva az ezzel szoros tartalmi és logikai kapcsolatban lévő (7) bekezdés második mondatával, és a (6) bekezdés számozása (5) bekezdésre változott.

bizonyítani vagy valószínűsíteni tudja, hogy ő a jogtulajdonos, nem pedig az Alap. Tekintettel arra, hogy az Mttv. hatálybalépése óta alig volt ilyen tárgyú jogvita a felek között és azok is többnyire megegyezéssel végződtek, nem tűnt sem indokoltnak, sem előremutatónak a szerzői jogi jogérvényesítési eszköztár néhány elemét tartalmazó rendelkezés hatályban tartása 2015-től. A „foghíjas” felsorolás ugyanis azt a látszatot keltette, mintha csak ezek, nem pedig a teljes körű, az Szjt. XIII. Fejezete szerinti jogérvényesítési arzenál állna a jogosultak rendelkezésére. Az Szjt.-re történő általános visszautalás a (6) bekezdésben a (8) és (9) bekezdés nélkül is garanciát jelent az utólag fellépő jogosult számára, ezért 2015-től a jogalkotó a (9) bekezdést is hatályon kívül helyezte.

Az átszámozások folytán 2015. január 1-jétől a (10) bekezdésről (7) bekezdésre változó törvényhely értelmében nem általánosságban, hanem csupán a közszolgálati médiavagyon közszolgálati médiaszolgáltatás körében történő felhasználása során és eltérő rendelkezés hiányában nem kell alkalmazni az Szjt. azon szabályát, amely szerint a szerzőt megfelelő díjazás illeti meg, ha a munkáltató a felhasználásra másnak engedélyt ad vagy a művel kapcsolatos vagyoni jogokat másra átruházza. E rendelkezés célja, hogy a közszolgálati médiaszolgáltatás keretében szolgálati műként létrehozott műveket és egyéb teljesítményeket továbbra is engedély- és díjmentesen lehessen felhasználni a közszolgálati médiaszolgáltatás körében. Másként fogalmazva: ne keletkeztessen engedélyezési jogot és díjfizetési kötelezettséget az az új helyzet, hogy a tulajdonossá vált Alap engedélyezi ingyenesen a közszolgálati médiaszolgáltató számára a nyilvánosságához közvetítést. A jogosultak megnyugtatótását célozta az e bekezdéshez fűzött kommentár, amely szerint nem enyésznek el a jogosultak elidegeníthetetlen díjigényei azon felhasználások után, amelyek nem az ingyenes átadásra vonatkoznak.⁵⁴¹ Ezek a díjigények: a szerzők magáncélú másolási, egyidejű vezetékes továbbközvetítési, valamint a bérbe- illetve a haszonkölcsönbe adási jogdíjából való részesedése.

Összefoglalva, az Mttv. 100. §-ának eredeti és módosított szabályrendszere azt a célt szolgálja, hogy az MTVA aggálymentesen, további külön engedély- és díjfizetési kötelezettség nélkül legyen jogosult az eredeti jogszerző közszolgálati médiaszolgáltató számára nyilvánosságához közvetítésre átengedni a közszolgálati médiavagyonon fennálló felhasználási jogokat.

5.3. Az Archívum hasznosítása

5.3.1. Az MTVA filmvagyona és annak gyűjtőköre

Az Archívum hasznosítása kapcsán megkerülhetetlen kérdés, hogy van-e az MTVA-nak filmvagyona, és ha igen, milyen „gyűjtőkörre” (pl. a közszolgálati műsorszolgáltatók által előállított filmek) vonatkozik. Ehhez kapcsolódik az az alkérdés, hogy részét képezi-e a filmvagyonnak az MTVA megalakulása előtt gyártott filmek felhasználásának joga, és ha igen, hogyan szálltak át az egyes közszolgálati műsorszolgáltatók által korábban megszerzett felhasználási jogok az MTVA megalakulását követően az MTVA-ra?

---

⁵⁴¹ Koltay András – Lapsánszky András i.m. 342-343. o.

Az MTVA-nak értelemszerűen van „filmvagyon”, amely azonos a közszolgálati médiavagyonnal. E vagyontömeg gyűjtőkörét is a törvényi definíció határozza meg. Eszerint:

- a közszolgálati médiaszolgáltató Zrt.-k által az Mttv. hatályba lépése előtt (adott esetben ezt követően) bármilyen jogcímen megszerzett művek, műsorok illetve az ezeken fennálló vagyoni vagy felhasználási jogok,
- az MTVA által az Mttv. hatályba lépését követően bármilyen jogcímen megszerzett művek, műsorok illetve az ezeken fennálló vagyoni vagy felhasználási jogok.

A fentiekből az is következik hogy az Mttv. hatálybelépése előtt illetve az MTVA megalakulása előtt gyártott művek, műsorok felhasználási jogai abban az esetben szálltak át az MTVA-ra, ha ezekkel a jogokkal már a közszolgálati médiaszolgáltató Zrt.-k is rendelkeztek. A Zrt.-k pedig – szomszédos jogi jogosultként – az általuk előállított (belső gyártású) műsorok teljes körű vagyoni jogaival rendelkeztek, beleértve az online felhasználás jogát is.

A közszolgálati médiavagyonban, ezen belül az MTVA Archívumának azon részében, amely nem tartozik a közszolgálati médiavagyonba, lehetnek olyan művek, műsorok, illetve felhasználási jogok, amelyekre nézve az MTVA nem rendelkezik online felhasználási joggal, mert ezeket a Zrt.-k korábban nem szerezték meg, vagy ismeretlen felhasználási módként nem szálltak át ezek a jogok az eredeti szerzőktől a Zrt.-kre.

5.3.2. Az MTVA megalakulása előtt gyártott filmalkotások on-line felhasználásának jogai

Az MTVA Archívumának hasznosításával kapcsolatban elsőként felmerült kulcskérdés volt, hogy részét képezi-e a közszolgálati médiavagyonnak az MTVA megalakulása előtt gyártott filmek online felhasználásának joga, és ha igen, hogyan szálltak át az egyes közszolgálati műsorszolgáltatók által korábban megszerzett online felhasználási jogok⁵⁴² a közmédia integrációját, vagyis az MTVA megalakulását követően magára az MTVA-ra?

Az Mttv. hatálybelépése előtt gyártott művek, műsorok online felhasználásának joga abban az esetben szállt át az MTVA-ra, ha ezekkel a jogokkal már a közszolgálati médiaszolgáltatók is rendelkeztek. A médiaszolgáltatók – szomszédos jogi jogosultként – az általuk előállított (belső gyártású) műsorok teljes körű vagyoni jogaival rendelkeztek, beleértve az online felhasználás jogát is. A közszolgálati médiavagyonban, továbbá az MTVA Archívumának azon részében, amely nem tartozik a közszolgálati médiavagyonba, ugyanakkor vannak olyan művek, műsorok, illetve felhasználási jogok, amelyekre nézve az MTVA nem rendelkezik online felhasználási joggal, mert ezeket a médiaszolgáltatók korábban nem szerezték meg, vagy ismeretlen felhasználási módként nem szálltak át ezek a jogok az eredeti szerzőktől a médiaszolgáltatókra.

---

⁵⁴² Ez alatt az Szjt. 26. §-ának (8) bekezdésében szabályozott felhasználási módokat értjük. Az MTVA részben a közmédia internetes felületein, részben – szerződéses együttműködés keretében – kábeltelevíziós hálózatban, online videotéka formájában teszik elérhetővé az Archívum legnépszerűbb filmjeit.

Az MTVA létrejötte után belső és külső gyártásban előállított filmalkotásokra vonatkozóan az MTVA minden esetben megszerzi az online felhasználás jogát is, külső gyártás esetén a gyártóktól (beszállítóktól), belső gyártás esetén az alkotóktól.⁵⁴³ Amennyiben az alkotók munkavállalók és munkaköri kötelezettségüknek eleget téve működnek közre a filmalkotás elkészítésében, akkor az Szjt. 30. §-a alapján a vagyoni jogok, így az online felhasználás joga is átszáll a munkáltatóra, vagyis az MTVA-ra, engedélyük erre a platformra megadottnak tekinthető.

5.3.3. Az MTVA megalakulása után gyártott filmalkotások on-line felhasználásának jogai

Az MTVA létrejötte óta belső és külső gyártásban előállított filmalkotásokra vonatkozóan az MTVA minden esetben megszerzi az on demand felhasználás jogát is külső gyártás esetén a gyártóktól, belső gyártás esetén az alkotóktól. Amennyiben az alkotók munkavállalók voltak és munkaköri kötelezettségüknek eleget téve működtek közre a filmalkotás elkészítésében, akkor az Szjt. 30. §-a alapján a vagyoni jogok, így az on demand felhasználás joga is átszáll a munkáltatóra, vagyis az MTVA-ra és engedélyük megadottnak tekinthető. Előfordulhat olyan eset, amikor harmadik személy rendelkezik a közszolgálati műsorszolgáltatók által gyártott filmalkotások online felhasználási jogaival.

Az MTVA-nak többféle együttműködése is van online szolgáltatókkal, bizonyos tartalmaink, elsősorban a DVD-n is kiadott filmjeink elérhetőek online videotékákban is, hiszen a mai világban a videotékák a fizikai valóságban már megszűntek, viszont egyre népszerűbbek pl. a legnagyobb kábelszolgáltatók on demand filmkölcsonzói.⁵⁴⁴ Jelenleg online felhasználásban a letöltést az MTVA nem teszi lehetővé, csak megtekinthető formában elérhetőek az MTVA egyes filmjei, amelyeknek egy jól behatárolt körére folyamatosan nagy igény van a nézők körében. Az Mttv. – a lineáris audiovizuális médiaszolgáltatás műsorkvótái⁵⁴⁵ mellett – az online felhasználás tekintetében is előír bizonyos százalékban magyar tartalmakat,⁵⁴⁶ ezért a legnagyobb tartalomszolgáltatók számára kiemelten fontos, nélkülözhetetlen partnerré vált, mivel az MTVA tartalmai nélkül nem tudná teljesíteni az Mttv.-ben meghatározott kvótákat. A tapasztalatok ugyanakkor azt mutatják, hogy az igények növekedésével párhuzamosan nő a fizetési hajlandóság is a tartalmak legálisan vásárolása iránt. Ezek után a felhasználások után,

---

⁵⁴³ Az MTVA teljes körű jogszerzését a megújult műsorgyártási és felhasználási szerződések is garantálják.

⁵⁴⁴ Ezekről a felhasználásokról, amennyiben eredetileg csak televízióra készült az alkotás és a filmszerzők nem léptek ki a közös jogkezelésből, az MTVA negyedévente szolgáltat adatot a FilmJus felé, és fizeti meg a nagyjogot a DVD kiadással együtt az on demand felhasználás után is.

⁵⁴⁵ Mttv. 20. § (3) „A közszolgálati médiaszolgáltató lineáris audiovizuális médiaszolgáltatása évi teljes műsoridejének

a) több mint hatvan százalékát európai művek,

b) több mint felét magyar művek,

c) több mint tizenöt százalékát tőle független műsorkészítővel készítettett, vagy független műsorkészítőtől beszerzett, öt évnél nem régebben készült európai művek bemutatására köteles fordítani.”

⁵⁴⁶ Mttv. 20. § (2) „A lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatás kínálatában egy adott naptári évben elérhetővé tett műorszámok egybeszámított időtartamának több mint negyedét európai, illetve legalább tíz százalékát magyar műveknek kell kitennie.”

amennyiben szükséges, a szerzői jogdíjat az MTVA fizeti meg a FilmJus-on keresztül, negyedéves elszámolás alapján.

5.3.4. A színházi előadások jogosítása és felhasználása

A színházi előadásokból készült televíziós felvételek jogosítása bonyolultabb kérdés, és jelenleg is viták forrása. A viták forrása kettős: a közszolgálati média integrációját megelőző időszakban a színházi előadások sugárzására megkötött felhasználási szerződések szinte minden esetben fix sugárzásra és ismétlésszámra szoltak, vagyis az Archívumban esetlegesen meglévő adaskazetta ellenére azokat csak a jogtulajdonosokkal kötött új megállapodás (felhasználási engedély) birtokában lehet újból adásba szerkeszteni. Másfelől pedig az új, aktuális színházi előadások rögzítését és nyilvánosságához közvetítését is a szerzői jogosultakkal történő megállapodások megkötésének nehézségei akadályozzák. Nem meglepő módon, az esetek többségében nem a színházakkal, mint a produkciók filmelőállítói joghoz hasonló jogosultjaival nehéz egyezsége jutni, hanem a színművek alapjául szolgáló irodalmi vagy zenei művek szerzőivel, illetve ezek örökösivel. Tipikusnak mondható, hogy a televízióban és rádióban jelentős gyakorisággal ismételt szerzők, illetve jogutódaik ügynökségekre bízták, bízzák közös jogkezelés körébe nem tartozó engedélyezési (nagy)jogaik gyakorlását. Ezek az ügynökségek sok esetben aránytalanul nagy összegű, az MTVA számára is vállalhatatlan mértékű jogdíjat kérnek egy meglévő felvétel újrasugárzásáért vagy egy új előadás rögzítéséért és nyilvánosságához közvetítésének engedélyéért, ezáltal meghiúsítva a felvétel felhasználását vagy egy új előadás megőrzését az utókor számára. Jogilag sajátos helyzetet eredményez és akár a joggal való visszaélés lehetőségét is felveti az az eset, amikor egy jogosult engedélyének a hiánya akadályozza meg egy többszerzős mű felhasználását. Kérdés, hogy egy szerző tiltása arányban áll-e az engedélyt megadó többtucat szerzői és szomszédos jogi jogosultnak okozott kárral, pontosabban elmaradt jövedelemmel? Ezekre a kérdésekre a jogirodalom nem adott még választ, és nincs releváns joggyakorlat sem.

A színházi közvetítések különösen felértékelődtek a közszolgálati média M5 oktatási- ismeretterjesztő-kulturális csatornájának 2016 szeptemberi elindulásával, mivel az új csatorna fokozott igényt támaszt színvonalas opera- és színházi közvetítésekre. Az igények kielégítését jelentősen hátráltatják a felhasználási engedélyezés esetenkénti anomáliái, miközben az Archívumban őrzött színházi közvetítések jelentős része nem szerkeszthető adásba. Megoldás lehet ezeknek a műveknek önkéntes közös jogkezelés körében történő jogosítása, vagy pedig külön műfaj-specifikus szabály kimunkálása.

5.3.5. Az Archívum kapcsolódása a MaNDA-hoz és az MNF-hez

A Filmtörvény rendelkezései értelmében a nemzeti filmvagyonra⁵⁴⁷ vonatkozó vagyongazdálkodási jogokat 2016. december 31-éig a Magyar Nemzeti Digitális Archívum és Filmintézet (MaNDA)

---

⁵⁴⁷ Filmtörvény 5/A. § (1) „A nemzeti filmvagyont – ide nem értve a médiaszolgáltatásokról és tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvény (a továbbiakban: Mttv.) szerint a közszolgálati médiavagyonba tartozó műveket, és e művekhez kapcsolódó felhasználási és egyéb jogokat –

a) az államot valamely filmalkotásra vonatkozóan

aa) a szerzői jogról szóló 1884. évi XVI. törvény cikk 3. §-a alapján megillető vagyoni jogok,

gyakorolta, míg az ebbe a vagyonkörbe tartozó filmalkotások terjesztését külön jogszabályban meghatározottak, illetve a MaNDÁ-val kötött megállapodás alapján a Magyar Nemzeti Filmlap (MNF) végezte. Speciális szabályozást tartalmaz a Filmtörvény az MTVA-nak az Mttv. szerinti feladatellátásával összefüggésben. A MaNDÁ-ban őrzött filmalkotások felhasználását illetően ugyanis az MTVA-nak a Médiatanács által jóváhagyott megállapodást kell kötnie a terjesztésre külön jogszabály szerint feljogosított MNF-el a felhasználás átengedésének feltételeiről és az ahhoz kapcsolódó költségtérítésről.⁵⁴⁸ E körben tehát elsődlegesen a vonatkozó MTVA-MNF közötti – Médiatanács által jóváhagyott – megállapodásban foglaltak szerint kellett eljárnia a MaNDÁ-nak. Ilyen megállapodás hiányában az MTVA-nak egyedül a MaNDÁ-val volt lehetősége megállapodni az Mttv. szerinti feladatai ellátásához kapcsolódóan az adott filmalkotások televíziós sugárzásáról. 2017. január 1-jétől a MaNDA jogutód nélkül megszűnt; a nemzeti filmvagyon védelmével kapcsolatos feladatait az MNF vette át.⁵⁴⁹ Ez azt is jelenti, hogy ettől az időponttól az MNF jogosult teljesíteni az MTVA-nak a nemzeti filmvagyon egyes elemeinek a felhasználására vonatkozó igényeit, kivéve ha a teljesítés lehetetlen vagy jogszabály alapján kizárt.⁵⁵⁰ Az MNF által felszámítható költségtérítés keretében csak azokat a költségeket lehet elszámolni, amelyek a nemzeti filmvagyonba tartozó filmalkotások és más audiovizuális művek MTVA általi felhasználásával összefüggően közvetlenül, szükségszerűen és igazoltan merültek fel. A felhasználással kapcsolatosan felmerült szerzői és szomszédos jogdíjak megfizetését az MTVA teljesíti.⁵⁵¹

Az MNF-ben tehát 2017-től oly módon egyesültek a nemzeti filmvagyon vagyonkezelői jogai, mint az MTVA-ban a közszolgálati médiavagyon tulajdonosi jogai. Hasonlóság mutatkozik abban is, hogy mind az MNF, mind az MTVA maga hasznosítja az általa kezelt kulturális vagyontömeg elemeit (az MNF elsődlegesen „kifelé”, vagyis filmforgalmazóknak és médiaszolgáltatóknak, míg az MTVA döntően „befelé”, a közszolgálati csatornák számára ingyenesen, de ugyancsak végez tartalomértékesítést is piaci alapon), e vagyon egészére elidegenítési és terhelési tilalom terheli a vagyonkezelőket, továbbá kötelesek megfizetni a szerzői és a szomszédos jogi jogosultakat megillető jogdíjakat. A MaNDA kiesésével immár egymással is szerződéses kapcsolatba kerülnek: az MTVA-nak a nemzeti filmvagyon körébe tartozó filmalkotásokra vonatkozó igényeit 2017-től az MNF elégíti ki. A szervezeti változás újdonságánál fogva, ma még nem tudható, hogy zökkenőmentes lesz-e az együttműködés a két állami „holding” között, vagy idővel szükség lesz jogalkotói beavatkozásra a felhasználási jog átengedésének olajozottabbá tételére.

---

ab) a szerzői jogról szóló 1921. évi LIV. törvénycikk 3. §-a és 74. §-a alapján megillető vagyoni jogok,

ac) a szerzői jogról szóló 1969. évi III. törvény 41. § (3) bekezdése alapján megillető vagyoni jogok,

ad) az Szjt. 64. §-a alapján megillető felhasználási jogok,

ae) az Szjt. 82. §-a alapján, mint szomszédos jogi jogosultat megillető jogok összessége, valamint

b) az *a)* pont szerinti jogok által érintett filmalkotások eredeti negatív és pozitív, valamint reprodukív (dubnegatív és dubpozitív) kópiái, és a filmalkotások eredeti hanganyagai alkotják.”

⁵⁴⁸ Filmtörvény 5/E. § (1) bek.

⁵⁴⁹ 1312/2016. (VI.13.) Korm. határozat 1. melléklete 1. e) pontja alapján.

⁵⁵⁰ Filmtörvény 5/E. § (2) bek.

⁵⁵¹ Filmtörvény 5/E. § (3) bek.

5.3.6. Az Archívumban található művek ismételése

Nem lehet megkerülni az MTVA Archívumában található művek ismételésének szerzői jogi kérdéseit sem. Az Archívumban található rádió- és televíziójátékok és filmalkotások ismételése során egyes szerzőktől (ezek döntően: rendező, író, forgatókönyvíró, zeneszerző, műfordító, dramaturg, operatőr, jelmez- és díszlettervező), illetve örökösöiktől felhasználási szerződés megkötésével lehet megszerezni az ismételt sugárzási jogokat. Ezek az ún. nagyjogos engedélyek függetlenek a közös jogkezelő szervezetek részére fizetett sugárzási átalánydíjtól. Az ismételt sugárzási engedélyt nem kell megszerezni azoktól az alkotóktól, akik a közszolgálati médiaszolgáltatóval, illetve jogelődeivel munkaviszonyban vagy egyéb tartós foglalkoztatási viszonyban álltak.

Nem kell engedélyt kérni és jogdíjat fizetni továbbá a régi MAFIM – MTV Együttműködési Szerződések (1970 és 1990-1992 közötti időszak) keretében gyártott művek felhasználásáért, mivel ezeknél az MTV vállalta a szerzői felhasználási jogok megszerzését és megfizetését. Továbbra is gondot jelenthetnek viszont a MOKÉP – MTV szerződések keretében megszerzett filmek felhasználása, amennyiben ezek a szerződések nem lelelhetők fel az irattárakban, így nem tisztázható egyértelműen, hogy az MTVA-nak kell-e a további ismételések után engedélyt kérni, illetve jogdíjat fizetni a fent említett „nagyjogos” szerzőknek. Egyenként vizsgálandók a produceri rendszerben, vagyis a 90-es évek elejétől kötött megállapodások keretében készült filmek. Az ismételések kapcsán a legfőbb probléma továbbra is az, hogy a szerzőknek (jogutódoknak) járó jogdíjak mértékére vonatkozóan nincs egységes gyakorlat, és e tekintetben az SZJSZT szakvéleményei sem tudtak zsinórmértékül szolgálni.⁵⁵²

5.4. Összegzés, következtetések

A közszolgálati médiaarchívum létrejöttének és működési szabályrendszerének rövid elemzése után arra a következtetésre jutottam, hogy az archívumi szabályozás mára teljesen koherens egyfelől a nemzetközi és hazai szerzői jogi előírásokkal, másfelől teljes az összhang az egymásra épülő törvények (Szjt., Kulturális törvény, Örökségvédelmi törvény, Mttv., NAVA törvény) vonatkozó rendelkezéseivel. A nyitott kérdések sora tehát arra szűkült, hogy mely ponton van olyan szabályozási igény (akár a jogosulti, akár felhasználói oldalon), ahol jogalkotói beavatkozásra lehet szükség az Archívum hasznosítása körében. Az előzőekben tisztáztam, hogy a színházi előadásokról készült archív felvételek felhasználásának (újrahasznosításának) ügyét tartom olyan megoldandó problémának, ahol vagy konszenzusos rendezésre, vagy – ennek lehetetlensége esetén – egy működőképes jogosítási modell kidolgozását lehet felvetni. A következőkben ez utóbbiakat foglalom össze, nem rejtve véka alá azt sem, hogy a második javaslatom meglehetősen teoretikus, és nem feltétlenül állná ki egy alkotmányossági teszt próbáját. Előrebocsátom azt is, hogy e modell „előképe” – teljesen más összefüggésben – megfogalmazódott a Kormány 2016 júniusában készült (el nem fogadott)

---

⁵⁵² Az e tárgyban született szakvélemények leginkább a felhasználás és a díjfizetés jogi alapját érintették: pl. az MTV archívumának a Filmmúzeum TV-ben történő felhasználását illetően (SZJSZT-36/01.); a megfilmesítési vagy munkaszerződés alapján bekövetkező jogutódlás kérdéseiben (SZJSZT-14/04.); az Szjt. 74. §-ának (2) bekezdése alapján fennálló előadóművészi díjigényre vonatkozóan (SZJSZT-27/06.).

előterjesztésében az egyes jogszabályoknak az építészeti alkotásokra, műszaki létesítményekre és azok terveire vonatkozó szerzői jogi szabályozással összefüggő módosításáról.⁵⁵³

Az első javasolt modell egy független jogkezelő szervezet alapítása az MTVA részéről az Archívum részét képező színházi és más előadások (pl. koncertek, hangversenyek) rögzített audiovizuális műveinek nyilvánosságához közvetítésére. Ezek a műsorok többnyire munkaviszonyban alkotott műveknek minősülnek, vagyis a munkavállaló szerzőktől az MTVA-nak nem kell egyedi engedélyt kérni. Nem egyedi engedélyezés, hanem közös jogkezelés körébe tartozik az előadások előadóművészeinek (rádiós hangjátékok és lemezbemutatók esetében a hangfelvétel kiadók) díjazása; ezek jogosítását az MTVA-EJI és az MTVA-MAHASZ megállapodások rendezik. Ugyanakkor nem szerezte meg sem a Magyar Televízió, sem a Magyar Rádió (következésképpen ezeknek a műsoroknak a közszolgálati médiavagyonba kerülésével az MTVA) az előadások alapját képező művek szerzőinek (író, műfordító, zeneszerző) engedélyét az előadásokról, koncertekről készült audiovizuális művek további felhasználására, így azok ismétlésére és másként mint sugárzással a nyilvánossághoz közvetítésére.⁵⁵⁴ Ezeket az engedélyeket utóbb minden esetben maguktól a szerzőktől vagy ami gyakoribb, az örökösöktől, jogutódoktól, illetve ügynökségeiktől⁵⁵⁵ kell beszerezni, ami jelentősen megnehezíti a jogosítási folyamatot. Semmi nem zárja ki ugyanakkor, hogy az Archívumában meglévő, jelentős számú színházi közvetítésre és koncertfelvételre az MTVA független jogkezelő szervezetet alapítson. Az MTVA megfelel – vagy megfeleltethető – a független jogkezelő szervezettel szemben támasztott Kjkt.-beli követelményeknek.

Mivel a független jogkezelő szervezetekre is vonatkozik az a szabály, hogy díjszabásban kötelesek meghatározni az egyes felhasználási módok tekintetében a jogdíjakat és a felhasználás egyéb feltételeit, a javasolt konstrukcióban az MTVA-nak is ki kellene dolgoznia és közzé lehetne tennie ezeknek a felvételeknek a nyilvánossághoz közvetítése esetén a nagyjogos szerzőket megillető jogdíjak tarifáit. Egy ilyen díjszabásnak van előzménye az MTVA-nál: 2011-ben már megállapították és közzétették a filmszerzőket megillető percdíjat nagyjogos műveik sugárzása után.⁵⁵⁶ (Értelemszerűen a szerzők vagy az őket képviselő

---

⁵⁵³ 2016 júniusában került közigazgatási és szakmai egyeztetésre a Miniszterelnökséget vezető miniszter és az igazságügyi miniszter erről szóló előterjesztése a szerzői jogi szabályozás alapján oltalom alatt álló építészeti alkotások hazai hasznosíthatóságával kapcsolatosan felmerülő kérdéseknek a jelenlegi szabályozástól eltérő rendezése céljából. A területen jelentkező probléma az volt, hogy az építészeti alkotások szerzői jogi értelemben vett felhasználása – különösen azok valamilyen okból szükségessé váló átépítése esetén – gyakran gyakorlati nehézségekbe ütközik. A jelenlegi közhasználatú épületállomány jelentős része a rendszerváltozást megelőző időszakban működő állami tervezőintézetek alkalmazottai által létrehozott építészeti alkotás, ahol felmerül a szerzői vagyoni jogok állami tulajdonlásának kérdése. Nincs delegálva ugyanakkor egyetlen állami szervhez sem az állami tulajdonú tervdokumentációkhoz kapcsolódó vagyoni jogok (az ún. nemzeti tervvagyon) tekintetében a rendelkezési jog gyakorlása. Éppen ezért a rendezési elképzelések között szerepelt az államot megillető építészeti művekhez kapcsolódó szerzői jogok tekintetében a rendelkezési jogokat gyakorló (állami) vagyonkezelő szervezet kijelölése, amellyel lehetővé válhatna a nemzeti tervvagyon megfelelő hasznosítása. Az előterjesztés végül nem került elfogadásra.

⁵⁵⁴ Korábban felvetődött, hogy a FilmJus bevonja a jogosítási körébe és külön kategóriát képez ezeknek az audiovizuális műveknek, viszont ez a közös jogkezelés csupán az MTV-vel és az MR-el munkaviszonyban nem álló filmszerzők engedélyét „váltja ki”, az irodalmi és zenei szerzőkét nem.

⁵⁵⁵ Ilyen ügynökség pl. a HOFRA, amely hazai és külföldi szerzők műveinek felhasználására vonatkozó szerződéseket közvetít színházak, kiadók, film- és tévéstudiók, valamint rádiók között. <http://www.hofra.hu/>

⁵⁵⁶ 38/2011. (XII.5.) számú vezérigazgatói utasítás a rögzített színházi előadások sugárzása esetén követendő eljárásról és az alkalmazott tarifákról. Az utasítás az MTVA és a FilmJus között megkötött megállapodás hatálya

ügynökségek nem voltak kötelesek a percalapú tarifát elfogadni, de ha nem tettek ezzel ellentétes nyilatkozatot, az utasítás szerinti szerzői jogdíjat kapták/kapják meg.) A javasolt megoldás tehát ennek a színházi tarifának a kibővítése a zenei koncertek televíziós kép- és rádiós hangfelvételeivel, valamint erre a tevékenységre független jogkezelő szervezet alapítása.

A másik megoldási elképzelés a tulajdonhoz való jog jelentősebb korlátozását vonná maga után: a szerző vagyoni jogának elvonása nagyobb hátránnyal járna, mint az érintett műsorok közszolgálati médiaszolgáltatásban történő felhasználásával járó előnyök. A javasolt konstrukció lényegi eleme az, hogy a közszolgálati médiaszolgáltatás körében, kizárólag állami költségvetési forrásból létrehozott közös művek, műsorok szerzői vagyoni jogai – amennyiben annak részei nem használhatók fel önállóan⁵⁵⁷ – a közszolgálati médiavagyongba, ezáltal az MTVA vagyongkezelésébe kerülnének. A rendezési javaslat jogalapja lényegében az a vélelem, hogy a közszolgálati rádió és televízió a munkaviszonyban álló alkotókkal együtt a „nagyjogos” szerzőktől is örökjogot szerzett, vagyis az akkor megfizetett díjazással megváltotta művük hang- vagy képfelvételben történő rögzítésének és nyilvánosságához történő közvetítésének jogát, természetesen a szerződéskötéskor ismert felhasználási módokra. Ezt a vélelmet támogathatja az a körülmény, hogy egyes időszakok felhasználási szerződésai nem lelhetők fel az MTVA irattárában, másfelől pedig a meglévő szerződések egy része nem határozza meg egyértelműen a felhasználás terjedelmét, beleértve az ismétlések számát. Ebből a bizonytalan jogi helyzetből ugyanakkor nem vezethető le a médiaszolgáltató jogszerzése, már csak azért sem, mert ebben az esetben is figyelemmel kell lenni arra az alapvető szintű törvényi rendelkezésre, hogy ha a felhasználási szerződés tartalma nem állapítható meg egyértelműen, a szerző számára kedvezőbb értelmezést kell elfogadni.⁵⁵⁸ Ugyancsak e rendezési elképzelés ellen hat az is, hogy a Filmtörvényben definiált nemzeti filmvagyong tekintetében sem lett „államosítva” minden vagyoni jog, jóllehet a filmvagyong részét képező filmalkotások hasznosítása egyben történik, azaz ott nem fordulhat elő olyan helyzet, mint a televíziós színházi közvetítéseknél, ahol egy szerző vagy jogutód tiltása – az összes többi jogosult ellenében – megakaszthatja a felvétel felhasználását. Ennek ellenére kockázatosnak tűnik e „töredékjognak” a köztulajdonba vétele, arról nem is szólva, hogy minimum az Szjt., de az sem kizárt, hogy a „kétharmados” Mttv. 100. §-ának módosítására lenne szükség a kivitelezéséhez. Véggkövetkeztetésem tehát az, hogy célravezetőbb és megvalósíthatóbb megoldás a jogszabály-módosítást sem igénylő első javaslat, azaz független jogkezelő szervezet alapítása az MTVA Archívumában lévő színházi közvetítések és koncertfelvételek nyilvánosságához közvetítésére és terjesztésére.

---

alá nem tartozó szerzői jogi jogosultak (szerzők, jogutódok, mindezek ügynöksége, a továbbiakban együtt: jogosultak) és műveik felhasználási jogának megszerzésére és díjazására terjed ki. A felhasználás az Szjt. 26-28. §-ai szerinti nyilvánosságához közvetítés jogát foglalja magában.

⁵⁵⁷ Szjt. 5. § (1) bek.

⁵⁵⁸ Szjt. 42. § (3) bek.

VI. A Nemzeti Audiovizuális Archívum (NAVA)

A Nemzeti Audiovizuális Archívum (NAVA) különleges szerepet tölt be a hazai kulturális életben: tevékenységét tekintve egyszerre végez közgyűjteményi, archívumi és médiaszolgáltató feladatokat, mindezt a virtuális térben, elektronikus formában. Működésének és intézményi felépítésének elveit és főbb vonalait egy részletes megvalósíthatósági tanulmány foglalta össze, jóval a NAVA törvény megszületése előtt. Az alapos előkészítő munkára azért is nagy szükség volt, mert a NAVA tevékenységét tekintve példa nélküli vállalkozás Magyarországon, működési elveire és felépítésére nézve nem voltak itthoni referenciák. A külföldi példák is csak részben lehetnek irányadóak, mivel mindegyik más jogi és technológiai környezetben működik, és a magyarországinál összehasonlíthatatlanul nagyobb anyagi háttérrel rendelkeznek.⁵⁵⁹ Fontos hangsúlyozni továbbá, hogy elsősorban a NAVA felépítésére, módszertanára, működésére vonatkozóan találunk szakirodalmi munkákat, míg e sajátosan egyedülálló intézmény jogi elemzése – néhány kivételtől⁵⁶⁰ eltekintve – mindezidáig feltáratlan.

Értekezésem jelen fejezetében kizárólag a NAVA jogi kérdéseivel foglalkozom, konkrétan a Nemzeti Audiovizuális Archívum közszolgálati médiarendszerben betöltött szerepének jogi vetületeivel. Kiindulópontunk az, hogy a NAVA státuszát, szerepét, feladatait és működését elsődlegesen nem a médiaszabályozás (Smtv., Mttv.), hanem külön törvény és hozzá kapcsolódó rendeletek tartalmazzák. Ettől függetlenül, ahogy arra korábban több helyen is utaltam, a NAVA több szálon kötődik, kapcsolódik a közmédia rendszeréhez: audiovizuális kötelezpéldányként gyűjti, archiválja a magyar és magyar vonatkozású műsorszámokat, működtetése az NMHH illetve az MTVA keretei között történik, továbbá működtetése felett a Médiateanács gyakorol törvényességi és szakmai felügyeletet. A NAVA alapvető jogforrása a Nemzeti Audiovizuális Archívumról szóló 2004. évi CXXXVII. törvény (NAVA törvény), emellett azonban figyelemmel kell lenni mind az Szjt.-re, mind az Mttv.-re, ugyanis a NAVA törvény több helyen tartalmaz konkrét utalást, rámutatást ezekre a jogszabályokra.

A NAVA vonatkozásában megkerülhetetlenek bizonyos nemzetközi normák, így főként az Európai Tanács Audiovizuális örökség védelméről szóló, 2001. szeptember 19-én elfogadott Egyezménye (Egyezmény) és az INFOSOC irányelv. Köztudomású, hogy az Szjt. 2003. évi, az INFOSOC irányelv átültetését célzó jogharmonizációs módosítása során a NAVA tevékenységéből és speciális szerzői jogi „igényeiből” fakadó törvénymódosítási szükségleteket is figyelembe vették. Az INFOSOC irányelv e tárgykörbe tartozó célját a Preambulum (14) bekezdése fogalmazza meg, amikor kimondja: „Ennek az irányelvnek az is célja, hogy ösztönözze a tanulást és a kultúrát a művek és más teljesítmények védelme által; ezzel párhuzamosan rendelkezni kell az oktatás és nevelés terén a közérdeket szolgáló kivételekről és korlátozásokról.” E célok megvalósítása érdekében határozza meg az INFOSOC irányelv egyes felhasználási módok tekintetében a jogok alóli, a tagállamok által bevezethető

---

⁵⁵⁹ Magyar Gábor, György Péter, Kovács András Bálint, Knapp Gábor, Rozgonyi Krisztina, Szakadát István: NAVA megvalósíthatósági tanulmány, BME Informatikai Központ, 2001.

⁵⁶⁰ Lásd Kiss – Szivi: i.m. 213-225.o. és Grad-Gyenge Anikó: Az audiovizuális archívumok szabályozási kerete – különös tekintettel a médiajogi rendelkezésekre. NMHH Médiateadományi Intézet 2015. 37-47. o.

kivételeket és korlátozásokat, ahogy azt a 3.5.1. pontban részletesen elemeztem. Az irányelv által megengedett szabad felhasználási módok közül a művek (műsorok) belső intézményi célra való többszörözését, illetve korlátozott nyilvánosságához való közvetítését kell kiemelni, mivel a NAVA tevékenysége szempontjából ezeknek kiemelkedő jelentősége van.⁵⁶¹

A NAVA tehát alapfeladatai és felügyelete-működtetése révén a közmédia rendszeréhez kapcsolódik, míg közgyűjteményi és speciális audiovizuális archívumi feladatai révén a szerzői jogi intézményrendszerhez kötődik. Mindezek okán indokolt értekezésemben külön fejezetében elemezni a NAVA-ra, tágabb értelemben a művek digitalizálására vonatkozó szerzői jogi szabályokat. Az elemzés fontos lehet abból a szempontból is, hogy a NAVA az esetleges szervezeti, MTVA-beli integráció ellenére nem vált, nem válik részévé a közszolgálati médiavagyonnak, következésképpen esetleges felhasználására sem az Mttv. 100. §-ában foglalt szabályokat kell alkalmazni. Ebből az is következik, hogy a NAVA által alapfeladatként végzett egyéb felhasználási cselekményekre (pl. digitalizálás) más szerzői jogi szabályokat kell alkalmazni, mint az Archívum esetében. Kérdés, hogy mindez okoz-e zavarokat a NAVA-tartalmak gyűjtése, feldolgozása, hasznosítása során? Dolgozatomban ezekre a felvetésekre külön kitérek, és ennek kapcsán azt is vizsgálom, hogy a három azonos szintű, különböző eredőjű szabályozás (Szt., Mttv., NAVA-törvény) eltérései, esetleges ellentmondásai miként oldhatók fel, illetve szükséges-e a feloldás.

6.1. A NAVA fogalma és jogforrási háttere

A NAVA a magyar nemzeti műsor-szolgáltatói kötelezpéldány-archívum, amely jellegénél fogva audiovizuális tartalmakat gyűjt. A NAVA olyan az elektronikus műsorok számára, mint az Országos Széchényi Könyvtár a nyomtatott kiadványok vagy mint a MaNDA volt a magyar filmek számára. Gyűjtőkörébe – a honlapján található információk szerint – a következő csatornák magyar gyártású illetve magyar vonatkozású (hungaricum) műsorai tartoznak: M1, M2, Duna TV, Duna World, RTL Klub, TV2, Kossuth rádió, Petőfi rádió, Bartók rádió.⁵⁶² Ez a taxáció azért tűnik meghaladottnak és ellentmondásosnak, mert időközben átrendeződtek a közmédia csatornái: az M1 „főadó” 2015. március 15-étől átalakult hírcsatornává, 2016. szeptember 1-jétől pedig elindult az M5 oktatási-ismeretterjesztő-kulturális csatorna, amely a „konzerv-műsorok” mellett új előállítású magyar műsorszámokat is közvetít. A NAVA honlapjának csatornák szerinti tagolása ugyanakkor szerepelteti a kizárólag archív anyagokat felhasználó M3-retro csatornát (6942 találattal), de az M5-öt nem. A NAVA mindazonáltal befogad egyéb audiovizuális tartalmú archívumokat feldolgozási vagy tárolási célból, ezzel is segítve az audiovizuális tartalmak mint a kulturális örökség részeinek megőrzését.

---

⁵⁶¹ Lásd Nemzeti Audiovizuális Archívumról szóló 2014. évi CXXXVII. törvény miniszteri indokolásában.

⁵⁶² Forrás: <http://nava.hu/mi-a-nava/> (Utolsó letöltés dátuma: 2017. április 10-e.)

A NAVA 2006. január 1-én kezdte meg munkáját; 2005 novembere és 2011 augusztusa között a Neumann János Digitális Könyvtár és Multimédia Központ Nonprofit Kft. üzemeltette a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma alapításában. 2010-től a cég új elnevezése Neumann Nonprofit Kft. lett az informatikáért felelős miniszter felügyelete alá tartozóan, az Mttv. hatályba lépéséig pedig az MNV Zrt. portfóliójába tartozott a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium felügyelete alatt. A NAVA kezelésének, fenntartásának és működtetésének feladatát 2011. március 31. után az NMHH látja el az MTVA keretei között működő MTVA Digitalizációs Műhely Kft.-n keresztül.

A NAVA különlegessége, hogy gyűjteményéhez online hozzáférést biztosít a NAVA-törvény szabta kereteken belül, archívumának adatbázisa szabadon kereshető, a benne található műsorok teljes terjedelmükben pedig az úgynevezett NAVA-pontokon⁵⁶³ (amelyek a könyvtárakban, iskolákban, művelődési házakban stb. elérhető terminálokat jelent) tekinthetők meg. Az oktatási intézményekben található NAVA-pontok az adott intézmény diákjai, tanárai, hallgatói és kutatói számára állnak rendelkezésre, a nyilvános könyvtárak, múzeumok NAVA-pontjai pedig bárki számára szabad hozzáférést jelentenek az archívum gyűjteményeihez. A NAVA szolgáltatásainak igénybevétele ingyenes.

Az audiovizuális műsorszámok archiválására és nyilvánossághoz közvetítésére vonatkozó magyar jogi szabályozás két pilléren nyugszik: az egyik a NAVA törvény és annak végrehajtási rendeletei,⁵⁶⁴ a másik pillér a szerzői jogi szabályozás (amely mára e tárgykörben lényegében teljes körűnek tekinthető).⁵⁶⁵

6.2. A NAVA törvény

6.2.1. A NAVA törvény hatálya, tárgya

A NAVA törvény megszületését egyfelől a magyar és magyar vonatkozású rádiós és televíziós műsorszámok (az ún. audiovizuális kötelezpéldányok) gyűjtésének, nyilvántartásának, megőrzésének és a nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tételének igénye, másfelől az Audiovizuális örökség védelméről szóló európai egyezmény elfogadása⁵⁶⁶ motiválta. A NAVA törvény összefoglalja a NAVA – mint közgyűjtemény – alapvető feladatait. A NAVA feladatai között a gyűjtés és megőrzés mellett jelentős súllyal szerepel a nyilvánosságra hozatal is, amely ugyancsak egységes rendszert és szabályozást igényel. A műsorszámok országos nyilvántartása vezetésének feladata nemcsak a NAVA által őrzött műsorszámok, hanem – együttműködés alapján – a más archívumokban tárolt műsorszámok adataira is kiterjed.

---

⁵⁶³ <http://nava.hu/nava-pontok/regisztracio/>

⁵⁶⁴ Ezek az audiovizuális kötelezpéldányok szolgáltatásának részletes szabályairól szóló 15/2005. (XI. 29.) IHM-NKÖM együttes rendelet és az audiovizuális műsorszámok felújításának, valamint szolgáltatásának műszaki, minőségi és egyéb követelményeit meghatározó 52/2007. (V.17.) GKM-OKM együttes rendelet. Mivel ezek nem érintenek szerzői jogi kérdéseket, elemzésüktől eltekintek.

⁵⁶⁵ Sztj. 35. § (4), (7) bek. és 38. § (5) bek. és a 117/2004. (IV. 28.) Korm. rendelet.

⁵⁶⁶ Az Audiovizuális örökség védelméről szóló európai egyezmény aláírásáról szóló 2074/2003. (IV. 9.) Korm. határozat 1. pontja szerint a Kormány egyetért az Audiovizuális örökség védelméről szóló európai egyezmény aláírásával; a 4. pontja felhívja a nemzeti kulturális örökség miniszterét, hogy az egyezmény aláírását követően nyújtson be kormány-előterjesztést az egyezménynek az Országgyűlés által történő megerősítése érdekében.

A törvényi szabályozás hatálya az Mttv. szerinti magyar műsorszámokra⁵⁶⁷ és magyar vonatkozású műsorszámokra⁵⁶⁸ terjed ki. A fogalom tehát magában foglal minden olyan műsorszámot, amely hazánk történelme, kultúrája vagy a magyar társadalom bemutatása szempontjából a jövőben kortörténeti dokumentumként szolgálhat. Mint látható, a NAVA gyűjtőköre szélesebb mint a honlapján feltüntetett hat országos televíziós és három rádiós csatorna, amiből az is következik, hogy a magyar vonatkozású audiovizuális műsorszámok ma már nem köthetők előre meghatározott csatornához. A NAVA törvény hatálya nem terjed ki azokra az alkotásokra, amelyek a Filmtörvény alapján esnek archiválási kötelezettség alá, azaz a nemzeti filmvagyonra, amelyet a MaNDA megszűnését követően – e feladatkörében a MaNDA jogutódaként – az MNF gyűjt és archivál.

6.2.2. A NAVA törvényi feladatai

A NAVA törvény összefoglalja a NAVA – mint közgyűjtemény – alapvető feladatait. A NAVA feladatai között a gyűjtés és megőrzés mellett jelentős súllyal szerepel a nyilvánosságra hozatal is, amely ugyancsak egységes rendszert és szabályozást igényel. A műsorszámok országos nyilvántartása vezetésének feladata nemcsak a NAVA által őrzött műsorszámok, hanem – együttműködés alapján – a más archívumokban tárolt műsorszámok adataira is kiterjed. A NAVA törvény meghatározza azokat az alapszolgáltatásokat, amelyeknek biztosítása a NAVA feladata és kötelessége, és amelyeket a széles nyilvánosság is igénybe vehet:⁵⁶⁹

- az általa nyilvántartásba vett műsorszámok azonosító adatairól történő folyamatos, mindenki számára hozzáférhető tájékoztatás;
- az általa archivált műsorszámoknak az Szjt. 38. §-ának (5) bekezdésében említett célból, a 117/2004. (IV. 28.) Korm. rendeletben meghatározottak szerinti hozzáférhetővé tétele;
- a médiaszolgáltatók adataira is kiterjedő módon országos nyilvántartás vezetése az egyes műsorszámok azonosító adatairól;
- az audiovizuális kötelempéldányok gyűjtése és archiválása;
- a rendelkezésére bocsátott, kötelempéldány-szolgáltatási kötelezettség alá nem tartozó műsorszámok gyűjtése és egyedi döntés alapján archiválása;
- az általa archivált műsorszámok rendszeres és folyamatos felújítása.

---

⁵⁶⁷ Mttv. 2013. § 37. pontja magyar mű:

„a) azon mű, amely eredetileg teljes egészében magyar nyelven készült,
b) azon mű, amely eredetileg több nyelven készült, de időtartamát tekintve eredeti magyar nyelvű része hosszabb, mint bármelyik másik nyelven készült része,
c) azon mű, amely eredetileg valamely, Magyarország által elismert nemzetiség nyelvén készült, ha tárgya az adott nemzetiség magyarországi életével, kultúrájával van összefüggésben,
d) az olyan zenei műsorszám, amely magyar nyelven kerül előadásra, vagy amely Magyarország által elismert valamely nemzetiség nyelvén kerül előadásra, ha az adott nemzetiség Magyarországhoz kapcsolódó kultúrájával van összefüggésben,
e) az olyan instrumentális zenei műsorszám, amely a magyar kultúra vagy Magyarország által elismert valamely nemzetiség Magyarországhoz kapcsolódó kultúrájának részét képezi.”

⁵⁶⁸ Magyar vonatkozásúak pl. azok a – nem magyar műsorszolgáltató által előállított – műsorszámok, amelyek alapjául a magyar művészet, irodalom, tudomány eredményei szolgálnak; magyar vonatkozású lehet a műsorszám akkor is, ha Magyarországon vagy Magyarországról készítették, de ilyen pl. egy magyar részvétellel zajló sportesemény közvetítése is.

⁵⁶⁹ NAVA törvény 5-7. §-ai.

A NAVA tehát országos nyilvántartást vezet mindazokról a műsorszámokról, amelyeket – akár a kötelepéldány-szolgáltatás keretében, akár önkéntesen – a rendelkezésére bocsátottak, valamint a más archívumok által gyűjtött és őrzött műsorszámokról, ha azok azonosító adatait az archívum együttműködés keretében átadta.

A NAVA elsődleges feladata és kötelezettsége az audiovizuális kötelepéldányok gyűjtése, archiválási célú megőrzése és feldolgozása. A NAVA ezen felül befogadja és egyedi döntés alapján archiválja a kötelepéldány-szolgáltatás alá nem tartozó, tehát önkéntesen rendelkezésre bocsátott audiovizuális dokumentumokat. Ennek célja, hogy gondoskodjon a kötelepéldány szolgáltatás körén kívül eső, elsősorban a törvény hatályba lépése előtt készült, és különféle hordozókon található jelentős kulturális értéket képviselő műsorszámok tervszerű megőrzéséről. A Sztj. 35. § (7) bekezdése szerint a közgyűjteménynek minősülő kép- illetve hangarchívumban korlátlan ideig megőrizhetők azok a – szabad felhasználásnak minősülő – efemer rögzítések,⁵⁷⁰ amelyeket külön törvény rendkívüli dokumentációs értékű rögzítésnek minősít. A NAVA törvény kivétel nélkül ilyenek minősíti a NAVA által archiválási céllal rögzített műsorszámokat.⁵⁷¹ A jogbiztonság és a szerzői jogosultak védelme szempontjából ugyanakkor ez a kereszt-hivatkozás (az Sztj. külön törvényre hivatkozik a rendkívüli dokumentációs értékű műsorszámok fogalmi meghatározásánál, míg a NAVA törvény – a fogalom tisztázása helyett – rendkívüli dokumentációs értékűnek minősít minden, a törvény által archiválási céllal rögzített műsorszámot) komoly aggályokat vet fel és korántsem biztos, hogy megfelel a „háromlépcsős” teszt próbájának. Álláspontom szerint ezt az ellentmondást meg lehetne szüntetni a rendkívüli dokumentációs értékkel bíró rögzítés fogalmának a jelenleginél részletesebb definiálásával a NAVA törvényben. Erre a fejezet végi összefoglalóban teszek javaslatot.

A NAVA törvény különbséget tesz az audiovizuális dokumentumok kötelező és önkéntes rendelkezésre bocsátása között. Az előbbiek szolgáltatása az audiovizuális kötelepéldányok útján történik. Az audiovizuális kötelepéldányt a NAVA közvetlenül a műsorszórásból rögzíti. Ha ez technikai akadályok miatt vagy egyéb okból nem lehetséges, a műsorszámot a műsorszolgáltató a NAVA felszólítására legkésőbb 60 napon belül külön hordozón köteles rendelkezésre bocsátani.⁵⁷² Audiovizuális kötelepéldány-szolgáltatásra kötelezettek a közszolgálati médiaszolgáltató és az országos földfelszíni terjesztésű televíziós médiaszolgáltatók (MTM-SBS Televízió Zrt. és a Magyar RTL Televízió Zrt.). E médiaszolgáltatók műsorfolyamának valamennyi, a törvény hatálya alá tartozó műsorszámára audiovizuális kötelepéldánynak minősül. Az audiovizuális dokumentum kötelepéldányának szolgáltatása úgy is megvalósulhat, hogy a NAVA maga rögzíti a műsorszolgáltató által előállított jeleket. Ez megfelel annak az elvárásnak, hogy a kötelepéldány szolgáltatás ne járjon többletkiadással a médiaszolgáltatók számára. A NAVA törvény a kötelepéldányok gyűjtésének ezt a módját teszi alapesetté. Lehetővé kellett tenni azt is, hogy a közvetlen rögzítésben esetlegesen beálló technikai problémák esetén is biztosított legyen a NAVA rendeltetésszerű működése, ezért ez esetben a NAVA felszólítására a médiaszolgáltatónak

---

⁵⁷⁰ A rádió- vagy televízió-szervezetek által saját műsoraikról készített ideiglenes rögzítések.

⁵⁷¹ NAVA törvény 7. § (4) bek.

⁵⁷² NAVA törvény 10. § (1) bek. és 12. § (2) bek.

külön hordozón kell az adott műsorszámot rendelkezésre bocsátania, mégpedig azon határidőn belül, amelyet az Szjt. számára a műsorszám időleges (efemer) rögzítésére enged. Vannak olyan, pótolhatatlan vagy kivételes, adott esetben felbecsülhetetlen értéket képviselő műsorszámok, amelyek ugyan nem tartoznak a kötelezpéldány-szolgáltatási kötelezettség körébe, azonban megőrzésük alapvető érdek. Ez esetben a NAVA élhet azon jogával, hogy a műsorszámot tartalmazó hordozó birtokosát – legyen az az azt előállító műsorszolgáltató vagy egy másik audiovizuális archívum – felszólítsa, hogy a műsorszámot archiválási céllal bocsássa rendelkezésre.⁵⁷³

6.2.3. Együttműködés más archívumokkal

A NAVA feladatai közé tartozik továbbá az audiovizuális archiválás általános szabályainak, minőségi előírásainak kidolgozása, az audiovizuális archiválás technológiáinak kutatása, és – az érintettekkel történő megállapodás keretében – közhasznú és piaci szolgáltatások nyújtása, valamint a külföldi archívumokkal való együttműködés kezdeményezése.⁵⁷⁴ Az audiovizuális örökség hatékony védelme kizárólag az ebben érintett archívumok szoros együttműködésével valósulhat meg. Ennek célja, hogy a különféle audiovizuális archívumok összehangolt módon, egységes elvek alapján és rendszer szerint végezzék az audiovizuális kulturális örökség megőrzését. A NAVA nemcsak részese az együttműködést megalapozó megállapodásoknak, hanem az audiovizuális kulturális örökség megővéséért elsősorban felelős központi archívumként aktív kezdeményező szerepet is vállal.⁵⁷⁵ A NAVA törvényben részletezett hangzatos, egy országos közgyűjtemény működéséhez valóban hozzátartozó feladatok ellenére, nem tudunk példát a NAVA és más archívumok közötti megállapodásokról, ami azt jelzi, hogy nincs tényleges realitása az együttműködésnek sem a hazai médiaszolgáltatókkal, sem a külföldi archívumokkal.

A NAVA törvényben részletezett együttműködés célja lenne tehát, hogy a médiaszolgáltatók és különféle audiovizuális archívumok összehangolt módon, egységes elvek alapján és rendszer szerint végezzék az audiovizuális kulturális örökség részét képező műsorszámok rendelkezésre bocsátását és megőrzését. Ennek az együttműködésnek részesei lehetnek egyrésztől a műsorszámukat kötelezően vagy önkéntesen a NAVA rendelkezésére bocsátó médiaszolgáltatók, illetve azok az archívumok, amelyek rádiós és televíziós műsorszámokat őriznek. Az együttműködés kezdeményezésében és összehangolásában a törvény kiemelt szerepet szán a NAVÁ-nak: lehetőséget biztosít arra, hogy egyedi szerződésekkel a NAVA olyan felhasználási jogokat is megszerezhesen az általa őrzött audiovizuális dokumentumokkal kapcsolatban, amelyek meghaladják az Szjt.-ben meghatározott szabad felhasználási esetköröket.

A NAVA törvény felhatalmazást ad az NMHH elnökének, hogy rendeletben határozza meg a törvény hatálya alá tartozó műsorszámok közül az audiovizuális kötelezpéldányok körét,

---

⁵⁷³ NAVA törvény 10. § (2) bek.

⁵⁷⁴ NAVA törvény 12-13. §-ai.

⁵⁷⁵ Tószegi Zsuzsanna: A Nemzeti Audiovizuális Archívum kialakítására vonatkozó projekt eredményei. In: eVilág, 2002.

valamint az audiovizuális kötelezpéldányok szolgáltatásának részletes szabályait, továbbá a NAVA feladatellátásával és működésével kapcsolatos egyéb szabályokat. Ezek az elnöki rendeletek mindmáig nem kerültek kiadásra, miközben továbbra is hatályban van az audiovizuális kötelezpéldányok szolgáltatásának részletes szabályairól szóló 15/2005. (XI. 29.) IHM-NKÖM együttes rendelet, ami azért is aggályos, mert 2012. január 1-jétől a jogalkotó hatályon kívül helyezte a NAVA törvény 2. számú mellékletét a műsorszámok kötelező és az önkéntes adatszolgáltatás keretében szolgáltatandó azonosító adatairól,⁵⁷⁶ így jelenleg ennek nincs meg az előírt szintű jogforrási megalapozása.

6.3. A NAVA szerzői jogi szabályrendszere

A NAVA szerzői jogi környezete speciális audiovizuális archívumi státuszából és feladataiból kiindulva vezethető le. Mivel a NAVA feladatait a NAVA törvény az MTVA Archívumának Mttv.-ben foglalt szabályaitól eltérően határozza meg, ezért a NAVA esetében nem a közszolgálati médiaszolgáltatásra vonatkozó médiajogi és szerzői jogi szabályok alkalmazandók. Ahogy a bevezetőben is említettük, az Mttv. „érintettsége” a NAVA felügyelete (NMHH Médiatanácsa) és működtetése (MTVA), valamint a gyűjtött, archivált és hozzáférhetővé tett médiatartalmak jellege miatt vetődik fel, más összefüggésben nem, hiszen a NAVA nem médiaszolgáltató, hanem egy közgyűjteménynek minősülő audiovizuális archívum. Kétségtelen tény ugyanakkor, hogy az MTVA közszolgálati médiaarchívuma is közgyűjtemény, viszont alapvetően más – rendeltetésénél fogva jóval szélesebb körű – vagyoni jogokkal és felhasználási lehetőségekkel rendelkezik, mint a NAVA. A két archívumra vonatkozó szerzői jogi szabályozás összevetését az is bonyolítja, hogy a NAVA gyűjteménye jogi értelemben összetettebb szerkezetű mint az MTVA Archívuma, és éppen a státusz-béli különbségek, eltérések miatt kell a NAVA szerzői jogi szabályrendszerét külön fejezetben tárgyalni. Míg az MTVA Archívumának elsődleges feladata a közszolgálati médiaszolgáltatás illetve a közszolgálati médiavagyon hasznosítása, addig a NAVA feladata a NAVA törvényben meghatározott műsorszámok kötelezpéldánykénti gyűjtése és a NAVA-pontokon (döntően oktatási és muzeális intézmények) keresztül történő hozzáférhetővé tétele. Ezen alapfeladatellátás mellett a NAVA saját jogon megszerz, megőriz és az úgynevezett „Különgyűjteményekben” hozzáférhetővé tesz további audiovizuális tartalmakat is. Ezeknek a műveknek a hasznosítása, felhasználása az MTVA Archívumára vonatkozó, az 5. Fejezetben részletezett médiajogi és szerzői jogi szabályok szerint történik, így ezekre itt külön nem térek ki. Fontos kiemelni azt is, hogy a saját jogon megszerzett művek nem csak a NAVA-pontokon, hanem a teljesen publikus honlapon (www.nava.hu) keresztül is elérhetők.⁵⁷⁷

---

⁵⁷⁶ Kötelező adatszolgáltatás körében: a műsorszám címe (sorozatcíme, eredeti címe), kiadója, a nyilvánosságra hozó csatorna (médiaszolgáltató) megnevezése, nyelv, adásnap, a műsorszám sugárzásának időpontja (óra, perc), adásidő, műfaj (típus), létrehozó/alkotó, közreműködő. Önkéntes adatszolgáltatás körében: egyéb közreműködők, tartalom, cselekmény leírása, a felvétel helyszínének leírása, riportalany(ok), kapcsolat.

⁵⁷⁷ A NAVA archívumaiból alkalmanként – kérésre vagy eseményhez kapcsolódóan – tematikus válogatásokat is készít, azonban ez a szolgáltatása sem része az alaptevékenységének, így ennek (szerzői) jogi összefüggéseit sem elemezzük jelen tanulmányban.

Ehelyütt tehát kizárólag a NAVA alaptevékenységének szerzői jogi vetületeit vizsgálom, amely azonban több ponton mégis kapcsolódik az MTVA Archívumához és annak szabályrendszeréhez. Ez az alaptevékenységi közös többszörös a NAVA törvényben meghatározott magyar és magyar vonatkozású műsorszámok (audiovizuális tartalmak) kötelezpéldánykénti gyűjtése, feldolgozása és a NAVA-pontokon keresztül történő hozzáférhetővé tétele. Az audiovizuális kötelezpéldányok gyűjtése – a törvény erejénél fogva – elsődlegesen a jelek műsorszórásból történő közvetlen rögzítésével történik, vagyis alapesetben nem keletkezik polgári jogi jogviszony, nem jön létre felhasználási szerződés a NAVA és a kötelezett médiaszolgáltató között. Mindebből az következik, hogy a NAVA nem szerez semmilyen felhasználási jogot a rögzített műveken. A médiatartalmak hozzáférhetővé tétele nem magánjogi, hanem közjogi alapokon nyugszik: az INFOSOC irányelv által megengedett szabad felhasználási mód (a művek belső intézményi célra való többszörözése, illetve korlátozott nyilvánosságához való közvetítése) teremtette meg a jogi lehetőségét ennek a közcélú, közérdekű információkhoz való hozzájutást biztosító szolgáltatásnak. Mivel a NAVA-pontok működését szerzői jogi értelemben három – meglehetősen szigorú korlátok közé szorított – szabad felhasználási esetkör szolgálja, elsőként ezekről kell szólni.

A műsorszámok NAVA általi rögzítésének „tűrésén” túl, az érintett médiaszolgáltatók másik kötelezettsége az is, hogy a művek azonosító adatait a műsorszám nyilvánosságához közvetítését követő három napon belül a NAVA rendelkezésére bocsássák. Változatlan formában történő ismételt nyilvánosságához közvetítés esetén csak az azonosító adatokban bekövetkezett változásokat kell a kötelezpéldány archívummal közölni.⁵⁷⁸ Ezekből az azonosító adatokból a NAVA adatbázist állít össze, amelynek a szerzői és egyéb jogaival már a NAVA, pontosabban a NAVA tulajdonosi jogait gyakorló szervezet rendelkezik. Végül, tisztázásra szorul a NAVA – mint archívum és mint közgyűjtemény – viszonya az MTVA Archívumához, tekintettel arra, hogy a NAVA törvény sajátos „átjárást” teremt a két archívum között.⁵⁷⁹

6.3.1. A NAVA szabad felhasználási esetkörei

A NAVA privilegizált működését elsődlegesen három szabad felhasználási esetkör teszi lehetővé: az intézményi célú másolatkészítés, a művek ideiglenes rögzítése, végül legfőképpen a művek szabad megjelenítése meghatározott intézményekben. Ezekkel bővebben a 3. Fejezetben foglalkoztam, ezért itt kizárólag a NAVA sajátos archívumi tevékenysége szemszögéből vizsgálom az intézmények mozgásterét tágító lehetőségeket.

6.3.1.1. Az intézményi célú szabad másolatkészítés

Az intézményi célú szabad másolatkészítés Sztj.-beli szabálya szerint a közgyűjteménynek minősülő kép-, illetve hangarchívum a műről másolatot készíthet, ha az jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgálja, és

- tudományos kutatáshoz vagy archiváláshoz szükséges,

---

⁵⁷⁸ NAVA törvény 10. § (3) bek.

⁵⁷⁹ NAVA törvény 4/A. § (2)-(3) bek.

- a művek szabad megjelenítésének céljára készül [38. § (5) bekezdésében meghatározott felhasználás],
- külön törvény azt kivételes esetben, meghatározott feltételekkel megengedi.

Elsőként itt azt kell kiemelni, hogy ez a felhasználási cselekmény még nem a nyilvánossághoz közvetítést célozza, hanem egy azt megelőző munkafázist: az archívumba bekerült művekről, műsorokról történő szabad többszörözést. E többszörözés ugyanakkor kizárólag az archiválási feladatellátást, vagy a művek speciális megjelenítését (nyilvánossághoz közvetítését) szolgálhatja a NAVA esetében. További törvényi lehetőség a szabad másolatkészítésre, ha ezt külön törvény megengedi. A jelenlegi jogirodalom ilyen külön törvénynek tekinti a NAVA törvényt, amely azonban nem ír elő az audiovizuális kötelempéldányok gyűjtésén, archiválásán és az Szjt.-ben meghatározott módon a nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tételén kívül egyéb, szerzői jogilag releváns felhasználási cselekményt.

Az Szjt. vonatkozó keretszabályai az intézményi (archiválási) célú másolatkészítés tekintetében számos kérdést vetettek fel a NAVA üzemeltetői részéről, amelyek tisztázása az SZJSZT-re várt.⁵⁸⁰ A Testület helyzetét az is nehezítette, hogy a szakvélemény készítésének időpontjában még nem került elfogadásra a NAVA törvény, annak közigazgatási egyeztetés alatt lévő tervezete képezte a szakvélemény alapját. Jogalkalmazói oldalról teljesen érthető kérdésként merült fel a rendkívüli dokumentációs értékű műsorszám fogalmának meghatározása tekintettel az Szjt. 35. § (7) bekezdésében foglalt szűkítő előírásra, amely szerint az ideiglenes rögzítés során csak a rendkívüli dokumentációs értékkel bíró művek őrizhetők meg korlátlan ideig kép- illetve hangarchívumban. A NAVA törvénytervezet ezt eredetileg úgy próbálta rendezni, hogy tartalmazott egy szűkebb definíciót az audiovizuális kulturális örökségre, ezek lettek volna rendkívüli dokumentációs értékűek, szemben a tágabb értelmű audiovizuális műsorszámokkal. Ha így maradt volna a törvénytörvény, akkor keletkezett volna egy olyan halmaz, amelyre nem lett volna alkalmazható az Szjt. 35. § (7) bekezdése, ezáltal kiüresedett volna a NAVA törvény tárgyi hatálya. A jogalkotó frappánsan nem a rendkívüli dokumentációs érték definiálásával oldotta fel ezt a problémát, hanem úgy, hogy de jure valamennyi, a NAVA által archiválási céllal rögzített műsorszámot – mérlegelés és minősítés nélkül – rendkívüli dokumentációs értékkel bíró rögzítésnek minősített.

További kérdés volt az, hogy az Szjt. 35. § (4) bekezdésében biztosított belső intézményi célra történő másolatkészítésbe (mint szabad felhasználási esetkörbe) belefér-e az, hogy az archivátor (dokumentátor) egy erre a célra rögzített műpéldányt otthon a lakásán (táv munka keretében) dolgozza fel? A Testület válaszában rámutatott arra, hogy az Szjt. 35. § (4) bekezdésében foglalt szabad felhasználási eset szempontjából önmagában mindegy, hogy a másolatkészítés, illetve a másolt műpéldány (kópia) felhasználása az intézmény irodahelyiségein belül, vagy azon kívül történik. A szabad felhasználásként történő minősítéshez az szükséges, hogy az adott felhasználási cselekmény ne ütközzön az általános szabályokba, azaz ne legyen sérelmes a mű rendes felhasználására és indokolatlanul ne károsítsa a szerzői jogosult jogos érdekeit, továbbá

---

⁵⁸⁰ SZJSZT-08/04. számú szakvélemény az audiovizuális kulturális örökség védelméről szóló törvény egyes kérdései tárgyában.

megfeleljen a 35. § (4) bekezdésében előírt speciális feltételeknek. A NAVA adatrögzítése és adatfeldolgozása a Testület álláspontja szerint az Szjt. 35. § (4) bekezdés a) pontja szerinti tudományos kutatási esetkörbe tartozik. Amennyiben ugyanis a szakemberek által végzett feldolgozás alapvetően szükséges az archívumban elhelyezett audiovizuális anyagok tudományos értékeléséhez, megfelelő módon történő kutathatóságának lehetővé tételéhez, úgy a másolatkészítés a tudományos kutatás érdekében szükséges. Ebből a szempontból pedig önmagában mindegy, hogy az intézmény helyiségein belül vagy azokon kívül valósulnak-e meg a feldolgozás egyes fázisai. Indokolt ugyanakkor a megfelelő biztonsági intézkedések megtétele a másolatkészítés, illetve a másolt kópiák felhasználása szempontjából. Ez biztosíthatja, hogy a felhasználás, azaz a másolatkészítés – a szerzői jogok védelme szempontjából fontos – általános szabályoknak mindenképpen megfeleljen. A szakvélemény arra is felhívta a figyelmet, hogy belső szabályzatban kellene rendelkezni egy szigorú nyilvántartási rendszer létrehozásáról is, amely követhetővé teszi a másolatkészítés fázisait. Mindezt a NAVA az első intézkedései között valósította meg.

Végül ebben a kérdéskörben merült fel annak tisztázása, hogy az Szjt. és a NAVA törvény felülírja-e azt a szerződéses kikötést, ha a műsorszolgáltató és a filmelőállító között megkötött sugárzási szerződés kizárja az archiválási célú másolatkészítést? A Testület egyértelművé tette, hogy amennyiben NAVA törvény a televízió-műsorokról készült efemer rögzítések⁵⁸¹ őrzésére közgyűjteményként kijelöli az illetékes audiovizuális archívumokat, illetve magát a NAVÁ-t, és a műsorszámokról készült másolatok kötelezpéldánykénti szolgáltatását előírja,⁵⁸² úgy az e jogszabályi rendelkezéssel ellentétes, abba ütköző valamennyi szerződéses kikötés érvénytelen, semmis. A szakvélemény rámutatott arra is, hogy az Szjt. 35. § (7) bekezdésében foglalt szabály – amely megfelel az INFOSOC irányelv 5. cikk (2) d) pontjában foglalt európai uniós normának – szabad felhasználásként minősíti az efemer rögzítések közgyűjteményi célú archiválását, ennél fogva a médiaszolgáltatóknak külön szerzői jogosulti engedély beszerzésére amúgy sincs szükségük ahhoz, hogy az efemer rögzítéseiket a közgyűjteménynek átadják. A megfelelőbb szabályozás érdekében a Testület javasolta beépíteni a NAVA törvénybe annak egyértelműsítését, hogy a NAVA, illetve az egyes audiovizuális archívumok közgyűjteménynek minősülnek.⁵⁸³

6.3.1.2. A művek ideiglenes („efemer”) rögzítése

Az Szjt. uniós csatlakozásunktól bevezetett új szabad felhasználási eset a médiaszolgáltatóknak kedvez annak lehetővé tételével, hogy saját műsoruknak a sugárzásához jogszerűen felhasználható műről a saját eszközeivel ideiglenes másolatot készítsenek. E szabály ott és úgy kapcsolódik a NAVÁ-hoz, hogy a – külön törvényben meghatározott – rendkívüli dokumentációs értékkel bíró rögzítések közgyűjteménynek minősülő kép, illetve hangarchívumban korlátlan ideig megőrizhetők. Mivel a NAVA törvény 7. §-ának (4) bekezdése szerint a NAVA által archiválási céllal rögzített műsorszám az Szjt. 35. §-ának (7) bekezdése szempontjából rendkívüli dokumentációs értékkel bíró rögzítésnek minősül, így

---

⁵⁸¹ Szjt. 35. § (7) bek.

⁵⁸² A NAVA törvény 10-11. §-aiban ez megtörtént.

⁵⁸³ A NAVA törvény 3. §-ában ez megtörtént.

törvényileg elismert valamennyi, az audiovizuális kötelesspéldány körébe tartozó mű(sor) időkorlát nélküli archiválásának lehetősége.

6.3.1.3. A művek szabad megjelenítése

A művek meghatározott intézményekben, szigorú feltételek mellett történő szabad megjelenítését ugyancsak az Sztj. EU-csatlakozástól hatályos módosítása vezette be, megágyazva ezzel a NAVA-pontok szerzői jogilag szabályos működtetésének. E szabad felhasználás esetében a nyilvánosság egyes tagjaihoz való közvetítés és a számukra történő hozzáférhetővé tétel módját és feltételeit a 117/2004. (IV. 28.) Korm. rendelet határozza meg. A rendelet központi eleme annak előírása, hogy e szabad felhasználással való visszaélés elkerülése érdekében a kedvezményezett intézmény köteles olyan műszaki intézkedés alkalmazására, amely megakadályozza a gyűjteménye hozzáférhetővé tett elemeinek

- módosítását (felülírását);
- engedély nélküli többszörözését (bármely hordozón való rögzítését, letöltését, nyomtatását vagy egyéb módon történő sokszorosítását);
- az igénybevevőként meghatározott személyek körén kívülre irányuló engedély nélküli közvetítését (ideértve a nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tételt is).

E szabad felhasználás alkalmazásának további feltétele, hogy a kedvezményezett intézmény szabályzatában a rendeletben foglaltaknak megfelelően meghatározza az igénybevevők számára a számítógépes terminálokhoz való hozzáférés rendjét. Ez történhet oly módon is, hogy a hozzáférés feltételeként kikötik az igénybevevő nyilatkozatát arról, hogy a számítógépes terminálok kizárólag a törvényben megfogalmazott tudományos kutatás vagy egyéni tanulás céljából veszi igénybe. Az igénybevevő a kedvezményezett intézmény nyilvánosság számára nyitva álló helyiségében felállított terminálon keresztül hozzáférhet a kedvezményezett intézmény hozzáférhetővé tett gyűjteményével összekapcsolt más kedvezményezett intézmény hozzáférhetővé tett gyűjteményével is. Ennek során az igénybevevő nem módosíthatja (írhatja felül) és nem többszörözheti engedély nélkül (rögzítheti hordozón, töltheti le, nyomtathatja ki vagy sokszorosíthatja egyéb módon) a számára hozzáférhetővé tett gyűjtemény elemeit.

A dedikált hálózati hozzáférés biztosítása szempontjából fontos az a rendelkezés is, miszerint a kedvezményezett intézmény gyűjteménye e szabad felhasználás alapján történő hozzáférhetővé tétel céljából bármely más, kedvezményezett intézmény gyűjteményével szabadon összekapcsolható. A kedvezményezett intézmény gyűjteménye más, vele összekapcsolt kedvezményezett intézményben felállított terminálon keresztül az igénybevevő számára a nyilvánossághoz közvetíthető. A kedvezményezett intézmények gyűjteményei összekapcsolásának ugyanakkor olyan biztonságos műszaki megoldáson kell alapulnia, amely kizárja, hogy az egyes intézmények gyűjteményeinek igénybevevőin kívül más is hozzáférjen a gyűjteményekhez.⁵⁸⁴ A rendelet alkalmazásában azt a műszaki megoldást kell biztonságosnak

---

⁵⁸⁴ A rendelet kimondja azt is, hogy a gyűjtemények összekapcsolása a járulékos vagy közbenső időleges többszörözésen kívül nem valósíthatja meg a hozzáférhetővé tett művek és más, szerzői jogi védelem alatt álló teljesítmények többszörözését. Ez a rendelkezés már a szerzők és más jogosultak érdekeit lesz hivatott védelmezni.

tekintetni, amely megfelel a külön jogszabályban⁵⁸⁵ meghatározott informatikai biztonsági tanúsítvány kiadásához szükséges feltételeknek.

6.3.2. A NAVA adatbázisainak szerzői jogi megítélése

A médiaszolgáltatók által átadott azonosító adatokból összeállított NAVA-adatbázis jogi értékelése előtt röviden ki kell térni a gyűjtemények fajtára és eltérő jogi szabályaira. Léteznek olyan adatgyűjtemények, amelyek szerzői műveket vagy műrészleteket tartalmaznak. Ezek az esetek többségében maguk is műnek, pontosabban gyűjteményes műnek⁵⁸⁶ minősülnek és szerzői jogi védelem alatt állnak. Az egyéb adatokat, információkat tartalmazó adatbázisok lehetnek művek⁵⁸⁷ (szerzői jogi védelem), de lehetnek műnek nem minősülő adathalmazok.

Az adatbázisokra vonatkozó meglehetősen vegytiszta szabályokat ugyancsak az SZJSZT-08/04. számú szakvélemény hozta közös nevezőre az audiovizuális kulturális örökség megőrzése kapcsán létrehozott adatgyűjteményekkel. Az alapkérdés az volt, hogy ki rendelkezik a NAVÁ-nak átadott adatokkal? Ha a médiaszolgáltató adatbázisként adja át ezeket az információkat, akkor vajon nála maradnak-e az adatbázis előállítói jogok? A NAVA megteheti-e azt, hogy kereskedelmi célból is hasznosítja ezeket az adatokat? Mi a jogi helyzet akkor, ha a NAVA továbbfejleszti, komolyabb adatbázisba szerkeszti ezeket az adatokat? Az adatokkal való rendelkezés, illetve az adatokkal való esetleges visszaélések elkerülése szempontjából a Testület eljáró tanácsának először is azt kellett vizsgálni, hogy az audiovizuális kötelempéldányként szolgáltatott műsorszám tartalmaz-e a Ptk., az Adatvédelmi Törvény,⁵⁸⁸ a Verseny törvény⁵⁸⁹, illetve a vonatkozó egyéb jogszabályok szerint magántitoknak, üzleti titoknak minősülő adatokat, információkat, illetve, hogy az ilyen információk televízió-műsor keretében történt sugárzása, közreadása jogszerű volt-e, azzal kapcsolatban a médiaszolgáltató rendelkezett-e az adatok közreadásának jogával. Ha nem, akkor az adott információval, adattal jogszerűen csak az a jogalany rendelkezhet, akire az vonatkozik. A szakvélemény szerint, amennyiben az adatok az Szjt. vonatkozó rendelkezései értelmében adatbázisnak minősülő adatgyűjteményként kerülnek átadásra, melyekkel kapcsolatban a televízió-szervezetet, mint az adatbázis előállítóját megilletik az Szjt.-ben foglalt speciális jogok, akkor az adatbázis egészével és annak jelentős részével a szolgáltató rendelkezik, sőt ismételt és rendszeres adatkinyerés (kimásolás) esetén a szolgáltatót, mint adatbázis előállítót bizonyos feltételek esetén védelem illeti meg az adatbázis tartalmának jelentéktelen részén is.⁵⁹⁰

---

⁵⁸⁵ A célrarendelt hálózat műszaki rendszere tehát akkor minősült volna biztonságosnak, ha a tanúsító szervezet (bizottság) a miniszteri rendeletben foglalt eljárást követően tanúsítvánnyal látja el. A rendelet elfogadásakor még úgy tűnt, hogy ez az IHM rendelet még 2004-ben vagy legkésőbb 2005-ben napvilágot lát. Az IHM a tanúsító szervezet kijelölésén keresztül jutott volna szerephez a biztonságosnak tekinthető műszaki megoldások meghatározásának eljárásában. Utóbb azonban megváltozott a koncepció, és az informatikai biztonsági tanúsítvány kiadásához szükséges feltételeket tartalmazó miniszteri rendelet kiadása lekerült a napirendről.

⁵⁸⁶ Szjt. 7. §-a

⁵⁸⁷ Szjt. 60/A. 62. §-ai

⁵⁸⁸ 2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról.

⁵⁸⁹ 1996. évi LVII. törvény a tisztességtelen piaci magatartásról és a versenykorlátozó magatartásról.

⁵⁹⁰ Szjt. 84. § (1)-(5) bekezdései.

A kérdés további vizsgálata szempontjából figyelemmel kellett lenni arra, hogy a NAVA által őrzött és tovább feldolgozni kívánt, adatbázisként szolgáltatott adatállományok tekintetében megvalósul-e az Szjt. 84/A. § (1) bekezdés a), illetve b) pontjai szerint minősülő kimásolás, illetve újrahasznosítás, továbbá, ha igen, akkor e releváns hasznosítási módok belesznek-e valamelyik, az Szjt. 84/B. és 84/C. §-okban foglalt szabad felhasználási esetkörbe. A kérdésben felvetett hasznosítási módok mindenképpen feltételezik az adatbázis tartalmának másolatkészítés útján történő többszörözését (kimásolás). Ezen túlmenően, ha az adatok kereskedelmi hasznosítása alatt esetlegesen on-line adattovábbításra is sor kerül, úgy megvalósul az Szjt. 84/A. § (1) bekezdés b) pontja szerinti újrahasznosítás is (nyilvánossághoz közvetítés). A kimásolás az Szjt. 84/C. § (2) bekezdés szerinti esetben, azaz, ha a kimásolás tudományos kutatás céljára történik, szabad felhasználásnak minősül. Ha tehát a NAVA törvény szerint megvalósított archiválás keretében az adatfeldolgozás érdekében történik meg az adatok kimásolása, úgy ez tudományos kutatási célnak minősül és az adatbázis előállítójának külön engedélye nélkül megengedett. A Testület álláspontja szerint az adatoknak az eredetileg szolgáltatott adatbázisból közvetlenül történő (jelentős mértékű vagy jelentéktelen részt érintő de ismételt, rendszeres) kimásolása kereskedelmi célra az adatbázis-jogokkal rendelkező előállító külön írásbeli engedélye nélkül nem megengedett. Ugyancsak nem megengedett az eredetileg ugyan tudományos célra kimásolt, de ezt követően kereskedelmi célból (tehát az eredeti céltól eltérő célra) történő értékesítés sem. Az adatbázis előállítójának külön írásbeli kifejezett engedélye nélkül történő kereskedelmi célú újrahasznosítás szintén nem megengedett.

Az új adatbázisba szerkesztés nem képzelhető el az adatok (legalábbis digitális módon történő) másolása nélkül. Amennyiben ez az újraszerkesztés az eredetileg szolgáltatott adatbázis jelentős részének kimásolásával jár (az adatbázisban foglalt adatok egészének vagy jelentős részének újraszerkesztését jelenti), úgy az ilyen hasznosítás sem megengedett az előállító kifejezett írásbeli engedélye nélkül.

Az Szjt. hivatkozott rendelkezései szerint továbbá az ilyen kimásolások, illetve újrahasznosítások után az adatbázis előállítóját díjazás illeti meg. Az adatbázis-jogokkal kapcsolatos nehézségek elkerülése érdekében javasolta a Testület, hogy ne a szolgáltató által szerkesztett (analóg vagy elektronikus) adatbázis formájában kérjék be az audiovizuális kötelempéldányok kísérőadatait, hanem kizárólag a NAVA által külön erre a célra kifejlesztett adatbázis rendszert alkalmazzanak és ehhez kapcsolják közvetlenül az adatszolgáltatást, illetve közvetlenül ehhez a rendszerhez készítsenek esetenként megfelelő számítógépes interface-t. Ezzel a megoldással elérhető, hogy az adatszolgáltatás önmagában ne keletkeztessen külön, a televízió-szervezetek oldalán fennálló adatbázis-előállítói jogot. Ezzel a tényleges gyakorlatba is átültetett konstrukcióval alanyi jogon a NAVA került a beszerzett adatok tekintetében adatbázis-előállító jogosulti pozícióba.

Végül ebben a kérdéskörben merült fel annak tisztázása, hogy az Szjt. 35. §-ának (4) bekezdése és 38. §-ának (5) bekezdése kizárólag művek és szomszédos jogi teljesítmények esetében teszi lehetővé a szabad felhasználást, továbbá hogy a kapcsolódó jogi védelemben részesülő adatbázisok esetében az Szjt. biztosít-e szabad felhasználást a kedvezményezett intézmények

javára, avagy nem? E kérdés kapcsán a Testület – hasonlóképpen az előbbi kérdésre adott válaszhoz – úgy foglalt állást, hogy az Szjt. 84/B. és 84/C. §-ai tartalmazzák az adatbázisokra vonatkozó szabad felhasználási esetek meghatározását. Ezek közül a Testület álláspontja szerint a NAVA projektre a 84/C. § (2) bekezdés szerinti tudományos kutatás céljára történő kimásolás esetköre alkalmazható. Az adatbázisok szabad felhasználása esetén is figyelemmel kell lenni azonban az Szjt. 33. §-ában meghatározott általános szabályokra („háromlépcsős” teszt).

6.4. A NAVA viszonya az MTVA Archívumához

Tisztázásra szorul a NAVA és az MTVA Archívuma közjogi, médiajogi és szerzői jogi státuszának hasonlósága és különbsége, amit a NAVA törvény némely rendelkezése tesz különösen izgalmassá. Ezek az értelmezésre szoruló rendelkezések ugyanis első ránézésre összemosni látszanak a két intézményt, miközben alapvetően különböző jogok és kötelezettségek fűződnek hozzájuk. A NAVA és az Archívum összefonódásának első számú szabálya szerint a NAVA-val összefüggő tulajdonosi jogok és kötelezettségek összességét – a NAVA Alap részére történt átadását követően – az Alap gyakorolja az Alap tulajdonosi joggyakorlására vonatkozó jogszabályoknak, így különösen az Mttv. 136. § (17) bekezdésében foglaltaknak megfelelően.⁵⁹¹ Ez utóbbi rendelkezés mondja ki, hogy az MTVA vagyonezelésébe adott, valamint gazdálkodása során egyéb jogcímen szerzett vagyon tulajdonosi jogainak és kötelezettségeinek gyakorlása, a vagyon hasznosítása, megterhelése a vagyonnal történő gazdálkodás nem tartozik az állami vagyonról szóló törvény hatálya alá, valamint azt, hogy az MTVA vagyonezelésében és tulajdonában álló vagyonnal való gazdálkodás részletes szabályait a Médiatanács határozza meg. E rendelkezések teljes mértékben megfeleltethetők az Archívum részét képező közszolgálati médiavagyonnak, ugyanakkor nem mindenben adaptálhatók a NAVÁ-ra, amely eleve nem része a közszolgálati médiavagyonnak és az MTVA nem is szerez(hetett) tulajdonosi jogokat (esetünkben szerzői vagyoni jogokat) az audiovizuális kötelempéldányok tekintetében. A NAVA a szerzői jogi szabad felhasználás speciális törvényi lehetőségei mentén gyűjti, archiválja és teszi korlátosan hozzáférhetővé az audiovizuális kötelempéldányokat, mindenfajta hasznosítás nélkül. Ebből következően, a NAVA gyűjteményét képező műsorok esetében nem is értelmezhető a vagyonezelés, vagyonhasznosítás fogalma, legfeljebb a NAVA – mint védett közgyűjtemény – fogalmára, valamint az általa összeállított, ezáltal előállítói jogokat élvező adatbázisra mondható ki az MTVA tulajdonjoga és tulajdonosi joggyakorlása.

A NAVA és az Archívum „egylégtérűségének” másik szabálya értelmében az MTVA az Mttv. 100. § (3) bekezdése szerinti archívuma keretei között gondoskodik a NAVA tárolásáról, megőrzéséről és jogszerű felhasználásáról.⁵⁹² Az Mttv. nevesített rendelkezése értelmében az MTVA gondoskodik a közszolgálati médiavagyon, valamint a közszolgálati médiaszolgáltatók és az MTVA tulajdonába került, a közszolgálati médiavagyon körébe nem tartozó, az Szjt. hatálya alá tartozó műveket és más teljesítményeket tartalmazó fizikai hordozók (mindez együtt jelenti az Archívumot) tárolásáról, megőrzéséről és felhasználásáról. Jóllehet az Mttv. idézett szabálya a közszolgálati médiavagyonnál tágabb körben határozza meg az Archívum fogalmát

---

⁵⁹¹ NAVA törvény 4/A. § (1) bek.

⁵⁹² NAVA törvény 4/A. § (2) bek.

és gyűjtőkörét, mégsem jelenthetjük ki aggálymentesen, hogy ebbe beleérthető a NAVA is, tekintettel a fentebb tisztázottakra, miszerint az MTVA nem szerzett és szerez tulajdonosi jogokat a NAVA gyűjteményében található műsorokon. A NAVA törvény ezen szabályát tehát akként kell érteni és értelmezni, hogy az MTVA az Archívumát gondozó szervezeti egysége látja el a NAVÁ-val kapcsolatos törvényi feladatokat.⁵⁹³

Végül, a NAVA törvény azt is kimondja, hogy a NAVA tekintetében alkalmazni kell az Mttv. 100. § (2), (5) és (7)-(10) bekezdését. Az Mttv. 100. §-ának (2) bekezdése a közszolgálati médiavagyongra vonatkozó elidegenítési és terhelési tilalomról szól, ami ugyancsak nehezen adaptálható a NAVA egészére, esetleg az általa előállított – külön jogi védelmet élvező – adatbázisra. Az (5) bekezdés azt mondja ki, hogy az MTVA az Archívumban található műveket az Szjt.-ben foglaltak, valamint a szerzői jogi és szomszédos jogi jogosultakkal kötött megállapodás szerint használhatja fel. Ez a szabály is csak abban az esetben feleltethető meg a NAVÁ-ra, amennyiben a NAVA olyan műfelhasználást végez, amelyre nem a szabad felhasználás esetköreit, hanem az Szjt. vagyoni jogokra vonatkozó szabályokat kell alkalmazni. Lényegében ugyanezek mondhatók el az Mttv. 100. §-áról is, amelyek az Archívumban található szerzői művek és más szellemi alkotások közszolgálati médiaszolgáltatásban történő bemutatásának, hasznosításának „szerzővédő” garanciális elemeit részletezik. Ezek a részletszabályok is csak abban a szűk szegmensben vonatkoztathatók a NAVÁ-ra, ha nem a NAVA-pontokon keresztül történő (szabad) felhasználás valósul meg, hanem a NAVA gyűjteményébe tartozó művek (műsorok) olyan hasznosítása, amelyek esetében a közgyűjtemény szerzői vagyoni joggal vagy felhasználási joggal rendelkezik.

6.5. Összegzés, következtetések

Az előzőekben elemeztem a NAVA sajátos helyzetét a médiaszolgáltatás, a közgyűjteményi örökségvédelem és a szerzői jog hármas rendszerében, és arra a következtetésre jutottam, hogy a különböző szabályozások értelmezése és együttes alkalmazása nem okoz zavarokat a NAVA alapfeladatainak ellátása, vagyis a NAVA törvény hatálya alá tartozó tartalmak gyűjtése, feldolgozása, hasznosítása során. Tisztáztam azt is, hogy a NAVA által alapfeladatként végzett felhasználási cselekményekre meglévő szabad felhasználási esetkörök lényegében elegendőek, ezek bővítésére nincs lehetőség, sőt, a jogalkotó – az INFOSOC irányelv implementációja során – elment a lehetőségek határáig, sőt, egyes vélemények szerint még azon is túlterjeszkedett a művek meghatározott intézményekben történő szabad megjelenítését lehetővé tevő esetkör szabályozásának kialakításakor (leginkább a dedikált hálózati hozzáférés bevezetésével). Az irányelv átültetése óta eltelt időszak viszont azt igazolta, hogy e tágon értelmezett és átültetett szabad hozzáféréssel nem érte számottevő hátrány a jogosultakat, szemben pl. az illegális letöltések okozta erkölcsi és anyagi kárral. Mindez azonban nem jelenti azt, hogy ezen a területen ne lenne olyan joghézag, szabályozási hiányosság, amit ne lehetne vagy kellene a jogalkotónak orvosolnia.

---

⁵⁹³ Ez ellátható az MTVA által alapított gazdasági társaságon keresztül is, különösen úgy, hogy ez a gazdasági társaság az Archívumot is gondozó szervezeti egységhez tartozik (jelenleg az MTVA Digitalizációs Műhely Kft.).

Máig nem született meg az NMHH elnökének rendelete, amely a NAVA-törvény felhatalmazása alapján meghatározza az audiovizuális kötelespéldányok körét, valamint az audiovizuális kötelespéldányok szolgáltatásának részletes szabályait, továbbá a NAVA tevékenységével és működésével kapcsolatos egyéb szabályokat. Ennek hiányában a NAVA feladatellátása – kis túlzással – közmegegyezésem alapon valósul meg, vagyis a médiaszolgáltatók belátásán és együttműködési hajlandóságán múlik, hogy eleget tesznek-e a NAVA által előírt adatszolgáltatási kötelezettségnek. Ezeket a rendeleteket az Szjt. 35. § (7) bekezdése szerinti szabad felhasználási esetkör szabályozási hiányossága értékeli fel.

Az Szjt. 35. § (7) bekezdése szerint a közgyűjteménynek minősülő kép- és hangarchívumban korlátlan ideig megőrizhetők a külön törvény által rendkívüli dokumentációs értékűnek minősített ideiglenes („efemer”) rögzítések. A NAVA törvény pedig (mint külön törvény) a NAVA által archiválási céllal rögzített műsorszámot – mérlegelés és minősítés nélkül – rendkívüli dokumentációs értékkel bíró rögzítésnek minősített. Ez a megoldás álláspontom szerint nem felel meg a jogbiztonság követelményének és szigorú értelemben véve a „háromlépcsős” tesz próbájának sem. A helyzet fonákságát érzékelve, a törvényi ellentmondás feloldására 2005 és 2010 között a NAVA működtetői többször kísérletet tettek, ezek azonban nem jártak sikerrel. A NAVA törvényben eredetileg szerepelt ugyanis egy Audiovizuális Örökség Tanácsadó Testület, mint az audiovizuális kulturális örökség megóvásával kapcsolatos feladatok ellátásában a NAVÁ-t segítő kezdeményező, javaslattevő, véleményező szerv.⁵⁹⁴ A tervek szerint eredetileg e Testület feladata lett volna a javaslattevő a kiemelkedő jelentőségűnek vagy pótolhatatlannak minősülő műsorszámok körére, de a Testület megalakítására sosem került sor. A Testület tagjait a felelős miniszter 2011-ig bezárólag nem jelölte ki, és végül 2012. január 1-jétől a NAVA törvényből is törlésre került az erről szóló fejezet. Az így fennmaradt és a mai napig fennálló szabályozási hiányosságot meg lehetne szüntetni a rendkívüli dokumentációs értékkel bíró rögzítés fogalmának definiálásával, illetve a kiemelkedő jelentőségűnek vagy pótolhatatlannak minősülő műsorszámok körének részletes meghatározásával az NMHH elnökének rendeletében. E megoldási javaslat kétségtelen előnye, hogy összecseng a NAVA-törvény felhatalmazó rendelkezésében⁵⁹⁵ meghatározott követelményekkel. Az Szjt. 35. § (7) bekezdésében említett követelménynek pedig úgy lehetne megfelelni, hogy „külön törvény” helyett „külön jogszabály” kerülne megnevezésre, amelynek jogforrási szintjét (NMHH rendelet) és tárgyi hatályát az Szjt. felhatalmazó rendelkezése konkretizálhatná.

---

⁵⁹⁴ NAVA-törvény 14. § (2) „A Testület feladatai különösen:

a) javaslatot tesz az audiovizuális kulturális örökség megőrzésére, így különösen a műsorszámok védelmét szolgáló szakmai programokra, továbbá - a kötelespéldányok körén kívül - a műsorszámok gyűjtendő körének meghatározására (bővítésére, szűkítésére); [...]

f) véleményt nyilvánít a NAVA gyűjteményének nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tételét érintő kérdésekben.”

⁵⁹⁵ NAVA-törvény 18. § Felhatalmazást kap az NMHH Elnöke, hogy rendeletben határozza meg a) az országos földfelszíni terjesztésű televíziós médiaszolgáltatók által nyilvánossághoz közvetített, az e törvény hatálya alá tartozó műsorszámok közül az audiovizuális kötelespéldányok körét, valamint az audiovizuális kötelespéldányok szolgáltatásának részletes szabályait.

VII. Árva művek a közszolgálati médiaszolgáltatásban

A 21. század elején következett be az a kulturális szemléletváltás (mind európai, mind nemzeti szinten), amely felerősítette az igényt kulturális „hagyatékunknak” az új technikák segítségével történő megőrzésére és teljes gazdagságában a közönség elé tárására. A szakértők a problémafeltárás és megoldás-keresés nyomán jutottak el az árva művek⁵⁹⁶ kérdésköréhez, pontosabban ahhoz a ponthoz, hogy az állam, illetve a jogalkotó milyen stratégiai, költségvetési és szerzői jogi eszközökkel tudja előmozdítani azoknak a műveknek a hozzáférhetőségét, amelyek a hagyományos szerzői jogi utakon nem hozzáférhetők.⁵⁹⁷ Az Európai Bizottságnak a kulturális anyagok digitalizálásáról és on-line hozzáférhetőségéről, valamint a digitális megőrzésről szóló ajánlása fogalmazta meg legpontosabban az árva mű lényegi elemeit: olyan szerzői jogi védelem alatt álló alkotás, amelynek jogosultját nehéz vagy lehetetlen felkutatni.⁵⁹⁸ A téma fontosságára utal, hogy Michel Barnier, az Európai Bizottság belső piacért és szolgáltatásokért felelős biztosa az európai digitális „közöspiac” megteremtésének szükségességét hangsúlyozva a szerzői jog által érintett négy célterületet emelt ki, ezek: a közös jogkezelés, az árva művek, az audiovizuális művek online terjesztése, és a jogalkalmazás kikényszerítése.⁵⁹⁹

Az árva művel előfordulása természetesen műfajonként eltérő, ahogy műtípusonként más-más sajátosságok, nehézségek merülnek fel velük kapcsolatban. Különböző becslések léteznek arra nézve, hogy a könyvtári állományokban található „digitalizálásra váró” művek mekkora hányada tekinthető „árvának”. Egyes vélekedések úgy tartják, hogy a könyvek körülbelül 20%-a tartozik ebbe a halmazba. A British Library szerint a könyvtár állományában található jogvédett művek 40%-áról mondható el, hogy a jogosultja vagy ismeretlen, vagy ismert ugyan, de a tartózkodási helyét nem lehet megállapítani.⁶⁰⁰ Az audiovizuális archívumok összetételének ilyen szempontú megoszlásáról nem rendelkezünk adatokkal, mindazonáltal a problémával az MTVA munkatársai is sokszor szembesültek és szembesülnek az Archívum állományának feldolgozása és hasznosítása során.

Mivel az árva művek és a médiaszolgáltatás több ponton közvetlenül is érintkezik egymással, külön fejezetben foglalkozom a jogrendszerünkbe 2009-től bevezetett,⁶⁰¹ majd 2013-ban kiigazított jogintézménnyel, értelemszerűen főként a közszolgálati médiaszolgáltatás és az archiválás szemszögéből elemezve e rendhagyó felhasználásra vonatkozó eltérő szabályokat.

---

⁵⁹⁶ A kifejezés az angol „orphan works” elnevezésből került átvételre, ugyanakkor a jogirodalomban találkozhatunk a „gazdátlan művek” elnevezés is.

⁵⁹⁷ Nagykomentár: 212. o.

⁵⁹⁸ HEPP NÓRA: Szabad az út a rejtett műalkotások feltárására, avagy az árva művek szabályozása a szerzői jogban, in Fehér könyv a szellemi tulajdon védelméről. MSZH, 2009. 229. o.

⁵⁹⁹ EU digital single market; http://europa.eu/rapid/press-release_IP-11-630_hu.htm

⁶⁰⁰ Dancs Szabolcs: A digitális felvilágosodás felé” Az ARROW program és az OSZK – digitalizálás, szerzői jog, innovatív megoldások, 2013. szeptember 27. 2013. 3. szám.

⁶⁰¹ Beiktatta a 2008. évi CXII. törvény; hatályos 2009. február 1-jétől.

Elemzésem végén azt állítom és bizonyítom, hogy az újabb, a közszolgálati médiaszervezetek számára bevezetett kvázi szabad felhasználásnak tekinthető szabályok sem könnyítik meg és teszik gördülékenyebbé az Archívum részét képező, árva műnek minősülő „passzív” állományának nyilvánosságához közvetítését, arra figyelemmel, hogy az Mttv. 203. § 33. pontjában található közszolgálati médiavagyon fogalmába tartozó alkotások köre tágabb, mint a kedvezményezett intézmény által ebből esetlegesen felhasználható árva művek és teljesítmények köre. Utolsó hipotézisemben azt is állítom és bizonyítom, hogy amennyiben az új szerzői jogi rendelkezésekkel kiegészült szabályrendszer „lazítását”, oldását az irányelv nem teszi lehetővé, úgy az árva művekre vonatkozó rezsim hatékony és gyakorlati alkalmazásának előmozdítására más ösztönző vagy támogató mechanizmusok bevezetése válik szükségessé.

7.1. Az árva művek szabályozásának nemzetközi és magyarországi háttere

Az Sztj. 2009. február 1-jével hatályba lépett módosítása vezette be az ismeretlen vagy ismeretlen helyen tartózkodó szerző alkotása (árva mű) felhasználásának hatósági engedélyezését, amelynek közvetlen előzménye a kulturális anyagok digitalizálásáról és online hozzáférhetővé tételéről, valamint a digitális megőrzésről szóló, 2006. augusztus 24-i 2006/585/EK bizottsági ajánlás (a továbbiakban: Ajánlás) volt. Az Ajánlás 6. (a) és (c) alpontja a tagállamok számára javasolta, hogy hozzanak létre mechanizmusokat az árva művek felhasználásának megkönnyítésére, illetve támogassák a köztudottan árva művek és a közkinccsbe tartozó művek listáinak elérhetőségét. Magyarország – nagyban támaszkodva az úttörőnek számító, 1985. évi kanadai engedélyezési szisztémára és a bizottsági Ajánlásra⁶⁰² – az elsők között vezette be Európában a szerzői jogi szabályozásába a jogintézményt, megelőzve a 2012-ben elfogadott közösségi szintű Árva mű irányelv megszületését és későbbi implementációját.

Az Sztj. 112. §-ában foglalt felhatalmazás alapján került kiadásra az árva mű egyes felhasználásainak engedélyezésére vonatkozó részletes szabályokról szóló 100/2009. (V. 8.) Korm. rendelet, amely a jogosultat megillető megfelelő díjazás feltételeit, a felhasználással összefüggő eljárásokért fizetendő igazgatási szolgáltatási díj mértékét, beszédésének, visszatérítésének módját, továbbá az árva művek felhasználására vonatkozóan kiadott engedélyek nyilvántartásának részletes szabályait rendeletben állapította meg.⁶⁰³ Az SZTNH rövid időn belül megteremtette a végrehajtáshoz szükséges feltételeket: kidolgozta a kérelem benyújtásához szükséges formanyomtatványt és közzétette a – címlistából, telefonszámból és elektronikus linkgyűjteményből álló – nyilvános kutatási adatbázist, ezzel is segítve a kérelmezőket és keresőket a Korm. rendeletben felsoroltak teljesítésében.⁶⁰⁴

---

⁶⁰² Legeza Dénes István: „Segítsük az árvákat” Útmutató az árva művek egyes felhasználásaihoz. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle. 2012. október. 57.o.

⁶⁰³ A kormányrendelet 2009. június 16-án lépett hatályba, ezen időponttól kezdődően érkeztek kérelmek az SZTNH-hoz.

⁶⁰⁴ A kutatási adatbázis tájékoztató jellegű, a benne szereplő internetes keresők és szervezetek megkeresése, a szerző felkutatása érdekében megtett intézkedéseként nem minden esetben elégítik ki az Sztj. rendelkezése szerinti adott helyzetben elvárható mértéket.

A 2012. október 25-én elfogadott, az árva művek egyes megengedett felhasználási módjairól szóló 2012/28/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv (a továbbiakban: Árva mű irányelv) hazai átültetése az Sztj.-be beillesztett korábbi szabályok kiigazításával és új végrehajtási rendelet kiadásával történt meg.⁶⁰⁵ Az Árva mű irányelv legfontosabb eleme egy újfajta, a szabad felhasználásokkal rokonítható árvamű-felhasználási rendszer bevezetése, amelyben meghatározott intézményi kör⁶⁰⁶ – ezen belül a közszolgálati médiaszolgáltató rádió- vagy televízió-szervezetek – a gondos jogosultkutatás elvégzését és a kutatás eredményének a saját és az európai nyilvántartásban való rögzítését követően hatósági engedély megszerzése nélkül, a törvény erejénél fogva felhasználhatja az állománya részét képező árva műveket, míg a kedvezményezett körön kívüli felhasználók, illetve az irányelv hatályán kívüli felhasználási módok és műtípusok tekintetében továbbra is hatósági engedéllyel biztosítható a jogszerű felhasználás.

A „rendszerteremtési” változást a jogalkotó akként építette be az Sztj. módosításába, hogy az árva művek felhasználásának engedélyezésére vonatkozó 2009. február 1-jével hatályos törvényi szabályokat (57/A-57/D. §-ok) a felhasználási szerződésekre vonatkozó V. Fejezetből a szabad felhasználás és a szerzői jog más korlátai címet viselő IV. Fejezetet követően, új IV/A. Fejezetbe tett át (41/B-41/E. §-ok). Ezeket a szabályokat foglalják keretbe a mindkét árvamű-felhasználási rendszerre vonatkozó általános szabályok (41/A. §) és az árva mű kedvezményezett intézmény által történő felhasználására vonatkozó új rendelkezések (41/F-41/K. §-ai). A jogharmonizációt az árva mű felhasználásának részletes szabályairól szóló 138/2014. (IV. 30.) Korm. rendelet (Árvaműr.) kiadása tette teljessé. Az Árvaműr. azon túlmenően, hogy újraszabályozta és hatályon kívül helyezte a korábbi, 100/2009. (V. 8.) Korm. rendeletet, műfajtként megállapította a jogosultakat megillető jogdíjmértékeket a kedvezményezett felhasználásokkal összefüggésben, abban az esetben, ha az árva műnek tekintett mű vagy teljesítmény jogosultja – a saját jogai tekintetében – megszünteti a mű vagy teljesítmény árva mű jogállását és a további felhasználást illetően maga gyakorolja a jogait.

Az „első típusú” árvamű-felhasználási rendszer – költségessége és nehézkessége okán – nem gyakorolt számottevő hatást az elárvult művek felhasználására, ezen belül a médiaszolgáltatásra, illetve az audiovizuális szektor piacára, míg az Árva mű irányelv által életre hívott „második típusú” rezsim életképességét az elkövetkező évek tapasztalatai fogják visszaigazolni.

7.2. Az Árva mű irányelv

Az Árva mű irányelv közvetlen célja nem a gazdátlan művek piaci jelenlétének erősítése és kereskedelmi forgalmának növelése, hanem annak a lehetőségnek a megteremtése volt, hogy a múzeumi, könyvtári, audiovizuális archívumi gyűjteményekben szereplő olyan művek is digitalizálhatók és interneten hozzáférhetővé tehetőek legyenek, amelyek szerzőitől erre azért nem tudnak engedélyt szerezni az intézmények, mert a szerzőik ismeretlenek vagy ismeretlen helyen tartózkodnak vagyis „elárvultak”. Az irányelv tehát magasabb szintre emelte a bizottsági

---

⁶⁰⁵ Beiktatta a 2013. évi CLIX. törvény, hatályos 2014. október 29-étől.

⁶⁰⁶ Ez az Sztj. 38. § (5) bekezdésében meghatározott intézményi kör.

Ajánlásban foglaltakat, ami egyfelől serkentőleg hatott a tagállami jogalkotásra,⁶⁰⁷ másfelől pedig kiküszöbölte a már meglévő nemzeti megoldások azon hátrányát, hogy az online hozzáférés az adott ország területén lakó polgárokra korlátozódik. Az Árva mű irányelv egy jól behatárolt intézményi kört jogosít fel bizonyos feltételekkel az árva művek felhasználására. E „kedvezményezett intézmények” a következők: a tagállamokban letelepedett, nyilvánosan hozzáférhető könyvtárak, oktatási intézmények, illetve múzeumok, valamint archívumok, mozgóképörökség-védelmi vagy hangzóörökség-védelmi intézmények és közszolgálati médiaszolgáltatók. Fontos korlátozás, hogy ezen intézmények is csak a gyűjteményeikben szereplő árva művek tekintetében kapnak lehetőséget a felhasználásra, aminek a mikéntje is korlátozott: ez egyrészt a mű digitalizálását jelenti, másrészt pedig a digitalizált példány internet útján történő (tehát határon átnyúló) hozzáférhetővé tételét.

Az irányelv révén felhasználható árva művek köre a könyv, folyóirat, hírlap, magazin vagy egyéb írásmű formájában kiadott művekre, filmművészeti vagy audiovizuális művekre és hangfelvételekre terjed ki, valamint ide tartoznak a közszolgálati médiaszolgáltatók által 2002. december 31-ig – vagy aznap – előállított és azok archívumaiban található filmművészeti vagy audiovizuális művek és hangfelvételek is. Adott mű intézmény általi felhasználásának feltételeként az irányelv azt írja elő, hogy az intézmény, amelynek gyűjteményében a mű szerepel egy ún. „gondos jogosultkutatást” folytasson le a mű első kiadása, illetve kiadás hiányában az első sugárzása szerinti tagállam területén. A jogosultkutatás célja, hogy adott mű vonatkozásában a kedvezményezett intézmény ténylegesen megállapítsa, hogy annak szerzője vagy a szerzője tartózkodási helye ismeretlen, ezért az árva műnek minősíthető. A jogosultkutatást az intézménynek az irányelv mellékletében és ezen túl az adott tagállam (pl. Magyarország) által meghatározott valamennyi forrás (pl. kötelespéldány-állomány, könyvtári katalógusok, ISBN) felhasználásával kell elvégeznie. Csak abban az esetben tekintheti az intézmény az adott művet árvának, ha a források egyike alapján sem sikerül a szerző megtalálásához szükséges információ felkutatása. A rendszer garanciális eleme, hogy az intézmények kötelesek adatbázist vezetni az általuk elvégzett jogosultkutatásokról és feladatuk az is, hogy ezek eredményeiről, valamint az árva művek általuk megvalósított felhasználásairól és elérhetőségeikről folyamatosan tájékoztassák annak a tagállamnak (esetünkben Magyarországnak) az erre kijelölt hatóságát (Magyarországon az SZTNH-t), amelynek területén működnek. E hatóságok kötelezettsége, hogy egy uniós szinten egységesen vezetett és valamennyi tagállam intézményeinek vonatkozó adatait rögzítő adatbázisba továbbítsák a kapott adatokat.⁶⁰⁸

Arra vonatkozóan is tartalmaz szabályozást az Árva mű irányelv, ha esetlegesen a nyilvántartásokban árvaként feltüntetett bármely mű szerzője később jelentkezne és a mű árva jogállását megszüntetné. E jogosultak a művük felhasználásáért méltányos díjazásban részesülnek; ennek mértékét a kedvezményezett intézmény általi felhasználások esetében a

---

⁶⁰⁷ Az Ajánlás hatására csak néhány tagállam fogadott el szabályozást az árva művek tárgyában.

⁶⁰⁸ Az uniós nyilvántartásnak abból a szempontból van különös jelentősége, hogy az ebben árvaként feltüntetett műveket valamennyi tagállam kedvezményezett intézménye szabadon felhasználhatja ugyanúgy, mintha a saját maga által lefolytatott jogosultkutatás eredményeként ő jutott volna arra az eredményre, hogy az adott mű árva.

nemzeti szabályozások határozzák meg.⁶⁰⁹ Ehhez kapcsolódik, hogy 2011. november 20-án a könyvtárak, kiadók, irodalmi szerzők és közös jogkezelő szervezetek nemzetközi szövetségei – az Európai Bizottság belső piacért és szolgáltatásokért felelős biztosának megerősítésével – egyetértési megállapodást írtak alá, amelyben lehetőséget adnak arra, hogy az európai könyvtárak és hasonló kulturális intézmények digitalizálják és elektronikusan elérhetővé tegyék a gyűjteményükben található, forgalmon kívüli könyveket és tudományos folyóiratokat. A megállapodásban szereplő alapelvek elősegítik és támogatják az önkéntes licence-megállapodásokat a szerzői jogok teljes tiszteletben tartásával, elismerve azt, hogy a jogtulajdonosok rendelkeznek a kereskedelmi forgalmon kívüli művek digitalizálásának és hozzáférhetővé tételének első lehetőségével.⁶¹⁰

7.3. Hazai szabályozás

Az árva művekre vonatkozó („kétlépcsős”) magyar szabályozás első körben – tehát még az irányelv megszületése előtt – az Európai Bizottság jogi kötőerővel nem rendelkező (soft law) eszközeire reflektált. A bevezetés elsődleges indoka a magyar nemzeti filmvagyon sorsának rendezése volt, ugyanis a II. világháború előtt keletkezett filmalkotások jogai részben követhetlenné, részben árvává váltak.⁶¹¹ A második körös szabályozás – érdemben és jogtechnikailag egyaránt – az Árva mű irányelv közintézményeket kedvezményező szabályrendszerét ültette át az Szjt.-be, lényegében nem változtatva a korábbi rezsim engedélyezési mechanizmusán.

7.3.1. Az árva művek felhasználásának általános szabályai

Ahhoz, hogy egy mű vagy teljesítmény árva műnek minősüljön az Szjt. 41/A. § (1) bekezdése a korábbi törvényi feltétel (a jogosult ismeretlen vagy ismeretlen helyen tartózkodik) mellett az általában elvárható gondossággal és jóhiszeműen elvégzett jogosultkutatást írja elő. A jogosultkutatásnak a jogosult személyének vagy hollétének megállapítása érdekében az Árvaműr.-ben meghatározott információforrások igénybevételével kell történnie. Az információforrások ellenőrzése a felhasználás minimális előfeltétele azzal, hogy adott esetben a felhasználás jogszerű megvalósítása érdekében a felhasználó (kérelmező, kedvezményezett intézmény) részéről egyéb intézkedések megtétele sem mellőzhető.⁶¹² A jogosultkutatást főszabály szerint az első kiadás, vagy annak hiányában, az első sugárzás szerinti országban kell elvégezni. A kutatásnak ki kell terjednie a más országban rendelkezésre álló egyes információforrásokra is, amennyiben a kutatás során arra utaló bizonyíték (körülmény, adat) merül fel, hogy a jogosultra vonatkozó lényeges információ más országokban is rendelkezésre áll. A műbe vagy hangfelvételbe foglalt művek és szomszédos jogi teljesítmények jogosultjainak gondos kutatását abban a tagállamban kell lefolytatni, ahol az azt tartalmazó

---

⁶⁰⁹ Magyarországon az Árvaműr. 1. melléklete.

⁶¹⁰ http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/copyright-info/20110920-mou_en.pdf

⁶¹¹ Grad-Gyenge Anikó: Magyar árvák valahol Európában. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2012. december 31-32. o.

⁶¹² A gondos jogosultkutatás lényegét jelentő jóhiszeműség egyébként is megköveteli, hogy az előírt kutatási információforrások mellett a felhasználó további intézkedéseket tegyen meg.

műre vagy hangfelvételre vonatkozó jogosultkutatást végzik azzal, hogy ez esetben is alkalmazni kell a 41/A. § (6) bekezdés kiegészítő szabályát.⁶¹³

A főszabálytól eltérően filmalkotás vagy más audiovizuális mű esetében az előállító székhelye vagy szokásos tartózkodási helye szerinti országban kell a jogosultkutatást elvégezni. Amennyiben a filmalkotás vagy más audiovizuális mű létrehozatalában több előállító vett részt és székhelyük vagy szokásos tartózkodási helyük eltérő tagállamban található, a jogosultkutatást értelemszerűen mindegyik tagállamban le kell folytatni. Itt némi ellentmondás mutatkozik a főszabály és a „kiegítő” szabály között, ugyanis a főszabály szerinti első sugárzás döntően filmekre és audiovizuális művekre vonatkozatható. A „kiegítő” szabály tehát csak akként értelmezhető, hogy olyan audiovizuális mű esetében kell és lehet a jogosultkutatást a mű előállítójának székhelyére vagy szokásos tartózkodási helyére lefolytatni, amelynek a sugárzására nem került sor vagy nem rendelkezünk erre vonatkozóan adatokkal.

Ha legalább egy jogosult személye és tartózkodási helye ismert, a művet vagy szomszédos jogi teljesítményt nem lehet árva műnek tekinteni. Mindez nem jelenti a felhasználás ellehetetlenülését, tekintettel arra, hogy az ismert és egyúttal ismert helyen tartózkodó jogosultak engedélye közvetlenül is megszerezhető. Ha tehát e jogosultak a felhasználást engedélyezték, a közös és gyűjteményes művek (teljesítmények) minden további nélkül felhasználhatók. Az Szjt. időbeli korlátozás nélkül biztosítja a jogosult részére saját jogai tekintetében, hogy az alkotás árva mű jogállását megszüntesse.⁶¹⁴ A jogosult fellépése révén az árva műnek tekintett alkotásra vonatkozóan a szerzői jog további korlátozása nem tartható fenn, a jogosultnak a mű vagy teljesítmény felhasználására vonatkozó kizárólagos engedélyezési joga „feléled”.⁶¹⁵ Az Szjt. – az Árva mű irányelv rendelkezésével megegyezően – kizárja az árva művek felhasználásának engedélyezésére vonatkozó szabályok alkalmazását abban az esetben, ha a felhasználás(ok) engedélyezése közös jogkezelés körébe tartozik, mivel a közös jogkezelés hatálya alá tartozó művek elárvulása a gyakorlatban nem következhet be.

7.3.2. Az árva művek felhasználásának engedélyezése

Az „első típusú” árvamű-felhasználási rezsimben a felhasználás engedélyezésére vonatkozó – az Szjt. 57/A-57/D. §-ából a 41/B-41/E. §-ába áthelyezett – törvényi rendelkezések érdemben nem változtak az Árva mű irányelv átültetése során. Mivel a közszolgálati médiaszolgáltatást és médiaszolgáltatókat leginkább a kedvezményezett intézmény által végzett a „második

---

⁶¹³ Ha a jogosultkutatás során felmerül, hogy más országban is található lényeges információ a jogosultról, a kutatást az ebben az országban rendelkezésre álló ilyen információforrást is igénybe véve kell elvégezni.

⁶¹⁴ Szjt. 41/A. § (8) bek.

⁶¹⁵ Nem tisztázott ugyanakkor, hogy milyen jognyilatkozat, vagy más jogi tény váltja ki a keletkeztető, illetve a megszüntető joghatást. A hatósági határozat (ami nem minden árva mű esetében fog keletkezni a jövőben) vagy az árva művek valamely nyilvántartásába való bejegyzés (ha ez utóbbi, akkor melyik nyilvántartáshoz fűződik ez a joghatás). Ha ezek keletkeztet(het)ik az árva mű „jogállást”, akkor szükségszerűen ezekhez kell kapcsolódnia a jogállás megszüntetésének is: vagy a hatósági határozat megfelelő módosításának, visszavonásának, vagy a nyilvántartásból való törlésnek kell kiváltania a jogállás megszűnését, amit értelemszerűen megelőzhet a jogosulti nyilatkozat.

típusú” felhasználás érint(het)i, ezért az „első típusú” rendszer szabályait csak villanásszerűen, a médiaszolgáltatás aspektusából mutatom be.

Az Sztj. az SZTNH-ra, mint a szellemi tulajdon védelméért felelős kormányhivatalra ruházta az árva művek felhasználására vonatkozó engedély kiadását. A törvényi rendelkezés meghatározza – lényegében bekorlátozza – a felhasználási engedély időkeretét (legfeljebb öt év), területi hatályát (Magyarország területe) és terjedelmét (nem kizárólagos, át nem ruházható, további felhasználási engedély adására és a mű átdolgozására nem jogosít). Az árva mű felhasználása értelemszerűen díjköteles, ugyanakkor ennek szabályozása jelentősen eltér a díjazásra vonatkozó általános szabályoktól.⁶¹⁶ A szerzőt (egyéb jogosultat) megillető díj mértékét – a felhasználás módjához és mértékéhez igazodóan – ebben az esetben az engedélyt adó SZTNH állapítja meg, és a felhasználónak – nonprofit jellegű felhasználás esetén – a szerző részére akkor kell megfizetni, amikor személye vagy tartózkodási helye ismertté válik. Üzleti célú – tehát akár közvetve, akár közvetlenül jövedelemszerzésre vagy jövedelemfokozásra irányuló – felhasználás esetében viszont a megállapított díjat az SZTNH-nál letétbe kell helyezni, és csak ennek megtörténte után kezdheti meg a mű hasznosítását a felhasználó. A díjak mértékére vonatkozóan semmilyen előzetes számítások, kalkulációk nem készültek; ezeket kezdetben az SZTNH gyakorlata alakította ki az adott mű műfajának és a felhasználás módjának, mértékének alapulvételével. Az Árvaműr. 1. számú melléklete viszont már tételesen (műfajonként) meghatározta az utóbb jelentkező jogosultakat megillető díjazás mértékét. Megállapítható, hogy ezek a díjmértékek nem túlzóak,⁶¹⁷ vagyis méltányosnak tekinthetők, és előzetes letétbe helyezésük előírása is indokolt – megfeleltethető a létező szerzői jogosultaknak (előre) fizetendő jogdíjmértéknek.

A díj megfizetésére vonatkozó igény öt év alatt évül el, amelyet az engedély hatályának megszűnésétől vagy a visszavonásáról szóló határozat jogerőre emelkedésétől kell számítani. Hangsúlyozni kell, hogy ez a díj független az árva művek engedélyezésével összefüggő eljárás után az SZTNH számára fizetendő igazgatási szolgáltatási díjtól, amit az Árvaműr. állapít meg.⁶¹⁸ Az Árvaműr. határozza meg azokat az információforrásokat is, amelyeket a felhasználónak a jogosultak felkutatása során minimum igénybe kell venni. Audiovizuális művek (és hangfelvételek) esetében ezek a következők:

- kötelezpéldányok nyilvántartásai;
- audiovizuális művet és hangfelvételt nyilvántartó kép-, hang- vagy audiovizuális archívumok és könyvtárak adatbázisai;
- az előállítók szövetségei;
- a szabványokat és azonosítókat alkalmazó adatbázisok, így különösen az audiovizuális művek esetén az ISAN (International Standard Audiovisual Number), a zeneművek esetén az ISWC (International Standard Musical Work Code) és a hangfelvételek esetén

---

⁶¹⁶ Sztj. 16. § (4) bek.

⁶¹⁷ Lád a 38. számú lábjegyzetet.

⁶¹⁸ Az eljárás díja 92 500 forint. Ettől eltérően, ha a kérelem olyan felhasználás engedélyezésére irányul, amely sem közvetve, sem közvetlenül nem szolgálja jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját, az eljárás díja 30 000 forint.

az ISRC (International Standard Recording Code) azonosító számokról vezetett nyilvántartások;

- az érintett jogosulti csoportot képviselő közös jogkezelő szervezet adatbázisai;
- a közreműködőknek a műpéldányon feltüntetett névsora és az ott megjelenő egyéb információk és
- a jogosultak elkülönült részét képviselő egyéb érintett szervezetek adatbázisai.

Az Sztj. szabályozza azt a helyzetet is, ha a jogszerű felhasználás időtartama alatt a jogosult személye, illetve holléte ismertté válik. Ebben az esetben a szerző dönthet akár a felhasználás megtiltása mellett, és meghatározhatja a felhasználás méltányos díját is. Ez a tiltás némiképp hasonlít a mű nyilvánosságra hozatalára adott engedély visszavonásához,⁶¹⁹ amikor a szerző köteles a felhasználónak a nyilatkozat időpontjáig felmerült kárát megtéríteni. Ha a szerző nem tiltja meg a felhasználást, akkor a felhasználás jogszerűen tovább folytatható az engedélyben foglalt időhatárig, de legfeljebb a szerző ismertté válásától számított egy évig, azzal a további megszorítással, hogy a felhasználás ekkortól már nem lépheti túl a szerző ismertté válásának napján meglévő mértéket. Egy példával illusztrálva: egy audiovizuális mű DVD-n történő megjelentetése esetén a szerző ismertté válását követően már nem lehet újabb szériát rendelni a kiadótól, vagyis csak a meglévő árukészlet értékesítése lehetséges.

Ha a szerző kiléte, illetve tartózkodási helye az engedély hatályának megszűnése után válik ismertté, a szerzőnek még öt évig biztosít lehetőséget a törvény az SZTNH-nál letétbe helyezett díjának követelésére. Ha ezalatt az idő alatt a szerző nem jelentkezik a díjért, akkor a jövedelemszerzési célú felhasználások körében a felhasználó által letétbe helyezett díjat annak a közös jogkezelő szervezetnek kerül átutalásra, amely az ismeretlen vagy az ismeretlen helyen tartózkodó szerző művének egyéb felhasználását jogosítja. A jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgáló felhasználások esetében a felhasználónak nem kell megfizetni a díjat. Ha ilyen közös jogkezelő szervezetből több van, akkor azok egyenlő arányban részesülnek a díjból, ha pedig egyáltalán nincs ilyen szervezet, akkor a díjat az NKA-nak kell átutalni.⁶²⁰

Az Sztj. kizárja e szabályok alkalmazását azon művek, illetve felhasználásaik esetében, amelyekkel kapcsolatban a felhasználó által megszerezni kívánt jogot közös jogkezelésben gyakorolják. A közös jogkezelés kiterjeszttségének általános elvéből ugyanis az következik, hogy az e körben érvényesített jogok tekintetében még akkor sem tudnak elárulni a művek, ha szerzőik ismeretlen helyen tartózkodnak. Ebben az esetben a közös jogkezelő szervezet a felosztási szabályzatában foglaltak szerint jár el az ismeretlen helyen tartózkodó szerző részére ki nem fizetett díjakkal. Másfelől viszont előfordulhat, hogy a közös jogkezelésben „kisjogos” engedélyezés körébe tartozó mű „nagyjogos” felhasználása tekintetében árvának minősüljön, mivel e tekintetben a közös jogkezelő szervezet nem adhat engedélyt. Tovább színesíti a képet az, hogy egyes közös jogkezelő szervezetek (FilmJus, HUNGART) „nagyjogokat” is önkéntes közös jogkezelésbe vontak, így – a közös jogkezelés kiterjeszttségének itt is érvényesülő

---

⁶¹⁹ Sztj. 11. §-a

⁶²⁰ Az átutalt díjat az NKA az Sztj.-ben előírtak szerint kizárólag a kulturális javak hozzáférhetővé tételére fordíthatja, melynek gyakorlatát a későbbiekben kell majd kialakítani.

elvéből következően – ezekkel az eredetileg a szerzők engedélyezési körébe tartozó műfelhasználásokkal kapcsolatban sem beszélhetünk elárulásról. E körben tehát szintén a közös jogkezelés érvényesül, kivéve ha a szerző korábban írásbeli nyilatkozatban tiltakozott művei felhasználásának közös jogkezelés körében történő engedélyezése ellen.

7.3.3. Az árva művek kedvezményezett intézmény általi felhasználása

Az Árva mű irányelv átültetésével beiktatott új szabályok célja, hogy a kedvezményezett intézményi körnek és a közszolgálati médiaszolgáltató rádió- vagy televízió-szervezeteknek hatósági engedély nélkül lehetővé tegye a gyűjteményük (archívumuk) részét képező árva művek digitalizálását és a nyilvánosság számára történő online hozzáférhetővé tételét, feltéve hogy e felhasználások közérdekű feladataik ellátását, különösen a gyűjteményeik megőrzését, helyreállítását, vagy éppen művelődési és oktatási célú hozzáférhetőségét szolgálják. Az Szt. biztosítja annak lehetőségét, hogy az európai kulturális örökség digitalizálásának ösztönzése érdekében a kedvezményezett intézmények az általuk, vagy érdekükben elvégzett jogosulstkutatást követően az árva művek digitalizálásának megvalósítására közreműködő személyeket vegyenek igénybe.⁶²¹

Az Szt. 41/F. §-ának (2) bekezdése tételesen felsorolja, hogy mely elárvult műtípusok esetében van lehetőség erre a felhasználásra. Ezek:

- irodalmi művek,
- filmalkotások és más audiovizuális művek,
- hangfelvételek, valamint
- a közszolgálati médiaszolgáltató rádió- vagy televízió-szervezet által 2002. december 31-ig előállított és az archívumában található hangfelvételekre, filmalkotásokra és más audiovizuális művek,

amelyeket először az Európai Gazdasági Térség területén adtak ki vagy – kiadás hiányában – sugároztak. Ez utóbbi pont kapcsán hangsúlyozni kell, hogy az Mttv. 203. § 33. pontjában található közszolgálati médiavagyon fogalmába tartozó alkotások köre tágabb, mint a kedvezményezett intézmény által ebből esetlegesen felhasználható árva műveké és teljesítményeké. A közszolgálati médiaarchívumba tartozó művek az MTVA 2011. január 1-jei létrehozatalát megelőzően a közszolgálati médiaszolgáltató Zrt.-k rész-, illetve kizárólagos tulajdonában álltak. Ahogy a törvénymódosításhoz fűzött miniszteri indoklás is rámutat, e művek felhasználása érdekében lefolytatott jogosulstkutatáshoz az MTVA – mint a közszolgálati médiavagyon tulajdonosi jogait kizárólagosan gyakorló szervezet – megkeresése elengedhetetlen. Ennek magyarázata az, hogy a közszolgálati médiaszolgáltató rádió- és televízió-szervezetek saját gyűjteménnyel vagy archívummal 2011-től már nem rendelkeznek, így Magyarországon jelenleg nincs olyan közszolgálati médiaszolgáltató rádió- és televízió-szervezet, amely kedvezményezettje lehetne az irányelv szerinti felhasználásnak.⁶²²

⁶²¹ Szt. 41/F. § (1) bekezdése, az Árva mű irányelv 6. cikkének (4) bekezdésével egyezően.

⁶²² Az MTVA nem mint közszolgálati médiaszolgáltató rádió- és televízió-szervezet, hanem mint országos gyűjtőkörű közgyűjtemény válhat az Szt. 41/F. § (1) bekezdése szerinti szabad felhasználások kedvezményezettjévé.

Árva művek a közszolgálati médiavagyon körébe tartozó azon filmalkotások, audiovizuális művek, vagy hangfelvételek lehetnek, amelyek a közszolgálati médiaszolgáltatók megbízásából azok kizárólagos felhasználása céljából készültek. Nem tartoznak az irányelv átültetésével bevezetésre kerülő rendelkezések hatálya alá azonban a közszolgálati médiaarchívumban található olyan művek és hangfelvételek, amelyek nem a közszolgálati médiaszolgáltatók megbízásából készültek, hanem amelyek felhasználási jogát az Mttv. hatályba lépése előtt e médiaszolgáltatók, míg az Mttv. hatályba lépését követően az MTVA felhasználási szerződéssel szerezte meg. Azokat az árva műveket, amelyeket nem adtak ki és sugárzásukra sem került sor, azonban a jogosult, vagy jogutódjának egyetértésével 2014. október 29. előtt kerültek be a kedvezményezett intézmény gyűjteményébe, illetve archívumába, a kedvezményezett intézmény csak akkor használhatja fel, ha alapos okkal feltehető, hogy a jogosult az alkotása digitalizálása és online hozzáférhetővé tétele ellen nem tiltakozna.⁶²³

A kedvezményezett intézmény köteles nyilvántartást vezetni az általa elvégzett jogosultkutatásról és az SZTNH-nak elektronikus úton bejelenteni a jogosultkutatás eredményét, a felhasználással kapcsolatos adatokat, az árva mű jogállásában bekövetkezett változást⁶²⁴ és a vele való kapcsolatfelvételt lehetővé tevő adatokat.⁶²⁵

A kedvezményezett felhasználások megkezdésének feltétele, hogy az adott árva mű szerepeljen a Belső Piaci Harmonizációs Hivatal (OHIM) által vezetett nyilvánosan hozzáférhető egységes online nyilvántartásban. Ennek a kedvezményezett intézmény részéről szükséges előfeltétele, hogy az általános szabályok szerint lefolytatott jogosultkutatásról nyilvántartást vezessen és az előírt adatokat bejelentse az SZTNH-nak,⁶²⁶ amely azokat továbbítja az OHIM részére.⁶²⁷

Az árvamű-jogállás tagállamokban történő kölcsönös elismerésének törvényi feltételei:

- az árva mű adatainak szereplése az OHIM által vezetett nyilvánosan hozzáférhető egységes online nyilvántartásban, továbbá
- a felhasználó közfeladatot ellátó intézmény gyűjteményében az árva mű ugyancsak megtalálható.⁶²⁸

Az ugyanakkor nem tisztázott, hogy ez a szabály hogyan viszonyul ahhoz a rendelkezéshez, hogy a jogosult bármikor megszüntetheti az árva mű jogállását, illetve ahhoz, hogy az árvamű-rendeletek nem érintik a közös jogkezelést. Az Szjt. ugyanis nem tartalmaz utalást arra,

---

⁶²³ Szjt. 41/F. § (3) bekezdése, az Árva mű irányelv 1. cikkének (3) bekezdésével egyezően.

⁶²⁴ Szjt. 41/A. § (8) bek.

⁶²⁵ Szjt. 41/G. §-a, az Árva mű irányelv 3. cikkének (5)-(6) bekezdéseivel egyezően.

⁶²⁶ Az adatbejelentés díjmentes, továbbá nem minősül közigazgatási eljárásnak és az SZTNH-nak nincs mérlegelési jogköre a bejelentések továbbítása kapcsán.

⁶²⁷ A kedvezményezett intézmények legkorábban 2014. október 29-én élhetnek az új szabályozás szerinti felhasználás lehetőségével, ugyanis az OHIM által vezetett nyilvánosan hozzáférhető egységes online nyilvántartás előreláthatólag ezen időpontra készül el, ekként a nyilvántartásba vétel (rögzítés) hiányában a felhasználás sem kezdhető meg.

⁶²⁸ Szjt. 41/H. §-a, az Árva mű irányelv 4. cikkével egyezően.

hogy a közös jogkezelési szabályok ehhez képest elsőbbséget élveznek, így követhetetlené válhat a művek státusza, ami a jogkezelés hatékony működtetését is veszélyeztetheti.⁶²⁹ Az árva mű ismertté váló jogosultjának a mű árva jogállásának megszüntetése érdekében történő fellépése esetén a kedvezményezett intézmény az érintett árva mű felhasználását a jogosult engedélye alapján folytathatja, aki a műve vagy teljesítménye további felhasználása fejében megfelelő díjazást⁶³⁰ követelhet.⁶³¹

A díjazás mértékét az Árvaműr. 1. melléklete – ettől eltérést megengedően⁶³² – határozza meg műfajtak szerinti bontásban.⁶³³ A díjazás összege a felhasználás minden megkezdett éve után az első év után járó díjazás összegének felével emelkedik. Ha a kedvezményezett intézmény a hozzáférhetővé tétel,⁶³⁴ illetve a hozzáférhetővé tétel, digitalizálás, indexelés, katalogizálás, megőrzés vagy helyreállítás céljából történő többszörözés közül csak az egyiket valósította meg, akkor az ilyen módon felhasznált mű vagy teljesítmény jogosultját megillető díjazás felének megfelelő összeg illeti meg. Ha a felhasznált műnek vagy teljesítménynek több jogosultja van, a díjazás a jogosultakat együttesen és – kétség esetén – egyenlő arányban illeti meg. E díjak nem érintik a jogosultaknak a szerzői jogok és a szerzői joghoz kapcsolódó jogok közös kezelésében érvényesített díjait és díjigényeit. A kedvezményezett intézmény a felhasználásokkal összefüggésben elért bevételeit kizárólag az Szjt. által megengedett felhasználások megvalósításával felmerülő költségei fedezésére fordíthatja.⁶³⁵

Végül meg kell említeni, hogy a jogalkotó elmulasztott átmeneti rendelkezéseket alkotni az olyan SZTHN által a korábbi szabályozás szerint kiadott engedélyek jogi sorsáról, amelyeknek jogosultjai egyébként a kedvezményezett intézmények körébe tartoznak és az Szjt. módosítás hatálybalépését követően a szabad felhasználásra is jogosultak.

---

⁶²⁹ További problémát vethet fel az, hogy a jogosult bármikor megszüntetheti az árva mű jogállását. Ebben a kontextusban a külföldön „bejegyzett” árva mű-státusz a magyar jogosult szempontjából olyan kötöttséget jelent a jogai gyakorlása szempontjából, ami sértheti az EU-s jognak is részét képező nemzetközi kötelezettségeket. Aggályos ez a rendelkezés abból a szempontból is, hogy ha egy teljesítményt az adott országban az irányelv átültetése nélkül tekintenek árvának, akkor Magyarországon olyan művek árva minőségét is el kell ismerni, amelyek vonatkozásában egyáltalán nem biztos, hogy érvényesülnek az uniós követelmények.

⁶³⁰ A „megfelelő díjazás” ugyanakkor az Szjt.-ben már korábban bevezetett fogalom, amelyet a 16. § (5) bekezdése akként határoz meg, hogy az a kizárólagos engedélyezési jog nélküli díjigény tartalma. Ezek a jogok mind kötelező közös jogkezelésben érvényesíthetők (hiszen egyedi gyakorlásuk az engedélyezési elem nélkül nem lehetséges), emiatt itt kiegészítő rendelkezések bevezetésére lett volna szükség.

⁶³¹ Szjt. 41/I. §-a, az Árva mű irányelv 5. cikkével egyezően.

⁶³² Ha a jogosult a felhasználás egyedi körülményeire tekintettel az Árvaműr-ben meghatározott díj mértékét vitatja és a felek között nem jön létre megegyezés, akkor igényét a kedvezményezett intézménnyel szemben bírósági úton érvényesítheti.

⁶³³ a) szép- és szakirodalmi művek esetében szerzői ívenként 3000 Ft;

b) verses művek esetében soronként 10 Ft;

c) gyűjteményes művek minősülő irodalmi művek szerkesztője számára szerzői ívenként 600 Ft;

d) filmalkotások és más audiovizuális művek esetében műpercenként 100 Ft;

e) hangfelvételek esetében műpercenként 100 Ft;

f) a közszolgálati médiaszolgáltató rádió- vagy televízió-szervezet által 2002. december 31-ig előállított és az archívumában található hangfelvételek, filmalkotások és más audiovizuális művek esetében műpercenként 100 Ft;

g) az Szjt. 41/F. § (4) alapján benne foglalt vagy más irodalmi mű szerves részét képező műként felhasznált vizuális művek esetén alkotásonként 200 Ft.

⁶³⁴ Ez az Szjt. 26. §-ának (8) bekezdése szerinti hozzáférhetővé tételt jelenti.

⁶³⁵ Szjt. 41/J. §-a, az Árva mű irányelv 6. cikkének (2) bekezdésével egyezően.

7.4. Az árva művekre vonatkozó szabályozás és a médiaszolgáltatás

Jelen értekezés lezárásakor még nem tudható, nem látható az új szabályok bevezetésének hatása akár a szerzői jogi környezetre, akár a kedvezményezett intézmények archívumainak „elfekvő” állományának digitalizálására és interneten történő hozzáférhetővé tételére. A jogalkotói cél egyértelműen az volt, hogy jogszerű módon elérhetővé váljon az audiovizuális kulturális örökség a lehető legszélesebb nyilvánosság számára, miközben jelenleg még nem tudható, hogy az intézmények (esetünkben szinte kizárólagosan az MTVA munkatársai) vállalni fogják-e az előzetes kutatásra szánt időt, a befektetett munkát és az esetleges anyagi kockázatot.

Az ún. „első típusú” árvamű-felhasználási rendszer hazai gyakorlatának tapasztalatai mindazonáltal nem sok jóval kecsegtetnek. Az SZTNH publikus nyilvántartásából az alábbi releváns adatokat érdemes kiemelni:⁶³⁶

évszám	engedélyek száma összesen	zeneművek	prózai művek (pl. kabaré)	irodalmi művek	audiovizuális művek	építészeti művek
2010	15	8	5	1	1	
2011	1			1		
2012	33			33		
2013	17			17		
2014	8			8		
2015	6			6		
2016	10			9		1
2017 ⁶³⁷	13			13		

Mint látható, a hagyományos („első típusú”) árvamű-felhasználási rendszerben főként zeneművekre és irodalmi művekre kértek és kaptak engedélyt nem túl jelentős számban. Ezt a képet tovább árnyalja, hogy a 2010-ben illetve a 2012-től napjainkig kiadott engedélyek lényegében egy-egy kérelmezőhöz kapcsolódnak.⁶³⁸ Figyelemreméltó és szembetűnő, hogy a régi filmalkotások könnyített felhasználásának elsődleges szándékával bevezetett szabályozás égisze alatt – egyetlen esetet⁶³⁹ leszámítva – ebben a műfajban nem nyújtottak be kérelmeket az SZTNH-hoz. Nem elmélyedve az okok részletezésében, annyi rögzíthető, hogy a filmelőállítói szomszédos jog az eredeti filmgyártóknál keletkezett, és ha nem kerültek átruházásra, akkor náluk is maradtak. Ha pedig valamely a filmgyártó jogutód nélkül szűnt meg, akkor megnyílhat egy útvonal az árva művek engedélyeztetése irányába. A rádió- és televízió-szervezetek által gyártott audiovizuális művek kategóriája a filmalkotásoknál is fiatalabb műfajtnak minősül, amelyek elárvulása nehezen képzelhető el. Ezzel magyarázható a rádiófelvételekre és televíziós alkotásokra vonatkozó kérelmek/engedélyek hiánya; jelenleg nem tudunk olyan bel- vagy külföldi médiaszolgáltatóról, amelyik úgy szűnt volna meg, hogy

⁶³⁶ Forrás: http://www.sztnh.gov.hu/szerzoi/jog/arva/ARVA-muvek-nyilvantartas_teljes.pdf

⁶³⁷ 2017. március 7-ei állapot szerint.

⁶³⁸ 2010-ben a Neumann János Digitális Könyvtár és Multimédia Központ Nonprofit Kft. (zeneművek tekintetében), 2012-től napjainkig a Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft. (irodalmi művek tekintetében).

⁶³⁹ Il papa buono (Ricky Tognazzi) többszörözése és terjesztése (Z1000033).

ne lenne jogutóda.

Mindenesetre a fenti tények és adatok nem kifejezetten az árva mű rezsim népszerűségét és sikerességét támasztják alá. Csak remélni lehet, hogy a jogszabályokban nevesített nemzetközi és hazai adatbázisokkal való kapcsolatok kiépülését követően fellendül a kedvezményezett intézményeket helyzetbe hozó szabad felhasználás, és ezeknél az intézményeknél rutinná válik az előírt jogosultságkutatás (és ennek nyilvántartása), valamint az ilyen művek bejelentése.⁶⁴⁰ Mindaddig, amíg ez a jogkövető magatartás nem válik rutinná és olajozottá, attól lehet tartani, hogy a kedvezményezett intézmények a könnyebb megoldást választva, jogosult-kutatás és hatósági engedélyeztetés nélkül veszik használatba az archívumaikban fellelt árva műveket.

7.5. Összegzés, következtetések

Ebben a fejezetben bemutatásra került az árva művek szabályozásának nemzetközi és magyarországi háttere, így az Árva mű irányelv megszületése, valamint az Európában kifejezetten úttörőnek számító („kétlépcsős”) magyar szabályozás és az erre ráépülő engedélyezési gyakorlat. Nem kerülhettem meg azt a tényhelyzetet sem, hogy a szabályrend nehézsége és költségessége okán nem örvend túlzott népszerűségnek, és nem beszélhetünk a jogintézmény sikerességéről sem, főként ha azt nézzük, hogy 2010-től napjainkig mindösszesen 93 engedélyt adott ki az SZTNH, amelyek között csak egy filmalkotásra vonatkozó engedély található. Kitértem arra is, hogy az irányelv által életre hívott „második típusú” árva mű rezsim ugyan megnyitja az utat a közszolgálati médiaszolgáltató rádió- vagy televízió-szervezet archívumaiban őrzött lappangó hangfelvételek, filmalkotások és más audiovizuális művek egyfajta szabad felhasználására (digitalizálás és a nyilvánosság számára lehívás útján történő közzététel), azonban a televíziózás alig néhány évtizedes történetében az audiovizuális művek elárvulásának viszonylag csekély a valószínűsége. Ettől függetlenül, a közszolgálati médiaszolgáltató archívumában (Magyarországon az MTVA Archívumában, de tágabb értelemben a nemzeti filmvagyonért felelős MNF Filmarchívumában) lehetnek olyan hangfelvételek és filmalkotások, amelyek szerzőinek egy része vagy előállítója (kiadója) ismeretlen vagy tartózkodási helye nem fellelhető. Ezeknek a műveknek a hozzáférhetővé tételét jól szolgálhatná mindkét típusú árva mű rezsim, ugyanakkor azt kell látnunk, hogy a gyakorlatban nem működik egyik jogintézmény sem.

Az az állítás tehát helytálló és megalapozott, hogy az új, megengedő(bb), az Sztj.-be átültetett irányelvi szabályok sem könnyítik meg és teszik gördülékenyebbé az MTVA Archívumának részét képező, árva műnek minősülő passzív állomány nyilvánosságához közvetítését. Azt is beláthatjuk, hogy a hazai szerzői jogi rendelkezések „lazítását” (értve ez alatt az árva művek kedvezményezett intézményi körben történő felhasználásának szabadabbá tételét) az Árva mű irányelv kógens szabályai nem teszik lehetővé. A továbblépési lehetőségek köre meglehetősen szűk; kutatásom eredményeként két irány körvonalazható:

---

⁶⁴⁰ Kiss – Szivi: i.m. 211. o.

- a jelenlegi árva mű rezsim gyakorlati alkalmazását ösztönző és támogató mechanizmusok bevezetése,
- az Árva mű irányelv módosításának tagállami kezdeményezése a felhasználási módok szélesítése érdekében.

Az első javaslatot illetően előzetesen két tényezőt kell vizsgálni: az egyik az árva művek felhasználásának hatósági költségei és esetleges jogdíjvonzata, a másik az árva művek felkutatásának és későbbi felhasználásának (digitalizálás, hozzáférhetővé tétel, indexelés, katalogizálás, megőrzés, helyreállítás) terhei. Az előbbivel kapcsolatban az Árvaműr. rendelkezései az irányadók:

díjfizetés jogcímei	„első típusú” árvamű-felhasználási rendszerben	„második típusú” árvamű-felhasználási rendszerben
igazgatási szolgáltatási díj nem jövedelemszerző felhasználás esetén	30.000,- Ft/eljárás	-
igazgatási szolgáltatási díj jövedelemszerző felhasználás esetén	92.000,- Ft/eljárás	-
az árva mű jogosultját megillető díjazás (a jogosult utólagos fellépése esetén)	filmalkotások, más audiovizuális művek esetén 100,- Ft/műperc	filmalkotások, más audiovizuális művek esetén 100,- Ft/műperc

A fenti eljárási költségek és díjterhek magasnak és vállalhatatlannak igazán nem tekinthetők, különösen ha ezeket a költségeket egy hagyományos megfilmesítési vagy sugárzási szerződés keretében a jogosultaknak ab ovo fizetendő jogdíjakkal állítjuk párhuzamba. Ebben a szegmensben tehát nem indokolt és nem javasolt állami kompenzáció vagy pl. pályázati úton elnyerhető támogatás bevezetése. Más a helyzet az árva művek felkutatásának és későbbi (főként a kedvezményezett intézmények általi) felhasználásának költségeivel. A jogosult-kutatás ugyanis jelentős anyagi és időbeli ráfordítással járhat, főként akkor, ha ezeket külföldi adatbázisokban kell lefolytatni, elvégezni.⁶⁴¹ Ezeket a kutatásokat elvégezhetik megfelelő kapcsolatrendszerrel rendelkező intézmények is (pl. OSZK, közös jogkezelők), viszont ebben az esetben a kérelmezőnek e szervezetek kiadásait és árrését kell megfizetni, megelőlegezni. Jelenleg nem rendelkezünk pontos adatokkal ezeknek a költségeknek a mértékéről, ugyanakkor az belátható, hogy a potenciális felhasználókat sok esetben ezek az előre nem mérhető többletterhek is elriaszthatják a jogosult-kutatás lefolytatásától és az árva mű hasznosításától.⁶⁴² A „második típusú” közszolgálati, tehát eleve nem jövedelemszerzési célú árvamű-felhasználási rendszerben pedig a digitalizálás és a felhasználáshoz kapcsolódó egyéb kötelezettségek (pl. indexelés, katalogizálás, helyreállítás) terhei riaszthatják el az intézményeket az archívumaikban lappangó árva művek felkutatásától és a nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tételétől. Mindezen problémákra megoldást nyújthatna egy olyan állami pénzalap vagy pályázati forrás, amelyhez a jelzett intézmények célzottan

⁶⁴¹ A vonatkozó magyarországi intézmények adatbázisai ingyenesek, szabadon hozzáférhetők, ugyanakkor a külföldi, főként ügynökségek és kiadók jelentős összegű költségtérítést kérhetnek a kutatásokért.

⁶⁴² Erről bővebben lásd Dennis W. K. Khong: Orphan Works, Abandonware and the Missing Market for Copyrighted Goods. International Journal of Law and Information Technology, 15. évf. 1. sz. 2007. 61. o.

fordulhatnak az árva művek jogosultjainak felkutatásának és nyilvánosságához közvetítésének Árvaműr.-ben meghatározott költségeinek csökkentésére vagy megtérítésére. Ez a forrás lehetne az NKA (egy külön meghívásos pályázat formájában), de részévé tehető a Kormány által 2017-ben meghirdetett Közgyűjteményi Digitalizálási Stratégiának (KDS) is.⁶⁴³

A másik javasolt irány a kedvezményezett intézmények, így a közszolgálati médiaszolgáltató rádió- vagy televízió-szervezet számára biztosított felhasználási módok szélesítése. A Szjt. 41/F. § (1) bekezdésének a) pontja – az Árva mű irányelv 6. cikke (1) bekezdésének a) pontjával megegyezően – csupán a kedvezményezett intézmény gyűjteményének (az Archívumnak) a részét képező árva művek Szjt. 26. § (8) bekezdése szerinti egyedi lehívás útján történő hozzáférhetővé tételét teszi lehetővé. Kétségtelen tény, hogy ez a hozzáférés szélesebb körű, mint a NAVA „látogatói” számára az Szjt. 38. § (5) bekezdésében foglaltak szerinti – a művek szabad megjelenítését lehetővé tevő – speciális szabad felhasználási esetkör, mégis azt kell mondani, hogy nem elég hatékony, mivel nem tartalmazza a televíziós médiaszolgáltatás lényegét jelentő felhasználási módot, vagyis a sugárzás jogát. Irodalmi művek és hangfelvételek esetében elegendő lehet a művek lehívás útján történő (szabad) hozzáférhetővé tétele, de audiovizuális művek esetében ez nem igazán kezelhető és nem is célravezető. Véleményem szerint az árva művek esetleges jogosultjainak érdekeit sem csorbítaná számottevően a művek sugárzása a „második típusú” árvamű-felhasználási rendszerben, tekintettel arra is, hogy jelentkezésük esetén mindenképpen díjazásban részesülnek. (A sugárzási joghoz akár magasabb összegű, a jogosultat megillető percdíj kapcsolódhatna a jogszabályban.) E kiterjesztés mellett szól az is, hogy az Árva mű irányelv (23) preambulumbekkezdésében megfogalmazott indoklás sem zárja ki kifejezetten a szélesebb körű nyilvánossághoz közvetítés (sugárzás) lehetőségét, csak az irányelv 6. cikke (1) bekezdésének az árva művek kedvezményezett intézmények általi felhasználásának módjait tartalmazó taxatív (kimerítő) felsorolása. Mindebből következően, néhány év elteltével – az árva mű rezsimek tagállami működési tapasztalatainak birtokában, a szokásos és kötelező előkészítési folyamatot követően – sort lehet keríteni az irányelv módosítására és ennek részeként az árva művek kedvezményezett intézmények számára megengedett felhasználási módozatainak bővítésére.

---

⁶⁴³ A Digitális Magyarország (Digitális Nemzeti Fejlesztési Program és Digitális Jólét Program) megvalósítása keretében készült el a Közgyűjteményi Digitalizálási Stratégia (KDS), amely átfogó, szakaszosan megvalósítható koncepciót tartalmaz a közgyűjtemények tartalomszolgáltatásának biztosítására. A KDS a megvalósítás első szakaszában (2017-20 között) új pályára kívánja állítani a közgyűjteményeket, meghatározó tartalomszolgáltató pozícióba helyezve azokat. A Kormány döntése értelmében az EMMI feladata lesz mintaprojektek nyomán olyan pályázati rendszer kidolgozása, amely 2018-tól kezdődően éves kiválasztási mechanizmus keretében támogatja a közgyűjtemények digitalizálási tevékenységét.

VIII. A kutatás eredményeinek összegzése

A dolgozat hipotéziseit egyfelől arra a felvetésre építettem, hogy több helyen, pontosabban a vizsgált és elemzett jogtárgyak tekintetében ellentmondás mutatkozik a szerzői jogi és a médiajogi szabályozás között. Dolgozatomban azokra az ellentmondásokra kerestem megoldási útvonalakat, amelyekre a jogirodalom és a joggyakorlat mostanáig nem adott megnyugtató választ. A megoldási javaslatok leginkább az Szjt. módosítását célozzák. Másfelől azt kutattam, hogy mely pontokon nem elégséges a jogi szabályozás, vagyis mely területeken lehet szükség beavatkozásra a közszolgálati médiaszolgáltatás működésének zavartalanabbá, gördülékenyebbé tétele érdekében. Az esetek egy részében arra jutottam, hogy van mozgástér a lehetőségek tágítására, de olyan helyzetet is feltártam, ahol a jogalkotó már-már átlépte a nemzetközi szerződésekből és a vonatkozó uniós normákból fakadó határokat, és akár a nemzeti szabályozás „visszametszése” is felvethető.

8.1. A rádió- és televízió-szervezetek jogi védelmének újradefiniálása

A rádió- és televízió-szervezetek nemzetközi szintű és erre épülő hazai szerzői jogi szabályozásának összetett vizsgálata és összevetése alapján megállapítottam, hogy az összhang teljes, vagyis nincs kollízió az Szjt. és az irányadó nemzetközi normák között. Ez azonban messze nem jelenti azt, hogy a hazai jogrendszer részévé tett Római Egyezmény és a vonatkozó uniós szerzői jogi irányelvek kellően kidolgozottak és mindenre kiterjedőnek lennének tekinthetők a rádió- és televízió-szervezetek szomszédos jogi védelme tekintetében. Bizonyítottam, hogy a nemzetközi szerzői jogi szabályozás ezen a területen kifejezetten korszerűtlen és hiányos; nem követi a műszaki-technikai fejlődést, továbbá nem felel meg a rádiós, televíziós iparág tényleges nemzetközi súlyának, jelentőségének. A legfontosabb szabályozási igény a rádió- és televízió szervezetek kábeles továbbközvetítéssel kapcsolatos önálló szomszédos jogi védelmének elismerése, mivel jelenleg ezeknek a szervezeteknek – a hatályos előírások szűkebben vett értelmezése alapján – csak az ún. free-to-air adásaik kábeles továbbközvetítésére terjed ki az önálló szomszédos jogi jogvédelme, vagyis a jogvédelem nem illeti meg a szervezeteket az egyéb eszközökkel (pl. IPTV, műholdas csomag szolgáltatás) megvalósuló továbbközvetítés esetén.

Vizsgáltam azt is, hogy mindezt az Szjt. szintjén, avagy külön törvényben lenne-e célszerű megvalósítani. A hazai szerzői jogi joganyag újabb keletű szétaprózódása és további végrehajtási rendeletek kiadásában megnyilvánuló strukturálódása abba az irányba mutatott, hogy érdemes megvizsgálni egy önálló, a rádió- és televízió-szervezetek jog szabályrendszerét összefoglaló hazai jogszabály megalkotásának lehetőségét. Ehhez a gondolatkísérlethez feltérképeztem, hogy nemzetközi viszonylatban hol található példa a főbb jogosulti csoportok szerint szeparált szerzői jogi törvényekre (pl. külön törvény a szerzőkre, szomszédos jogi jogosultakra, sui generis adatbázisok előállítóira). A fellelt és mérvadó szerzői jogi rezsimek körében ismeretlen fogalom és gyakorlat a szabályozás ilyen tagolása, ellenben arra vannak példák, hogy a számítógépi programalkotásokra (szoftverre) és a nem eredeti, ún. sui generis

adattárisok védelmét külön jogszabályokban rendezik. Ennek oka sokkal inkább e műtípusok előállításának és felhasználásának a hagyományos szerzői művektől való jelentős különbségében, eltérésében keresendő, semmint valamiféle tudatos tagolási, elhatárolási koncepció megvalósításában. Az önálló szomszédos jogi, vagy csupán rádió- és televízió szervezetek védelmére vonatkozó külön törvényi szabályozással szemben felhozható érv az is, hogy ezek a szabályok (még ha összeépítjük a szektorra vonatkozó valamennyi egyedi, speciális rendelkezést is) viszonylag kis terjedelműek, vagyis nem érik el az önálló törvénnyel szemben „megkívánt” mennyiséget.

Mindebből az a következtetés vonható le, hogy jelenleg nincs igazán sem létjogosultsága, sem szükségessége egy külön rádió- és televízió szervezetek védelmére kiterjedő törvénynek. Perspektivikusan azzal lehet számolni, hogy ha elfogadják a Broadcast Treaty-t, akkor annak harmonizálásakor sort lehet keríteni a médiaszolgáltató rádió- és televízió szervezetek szomszédos jogi rendelkezései mellett a rájuk vonatkozó egyéb szabályok egybefésülésére és korszerű újraszabályozására, de nem külön törvényben, hanem továbbra is az Sztj.-n belül, annak külön részében.

8.2. A sugárzási szerződés kötelező tartalmi elemeinek törvénybe foglalása

A felhasználási módok média-szemponú áttekintését és a médiaszolgáltatásban általánosnak tekinthető felhasználási szerződések vizsgálatát követően azt a kérdést fogalmaztam meg, hogy a médiaszolgáltatásra jellemző felhasználási cselekmények indokoltá teszik-e a rádió- és televízió-szervezetekre vonatkozó felhasználási szerződés(ek) általánostól eltérő, garanciális feltételeinek kimunkálását és az Sztj.-ben szétszórtan elhelyezett szabályok egybeszerkesztését akár az Sztj.-ben, akár külön törvényben. Másként fogalmazva: van-e létjogosultsága és ha igen, milyen előnyökkel járna a médiaszolgáltatásban meghatározó felhasználási cselekményekre vonatkozó, az Sztj. minimum-szabályainak „egyesítése” önálló megfilmesítési és sugárzási szerződéstípusban. Ebben a kérdésben a kiindulópontom egyfelől a művek megfilmesítésére, másfelől a nyilvánossághoz közvetítésére vonatkozó régi és hatályos szerzői jogi rendelkezések vizsgálata.

A rádió- és televízió-szervezetek megfilmesítési szerződéseire vonatkozó külön szabályokat a régi Sztj. hatálya alatt az 5/1970. (VI. 12.) MM rendelet tartalmazta, míg a hatályos Sztj. a filmalkotások tekintetében fenntartotta, továbbítte és törvényi szintre emelte a műfaj-specifikus szabályokat, azaz a filmalkotások felhasználási szerződéseire vonatkozó eltérő rendelkezéseket. Az elfogadott jogirodalmi nézet szerint a piaci alapokon működő filmgyártásban az alkotói jogok védelmének fokozottabb szükségessége, illetve a filmgyártás – művészeti jellege mellett éppolyan fontos – ipari, gazdasági oldala indokolják a filmelőállítóra vonatkozó külön rendelkezéseket és a megfilmesítési szerződésre vonatkozó elkülönült, cizelláltabb szabályozás fenntartását. Lényeges különbség a korábbi és a jelenlegi szabályozás között ugyanakkor az, hogy a régi Sztj. hatálya alá tartozó 5/1970. (VI. 12.) MM rendelet mellett létezett egy „klasszikus” megfilmesítési rendelet is,⁶⁴⁴ amelynek nem tartoztak a hatálya

---

⁶⁴⁴ 12/1970. (VI. 30.) MM rendelet a megfilmesítési szerződések feltételeiről és a szerzők díjazásáról.

alá a kizárólag televíziós sugárzásra készülő film megalkotásához kötött szerződések. Ezzel szemben az Szjt. 66. §-ában szabályozott megfilmesítési szerződések tekintetében nem találunk ilyen kizáró feltételt, vagyis a filmalkotások létrehozására irányuló hatályos törvényi rendelkezések (kiegészülve a felhasználási szerződések általános és azon belül kötelező előírásaival) a médiaszolgáltató televízió-szervezetekre is irányadók. Szembetűnő viszont a két szabályozás tartalmi – és szemléletbeli – különbsége: amíg az 5/1970. (VI. 12.) MM rendelet elsősorban a televízió-szervezet által megszerzett jogokra és azok átruházhatóságára fókuszált, addig az Szjt. megfilmesítési szerződésre vonatkozó szabályai – a filmelőállítóra történő jogátruházás diszpozitív szabályként történő kimondása mellett – a szerzőt megillető jogokra helyezik a hangsúlyt. Mindezek alapján arra a következtetésre jutottam, hogy a hatályos Szjt. megfilmesítési szerződésre vonatkozó rendelkezései elegendőek és – diszpozitivitásuknál fogva – megfelelőek a televízió-szervezetek és a szerzők jogviszonyainak, szerződéses kapcsolatainak a rendezésére. Másként fogalmazva: a filmalkotások létrehozására irányuló megfilmesítési szerződésekre vonatkozó, Szjt. 66. §-ában foglalt szabályozás megismétlése a rádió- és televízió-szervezetek felhasználási szerződéseit tárgyaló külön törvényi fejezetben nem indokolt és nem szükséges.

Összetettebb kérdés a sugárzási szerződésre vonatkozó alapvető (garanciális) szabályok, különösen a feleket megillető jogok és az őket terhelő kötelezettségek „újjáélesztése” az Szjt.-ben önálló sugárzási szerződéstípus formájában. A sugárzási szerződések jogszabályi előzménye az 5/1970. (VI. 12.) MM rendelet 7. §-ában foglalt rendelkezések, amelyek mindössze a televízió-szervezetek jogszerzését (rögzítés, sugárzás, vezetékes továbbközvetítés, stb.) foglalták magukban. Ezek a szabályok nagyjából megfeleltek a hatályos Szjt. 80. §-ában meghatározott engedélyezési jogoknak. A különbség csupán annyi, hogy az Szjt. nem a felhasználási szerződés felől közelíti meg a rádió- és televízió-szervezetek jogosultságait, hanem az engedélyezési jogok szemszögéből, ami a lényegen nem változtat: ezek az engedélyezési jogok lefedik egy sugárzási szerződés (kötelező) tartalmi elemeit. Ebben a szegmensben tehát nincs joghézag, és nem is beszélhetünk kifejezett szabályozási kényszerről sem. Felmerülhet továbbá a művek sugárzására és más módon történő nyilvánosságához közvetítésére vonatkozó – részben kizárólagos, részben közös jogkezelés körébe tartozó – engedélyezési jogok átértelmezése és újradefiniálása is, mivel ezek a szabályok a szerzőket és egyéb jogosultakat a sugárzási felhasználási szerződésekben megillető engedélyezési jogokat foglalják rendszerbe. Tekintettel arra, hogy az Szjt. nyilvánosságához közvetítésre és sugárzásra vonatkozó tételszabályai mindenben harmonizálnak a releváns nemzetközi egyezményekkel és uniós normákkal, így ezek megváltoztatására legfeljebb az egyezmények és irányelvek módosítása esetén nyílhat lehetőség. Összefoglalóan tehát kijelenthető, hogy a médiaszolgáltató televízió-szervezetek megfilmesítési és sugárzási szerződésének kógens és diszpozitív szabályainak újradefiniálása, újrakodifikálása jelenleg nem aktuális, nem indokolt és nincs is rá számottevő igény sem a szerzői jogosultak, sem a médiaszervezetek részéről. Erre a Broadcast Treaty bizonytalan jövőbeni elfogadását követően nyílhat lehetőség a jogharmonizáció részeként.

8.3. A médiaszolgáltatással összefüggő további szabad felhasználási lehetőségek

Az értekezésben egyenként vizsgált és elemzett szabad felhasználási esetkörök összegzéseként azt állítottam, hogy a jogalkotó kimerítette a nemzetközi szabályok adta lehetőségeket, és nincs további lehetőség a közszolgálati médiaszolgáltatással összefüggő szabad felhasználási többlétszabály beiktatására az Szt.-be. A műrészek szabad felhasználása körében leginkább előforduló idézés esetkörében az egyetlen biztos támpont a célhoz kötöttség, vagyis az idézéssel elérni kívánt cél által indokolt mérték. Egyes művészeti ágakra, műfajokra, így az audiovizuális művekre szabott minimum-maximum mértékek meghatározása nem képzelhető el, nem kivitelezhető és idegen is lenne a szerzői jog filozófiájától. Így tehát nem erősíthető meg jogalkotói eszközökkel a filmalkotások és audiovizuális művek esetében szokásjoggá vált „kétpéces” szabály, azaz továbbra is a kialakult szakmai szokásoknak megfelelő joggyakorlás a helyes magatartás az új filmalkotások, audiovizuális művek készítésénél. Ugyanez a szabályozási „moratórium” mondható el az átvételről is azzal a kiegészítéssel, hogy a cél által indokolt terjedelem ebben az esetben a médiaszolgáltató művére, műsorára vonatkozik, az egyéb feltételek betartása mellett. 2008. december 31-éig ez a szabad felhasználási eset még nem terjedt ki a filmekre, ugyanakkor az INFOSOC irányelv 5. cikke (3) bekezdésének a) pontjával való összhang megteremtése szükségessé, pontosabban lehetővé tette a jogalkotó számára a bővítést. A tartalom-előállító médiaszolgáltatók szenvedő alanyai műveik magáncélú másolásának, jöllehet ennek ellentételezéseként (az idézéssel és az átvétellel szemben) az Szt.-ben elismert kompenzációban részesülnek („üres-hordozó” jogdíj), ami érdekeltté teszi őket a kivétel fenntartásában. Az intézményi célú másolást lehetővé tevő törvényi szabálynak kifejezetten kedvezményezettje a médiaszolgáltató, és az irányelvi maximum Szt.-be iktatásával adott a lehetőség a médiaszervezetek számára az archívumaik anyagaiból engedélymentesen másolatot készíteni kutatási és archiválási célra. A vonatkozó törvényhely további szélesítésére tehát nincs lehetőség, ahogy erre a mű ideiglenes többszörözését lehetővé tevő szabálynál sincs mód. Ellenben a mű ideiglenes rögzítését megengedő törvényi rendelkezés, különösen a rendkívüli dokumentációs értékű rögzítések korlátlan ideig történő megőrzésének lehetősége közgyűjteménynek minősülő kép-, illetve hangarchívumban, már felveti a szerzők jogos érdekeinek aránytalan sérelmét. Ennek a feloldása a rendkívüli dokumentációs értékkel bíró műsorok, műtípusok egzakt, taxatív meghatározásával képzelhető el.

A művek meghatározott intézményekben történő szabad megjelenítését megengedő Szt. szabály az egyik legvitatottabb és legellentmondásosabb, szintén az INFOSOC irányelv harmonizációja során az Szt. részévé tett szabad felhasználási esetkör. A jogosultak korábban azt kifogásolták, hogy a jogalkotó túlterjeszkedett az irányelv lehetőségi körén, túl tág mozgásteret adva a kedvezményezett intézményeknek a dedikált hálózati hozzáférés biztosításával, továbbá a művek túl széles körét nyitotta meg a szabad hozzáférés előtt. Másként fogalmazva, itt éppen a törvényhely „visszavágására” történtek kísérletek (a médiaszervezetek kárára); ezek végül nem jártak sikerrel. Összefoglalva mindezeket: igazolhatóan nincs további lehetőség a médiaszolgáltatással összefüggő szabad felhasználási többlétszabály beiktatására vagy a meglévő szabad felhasználási szabályok kiegészítésére és a lehetőségek kiszélesítésére az Szt.-ben.

8.4. A közös jogkezelés és a médiaszolgáltatás közös kitörési pontjai

A médiaszabályozás és a szerzői jog legérzékenyebb, legösszetettebb és legellentmondásosabb találkozási felülete az audiovizuális műsorszámok közös jogkezelés keretében történő felhasználásai kapcsán felmerült kérdések és az ezekre megfogalmazott sok esetben eltérő válaszok és jogértelmezések rendszerezése. A tisztánlátást részben segíti a KJK-irányelvet a magyar jogba átültető, a közös jogkezelést lényegében újraszabályozó 2016. évi XCIII. törvény a szerzői jogok és a szerzői joghoz kapcsolódó jogok közös kezeléséről (Kjkt.). Jelenleg nem igazán prognosztizálható a KJK-irányelv kihatása a médiaszolgáltatásra, de az kijelenthető, hogy nem mélyíti tovább a törésvonalakat a médiaszolgáltatók és a közös jogkezelő szervezetek között. Ettől függetlenül a téma kiemelt fontossága és aktualitása megragadható abban is, hogy a közös jogkezelés az audiovizuális média üzemszerű működése szempontjából nélkülözhetetlen jogintézmény, hiszen a felhasználás módjára, tömegességére tekintettel képtelenség minden esetben ragaszkodni az egyedi (nagyjogos) engedélykéréshez. Kutatásom eredményeként három kitörési pont ragadható meg a közszolgálati médiaszolgáltatás és a közös jogkezelők viszonyrendszerében:

- az átalánydíjas megállapodások lehetőségének törvénybe foglalása,
- a „must carry”-re vonatkozó Szt.-beli szabályok felülvizsgálata,
- magáncélú másolására tekintettel a médiaszervezeteket filmelőállítóként, illetve a filmalkotások egyidejű továbbközvetítésére tekintettel filmgyártóként megillető díjigény érvényesítése a médiaszolgáltatók érdekvédelmi egyesülete vagy közös jogkezelő szervezete útján.

Az éves díjszabások alapvető fontosságú és megkerülhetetlen részei a közös jogkezelés rendszerének azáltal, hogy az igazságügyért felelős miniszter jóváhagyásával a Hivatalos Értesítőben rögzítik az egyes tarifák mértékét és a felhasználás egyéb feltételeit. Mindez megteremti a díjszabások vitathatatlan legitimitációját még akkor is, ha a nagy felhasználók nem a közzétett tarifák, hanem a több évre megkötött átalánydíjas külön megállapodások alapján fizetnek jogdíjat. Ennek jogalapját a díjszabások maguk teremtik meg: meghatározott feltételek teljesülése esetén lehetőség van átalány-jogdíj fizetésére vonatkozó megállapodás megkötésére a közös jogkezelő szervezetek és a médiaszolgáltatók között. Tekintettel arra, hogy ezek a megállapodások biztonságot, tervezhetőséget és kiszámíthatóságot jelentenek mind a jogosultak, mind a kötelezettek számára, továbbá nem is ellentétesek a nemzetközi egyezményekkel, fel lehet vetni a közös jogkezelést érintő soron következő törvénymódosítás során az átalány-szerződések alkalmazási lehetőségének törvénybe foglalását.

A közszolgálati média négy közszolgálati televíziós és három közszolgálati rádiós csatorna műsorát az Mttv.-ben előírt kötelezettség alapján kötelezően és ingyenesen elérhetővé kell tenni bármely műsorterjesztő által kínált csomagban. A továbbközvetítésért járó díjakat a Szt. 28. § (6) bekezdése alapján nem a kábelüzemeltetők, hanem méltányosságból, egyfajta törvényi tartozásátvállalás formájában az MTVA fizeti meg a közös jogkezelőknek. Ugyanakkor az uniós jog nem érinti a tagállamoknak azt a jogát, hogy az ezekkel összhangban tett intézkedések tekintetében szükség szerint megfelelő díjazást határozzanak meg, amennyiben biztosítják, hogy – hasonló körülmények mellett – az elektronikus hírközlő hálózatokat szolgáltató

vállalkozások között nem alkalmaznak diszkriminációt. Amennyiben díjazásról rendelkeznek, a tagállamok biztosítják, hogy ezt arányos és átlátható módon alkalmazzák. A tagállamok tehát jogosultak megfelelő díjazás bevezetésére a műsorelosztó vállalkozások számára a továbbítási kötelezettséggel összefüggésben. Arra nincs harmonizált uniós szabályozás, hogy mely szervezet köteles megfizetni a továbbközvetítéssel kapcsolatosan felmerült kábeltvé jogdíjat, de az jogsértő lenne, ha a szerzők és szomszédos jogi jogosultak nem kapnának díjazást műveik vagy teljesítményeik továbbközvetítéséért. Az MTVA fizetési kötelezettsége mellett látszik összeegyeztethetőnek a szerzők és más jogosultak méltányos díjazás iránti és a közszolgálati műsorhoz való minél szélesebb körű hozzáféréssel kapcsolatos közérdek. Ha a kábelszolgáltatókra hárulna a jogdíjfizetési kötelezettség, az végeredményben az előfizetőknek felszámítható legalacsonyabb díjtétel emelkedésével járna a közszolgálati műsorok tekintetében, és ez a közérdek ellen hatna. Mindebből az a következtetés vonható le, hogy csak az érintett piaci szereplőkkel lefolytatott körültekintő egyeztetést és esetleges szakmai konszenzust követően kerülhet sor az Szt. 28. § (6) bekezdésének hatályon kívül helyezésére.

A jogbiztonság védelme és a méltányosság követelménye szempontjából határozottabb választ lehet adni arra a kérdésre, hogy van-e esélye és létjogosultsága az „üres-hordozó” díjigény és a kábeltelvíziós jogdíj érvényesítésére külön – kizárólag rádió- és televízió-szervezeteket tömörítő – közös jogkezelő szervezet létrehozásának. A médiaszolgáltató filmelőállítónak minősül a saját előállítású filmjei vonatkozásában, vagyis megilletik az ilyen jogcímen nekik járó „üres-hordozó” és kábeltelvíziós jogdíjak. Mindkét jogcímen a FilmJus a címzettje ezeknek az ARTISJUS által „központilag” beszedett jogdíjaknak. Mindkét jogkezelő levonja a saját kezelési költségét, és az így fennmaradó összeg képezi a tényleges jogosultaknak (filmszerzők, filmelőállítók) járó díjalapot. A médiaszolgáltatók sokkal hatékonyabban tudnák képviselni jogaikat és sokkal nagyobb rájuk eső összeg felett rendelkeznének, ha önálló szervezetbe tömörülve, egységesen kezelnék az őket megillető filmelőállítói jogdíjakat, a közbeékelődő jogkezelők kiiktatásával. Erre két lehetőség is kínálkozik, az egyikhez törvényalkotói lépésre van szükség, míg a másik megoldás kivitelezhető szerződéses megállapodásokkal. Törvénymódosításra akkor van szükség, ha a médiaszolgáltatók nevesített jogosulti csoportként, önálló részesedési hányaddal kerülnének be az Szt.-be. Ez a konstrukció nagyobb biztonságot és garantált részesedést jelentene a filmelőállító médiaszervezeteknek, hátránya viszont az, hogy egy ilyen jogalkotói lépés csak hosszas előkészítés, és egyeztetés útján valósítható meg. A másik lehetőség, ha a médiaszolgáltatók ügynökséget vagy – akár reprezentatív, akár független – jogkezelő szervezetet hoznak létre ezeknek a jogoknak a kezelésére. Erre a feladatra alkalmassá tehető az országos médiaszolgáltatókat tömörítő érdekvédelmi szervezet, a Magyar Elektronikus Műsorszolgáltatók Egyesülete (MEME) is, amely elláthatná ezt a feladatot, közvetlenül átvéve az ARTISJUS-tól a médiaszolgáltatók jogdíjrészét. Az Szt.-ben foglalt felosztási arányok módosítása helyett, a másik út egy FilmJus–MEME megállapodás lehetősége, amely szintén garantálná a médiaszolgáltatók fix részesedését a filmelőállítói díjalapból.

8.5. A közszolgálati médiaarchívum biztonságosabb és szélesebb körű hasznosítása

A közszolgálati médiaarchívum létrejöttének és működési szabályainak elemzése után arra a következtetésre jutottam, hogy az archívumi szabályozás mára teljesen koherens egyfelől a

nemzetközi és hazai szerzői jogi előírásokkal, másfelől az egymásra épülő szaktörvények⁶⁴⁵ vonatkozó rendelkezéseivel. A nyitott kérdések sora tehát arra szűkült, hogy mely ponton van olyan szabályozási igény, ahol jogalkotói beavatkozásra lehet szükség az Archívum hasznosítása körében. Értekezésemben tisztáztam, hogy a színházi előadásokról készült archív felvételek felhasználásának (újrahasznosításának) kérdését tartom olyan megoldandó problémának, ahol vagy konszenzusos rendezést, vagy egy működőképés jogosítási modell kidolgozását lehet felvetni.

Az első javaslat egy független jogkezelő szervezet alapítása az MTVA részéről az Archívum részét képező színházi és más előadások rögzített audiovizuális műveinek nyilvánosságához közvetítésére. Ezek a műsorok többnyire munkaviszonyban alkotott műveknek minősülnek, vagyis a munkavállaló szerzőktől az MTVA-nak a felhasználáshoz nem kell egyedi engedélyt kérni. Nem egyedi engedélyezés, hanem közös jogkezelés körébe tartozik az előadások előadóművészeinek díjazása. Nem szerezte meg viszont a Magyar Televízió az előadások alapját képező művek szerzőinek (író, műfordító, zeneszerző) engedélyét az előadásokról, koncertekről készült audiovizuális művek további felhasználására, így azok ismétlésére és másként mint sugárzással a nyilvánossághoz közvetítésére. Ezeket az engedélyeket utóbb minden esetben maguktól a szerzőktől vagy ami gyakoribb, az örökösöktől, jogutódoktól, illetve ügynökségeiktől kell beszerezni, ami jelentősen megnehezíti a jogosítási folyamatot. Semmi nem zárja ki ugyanakkor, hogy az Archívumában meglévő, jelentős számú színházi közvetítésre és koncertfelvételre az MTVA független jogkezelő szervezetet alapítson. Az MTVA megfelel – vagy megfeleltethető – a független jogkezelő szervezettel szemben támasztott törvényi követelményeknek. Mivel a független jogkezelő szervezetekre is vonatkozik az a szabály, hogy díjszabásban kötelesek meghatározni az egyes felhasználási módok tekintetében a jogdíjakat és a felhasználás egyéb feltételeit, az MTVA-nak is ki kellene dolgoznia és közzé kellene tennie ezeknek a felvételeknek a nyilvánossághoz közvetítése esetén a nagyjogos szerzőket megillető jogdíjak tarifáit. A javasolt megoldás tehát az MTVA meglévő színházi tarifáinak a kibővítése a zenei koncertek televíziós kép- és rádiós hangfelvételeivel, valamint erre a tevékenységre független jogkezelő szervezet alapítása.

A másik megoldási elképzelés a tulajdonhoz való jog jelentősebb korlátozását vonná maga után, ugyanis a szerző vagyoni jogának elvonása valószínűleg nagyobb hátránnyal járna, mint az érintett műsorok közszolgálati médiaszolgáltatásban történő felhasználásával járó előnyök. A javasolt konstrukció lényege az, hogy a közszolgálati médiaszolgáltatás körében, kizárólag állami költségvetési forrásból létrehozott közös művek, műsorok szerzői vagyoni jogai – amennyiben annak részei nem használhatók fel önállóan – a közszolgálati médiavagyonba, ezáltal az MTVA vagyonkezelésébe kerülnének. A rendezési javaslat jogalapja az a vélelem, hogy a közszolgálati rádió és televízió a munkaviszonyban álló alkotókkal együtt a „nagyjogos” szerzőktől is örökjogot szerzett, vagyis az akkor megfizetett díjazással megváltotta műveik hang- vagy képfelvételben történő rögzítésének és nyilvánosságához történő közvetítésének jogát, természetesen a szerződéskötéskor ismert felhasználási módokra. Ezt a vélelmet támogathatja az a körülmény, hogy egyes időszakok felhasználási szerződése nem lelhető fel az MTVA irattárában, másfelől pedig a meglévő szerződések egy része nem határozza meg

---

⁶⁴⁵ Szjt., Kulturális törvény, Örökségvédelmi törvény, Mttv., NAVA-törvény.

egyértelműen a felhasználás terjedelmét, beleértve az ismétlések számát. Ebből a bizonytalan jogi helyzetből ugyanakkor nem vezethető le a médiaszolgáltató jogszerzése, már csak azért sem, mert ebben az esetben is figyelemmel kell lenni arra az alapvető szintű törvényi rendelkezésre, hogy ha a felhasználási szerződés tartalma nem állapítható meg egyértelműen, a szerző számára kedvezőbb értelmezést kell elfogadni. Ugyancsak e rendezési elképzelés ellen hat az is, hogy a Filmtörvényben definiált nemzeti filmvagyon tekintetében sem lett „államosítva” minden vagyoni jog, jóllehet a filmvagyon részét képező filmalkotások hasznosítása egyben történik, azaz ott nem fordulhat elő olyan helyzet, mint a televíziós színházi közvetítéseknél, ahol egy szerző vagy jogutód tiltása – az összes többi jogosult ellenében – megakaszthatja a felvétel felhasználását. Ennek ellenére kockázatosnak tűnik e „töredékjognak” a köztulajdonba vétele, arról nem is szólva, hogy legalább az Szjt., de az sem kizárt, hogy a „kétharmados” Mttv. 100. §-ának módosítására lenne szükség a kivitelezéséhez. Véggöveggel tehát az, hogy célravezetőbb és megvalósíthatóbb megoldás a jogszabálymódosítást sem igénylő első javaslat, azaz független jogkezelő szervezet alapítása az MTVA Archívumában lévő színházi közvetítések és koncertfelvételek nyilvánosságához közvetítésére és terjesztésére.

8.6. A Nemzeti Audiovizuális Archívum (NAVA) integrációjának erősítése

A NAVA sajátos, a médiaszolgáltatás, a közgyűjteményi örökségvédelem és a szerzői jog hármasszisztémájában elfoglalt helyének elemzését követően arra a következtetésre jutottam, hogy a különböző szabályozások értelmezése és együttes alkalmazása nem okoz zavarokat a NAVA alapfeladatainak ellátása, vagyis a NAVA-törvény hatálya alá tartozó tartalmak gyűjtése, feldolgozása, hasznosítása során. Tisztáztam azt is, hogy a NAVA által alapfeladatként végzett felhasználási cselekményekre alkalmazható szabad felhasználási esetkörök lényegében elegendők, ezek bővítésére nincs lehetőség: a jogalkotó (az INFOSOC irányelv implementációja során) elment a lehetőségek határáig, sőt, egyes vélemények szerint még azon is túlterjeszkedett a művek meghatározott intézményekben történő szabad megjelenítését lehetővé tevő esetkör szabályozásának kialakításakor (leginkább a dedikált hálózati hozzáférés bevezetésével). Az irányelv átültetése óta eltelt időszak ugyanakkor azt igazolta, hogy e szabad hozzáférés lehetőségének megteremtésével nem érte hátrány a jogosultakat, szemben pl. az illegális letöltések okozta erkölcsi és anyagi kárral. Mindez azonban nem jelenti azt, hogy ezen a területen ne lenne olyan joghézag, szabályozási hiányosság, amit ne lehetne vagy kellene a jogalkotónak orvosolnia.

Az orvosolandó gond, hogy nem született meg az NMHH elnökének rendelete, amely a NAVA-törvény felhatalmazása alapján meghatározza az audiovizuális kötelezpéldányok körét, valamint az audiovizuális kötelezpéldányok szolgáltatásának részletes szabályait, továbbá a NAVA tevékenységével és működésével kapcsolatos egyéb szabályokat. Ennek hiányában a NAVA feladatellátása közmegegyezéssel alapon valósul meg, vagyis a médiaszolgáltatók belátásán és együttműködési hajlandóságán múlik, hogy eleget tesznek-e a NAVA által előírt adatszolgáltatási kötelezettségnek. Az elnöki rendeleteket az Szjt. 35. § (7) bekezdése szerinti szabad felhasználási esetkör szabályozási hiányossága értékeli fel. E jogszabályhely szerint a közgyűjteménynek minősülő kép- és hangarchívumban korlátlan ideig megőrizhetők a külön

törvény által rendkívüli dokumentációs értékűnek minősített ideiglenes („efemer”) rögzítések. A NAVA-törvény pedig (mint külön törvény) minden, a NAVA által archiválási céllal rögzített műsorszámot – mérlegelés és minősítés nélkül – rendkívüli dokumentációs értékkel bíró rögzítésnek minősít. Ez a megoldás álláspontom szerint nem felel meg a jogbiztonság követelményének és a szabad felhasználás fundamentumának tekintett „háromlépcsős” tesz próbájának sem. A törvényi ellentmondás feloldására 2005 és 2010 között a NAVA működtetői többször tettek kísérletet, ezek azonban nem jártak sikerrel. A NAVA-törvényben ugyanis eredetileg szerepelt az Audiovizuális Örökség Tanácsadó Testület mint az audiovizuális kulturális örökség megóvásával kapcsolatos feladatok ellátásában a NAVÁ-t segítő kezdeményező, javaslattevő, véleményező szerv. A tervek szerint eredetileg e Testület feladata lett volna a javaslattétel a kiemelkedő jelentőségűnek vagy pótolhatatlannak minősülő műsorszámok körére, de a Testület megalakítására és összehívására sosem került sor. A Testület tagjait a felelős miniszter 2011-ig bezárólag nem jelölte ki, és végül 2012. január 1-jétől a NAVA-törvényből is törlésre került az erről szóló fejezet. A mai napig fennálló szabályozási hiányosságot meg lehetne szüntetni a rendkívüli dokumentációs értékkel bíró rögzítés fogalmának definiálásával, illetve a kiemelkedő jelentőségűnek vagy pótolhatatlannak minősülő műsorszámok körének részletes meghatározásával az NMHH elnökének rendeletében. E megoldási javaslat kétségtelen előnye, hogy megfelel a NAVA törvényben meghatározott feltételeknek. Az Szjt. 35. § (7) bekezdésében említett követelménynek pedig úgy lehetne megfelelni, hogy „külön törvény” helyett „külön jogszabály” kerülne megnevezésre, amelynek jogforrási szintjét (NMHH rendelet) és tárgyi hatályát az Szjt. felhatalmazó rendelkezése konkretizálhatná.

8.7. Az Archívum részét képező árva művek mobilizálása

Az árva művek felhasználásának engedélyezésére vonatkozó szabályozás és gyakorlat elemzése nyomán arra a következtetésre jutottam, hogy nem beszélhetünk a jogintézmény sikerességéről, sem az „első típusú” (valamennyi műtípusra kiterjedő), sem a „második típusú” (meghatározott közintézmények archívumaiban lévő árva művek egyfajta szabad felhasználása) árva mű rezsím esetében: a gyakorlatban nem működik egyik jogintézmény sem. Azt is bizonyítottam, hogy a hazai szerzői jogi rendelkezések „lazítását” (értve ez alatt az árva művek kedvezményezett intézményi körben történő felhasználásának szabadabbá tételét) az Árva mű irányelv kógens szabályai nem teszik lehetővé. A továbblépési lehetőségek köre meglehetősen szűk; kutatásom eredményeként két irányú körvonalazható:

- a jelenlegi árva mű rezsím gyakorlati alkalmazását ösztönző és támogató mechanizmusok bevezetése,
- az Árva mű irányelv módosításának tagállami kezdeményezése a felhasználási módok szélesítése érdekében.

Az ösztönző és támogató mechanizmusok bevezetését illetően két tényezőt kell vizsgálni: az egyik az árva művek felhasználásának hatósági költségei és esetleges jogdíjvonzata, a másik az árva művek felkutatásának és későbbi felhasználásának terhei. Az az árva mű felhasználásának részletes szabályairól szóló 138/2014. (IV. 30.) Korm. rendelet rendelkezései határozzák meg a két típusú árvamű-felhasználási rendszerben fizetendő igazgatási szolgáltatási díjak és az árva

mű jogosultját (utólagos fellépése esetén) megillető díjazás mértékét, amelyek magasnak és vállalhatatlannak nem tekinthetők. Ebben a szegmensben tehát nem indokolt és nem javasolt állami kompenzáció vagy támogatás bevezetése. Más a helyzet az árva művek felkutatásának és későbbi (főként a kedvezményezett intézmények általi) felhasználásának költségeivel. A jogosult-kutatás ugyanis jelentős anyagi és időbeli ráfordítással járhat, főként akkor, ha ezeket külföldi adatbázisokban kell lefolytatni. Ezeket a kutatásokat elvégezhetik megfelelő kapcsolatrendszerrel rendelkező intézmények is, viszont ebben az esetben a kérelmezőnek a szervezetek költségeit kell megfizetni. A felhasználókat elriaszthatják ezek az előre nem mérhető többletterhek a jogosult-kutatás lefolytatásától és az árva mű hasznosításától. A „második típusú” közszolgálati (tehát nem jövedelemszerzési célú) árvamű-felhasználási rendszerben pedig a digitalizálás és a felhasználáshoz kapcsolódó egyéb kötelezettségek (pl. indexelés, katalogizálás, helyreállítás) miatt zárkóznak el az intézmények az archívumaikban lappangó árva művek felkutatásától és a nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tételétől. Mindezen problémákra megoldást nyújthatna egy olyan állami pénzalap vagy pályázati forrás, amelyhez a jelzett intézmények célzottan fordulhatnának az árva műveik jogosultjainak felkutatása és nyilvánossághoz közvetítése költségeinek csökkentésére vagy megtérítésére. Ez a forrás lehetne az NKA, de részévé tehető a Kormány által 2017-ben meghirdetett Közgyűjteményi Digitalizálási Stratégiának (KDS) is.

A másik javasolt irány a kedvezményezett intézmények, így a közszolgálati médiaszolgáltató rádió- vagy televízió-szervezet számára biztosított felhasználási módok szélesítése. A Szjt. csak a kedvezményezett intézmény gyűjteményének (az MTVA esetében az Archívumnak) a részét képező árva művek egyedi, internetes lehívás útján történő hozzáférhetővé tételét teszi lehetővé. Kétségtelen tény, hogy ez a hozzáférés szélesebb körű, mint a NAVA „látogatói” számára az Szjt. 38. § (5) bekezdésében foglaltak szerinti – a művek szabad megjelenítését lehetővé tevő – speciális szabad felhasználási esetkör, mégis azt kell mondani, hogy nem elég hatékony, mivel nem tartalmazza a televíziós médiaszolgáltatás lényegét jelentő felhasználási módot, vagyis a sugárzás jogát. Irodalmi művek és hangfelvételek esetében elegendő lehet a művek lehívás útján történő szabad hozzáférhetővé tétele, de audiovizuális művek esetében ez nem igazán kezelhető és nem is célravezető. Véleményem szerint az árva művek esetleges jogosultjainak érdekeit sem csorbítaná számottevően a műveik sugárzása a „második típusú” árvamű-felhasználási rendszerben, tekintettel arra is, hogy utólagos jelentkezésük esetén díjazásban részesülnek. E kiterjesztés mellett szól az is, hogy az Árva mű irányelvben megfogalmazott indoklás sem zárja ki kifejezetten a szélesebb körű nyilvánossághoz közvetítés (sugárzás) lehetőségét, csak az irányelv 6. cikke (1) bekezdésének az árva művek kedvezményezett intézmények általi felhasználásának módjait tartalmazó taxatív (kimerítő) felsorolása. Mindebből következően, néhány év elteltével – az árva mű rezsimek tagállami működési tapasztalatainak birtokában, a szokásos és kötelező előkészítési folyamatot követően – sort lehet keríteni az Árva mű irányelv módosítására és ennek részeként az árva művek kedvezményezett intézmények számára megengedett felhasználási módozatainak bővítésére.

8.8. Végző következtetés; továbblépési irányok és lehetőségek

Értekezésemben elsősorban azokat a területeket, illetve jogintézményeket vizsgáltam, amelyeknél azt láttam, hogy ellentmondás van a szerzői jogi és a médiajogi szabályozás között. Vizsgáltam továbbá, hogy szabályozási összhang esetén, illetve kollízió hiányában is mely területeken lehet szükség jogalkotói vagy egyéb rendszerszintű beavatkozásra a közszolgálati médiaszolgáltatás működésének zavartalanabbá, gördülékenyebbé tétele érdekében a szerzői jogi jogviszonyok területén. Magam számára is meglepetést okozott az eredmény, miszerint viszonylag kevés szabad területe maradt a jogalkotónak egyfelől a nemzetközi kötelezettségeknek való megfelelés, másfelől a jogharmonizáció során elért szabályozási maximum bevezetése okán. Mindezekről függetlenül természetesen felvethető a médiaszolgáltatás számára korlátokat és kényszereket jelentő uniós normák módosítása, de ezek bonyolultsága és időigényessége miatt is sokkal inkább javasolható bizonyos ösztönző, támogató mechanizmusok bevezetése, vagy konszenzusos megoldások kikövezése a felvetett problémák megoldására. Véleményem szerint a javasolt intézkedésekkel nem csak a közszolgálati médiarendszer megítélése változna pozitív irányban, hanem a nehéz időköt élő szerzői jog szerepe is felértékelődne, presztízse növekedne.

Kutatásom továbbfejlesztésének lehetőségét látom a közös jogkezelés történetének elemzésében és a hazai jogkezelő szervezeteknek a jogosulti piacot lefedő „telítettségének” vizsgálatában a közmédia rendszer szemszögéből, konkrétan abból az aspektusból, hogy hol lehet mozgástér a médiaszervezetek számára. Ebben szegmensben az egyik kutatási irány a már létező (döntően külföldi honosságú) független jogkezelő szervezetek vizsgálata mint lehetséges kitörési pont a médiaszervezetek saját jogkezelési tevékenységét illetően. A másik továbblépési lehetőség a jogkövető magatartás és a jogtudatosság erősítése a médiaszervezetek körében, akik felhasználói minőségükben esetenként nem az alkotók jogait preferáló szemlélettel gondolkodnak és magatartást tanúsítanak. A jogtudatosság erősítését szolgálhatná jelen értekezés továbbfejlesztése és bővítése oktatási segédanyaggá éppúgy, mint előadások, konzultációk tartása a célcsoportok számára.

A kutatás hasznosítására, hasznosulására jogalkotási körben – konkrétan a szerzői jogi törvény soron következő módosítása keretében – nyílhat lehetőség oly módon, hogy az értekezésben megfogalmazott elemzések és javaslatok beépülnek valamely véleményezésre jogosult szervezet észrevételeibe, szakmai anyagába.

Végül, a dolgozatban részletezett felvetések és elemzések – a médiaszervezetek jogain és kötelezettségein túlmenően is – felvetik azt a szerzői jog egészét legalább egy évtizede feszegető kérdést, hogy a fájlmegosztáson alapuló közösségi felhasználás (az ún. sharing economy) elterjedése miként változtatja meg a társadalmi viszonyokat, a (fogyasztói) szokásokat és a művekhez, alkotásokhoz való hozzáférés ellentételezését, vagyis a díjfizetési hajlandóságot. Az eddigi tapasztalatok és tendenciák nem túl biztatóak, ezért lenne érdemes egy további kutatásban mélyebben foglalkozni a szeparált jogdíjkon túlmutató, a művészeknek biztosabb és talán magasabb összegű anyagi kompenzációt jelentő juttatás (egyfajta „kulturális adó”) bevezetésének gondolatával.

Irodalomjegyzék

1. *Bartóki-Gönczy Balázs*: A „must-carry” szabályok jelene és jövőképe az Európai Unióban. Médiakutató 2013. ősz.
2. *Cseporán Zsolt*: A művészet szabadsága a képzőművészetben. Jogtudományi Közlöny 2014/7-8.
3. *Dancs Szabolcs*: A digitális felvilágosodás felé” Az ARROW program és az OSZK – digitalizálás, szerzői jog, innovatív megoldások. 2013. szeptember 27. 2013/3.
4. *Dennis W. K. Khong*: Orphan Works, Abandonware and the Missing Market for Copyrighted Goods. International Journal of Law and Information Technology, 15. évf. 1. sz. 2007.
5. *Faludi Gábor*: Szerzői jog, iparvédelem és a Ptk. koncepciója. PJK, 2003/3.
6. *Faludi Gábor*: Szerzői jog, iparvédelem és a Ptk. koncepciója II. rész, in: Polgári Jogi Kodifikáció (HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó Kft, ISSN 15851168) V évf. 3.
7. *Faludi Gábor*: A szerzői mű egysége védelmének egyes kérdései. Infokommunikáció és Jog. 2011 december.
8. *Ficsor Mihály*: Guide to the Copyright and Related Rights Treaties Administered by WIPO and Glossary of Copyright and Related Rights Terms. Genf, WIPO, 2003.
9. *Ficsor Mihály*: Collective Management of Copyright and Related Rights. Genf, WIPO, 2002.
10. *Gellén Klára*: Kereskedelmi közlemények összehasonlító elemzése az egyes európai államokban. In: Összehasonlító médiajogi tanulmányok. A „közös európai minimum” felé. NMHH Médiatudományi Intézet 2014.
11. *Grad-Gyenge Anikó*: Magyar árvák valahol Európában. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2012/6.
12. *Grad-Gyenge Anikó – Sarkady Ildikó*: Közös jogkezelés az audiovizuális médiában. NMHH Médiatudományi Intézet, 2014.
13. *Grad-Gyenge Anikó*: Az audiovizuális archívumok szabályozási kerete – különös tekintettel a médiajogi rendelkezésekre. NMHH Médiatudományi Intézet 2015.
14. *Gyenge Anikó*: A szerzői jogi korlátozások és a szerzői jog emberi jogi háttere. HVG-ORAC, Budapest 2010.
15. *Gyertyánfy Péter*: A szerzők személye, többszerzős művek, Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 2013/2.
16. *Gyertyánfy Péter*: Magyar válaszok az internet szerzői jogi kérdéseire.
17. *Gyertyánfy Péter* (szerk.): Nagykomentár a szerzői jogi törvényhez. Budapest, Wolters Kluwer 2014.
18. *Gyertyánfy Péter* (szerk.): A szerzői törvény magyarázata. KJK-Kerszöv, Budapest, 2000.
19. *Hepp Nóra*: Szabad az út a rejtett műalkotások feltárására, avagy az árva művek szabályozása a szerzői jogban, in Fehér könyv a szellemi tulajdon védelméről. MSZH, 2009.

20. *Jost Delbrück*: The Right to Education as an International Human Right. *German Yearbook of International Law* 35. kötet (1992).
21. *Kiss Tibor*: A munkaviszonyban alkotott szerzői művek a magyar jogrendszerben, in: Miskolci doktoranduszok jogtudományi tanulmányai. Miskolc. Bíbor, 2006.
22. *Kiss Zoltán – Szivi Gabriella*: A közszolgálati médiaszolgáltatás és a szellemi tulajdonjogok kapcsolódási pontjai és szabályozási környezete. NMHH Médiatudományi Intézet, Budapest. 2015.
23. *Kiss Zoltán*: A kultúra és a tömegkommunikáció jogi szabályai, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2006.
24. *Kiss Zoltán*: Kommentár a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvényhez. [online]. In Jogtár. Wolters Kluwer, Budapest, 2016.12.01.
25. *Kiss Zoltán*: A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény módosításának főbb kérdései. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2004/1.
26. *Kiss Zoltán*: Tisztán és szabadon - A szabad felhasználás az alkotómunka, a tudományos kutatás, az archiválás, valamint a magáncélú és az intézményi célú felhasználások forrásvidékein. In: Az alkotás szabadsága és a szerzői jog metszéspontjai. Cseporán Zsolt (szerk.), Kocsis Miklós – Kucsera Tamás Gergely (sorozatszerkesztő). MMA MMKI 2016. Budapest.
27. *Kiss Zoltán*: A közszolgálati médiaarchívum és a Nemzeti Audiovizuális Archívum szabályozási környezetének változásai. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle. 2015/5.
28. *Kocsis Miklós – Tilk Péter* (Szerk.): A művészet szabadsága – alkotmányjogi megközelítésben. Kodifikátor Alapítvány, Pécs. 2013.
29. *Koltay András*: Az emberi jogok, az emberi méltóság és az alkotmányos rend védelme a magyar médiaszabályozásban. In *Medias Res*. 2012/1.
30. *Koltay András – Nyakas Levente* (Szerk.): Magyar és európai médiajog. CompLex Kiadói Kft., Budapest. 2012.
31. *Koltay András*: A művészet szabadsága: a nem létező alapjog. Pázmány Law Working Papers 2016/4.
32. *Legeza Dénes István*: „Segítsük az árvákat” Útmutató az árva művek egyes felhasználásaihoz. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle. 2012 október.
33. *Lontai Endre, Faludi Gábor, Gyertyánfy Péter, Vékás Gusztáv*: Magyar Polgári Jog. Szerzői jog es iparjogvédelem. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 2012.
34. *Magyar Gábor, György Péter, Kovács András Bálint, Knapp Gábor, Rozgonyi Krisztina, Szakadát István*: NAVA megvalósíthatósági tanulmány, BME Informatikai Központ, 2001.
35. *Munkácsy Péter*: Félúton a rádió- és televízió-szervezetek szomszédos jogi védelmét érintő nemzetközi szerződésstervezet elfogadása felé. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 2003/1.
36. *Pogácsás Anett*: A televíziózásban az információs társadalom hatására felmerülő egyes szerzői jogi kérdések (http://www.hpo.hu/szerzoijog/szjog_cikkek.html?printable=1)
37. *Polyák Gábor*: Médiaszabályozás, kommunikációpolitika alprogram (<http://ikjk.hu/phd/media>)
38. *Polyák Gábor*: A műsorterjesztők és a tartalomszolgáltatók kapcsolatának hírközlési jogi szabályozása (2. rész) in: Infokommunikáció és Jog 2008/3.

39. *Rozgonyi Krisztina* (szerk.): A Szerzői Jogi Szakértő Testület tanulmánya az audiovizuális ágazat és a kulturális örökség intézményeivel kapcsolatban. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle. 2014/6.
40. *Sár Csaba – Náthon Natalie*: A műsorsugárzó szervezetek jogi védelme a WIPO Egyezménytervezetének tükrében. Médiakönyv (Mediabook) 2002, Budapest.
41. *Sár Csaba – Horváth Katalin*: A rádió- és televízió-szervezetek műsrotovábbközvetítési joga a nemzetközi és a magyar szerzői jogi szabályozás alapján. 2009. Emlékkönyv Ficsor Mihály 70. születésnapja alkalmából barátaitól. Budapest, Szent István Társulat.
42. *Sarkady Ildikó*: A médiajog szerzői jogi megközelítése. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 2011/6.
43. *Schwertner Nikolett Beatrix*: A zeneművek szerzői jogi szabályozása egy zeneszerző szemszögéből. Magyar Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2014/3.
44. *Silke von Lewinski*: International Copyright Law and Policy. Oxford, Oxford University Press, 2008.
45. *Szinger András – Tóth Péter Benjámín*: Gyakorlati útmutató a szerzői joghoz; Budapest, Novissima Kiadó, 2004.
46. *Tószegi Zsuzsanna*: A Nemzeti Audiovizuális Archívum kialakítására vonatkozó projekt eredményei. In: eVilág, 2002.
47. *Vass Orsolya*: Sajtójog és médiajog; A kommunikációs jogok. (http://old.eek.pte.hu/feek/feek/download/doks/segedanyagok/2009-10_1/mediajog_090921.pdf)
48. *Visegrády Antal*: Jog- és állambölcsélet. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2003.
49. *Z. Karvalics László*: Információs társadalom – mi az? Egy kifejezés jelentése, története és fogalomkörnyezete. Budapest, 2007.

Jogi dokumentumok jegyzéke

Magyar jogszabályok

Törvények

- 1921. évi LIV. törvénycikk a szerzői jogról (1921. évi Szjt.)
- 1969. évi III. törvény a szerzői jogról (rég. Szjt.)
- 1994. évi VII. törvény egyes iparjogvédelmi és szerzői jogi jogszabályok módosításáról
- 1996. évi I. törvény a rádiózásról és a televíziózásról (Rttv.)
- 1996. évi LVII. törvény a tisztességtelen piaci magatartásról és a versenykorlátozó magatartásról (Vtv.)
- 1997. évi XI. törvény a védjegyek és a földrajzi árujelzők oltalmáról (Vt.)
- 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről (Kulturális törvény)
- 1999. évi LXXVI. törvény a szerzői jogról (Szjt.)
- 2001. évi LXIV. törvény a kulturális örökség védelméről (Örökségvédelmi törvény)
- 2001. évi CVIII. törvény az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről (Ekertv.)
- 2003. évi C. törvény az elektronikus hírközlésről (Eht.)
- 2004. évi I. törvény a sportról
- 2004. évi II. törvény a mozgóképről (Filmtörvény)
- 2004. évi CXXXVII. törvény a Nemzeti Audiovizuális Archívumról (NAVA-törvény),
- 2004. évi CXL. törvény a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól (Ket.)
- 2007. évi LXXIV. törvény a műsorterjesztés és a digitális átállítás szabályairól (Dtv.)
- 2008. évi XLVIII. törvény a gazdasági reklámtevékenység alapvető feltételeiről és egyes korlátairól (Gvrt.)
- 2008. évi CXII. törvény a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény módosításáról
- 2010. évi CIV. törvény a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól (Smtv.)
- 2010. évi CLXXXV. törvény a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról (Mttv.)
- 2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról (Infotörvény)
- 2011. évi CXCVI. törvény a nemzeti vagyronról (Nvtv.)
- 2013. évi XVI. törvény a szellemi tulajdonra vonatkozó egyes törvények módosításáról
- 2013. évi CLIX. törvény a szellemi tulajdonra vonatkozó egyes törvények módosításáról
- 2016. évi XCIII. törvény a szerzői jogok és a szerzői joghoz kapcsolódó jogok közös kezeléséről (Kjkt.)

Kormányrendeletek

- 117/2004. (IV. 28.) Korm. rendelet a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény 38. §-ának (5) bekezdésében szabályozott szabad felhasználás esetében a nyilvánosság egyes tagjaihoz való közvetítés és a számukra történő hozzáférhetővé tétel módjának és feltételeinek meghatározásáról

- 307/2011. (XII. 23.) Korm. rendelet a közös jogkezelő szervezetek nyilvántartására, felügyeletére, felügyeleti díjára, valamint e szervezetek nyilvántartásával, felügyeletével és díjszabásának jóváhagyásával kapcsolatos eljárásokban az elektronikus úton történő kapcsolattartásra vonatkozó részletes szabályokról
- 138/2014. (IV. 30.) Korm. rendelet az árva mű felhasználásának részletes szabályairól

Miniszteri rendeletek

- 5/1970. (VI.12.) MM rendelet a rádiózás és televíziózás tekintetében a Magyar Rádió és Televízió felhasználási szerződéseinek feltételeiről és a szerzők díjazásáról
- 12/1970 (VI.30.) MM rendelet a megfilmesítési szerződések feltételeiről és a szerzők díjazásáról
- 26/2010. (XII. 28.) KIM rendelet a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala által vezetett önkéntes műnyilvántartás részletes szabályairól,
- 37/2011. (XII. 23.) KIM rendelet a közös jogkezelő szervezetek nyilvántartásával kapcsolatos eljárásokért fizetendő igazgatási szolgáltatási díjra vonatkozó szabályokról.

Uniós normák, nemzetközi szerződések és dokumentumok

- a Tanács 93/83/EGK irányelve (1993. szeptember 27.) a műholdas műsorsugárzásra és a vezeték útján történő továbbközvetítésre alkalmazandó szerzői jogra és a szerzői joghoz kapcsolódó jogokra vonatkozó egyes szabályok összehangolásáról (Műhold-irányelv)
- a Tanács 93/98/EGK Irányelve (1993. szeptember 27.) a szerzői jog és egyes kapcsolódó jogok védelmi idejének összehangolásáról
- az Európai Parlament és a Tanács 2000/31/EK irányelve (2000. június 8.) a belső piacon az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem, egyes jogi vonatkozásairól (Elektronikus kereskedelemről szóló irányelv)
- az Európai Parlament és a Tanács 2001/29/EK irányelve (2001. május 22.) az információs társadalomban érvényesülő szerzői és kapcsolódó jogok egyes kérdésekben történő összehangolásáról (INFOSOC irányelv)
- az Európai Parlament és a Tanács 2002/22/EK számú irányelve (2002. március 7.) az egyetemes szolgáltatásról, valamint az elektronikus hírközlő hálózatokhoz és elektronikus hírközlő hálózatokhoz kapcsolódó felhasználási jogokról
- az Európai Parlament és a Tanács 2002/19/EK irányelve (2002. március 7.) az elektronikus hírközlő hálózatokhoz és kapcsolódó eszközökhöz való hozzáférésről, valamint azok összekapcsolásáról (hozzáférési irányelv)
- az Európai Parlament és a Tanács 2004/48/EK irányelve (2004. április 29.) a szellemi tulajdonjogok érvényesítéséről
- az Európai Parlament és a Tanács 2006/116/EK irányelve (2006. december 12.) a szerzői jog és egyes szomszédos jogok védelmi idejéről és az azt módosító 2011/77/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv (Védelmi idő irányelv)
- az Európai Parlament és a Tanács 2010/13/EU irányelve (2010. március 10.) a tagállamok audiovizuális médiaszolgáltatások nyújtására vonatkozó egyes törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezéseinek összehangolásáról (Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv)
- az Európai Parlament és a Tanács 2012/28/EU (2012. október 25.) irányelve az árva művek egyes megengedett felhasználási módjairól

- az Európai Parlament és a Tanács 2014/26/EU (2014. február 26.) irányelve a szerzői és szomszédos jogokra vonatkozó közös jogkezelésről és a zeneművek belső piacon történő online felhasználásának több területre kiterjedő hatályú engedélyezéséről (KJK-irányelv)

Nemzetközi szerződések

- Az irodalmi és a művészeti művek védelméről szóló Berni Egyezmény; kihirdette az 1975. évi 4. törvényerejű rendelet (BUE),
- az Általános Vám- és Kereskedelmi Egyezmény (GATT) keretében kialakított, a Kereskedelmi Világszervezetet létrehozó Marrakesh-i Egyezmény Mellékletének 1/C. pontja alatti, a szellemi tulajdonjogok kereskedelmi vonatkozásairól szóló megállapodás; kihirdette az 1998. évi IX. törvény (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights: TRIPS Egyezmény)
- az előadóművészek, a hangfelvétel-előállítók és a műsorsugárzó szervezetek védelméről szóló Római Egyezmény; kihirdette az 1998. évi XLIV. törvény (Római Egyezmény),
- WIPO Szerzői Jogi Szerződés; kihirdette: 2004. évi XLIX. törvény kihirdette: 2004. évi XLIX. törvény (WCT),
- WIPO Előadásokról és a Hangfelvételekről szóló Szerződés; kihirdette: 2004. évi XLIX. törvény (WPPT).

Egyéb uniós dokumentumok

- Európai Tanács Audiovizuális örökség védelméről szóló, 2001. szeptember 19-én elfogadott Egyezménye (Egyezmény); kihirdette: 2004/2003. (IV. 9.) Korm. határozat
- a Bizottság 2006/585/EK ajánlása (2006. augusztus 24.) a kulturális anyagok digitalizálásáról és online hozzáférhetővé tételéről, valamint a digitális megőrzésről (Ajánlás)

Európai Bíróság eseti döntései

- C-306/05, So Sociedad General de Autores y Editores de España (SGAE) v. Rafael Hoteles SA
- C-5/08, Infopaq International A/S v. Danske Dagblades Forening (Infopaq I.)
- C-403/08, Football Association Premier League and others v. QC Leisure and others
- C-145/10, E-M Painer v. Standard Verlags GmbH and others
- C-302/10 Infopaq II.
- C-510/10, DR v. TV2 Danmark
- C-607/11, ITV Broadcasting v. TVCatchup
- C-435/12, ACI Adam BV and others v. Stichting de ThuisKopie, Stichting Onderhandelingen ThuisKopie vergoeding
- C-466/12, Nils Svensson and others v. Retriever Sverige AB

Alkotmánybírósági határozatok

- 482/B/2002. AB

Bírósági ítéletek

- Főv. Bír. 16.P.24696/1957
- Pf. III. 20.107/1970
- FB 8.P.26070/1994/41
- BH 1980.332
- BH 1986.363
- BH 1992.631
- BH1993.545
- LB Pf.IV.25.051/01/8
- BH 2004.25
- BH2005.56
- Gf.IV.20.228/2005
- Pfv.IV.21.744/2007/6.
- FIT-H-PH-2008-398
- BH 2005.56

Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményei

- SZJSZT-23/94
- SZJSZT-07/96
- SZJSZT-09/00
- SZJSZT-26/00
- SZJSZT-31/00
- SZJSZT-39/00
- SZJSZT-36/01
- SZJSZT-08/02
- SZJSZT-19/03
- SZJSZT-20/03
- SZJSZT-13/03
- SZJSZT-30/03
- SZJSZT-08/04
- SZJSZT-09/04
- SZJSZT-14/04
- SZJSZT-19/04
- SZJSZT-19/05
- SZJSZT-28/05
- SZJSZT-06/06
- SZJSZT-27/06
- SZJSZT-11/07
- SZJSZT-16/08
- SZJSZT-24/08
- SZJSZT-03/09
- SZJSZT-08/11
- SZJSZT-17/13